

EURÓPAI TÜKÖR

A KÜLÜGYMINISZTERIUM FOLYÓIRATA

MAGYAR EU-ELNÖKSÉG, 2011

A TARTALOMBÓL: Herman Van Rompuy és Hans-Gert Pöttering köszöntője ■ Baranyai Gábor: A belső piaci liberalizáció és az ágazati uniós politikák kohéziós célkitűzésének eróziója? ■ Magyarics Tamás: Az európai integráció helye a magyar külpolitikában ■ Erdő Péter: Mit jelent Európa Magyarországnak és Magyarország Európának? ■ Bogárdi Szabó István: A magyarok nyilaitól a magyar uniós elnökségig ■ Trócsányi László: Kinek a válsága? ■ Martin József: Varázspálca nélkül ■ Heltai Péter: Feljegyzések a pesszimisták házából ■ Kormosné Debreceni Zsuzsa–Márki László: A NOE bárkája az unió hullámain ■ Kovács Árpád: Civil szerepvállalás és EU-elnökség

EURÓPAI TÜKÖR

Kiadja a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma.

Felelős kiadó:	Urkuti György
A szerkesztőbizottság elnöke:	Martonyi János
A szerkesztőbizottság tagjai:	Baranyai Gábor, Becsey Zsolt, Dienes-Oehm Egon, Fóris György, Gordos Árpád, Iván Gábor, Köblös Adél, Marján Attila, Ódor Bálint
Főszerkesztő:	Trócsányi László
Főszerkesztő-helyettes:	Szekeres Ildikó
Szerkesztők:	Fejes Zsuzsanna, Martin József Péter, Szalayné Sándor Erzsébet
Lapigazgató:	Bulyovszky Csilla
A szerkesztőség címe:	Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma 1027 Budapest, Nagy Imre tér 4. Telefon: 458-1475, 458-1361
Terjesztés:	Horváthné Stramszky Márta, stramszkymarta@kum.hu

Az Európai Integrációs Iroda kiadványai hozzáférhetők az Országgyűlési Könyvtárban, valamint a Külügyminisztérium honlapján (www.kulugyminiszterium.hu; Kiadványaink menüpont).

A kiadványcsalád borítón látható emblémája Szutor Zsolt alkotása.

Nyomdai előkészítés: Gyalog János

Nyomdai kivitelezés: Pharma Press Kft.

ISSN 1416-6151

EURÓPAI TÜKÖR

2010/11–12.

A KÜLÜGYMINISZTERIUM FOLYÓIRATA

Tartalom

A szerkesztők köszöntője	3
HERMAN VAN ROMPUY, az Európai Tanács elnökének köszöntője	4
HANS-GERT PÖTTERING: Az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége	5
A konszenzusteremtés a legfontosabb feladat – Interjú GYŐRI ENIKŐ európai uniós ügyekért felelős államtitkárrel.	7

Elnökségi prioritások

ÓDOR BÁLINT: A magyar EU-elnökség napirendjén szereplő legfontosabb kérdések a Coreper II. területen	16
BARANYAI GÁBOR: A belső piaci liberalizáció és az ágazati uniós politikák kohéziós célkitűzésének erőforrása? Politikai dilemmák a Coreper I. napirendjén a magyar elnökség alatt.	28
VAJDA LÁSZLÓ: A magyar elnökség agrárgazdasági vonatkozásai	39
TRASER JULIANNA SÁRA: Oktatási, ifjúságpolitikai és felzárkóztatási témájú elnökségi prioritásaink az Európa 2020 stratégia összefüggésében	45

Nagylátószög

MAGYARICS TAMÁS: Az európai integráció helye a magyar külpolitikában	59
HŐRCSIK RICHÁRD: Az Országgyűlés és a magyar EU-elnökség.	69
SZÚCS TAMÁS: Az Európai Bizottság hozzájárulása a soros elnökség sikeréhez	82

Közélet

ERDŐ PÉTER: Mit jelent Európa Magyarországnak és Magyarország Európának?	89
BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN: A magyarok nyilaitól a magyar uniós elnökségig	91
PACZOLAY PÉTER: Az Európai Unió tagállamainak közös alkotmányos hagyományai	95
MEZEY BARNA: A magyar felsőoktatás és az Európai Unió	99
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ: Kinek a válsága?	105

Média

GYÉVAI ZOLTÁN: A lehetőségek földje	110
MARTIN JÓZSEF: Varázspálca nélkül	115
HELTAI PÉTER: Feljegyzések a pesszimisták házából	118
MAGYARI PÉTER: Szavak mögött a lényeg	121
PÓCS BALÁZS: A magyar elnökség mákos gubája.	123
PETHŐ ANDRÁS: Egy rossz érzés tanulságai.	126

Civil szervezetek

BARABÁS MIKLÓS: Magyarország EU-elnökségéről civil megközelítésben	128
KORMOSNÉ DEBRECENI ZSUZSA-MÁRKI LÁSZLÓ: A NOE bárkája az unió hullámain.	137
LUKÁCS ANDRÁS: Környezetvédő civil szervezetek várákozásai a magyar EU-elnökség kapcsán.	142
HEGEDŰS ISTVÁN: Magyar elnökség – európai perspektíva	156
KOVÁCS ÁRPÁD: Civil szerepvállalás és EU-elnökség.	161
AMBRUS DÁNIEL-SZABÓ CSILLA: Pillar Alapítvány – uniós kommunikáció egy civil szervezet életében.	166
DEUTSCH TAMÁS: Hét Határ Egyesület – az egységes magyar nemzetért	173
BANKOVICS GÉZA-JUHÁSZ ANDREA: A magyar EU-elnökség az ELSA Szeged szemével	178

Kedves Olvasó!

Az Európai Tükör újonnan megbízott szerkesztői fontosnak tartják, hogy a folyóirat a jövőben is közérdekű és hasznos információkat adjon közre az európai integráció témakörében. Elismerve elődeink munkásságát, szeretnénk a lapot megújítani. Ennek keretében elsősorban olyan tematikus számok megjelentetését tervezzük, amelyekben egy-egy általunk jelentősnek ítélt, az európai integrációt érintő témakör politikai, gazdasági, jogi stb. területének bemutatására törekszünk.

Munkánk során kiemelt figyelmet kívánunk fordítani a folyóirat hagyományainak és színvonalának megőrzésére, ugyanakkor szem előtt tartjuk, hogy lapunk továbbra is az európai értékeknek megfelelő, széles körű és magas színvonalú szakmai tájékoztatást nyújtson valamennyi olvasója számára.

Célunk, hogy a Tükör tükör maradhasson: szeretnénk bemutatni az európai integrációt olyanak, amilyen. Nem kívánjuk eltitkolni az európai építkezés nehézségeit, esetleges diszfunkcionális jelenségeit sem, ugyanakkor számot szeretnénk adni az elért eredményekről is, így biztosítva, hogy olvasóink reális képet kapjanak.

Az Európai Tükör 2010. novemberi–decemberi kiadása „ünnepi” számnak tekinthető, hiszen az Európai Unió 2011. január 1-jétől induló magyar elnökségére reflektál. A szerkesztők biztosítani kívánják, hogy a soros elnökséggel kapcsolatos elvárásokról, feladatokról, Magyarországnak az Európai Unióban elfoglalt helyéről a politika, a közigazgatás, a tudomány, a média és a civil társadalom képviselői is elmondhassák véleményüket. Az itt felsorakoztatott vélemények sokszínűek, időnként szubjektívek és egymásnak szinte teljesen ellentmondóak, tehát élethűek.

Tükörbe kell néznünk, látnunk kell, hogy mit várnak tőlünk és mit várunk magunktól. A szerkesztők ezzel a rendhagyó lapszámmal szeretnék köszönteni a soros magyar elnökséget.

2011 első hat hónapjában is prioritásnak tekintjük, hogy alapvetően az elnökség munkájával foglalkozzunk. Az elnökségi félév lezárását követően kerülhet sor arra, hogy az Európai Tükör átalakításával kapcsolatos további elképzeléseinket megvalósítsuk. Munkánkban együtt kívánunk működni mindazokkal a szakmai fórumokkal, kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel, médiumokkal, amelyek arra töreksenek, hogy Európáról valóságos kép formálódjon Magyarországon. Számítunk olvasóink javaslataira, beérkező véleményeiket, elképzeléseiket megfontoljuk, és beküldött tanulmányaikat, amennyiben lehetőségünk lesz rá, közölni fogjuk.

Európa szívében, Közép-Európában valódi „Európai Tükörre” van szükségünk, ezért teszünk eleget a Külügyminisztérium vezetésétől kapott megtisztelő felkérésnek.

A SZERKESZTŐK

Tisztelt Olvasó!

2011. január 1-jén Magyarország veszi át a Tanács elnökségét, így hét évvel az Európai Unióhoz történő csatlakozást követően Magyarország az unió vezetőülésében foglal helyet.

A Tanács elnöklése nagy megtiszteltetés. Azt jelenti, hogy a közvetlen nemzeti érdekeket félretesszük annak érdekében, hogy a 27 tagállam közötti konszenzuskeresést elősegítsük. Azt jelenti, hogy az Európai Unió egészének javáért dolgozunk.

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése után egy évvel a Tanács elnökségének új szerepe már világosabbá vált. A spanyol elnökség alatti átmeneti időszakot követően mostanra az új keret minden eleme a helyére került, a folyamatosság és a kollektív felelősségvállalás között finom egyensúlyt értünk el.

A folyamatosságot az Európai Tanács állandó elnöke testesíti meg, aki a 27 állam- és kormányfő találkozóinak elnökeként a hosszú távú prioritásokra összpontosíthat. A kollektív felelősségvállalást a Miniszterek Tanácsának hathavonta rotálódó elnöksége jeleníti meg minden szinten (a Külügyek Tanácsának fontos kivételével), amely biztosítja az unió tevékenységeinek láthatóságát a tagállamokban.

Ezen finom egyensúly megtartásához az Európai Tanács és a Tanács szoros együttműködésére van szükség. Ezért is szolgált örömmre, hogy november 17-én a magyar kormány tagjai látogatást tettek nálam, Brüsszelben. December 21-én pedig én viszonzom a látogatást Magyarországon. Nagyon várom, hogy újra láthassam Budapestet!

2010 során példaértékű volt az együttműködésem a Tanács spanyol és belga elnökségével. Amikor elkezdtük a munkát, a Lisszaboni Szerződés még csak papíron létezett. Mára már testet öltött; precedensek születtek, néhány homályos terület pedig sikerült tisztázni. Együttes erővel jól működő keretté formáltuk a szerződést.

Az együttműködésnek olyan kétirányú utcának kell lennie, amely magában foglalja az ágazati Tanácsok és az Európai Tanács közötti akadálytalan információáramlást is. Ezért is találkoztam az Európai Tanács minden ülése előtt Zapatero, illetve Leterme miniszterelnök urakkal, a külügyminiszterükkel, valamint Barroso elnök úrral. Reményeim szerint ugyanilyen erős kapcsolatot fogok kiépíteni Orbán miniszterelnök úrral és Martonyi külügyminiszter úrral is, az Általános Ügyek Tanácsának következő elnökével. És ez kétségtelenül igaz az európai intézmények más képviselőire is.

Az Európai Unió előtt álló kihívások azt követelik meg tőlünk, hogy egyesítsük mindannyiunk erősségeit és kompetenciáit. Nem véletlen tehát, hogy az *energia* kérdését választottam a 2011. február 4-i Európai Tanács témájául. Az energia létfontosságú témája érinti az összes kihívást, amellyel Európának szembe kell néznie, a gazdaságtól és a klímától kezdve a szomszédainkkal való kapcsolatunkig. Várakozással tekintek az elé, hogy együtt foglalkozzunk ezzel a kérdéssel, és remélem, hogy ez lehet a magyar elnökség első európai mérföldköve!

HERMAN VAN ROMPUY
AZ EURÓPAI TANÁCS ELNÖKE

Az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége

A globalizáció és az egyre inkább többpólusú világ keretei között az Európai Unió sok kihívással néz szembe. Ezek közül napjainkban a szegénység elleni küzdelem, a klímaváltozás és a világméretű gazdasági válság a legfontosabbak. Örömmel tölt el, hogy Magyarország lesz a következő ország, amely az Európai Unió Tanácsát vezeti. A magyar elnökség kulcsszerepet fog játszani e kérdések fenntartható megoldásának előkészítésében.

Az Európai Unió Tanácsa elnökségének feladatok széles körét kell ellátnia és többféle elvárásnak kell megfelelnie. Mindenekelőtt az előző elnökség munkáját kell folytatnia, ugyanakkor a hosszú távú politikai célkitűzések folyamatosságának megőrzése az egyik legnagyobb kihívás. A belga elnökségtől megörökölt célkitűzések és feladatok, így például az új pénzügyi szabályozók megalkotása, az Európai Unió belső biztonsági stratégiájának és a közös menekültügyi politika kialakítása 2012-re, mind befolyásolják Magyarországot a következő hat hónap menetrendjének rögzítése során.

Az elnökségek gyors – hathavonta történő – rotációja miatt született meg 2007-ben a „trió elnökség”, ami azt jelenti, hogy minden esetben három egymást követő elnökség dolgozik együtt a közös célok megvalósításán. E célokat egy közös, 18 hónapot felölelő programban határozzák meg, amely minden elnökség féléves programjának alapjául szolgál. Spanyolország, Belgium és Magyarország alkotják a harmadik elnökségi triót az Európai Unió történetében, viszont ez az első a Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépése óta. Magyarország így felelős lesz a zökkenőmentes átmenet biztosításáért, miközben elősegíti a szerződés politikai előrehaladását. Ezen cél elérése érdekében az Európai Parlamenttel minden területen szoros együttműködésre van szükség, hiszen a Lisszaboni Szerződés jelentősen megnöveli az Európai Parlament hatáskörét, az európai jogalkotás csaknem minden területén a Miniszterek Tanácsával egyenrangú társjogalkotóvá téve azt.

A 2010. januárjától 2011. júniusáig tartó jelenlegi trióprogram figyelembe veszi a XXI. század legnagyobb kihívásait. Különösen fontos a gazdasági és pénzügyi válság legyőzésére szolgáló európai stratégiák harmonizációja, valamint a pénzügyi piacok szabályozásának megvalósítása. A klímaváltozással kapcsolatos problémák szintén sürgős megoldásra várnak. Az Európai Unió világszerte vezető szerepet játszik a klímaváltozás elleni küzdelem területén, és ezt a pozíciót védeni és erősíteni kell.

Mivel az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) éppen egy hónappal a magyar elnökség előtt kezd működni, ennek felállítása újabb fontos kihívás. Catherine Ashton bárnő, kül- és biztonságpolitikai főképviseelő és az Európai Bizottság alelnökének vezetése alatt az EKSZ az európai külpolitika koherensebbé és átláthatóbbá tételével nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy az Európai Unió hangja megerősödjön a világban.

Ahogy jeleztem, fontos a korábbi elnökségek által kitűzött célok továbbvitele. Ugyanakkor szükség van arra, hogy a magyar elnökség a saját prioritásait is kidolgozza. Nem az én feladatom, hogy bármilyen javaslatot vagy tanácsot adjak a

magyar kormánynak. Meggyőződésem, hogy a magyar képviselők sikeresen megbirkóznak a jelenlegi kihívásokkal. Optimizmusomat az Európai Parlamentben magyar kollégáimmal kapcsolatban immár több mint öt éven keresztül tett megfigyeléseimre alapozom. Nagy jártasságra tettek szert az európai szintéren, helyesen ítélik meg az Európai Uniót előbbre vivő kérdéseket, tisztességes és megbízható partnerek.

Az Európai Parlamentben eltöltött több mint harmincéves mandátumom alatt szert tettem egy olyan tapasztalatra, amely Magyarország számára is hasznos lehet: mindig számítani kell a kiszámíthatatlanra! Vannak dolgok, amelyekre egyszerűen nem lehet felkészülni. Ez különösen igaz a politikára. Előfordulnak váratlan incidensek, amelyek megoldása nemcsak kiváló szervezeti felépítést, hanem politikai készségeket és bátorságot is igényel. Meggyőződésem szerint Magyarország felkészült az elnöksége idején előforduló minden lehetséges kihívás leküzdésére.

Noha az ország első ízben adja az Európai Unió Tanácsának elnökségét, sikeres lesz, és természetesen nemcsak Magyarország, hanem az Európai Unió egésze számára. Így örömmel tekintek a közelgő magyar elnökség irányítása alatt az Európai Unió Tanácsával való együttműködés elé.

HANS-GERT PÖTTERING
AZ EURÓPAI PARLAMENT KÉPVISELŐJE

A konszenzusteremtés a legfontosabb feladat

Interjú Győri Enikő európai uniós ügyekért felelős államtitkárral

– Szlovénia és Csehország után Magyarország a harmadik új tagállam, amely soros elnökséget ad, s így átesik az igazi uniós „beavatáson”. A magyar EU-elnökséget már csak azért is nagy várakozás előzi meg, mert az előző új tagállami elnökség, a cseh, nem aratott osztatlan elismerést, Magyarországtól pedig 2011 második felében a regionális középhatalmi ambíciókat tápláló Lengyelország veszi át a stafétabotot, ami kissé háttérbe szoríthatja Magyarországot, valahogy úgy, ahogy a szlovének jártak 2008-ban az őket követő franciákkal. Ön szerint mi lehet az a hozzáadott érték, amely jól megkülönböztethetővé teszi majd a magyar elnökséget?

– Úgy gondolom, óriási lehetőséget ad Közép-Európának az, hogy 2011-ben egymást követően a régió két országa látja el az EU soros elnökségét. Szorosan együttműködünk lengyel barátainkkal, hiszen a magyar és a lengyel kormány felfogása is az, hogy az elnökségnek mindenekelett az EU, az európai integráció előmozdítása szempontjából kell hasznosnak lennie. Egy-egy elnökség sikerét ugyanis elsősorban azon lehet lemérni, hány megörökölt, napirenden szereplő kérdést sikerül előrébb vinni, megoldani, lezárni. Ebből a megközelítésből nézve sem az új tagállamok közül elsőként elnökséget adó Szlovéniának, sem a stafétabotot kényes belpolitikai helyzetben átvevő Csehországnak nincs miért szégyenkeznie. Mindkét ország ténykedése igazolta azt a régi tapasztalatot, hogy egy elnökség teljesítménye korántsem az adott tagállam nagyságán múlik. A Ljubljana és Prága által is kitaposott úton haladva a kompromisszum- és konszenzusteremtést tartjuk a legfontosabb feladatunknak, azt, hogy a 27 tagállam mindegyikének közös érdekeit keressük és képviseljük, miközben azért a saját érdekeinkről sem feledkezhetünk meg teljesen. Szerencsére nagyban megkönnyíti a dolgunkat, hogy olyan történelmi pillanatot élünk, amikor a tagállamok fő céljai egybeesnek, lett legyen szó akár a gazdasági kormányzás erősítéséről, akár válságkezelésről vagy éppen a klímaváltozás elleni küzdelemtől. Nyilvánvalóan széles támogatásra találhat az a magyar elképzelés is, hogy az emberi tényezőt tegyük az elnökségi program vezérfonalává, és próbáljuk helyrebillenteni az egyensúlyt az európai integráció gazdasági és emberi oldala között. Az uniós politikák emberközpontúságát erősítheti az is, ha nevükön nevezzük a problémákat és nem rettenünk vissza a nehéz ügyektől, ha az EU-ban nem tekintjük tabunak, hogy olyan témákról is beszéljünk, mint a demográfiai folyamatok és a versenyképesség összefüggései, a családpolitika vagy éppen a nyelvi és kulturális sokszínűség. Magyarország ebben a szellemben vág neki az elnökségnek.

– Magyarország az első olyan elnökségi trió tagja, amely a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése után, az új intézményes keretek között látja el feladatait. Az Európát is sújtó gazdasági és pénzügyi válság közepette eltérő okok miatt, de mind a spanyol, mind a belga elnökség hagyta előtérbe kerülni az Európai Tanács első állandó elnökét, Herman Van Rompuyt, amit a tagállamok egy része nem jó szemmel

nézett. Mennyire lesz látható a magyar elnökség, és ezáltal a Tanács, kívánja-e módosítani Magyarországot a 2010 során körvonalazódott intézményi erőviszonyokat?

– Mint elnökség nem kívánunk magunknak sem többet, sem kevesebbet, mint amit a szerződés megenged. Egyfelől tudomásul kell venni, hogy a Lisszaboni Szerződés valamelyest szűkítette a soros elnökség mozgásterét. Másfelől a szerződés nem szabályozza minden részletre kiterjedően a Tanács, az Európai Tanács állandó elnöke és a kül- és biztonságpolitikai főképviselő közötti hatáskör- és feladatmegosztást. Ezt a bonyolult viszonyt sok tekintetben az élet, a gyakorlat alakítja. Bizonyos értelemben mindhárom intézmény keresi a maga helyét az új rendszerben, változnak az egyensúlyok. A spanyol és a belga elnökség tapasztalatai nyomán a tagállamok egy része például szorgalmazza, hogy az Európai Tanács üléseinek előkészítésében és a következtetések végrehajtásának nyomán követésében legyen nagyobb szerepe a soros elnökségnek, ami nem ellentétes a mi elképzeléseinkkel. A legfontosabb azonban az, hogy szoros együttműködés, együttgondolkodás legyen a Tanács, az Európai Tanács állandó elnöke és a kül- és biztonságpolitikai főképviselő között. Úgy vélem, tanulságos az az együttműködés, amely az EU kül- és biztonságpolitikai főképviselője és Magyarország között kialakult. Catherine Ashton felkérésére júliusban Martonyi János külügyminiszter képviselte az EU-t a Hanoiban megrendezett ASEAN Poszt-Miniszteriális Konferencián és Regionális Fórumon. Ez volt az első eset, hogy a magyar EU-elnökséghez közeledve magyar politikus az unió nevében tárgyalt. Október végén pedig Ashton főképviselő felkérte a magyar külügyminisztert arra, hogy a magyar elnökség alatt lássa el az unió részéről a társelnöki tisztelet az EU–Tádzsikisztán és az EU–Üzbegisztán társulási tanácsülésen. E két példa is mutatja: a lisszaboni intézményi keretekben van annyi rugalmasság, hogy a soros elnökség az unió érdekeit szem előtt tartva és valamennyi tagállam megalégedésére vigye az ügyeket.

– Ha már intézményi kérdéseket érintettünk: nem okozhat-e gondot az elnökség munkájában, hogy a magyar kormányzati-minisztériumi struktúra frissen rendeződött át, és nem fedi le teljesen a tanácsi formációkat, azok üléseinek némelyikén nem miniszteri rangú vezetők elnökölnek majd?

– Nem hiszem, hogy problémát okozna a kormányzati struktúra átalakítása. Júliusban kormányhatározat rögzítette az egyes tanácsi formációk elnökölésének rendjét a magyar elnökség idejére. Ebben pontosan meghatároztuk, melyik miniszter és államtitkár miért felel. Minden elnökséget adó tagállam maga dönti el, hogy saját kormányzati szerkezetének megfelelően milyen rangú vezetőt delegál a formációk elnöki székébe, nincs rá egységes uniós szabály. Más országok esetében is előfordul, hogy bizonyos tanácsüléseket nem miniszterek, hanem államtitkárok elnökölnek, mert ez adódik az államigazgatásuk felépítéséből. Gondoljunk például a francia elnökségre. Franciaországban is összevont, nagy minisztériumok vannak, ahol egy-egy miniszter irányítása alatt több államtitkár dolgozik. Ami az elnökség munkájának megítélése szempontjából igazán számít, az a tanácsi formációkat elnöklő miniszterek és államtitkárok hozzáértése és felkészültsége.

– Ahogy az előző elnökségek, a magyar is jelentős részben a válságkezelésről szól majd. Egyrészt Magyarországra hárul a feladat, hogy elindítsa az EU új, tíz-

éves gazdasági és szociális programját, az Európa 2020 stratégiát. Másrészt a magyar elnökség alatt debütál az ún. európai szemeszter rendszere is. Mindez óriási kihívás a magyar közigazgatás számára. Mennyire elégedett az elnökségi stáb felkészülésével?

– Az EU 2011 első felévére eső politikai napirendjéből adódóan az elnökségi munka súlypontja valóban a Gazdasági és Pénzügyi Tanácsra helyeződik. Talán nem túlzás, ha azt mondom, hogy fél év alatt vagy két évre elegendő feladatot kell elvégeznünk, ami próbára teszi az egész közigazgatás hatékonyságát és óriási terhet ró az elnökség lebonyolításában közreműködő minisztériumokra, az elnökségi stáb tagjaira. Megfeszített munkával szerencsére sikerült behozni a kormányváltást megelőző időszak lemaradásait is. Az elnökségre való felkészülésben közreműködő több száz fős csapat, köztük sok-sok fiatal szakember, nagyfokú elkötelezettségről és felkészültségről tesz tanúbizonyságot.

– Mégoly képzett stáb és felkészült közigazgatás mellett is felvetődik a kérdés, mennyire lehet hiteles a magyar elnökség, amikor fiskális konszolidációról, költségvetési fegyelemről, adósságsökkentésről, szerkezeti reformokról van szó, hiszen Magyarország az a tagállam, amely ellen a legrégebb óta folyik túlzottdeficit-eljárás. Ráadásul az új magyar kormány gazdaságpolitikája sem feltétlenül minden szempontból „trendi”, gondoljunk csak a válságadók vagy a magánnyugdíjpénztárakra vonatkozó új szabályozás vegyes fogadtatására.

– Magyarország sajnos akkor költekezett, amikor az okosabb országok megtakarítottak, így rendelkeztek vésztartalékokkal a válságkezeléshez. Ennek ellenére az új magyar kormány egyértelműen elkötelezte magát a 3,8 százalékos GDP-arányos államháztartási hiánycél betartása mellett, amivel a költségvetési fegyelem szempontjából az uniós tagállamok élmezőnyében, az ötödik helyen állunk. Nem hiszem tehát, hogy bárki kétségbe vonhatná Magyarország hitelességét, amikor soros elnökként megszólal gazdasági és pénzügyi kérdésekben. Uniós partnereink tisztában vannak azal, milyen komoly intézkedéseket hoztunk, egyebek közt azért, hogy arányosabbá tegyük a társadalomra, a gazdasági szereplőkre nehezedő terhek megosztását.

– Az Európai Bizottság nemrég tette közzé javaslatát az EU hatályos többéves pénzügyi keretének félidei felülvizsgálatáról, megelőlegezve valamelyest elképzeléseit a következő pénzügyi perspektíva lehetséges irányairól. Mennyire érdeke Magyarországnak, hogy a tagállamok közötti érdekellentéteket hagyományosan felerősítő költségvetési vita már 2011 első felében elinduljon?

– Mint említettem, a magyar elnökség minden politikában, minden dossziében a lehető legnagyobb haladásra törekszik. Ezt várják tőlünk az európai emberek, a tagállamok. A költségvetési keret ügyében sincs ez másképp. Fontos azonban látni, hogy ez egy hosszú, folytatásos történet, amelyben a magyar elnökség éppen csak fellebbenti a függőnyt. A téma hagyományosan fölöttébb érzékeny, a soros elnökségtől rendkívüli körültekintést és tapintatot igényel. Mi azt szeretnénk, ha a magyar elnökség alatt megfelelő, konstruktív mederben indulna el a tagállamok között az eszmecsere a többéves költségvetésről. Ez alatt azt értem, hogy ne alakuljanak ki már a vita legelején merev álláspontok, amelyekről aztán később kinek-kinek nagyon nehéz tekintélyvesztés nélkül elmozdulni.

– *Mi a magyar álláspont a két fő költségvetési kiadási fejezetet adó kohéziós és mezőgazdasági politika ügyében? Több tagállam a szűkös közösségi források újraelosztását szorgalmazza az EU versenyképességét javító programok javára.*

– Magyarország erős kohéziós és mezőgazdasági politikában érdekelt. Az európai integráció nagy múltú, hagyományos politikáiról van szó. Hiba lenne azonban úgy tekinteni rájuk, mintha eljárt volna felettük az idő. Meggyőződésem az is, hogy sem a mezőgazdasági, sem a kohéziós politikát nem szabad szembeállítani a versenyképesség követelményével. Úgy érzékeljük, az unióban teret nyer az a felismerés, hogy a mezőgazdasági és a kohéziós politika nem önmagáért való, hanem az európai versenyképesség javításának fontos eszköze, amelyről továbbra sem lehet lemondani. A tagállamok közötti kohézió a tagállamokon belüli társadalmi összetartozás megfelelője: csak szolidaritásra épülhet tartósan az EU versenyképessége, miként hosszú távon az egyes országok sem lehetnek versenyképesek társadalmi összetartozás nélkül. Ez persze nem zárja ki, sőt, éppenséggel feltételezi azt, hogy felülvizsgáljuk és szükség szerint megreformáljuk mind a kohéziós, mind az agrárpolitikát. Bizonyos alapelvekhez viszont ragaszkodnunk kell. Ilyenek például a megfelelő finanszírozás, az eredményorientált megközelítés erősítése, a tagállamok közti egyenlő elbánás elvének tiszteletben tartása, az eljárások egyszerűsítése és főleg, ami a közös agrárpolitikát illeti, a renacionalizálás elkerülése, hogy csak néhányat említsék.

– *Az események úgy hozták, hogy előkelő helyre került a magyar elnökség napirendjében a romakérdés. Milyen tervei vannak ezen a területen a magyar kormánynak, és érez-e Budapest elegendő támogatást a tagállamok, az Európai Bizottság és az Európai Parlament részéről?*

– A romák Franciaországból történt csoportos kiutasítása kapcsán kiobbant vita valóban felerősítette a téma aktualitását. Egyúttal az európai intézményeken belül is hangsúlyossá vált a szándék, hogy konkrét intézkedések szülessenek a romák helyzetének tényleges javítására. Spanyol és belga partnereivel együtt Magyarország már az elnökségi trió programjában is kifejezte a roma integráció iránti elköteleződését. Mindennek eredményeként az Európai Bizottság két meghatározó dokumentumot készül elfogadni: egyrészt 2010 végéig jelentés készül a romák társadalmi, gazdasági integrációjának előmozdítására igénybe vehető uniós pénzügyi források tagállami felhasználásáról, másrészt 2011 áprilisára a Bizottság kidolgozza a tagállami roma befogadási stratégiák európai keretdokumentumát, amelyet majd várhatóan konkrét intézkedési terv is kísér. Az Európai Parlament sem ül ölbe tett kézzel, ugyancsak dolgozik egy jelentésen a romák társadalmi integrációjáról, amelynek megállapításai reményeink szerint becsatornázhatók a munkánkba. Magyarország elnökségként kezdeményezni fogja a Bizottság dokumentumainak megvitatását az illetékes szakminiszteri formációkban. A jelentés raportőre az Európai Néppárt frakciójában ülő Járóka Livia (Fidesz), aki évek óta fáradozik ennek az ügynek az előmozdításán. A munka eredményei szándékaink szerint az Európai Tanács 2011. júniusi ülése elé kerülnek, amely elnökségi következtetések elfogadására készül. Tudjuk, hogy számos tagállam számára érzékeny kérdés ez, ugyanakkor be kell látni, hogy a romák társadalmi integrációja túlmutat a tagállami kereteken, és csak komp-

lex foglalkoztatási, lakhatási, oktatási és egészségügyi intézkedésekkel lehet segíteni ezt a folyamatot. Kezdeményezéseink mind az Európai Bizottság, mind az Európai Parlament támogatását élvezik. Az unió tagállamait pedig meg kell nyernünk egy hatékony uniós szintű keret kialakításának, természetesen anélkül, hogy megkérdőjeleznénk a szubszidiaritás elvét.

– Az eredeti elképzelések szerint 2011 első félévében csatlakozhat Bulgária és Románia a schengeni övezethez. Mit tehet a magyar elnökség, hogy egyengesse e két ország útját?

– A schengeni csatlakozás nem opcionális: az új tagállamok nemcsak csatlakozhatnak, hanem csatlakozniuk is kell, a többieknek pedig fel kell venniük őket, amennyiben a schengeni vívmányokat készek és képesek alkalmazni. Így rendelkeznek a Szerződések és az uniós jog. Bár a schengeni bővítés Nyugat-Európában kétségkívül nem népszerű, mindenképp szeretnénk elérni, hogy a magyar elnökség alatt megtörténjen. Románia és Bulgária schengeni övezethez történő csatlakozásáról a döntést a Tanácsban a tagállamok egyhangúsággal hozzák meg. Ezt megelőzi egy szakértői szinten zajló technikai értékelési folyamat, amikor a tagállamok szakértőiből álló értékelő csoportok egymást követő helyszíni látogatások keretében vizsgálják a tagjelölt országok felkészültségét. Ha sikeresen lezárulnak ezek az értékelések, és 2011 februárjában a Bel- és Igazságügyi Tanács is jóváhagyja azokat, a határelőnézők a tervezett időpontban, azaz 2011 márciusában megszűnhetnek a két ország uniós belső határain. A rendőri együttműködés, az adatvédelem, a külső határőrizet és a vízumkiadás területén eddig elvégzett értékelések kedvező eredményt hoztak, a megjelölt hiányosságokat pedig a román és a bolgár hatóságok folyamatosan pótolják. Rendkívül fontos azonban, hogy a SIS-fejezetre vonatkozó, decemberben sorra kerülő utolsó értékelés is megfelelő eredménnyel záruljon. Hangsúlyozom, hogy a szakmai értékelési folyamat képezi ugyan a döntés alapját, de Románia és Bulgária schengeni csatlakozásáról végső soron politikai döntés fog születni. Az ehhez szükséges konszenzus megteremtése a mi feladatunk. Ez nem olyan egyszerű, hiszen vannak, akik késleltetnék a folyamatot. Emlékezzünk csak vissza: 2010 nyarán a franciaországi romatáborok felszámolásával egy időben francia részről világhosszá tették, hogy Romániának konkrét lépéseket kell tennie a romák integrációja terén, máskülönben nem tarthat igényt a schengeni csatlakozásra. Németországról részéről szakértői szinten hangzott el többször az az érvelés, hogy a két tagjelölt államban a korrupció elleni harc és az igazságszolgáltatási reform megvalósulását nyomon követni hivatott ún. Együttműködési és Ellenőrzési Mechanizmus (*Cooperation and Verification Mechanism, CVM*) megnyugtató lezárása előtt nem lehet sem Románia, sem Bulgária schengeni csatlakozásáról beszélni. A magyar elnökség azon az állásponton lesz, hogy a schengeni bővítés nem kapcsolható össze más politikailag vitás ügyekkel, sem a romaintegráció megoldatlanságával, sem a CVM-mel. Tehát ha Románia és Bulgária eredményei megfelelők, azaz ha a schengeni követelmények teljesülnek, akkor a bővítésnek nem lehet akadály a kitűzött időpontban.

– Az EU-elnökség egyik jelképes fontosságú eseménye lehet a csatlakozási tárgyalások lezárása és, optimális esetben, a szerződés aláírása Horvátországgal. Milyen lépéseket kíván tenni az EU-elnökség, hogy ösztönözze a folyamatot? Ön sze-

rint segíti vagy inkább hátráltatja a horvát csatlakozást az a körülmény, hogy a tagállamok az EU működéséről szóló szerződés módosítására készülnek?

– Magyarország csatlakozása óta a tagállamok azon csoportjához tartozik, amely a bővítést az EU egyik legsikeresebb politikájának tekinti. Ezért is szerepel a magyar soros elnökség prioritásai között a bővítési folyamat előmozdítása. Horvátországgal a csatlakozási tárgyalások végső szakaszukba léptek: 35 tárgyalási fejezetből 34 fejezet megnyitására és 22 lezárására került sor, és már 2009 decemberében elkezdődött a csatlakozási szerződés szövegezése. A horvát csatlakozási tárgyalásokhoz nyújtott támogatásunkat mindaddig fenntartjuk, amíg Horvátország az unió teljes jogú tagjává nem válik. Ezt elnöki szerepkörünkben is képviselni fogjuk – több megfontolásból adódóan is. Egyrészt a példaszerű horvát csatlakozási folyamat az egész nyugat-balkáni régió számára megerősíti az európai perspektíva és az EU hitelét, ezért az unió egészének érdeke. Másrészt Horvátország stratégiai partnerünk: olyan közép-európai ország, amelyik jövőndő tagállamként számos, az unió és térségünk jövője szempontjából meghatározó kérdésben lehet majd szövetségesünk. Soros elnökségként a tárgyalások pontos, egyeztetett és kiszámítható technikai lebonyolításával, a tagállamok politikai érdekeltségének, elkötelezettségének fenntartásával mozdíthatjuk elő a folyamatot. Sok múlik ugyanakkor Horvátországon, a hátralévő feladatok maradéktalan teljesítése elengedhetetlen a csatlakozáshoz. A horvát felkészülés szintje, a belga elnökség tervei és a tagállamok támogatása együttesen előkészíti a talajt ahhoz, hogy Horvátország csatlakozási tárgyalásai 2011 első félévében, az állam- és kormányfők döntésével lezárulhassanak, ami mérföldkő lesz a nyugat-balkáni térség integrációs folyamatában. Ami a gazdasági kormányzás kapcsán napirendre került szerződésmódosítási igényt illeti, megítélésünk szerint nem befolyásolhatja a horvát csatlakozási szerződés ratifikációjának kimenetelét. Csakúgy, mint az ír és a cseh garanciák szerződéses szabályozásának megerősítésekor, ez esetben is csak egyidejű, de nem összefüggő ratifikációs menetet tudunk elfogadni.

– A nyugat-balkáni országok EU-integrációjához hasonlóan a közös energiapolitika létrehozása is húsba vágó magyar érdek. Milyen reményeket fűznek a magyarok az Európai Tanács februárban esedékes, energiaüggyekkel foglalkozó üléséhez? Várható-e reális előrelépés?

– Jó lenne eloszlatni a félreértéseket. A közös energiapolitikára való utalás pontatlan retorikai fordulat, amelynek sem az alapító szerződések alapján, sem pedig a politikai cselekvés szintjén nincs realitása. A közös mezőgazdasági politikához hasonlítható közös energiapolitika, amelynek valamennyi lényeges eleméről az unió dönt, és amely mellett a tagállamoknál nem marad szabályozó és pénzügyi hatáskör, nincs, és tiszta formában nem is lesz. A magyar politikai törekvés – és ez egybeesik több ország érdekével –, hogy egyes alapvető energetikai kérdésekben legyen uniós szabályozás, közös külső fellépés, illetve bizonyos léptékű uniós finanszírozási forrás, azaz jöjjön létre erősen koordinált, az EU és a tagállamok között megosztott közösségi politika. Magyarország és a közép- és kelet-európai tagállamok érdekei jelentős részben egybeesnek, miközben az EU egészében elég jelentős földrajzi és technológiai törésvonalak is vannak az országok között. Magyaror-

szág fő érdekei leginkább az energiabiztonsággal kapcsolatosak. Szorgalmazzuk egy működő közép-európai energiapiac megteremtését, az ehhez szükséges piaci szabályok kialakítását, és ami a leglényegesebb, az infrastruktúra hiányzó elemeinek, elsősorban az észak–déli kétirányú gázszállítási folyosó létrehozását. Itt sajnos amolyan 22-es csapdájába ütközünk: mivel nincs piac, nem épülnek meg az összeköttetések, de amíg nem épülnek meg a kapcsolatok, addig nem is lesz piac. Következésképpen elengedhetetlen volna, hogy az EU is tegyen pénzt a projektekbe. Nem kevésbé fontos a koordinált külpiaci fellépés, amennyiben a keleti gázbeszerzésekről tárgyalunk, hiszen jelenleg például Németország 30 százalékkal olcsóbban kap orosz gázt, mint Észtország. Nagy előrelépés, hogy a februári energiacsúcs áttekinti majd mindezeket a kérdéseket. Óvni azonban a túlzott várakozásoktól, mert a zöld technológiai innovációt prioritásként kezelő észak- és nyugat-európai országok, illetve az alpinfrastruktúra fejlesztésével bajlódó térségünk érdekei között bizony jelentősek a különbségek.

– *Kiemelkedő rendezvénye lesz a magyar EU-elnökségnek a májusban esedékes keleti partnerségi csúcstalálkozó. Milyen új hangsúlyokat kíván adni Magyarországnak az EU keleti szomszédságpolitikájának?*

– A Keleti Partnerség második csúcsertekezlete a magyar elnökség idejére, tervezett időpontját tekintve májusra esik. Ráadásul magyarországi helyszínen kerül rá sor, így ez lesz elnökségünk egyetlen hazai rendezésű állam- és kormányfői szintű találkozója, és így bizonyos szempontból egyik fénypontja. Ha tartalmi oldalról nézzük, egyértelmű a politikai érdekelttségünk abban, hogy a hat érintett ország közeledjen az unió értékeihez és politikáihoz, hasonlóan a Nyugat-Balkánhoz, de a tagsági perspektíva megadása nélkül. Erősíteni szeretnénk tehát ezt az egységes politikai keretet. A Keleti Partnerségnek ugyanakkor képesnek kell lennie arra is, hogy olyan projekteket fogadjon be és támogasson, amelyek differenciáltan közelítik majd meg a hat partnerország szükségleteit. Szeretnénk valóban konkrét programokkal előállni, például a civil kapcsolatok, a szellemi tulajdonjog védelme vagy az energiaszállítási válságok megelőzését szolgáló korai előrejelző rendszer kérdésében.

– *Az elnökségi felkészülés időszakában sokat emlegették a makroregionális Duna-stratégiát. A kommentárok azonban általában hiányolták a víziót, a koherenciát a formálódó magyar álláspontból, egyidejűleg pedig rámutattak arra, hogy az érintett országok között bizonyos részkérdésekben komoly érdekellentétek feszülnek. Nem fél attól, hogy az egész Duna-stratégiának nagyobb lesz a füstje, mint a lángja?*

– Szeretnénk, ha elnökségünk egyik kiemelkedő eseménye lenne, amikor az Európai Tanács 2011 júniusában a lehető legünnepélyesebben elfogadja a Duna-stratégiát. Ha arra gondol, hogy nincs a stratégiához rendelt külön uniós pénzeszköz, akkor mintha hiányozna a „láng”. Mégis jelentős fejleményről van szó. A figyelmet az új stratégia Közép-Európára tereli, és tudatosítja: Európának két nagy folyója van, a Rajna mellett a Duna is. A Duna-stratégia nemcsak a jószomszédi kapcsolatok kialakítását katalizálja a térségben, hanem a Nyugat-Balkán európai integrációját is elősegíti. A stratégia hosszú idő óta az első olyan uniós kezdeményezés, amely közelebb hozza az uniót a polgárokhoz és elősegíti az együttműködésbe bevont har-

madik országokkal való együttműködést. A gazdasági válság a stratégiában részt vevő tagállamokat különösen sújtotta. A Duna-stratégia hozzájárulást jelenthet a térség fenntartható gazdasági növekedéséhez. Jelentőségéről a kulturális sokszínűség kapcsán sem szabad megfeledkezni: a Duna-medence évszázadok óta otthona volt számtalan népnek, nemzetiségnek, amelyek együtt sajátos dunai identitást alkottak. A Duna-stratégiát már megszületése előtt sokan sikernek tartják: van tagállam, amelyik hasonló makrorégiót hozna létre, például az Adriai- és a Jón-tenger térségében.

– *A környezetvédelem és a fenntartható fejlődés témakörében Magyarország az uniós vízpolitika felülvizsgálatának és újragondolásának is lökést akar adni. Milyen fázisba szeretnénk eljuttatni ezt a dossziét az elnökség alatt?*

– A 2000-ben elfogadott ún. víz keretirányelven nyugvó hatályos vízpolitika felülvizsgálatát az Európai Bizottság végzi, ennek eredményét várhatóan egy 2012-ben megjelenő közlemény formájában teszi majd közzé. A magyar elnökség célja, hogy a Tanács tartalmi hozzájárulást tudjon adni a Bizottság munkájához. Ezért előbb 2011 márciusában Budapesten nagyszabású tudományos és szakpolitikai konferenciát rendezünk, amire alapozva a környezetvédelmi miniszterek 2011. júniusi informális tanácsülésükön megfogalmazzák azokat a szakpolitikai iránymutatásokat, amelyeket a tagállamok az európai vízpolitika jövője szempontjából fontosnak tartanak a Bizottság felé közvetíteni.

– *Az emberi tényező középpontba állítása akár az egész magyar elnökség motója is lehetne. A munkahelyteremtés, a társadalmi befogadás, a gyermekszegénység elleni küzdelem, a családpolitika, a kulturális sokszínűség megőrzése, ez mind-mind ide tartozik. Milyen konkrét javaslatok, kezdeményezések vannak a magyar EU-elnökség tarsolyában?*

– A magyar elnökségre hárul az Európa 2020 stratégia foglalkoztatási és szociálpolitikai területéhez kapcsolódó, az uniós zsargonban „zászlóshajó-kezdeményezésként” emlegetett kiemelt horizontális programok elfogadása. Ezen belül különösen indokoltnak tűnik, hogy közösen foglalkozzunk a munkahelyteremtés lehetőségeinek vizsgálatával, a gyermekszegénység és a romák társadalmi integrációjának kérdésével, a demográfiai trendek megvitatásával, valamint a modern egészségügy előtt álló kihívásokkal (például az egészségügyi dolgozók és a betegek mobilitásával, a technológiai fejlődés és a nemzeti egészségügyi rendszerek fenntarthatóságával). Az uniós, közös célok és a magyar kormány politikai programja közötti összhang talán sehol nem annyira nyilvánvaló, mint a munkahelyteremtés terén: az Európa 2020 stratégia által megcélzott 75 százalékos foglalkoztatási szint tagállami lebontásban, Magyarországra nézve körülbelül a kormányprogramban szereplő egymillió új munkahelynek felel meg. E célok eléréséhez a magyar elnökség a munkahelyteremtés szempontjainak megvitatását javasolja, hogy feltárhatók legyenek azok a gazdaság- és foglalkoztatáspolitikai területek, amelyek koordinált fejlesztése számottevő munkahelybővülést eredményez. A kulturális sokszínűség megőrzése kapcsán nagy a zavar: nem új uniós politika létrejöttét kezdeményezzük, hanem a meglévőkhöz belül szeretnénk támogatási lehetőségeket találni olyan civil programoknak, ötleteknek, amelyek az európai kulturális örökségnek e sajátos, nem tárgyi eleme-

it karolják fel. Ha lehet régi épületek felújítására uniós forrást találni, miért ne lehetne egy-egy közösség által beszélt nyelv, nyelvjárás, dialektus vagy éppen néphagyomány megőrzését hasonló forrásból támogatni? A „Szegénység elleni európai platform” az Európa 2020 stratégia egyik zászlóshajó-kezdeményezése lesz, és kiemelt figyelmet fordít majd a gyermekjólét előmozdítására. A belga elnökség idején konferenciát rendeztek erről, a Bizottság pedig ajánlást készít elő 2011-re. Elnökségeként célunk ezeknek a közös erőfeszítéseknek a támogatása, ösztönzése, a bizottsági ajánlás kibocsátásának, az abban szereplő monitorozási rendszer kidolgozásának elősegítése, majd az ajánlásról tanácsi következtetések elfogadtatása. A spanyol–belga–magyar, tizennyolc hónapos elnökségi programban szerepel az esélyegyenlőség témája: a gyermekszegénység az egyenlőtlenség talán legsúlyosabb formája; felszámolása döntő lépés lenne a társadalmi igazságosság megteremtése felé.

VIDA LÁSZLÓ

ÓDOR BÁLINT*

A magyar EU-elnökség napirendjén szereplő legfontosabb kérdések a Coreper II. területen¹

Magyarország európai uniós tagságának mérföldkövéhez érkezett: 2011. január 1. és 2011. június 30. között első alkalommal tölti be az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztségét. A magyar EU-elnökség idején a miniszterek feladata lesz, hogy az Európai Unió Tanácsának munkáját fél évig vezessék.

A magyar elnökség alatt várhatóan magas fordulatszámra fog működni az uniós döntéshozatali rendszer. A magyar EU-elnökség egyik legjelentősebb kihívása a Lisszaboni Szerződés várható módosítása lesz. Bár a szerződésmódosítás formája csak az Európai Tanács 2010. decemberi ülésén dől el, célunk, hogy a magyar elnökség felkészült legyen a tagállamok gazdasági kormányzással kapcsolatos esetleges érdekkülönbségeinek kezelésére, a vita szűk keretek között tartására és a mielőbbi kompromisszum biztosítására. A Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépése, illetve az új Európai Bizottság 2010. március 1-jei felállása miatt több új politikai kezdeményezés elindítása is várható a magyar elnökség alatt. Ez egyben lehetőség a magyar elnökség számára, hogy érdemben előrevigye a közös uniós ügyeket, ugyanakkor különös felelősséget is ró hazánkra.

Több, hosszú távú program végső jóváhagyása, illetve hosszú távú cselekvési programok végrehajtásához kapcsolódó

szabályok elfogadása kerül a Tanács napirendjére 2011-ben, valamint elkezdődnek az összes uniós politikát érintő, következő többéves pénzügyi terv előkészületei is. Elindul az Európa 2020 stratégia végrehajtása, és lendületet vesz a stockholmi program végrehajtása is. Emellett számos olyan dosszié is napirendre kerülhet a magyar elnökség alatt, amelyeket összetettségük és a tagállamok eltérő álláspontjai miatt eddig nem sikerült lezárni.

2010-ben mind a tagállamokban, mind az uniós intézményekben komoly energiákat köt le a Lisszaboni Szerződés végrehajtásának kérdéseire adandó közös válaszok keresése. Az uniós működésében jelentős változásokat eredményező szerződés ugyanis új intézményeket hozott létre, érdemben módosította az intézmények működését és egymás közötti viszonyát, új célkitűzéseket fogalmazott meg. Az új intézmények létrehozásának részletkérdéseiről nemcsak a tagállamoknak, hanem az intézményeknek is dűlőre kell jutniuk egymás között. Ugyan az Európai Külügyi Szolgálat felállításáról szóló döntések már idén megszülettek, nem zárható ki, hogy több kérdés még a magyar elnökség alatt is nyitva maradhat. Ezért arra is fel kell készülni, hogy Magyarországnak akár a legérzékenyebb témákban kell fontos szerepet játszania 2011 első félévében.

* A szerző a Külügyminisztérium EU-ügyekért felelős helyettes államtitkára.

¹ A Coreper II. hatáskörébe tartozó szektorális tanácsi formációk: Általános Ügyek Tanácsa (ÁÜT), Gazdasági és Pénzügyi Tanács (Ecofin), Bel- és Igazságügyi Tanács (BIÜT), valamint a Külügyek Tanácsa.

A Tanács eljárási szabályzata nem írja elő, hogy az elnökségét ellátó tagállamnak elnökségi programot kell készítenie. Ezt azonban minden elnökség kidolgozza, a magyar 2010 decemberében kerül tető alá. A program kialakításakor Magyarország figyelembe veszi a spanyol–belga–magyar trió programot, amely 2011 első félévének végéig határozza meg a stratégiai célkitűzéseket. A trióprogramot a három ország kormányzati tisztviselői írták közösen, s a Bizottsággal és a Tanács Főtitkárságával folytatott konzultációkat követően a három ország külügyminiszterei 2009 decemberében terjesztették a Tanács elé. A magyar elnökségi program kialakítása-
kor egy másik kulcsdokumentum az Európai Bizottság 2010. évi munkaprogramja, amelyet 2010. március végén fogadott el a testület, és amely 2010-re és azon túlmutatóan is meghatározza a jogalkotás szempontjából alapvető fontosságú, kizárólagos kezdeményezési joggal bíró Bizottság célkitűzéseit. Emellett a spanyol elnökség, illetve a 2010 második félévében elnöklő Belgium által lezárt ügyek, illetőleg az egyes kérdésekben elért előrelépések alapján lehet részletesen előre jelezni azt, hogy milyen konkrét ügyeket kell majd a magyar elnökségnek vinnie.

A tervezési folyamatban a futó dossziék közül tanácsi formációnként ki kell választani azokat a konkrét ügyeket, amelyeket Magyarország le akar zárni, vagy amelyekben érdemi előrelépést kíván elérni (és természetesen azokat is, amelyekkel nemzeti érintettsége miatt nem kíván foglalkozni). Ez a prioritások legszélesebb köre, az ún. tanácsi prioritáslista (20–40 prioritás). Ennek alapján készül el az ország elnökségi programja (30–50 oldalas dokumentum), amely a

konkrét jogalkotási dossziékat figyelembe véve bontja ki a célkitűzéseket. Emellett egy héttel az elnökség kezdete előtt, ehhez kapcsolódóan kell előterjeszteni a tanácsülések tervezett listáját, pontos időpontját és tervezett napirendjét, napirendi pontonként feltüntetve, hogy az elnökségnek azokkal kapcsolatban a tanácsülésen mi a célja (politikai megállapodás, tanácsi következtetés elfogadása, véleménycseré stb.).

A magyar elnökség célja egy olyan elnökség lefolytatása, amely egyszerre áll Európa és Magyarország szolgálatában, és támogatja egy erős intézményekkel, valamint hatékony uniós politikákkal rendelkező Európai Unió kialakítását. Elnökségünk legfontosabb feladatának az unió napirendjén szereplő kiemelt kérdésekben való előrehaladást tekinti két fő szempont – a konszenzusra való törekvés és európai jövőképünk – alapján. Hazánk európai vízióját alapvetően meghatározza a globális és az európai szinten egyaránt megjelenő, új keletű kihívásokat magában rejtő gazdasági és szervezeti áttrendeződés. Ebben az időszakban az unióban vallott közös értékeink megőrzése és védelme még fontosabb, mint eddig. Magyarország meggyőződése, hogy az unió működésének a belső szolidaritáson és a kohézióin kell alapulnia; értékeinknek konkrét közös cselekvésben kell megnyilvánulnia a közös célok figyelembevételével. Bár az Európai Unió intézményi átalakulása lezárult, a döntések gyakorlati átültetése további – hatékonyság és a gyakorlatiasság szempontjából megoldandó – feladatokat eredményez. Magyarország elnöksége során alapvető fontosságúnak tekinti a polgárközeli unió kialakításának elősegítését. A globális pénzügyi és gazdasági válság révén az európai szo-

ciális modellt érte kihívás. Nyilvánvalóvá vált, hogy a foglalkoztatás, a növekedés, valamint a munkahelyteremtés elsődleges céljainak elérése érdekében egyes uniós politikákat meg kell erősíteni. Ebben a folyamatban a gazdasági kormányzás és a kohézió elválaszthatatlan egymástól, ezeknek a szolidaritáson és az egyenrangúságon kell alapulniuk. A közösségi politikák célkitűzései kizárólag az unión belüli kohézió erősítésével valósíthatók meg. Mivel a foglalkoztatás és a növekedés kérdésköre szorosan összefügg a – nem uniós jogalkotási hatáskörbe tartozó – demográfiai kérdésekkel és a tagállami családpolitikai rendszerek hatékonyságával, a magyar elnökség támogatja a tapasztalatcsere uniós szintre emelését.

Az előbbieken taglalt magyar európai vízió mentén alakítottuk ki a magyar EU-elnökség célrendszerét, amely négy fő prioritás mentén épül fel:

1. *Növekedés, munka és társadalmi felzárkóztatás*
2. *Erősebb Európa*
3. *Polgárbarát EU*
4. *Bővítés és szomszédságpolitika*

E cikk célja a magyar EU-elnökség fő célkitűzéseinek bemutatása az elnökségi prioritások keretrendszerében az Általános Ügyek Tanácsát (ÁÜT), a Gazdasági és Pénzügyi Tanácsot (Ecofin), a Bel- és Igazságügyi Tanácsot (BIÜT), valamint a Külügyek Tanácsát tartalmazó Coreper II-es területen. A továbbiakban röviden áttekintjük az adott tanácsi formációk szerepét, fő feladatait.

1. Tanácsi formációk a Coreper II-es területen

Az Általános Ügyek Tanácsa az unió fejlődése szempontjából kiemelt, horizontá-

lis kérdésekről folytat vitákat: napirendjén 2011 első félévében számos, a magyar EU-elnökség szempontjából különösen fontos dosszié szerepel. Elnökségünk célja az ÁÜT szerepének erősítése annak érdekében, hogy maradéktalanul betöltsse a Lisszaboni Szerződésben meghatározott szerepét.

A *Gazdasági és Pénzügyi Tanács* szerepe korábban is kiemelt fontosságú volt, de a globális pénzügyi-gazdasági válság és következményeinek hatására az európai döntéshozatal központi elemévé vált. A válság hatékony és eredményes kezeléséhez stabil és kiszámítható pénzügyi piacokra van szükség, amelynek alapvető feltétele a pénzügyi szolgáltatások piacának hatékonyabb szabályozása és felügyelete, illetve a pénzügyi felügyeleti rendszer modernizálása. Az összeurópai érdekek figyelembevételével 2010-ben megszületett a megállapodás az intézmények között az új pénzügyi felügyeleti intézményrendszerről szóló jogalkotási javaslatcsomagról, így az új európai felügyeleti struktúra már a magyar elnökség alatt megkezdheti működését. Az Ecofin témái közül hazánk elnöksége idején számos fontos dosszié kerül napirendre, amelyek közül érdemes hangsúlyozni a gazdaságpolitikai koordinációt és azon belül az európai szemeszter alkalmazását, valamint a pénzügyi szolgáltatási menetrendet.

A *bel- és igazságügyi tanácsi* formáció területén a Magyarország által megfogalmazott – és a jelen cikk bevezetőjében taglalt – négy fő prioritás közül a „Polgárbarát Európa” teljes mértékben összhangban van a Lisszaboni Szerződésben is megjelenő uniós törekvésekkel. Elnökségünk elsődleges célja érdemi előremozdulás a nagyszámú – európai szinten is kiemelt jelentőségű – dosz-

sziével kapcsolatosan. A Bel- és Igazságügyi Tanács témáin belül kulcsterületnek számít a személy- és vagyonbiztonság, a jogok érvényesítése, valamint a jogbiztonság.

A cikkben tárgyalt tanácsi formációk közül a *Külügyek Tanácsának* funkciója a Lisszaboni Szerződés által előírt változások következtében a közelmúltban jelentősen módosult, ezért részletesebb kifejtést igényel. A jelenlegi megközelítés értelmében ezt a tanácsi formációt nem az unió soros elnöksége, hanem külügyi és biztonságpolitikai főképviseelője elnököli. Az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának irányítása szintén a főképviseelő feladata, akinek a munkáját az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) segíti. Ennek folyományaként ezen a területen a soros elnökség nemcsak programalkotási szerepét veszítette el, hanem a Külügyek Tanácsának és az azt előkészítő fórumok (a Politikai és Biztonsági Bizottság, valamint a legtöbb munkacsoport) elnöklését is. Mivel Magyarország ezen tanácsi formáció keretein belül már nem fog hagyományos elnökséget adni, a Külügyek Tanácsának napirendjét és programját sem a magyar elnökség határozza meg. Mindazonáltal elnökségünk szempontjából fontos momentum, hogy az EKSZ felállításának folyamata nem zárult le, 2011 első félévében is folytatódik. Fő célkitűzésünk a főképviseelő támogatása az EKSZ kiépítésének munkájában, az új intézmények – így a külkapcsolatok – terén stratégiai irányutatást nyújtó Európai Tanács állandó elnöke és a soros elnökség közötti együttműködés konszolidálásának segítése, valamint a kiemelt események és horizontális témák kezelése és lehetőség szerinti előmozdítása.

2. A magyar EU-elnökség várható célkitűzései a Coreper II. területhez tartozó tanácsi formációk vonatkozásában

Az alábbiakban hazánk európai uniós elnökségének célkitűzéseit a Coreper II-es területen a bevezetőben ismertetett négy fő prioritás keretrendszerén keresztül mutatjuk be.

2.1. Növekedés, munka és társadalmi felzárkóztatás

A magyar elnökség – a trió előző elnökségeihez hasonlóan – elsődleges feladata a gazdasági válságból történő kilábalás már megindult folyamatának továbbvitele, a fenntartható növekedés, illetve a munkahelyteremtés feltételeinek kidolgozása, és a tagállami gazdaságélénkítő intézkedésekből álló, úgynevezett „exit” stratégiák összehangolása. Ezekben a területeken a 2011 első félévében tárgyalandó dossziék túlnyomó része az Ecofin tanácshoz tartozik.

Uniós elnökségünk legfontosabb célkitűzése vitathatatlanul a *gazdaságpolitikai koordináció* erősítése, amely az EU és tagállamai felkészülését jelenti a globális gazdasági sokkhatások kezelésére. Az Európai Tanács elnöke által vezetett, a gazdaságpolitikai koordináció megerősítésével foglalkozó magas szintű munkacsoport (*Task Force*) 2010 májusában kezdte meg munkáját, végső következtetéseit pedig a 2010. októberi Európai Tanács elé terjesztette. A munka főbb irányait a költségvetési fejelem megerősítése (az államadósság alakulásának fokozottabb figyelembevétele a túlzott-deficit-eljárásban, következetesebb és szigorúbb szankciók alkalmazása), a versenyképességi, egyensúlyi problémákat

időben kezelő felügyeleti mechanizmus létrehozása, valamint az eurózóna számára egy állandó válságkezelő mechanizmus kialakítását szolgáló javaslatok kidolgozása jelölte ki.

2010. szeptember 29-én jelent meg az Európai Bizottság új, szorosabb gazdaságpolitikai koordinációs rendszerre vonatkozó, hat elemből álló javaslatcsomagja. Elnökségünk fontos feladata lesz az Európai Tanács döntésének megfelelően a javaslatcsomag vitájának előmozdítása és lehetőség szerinti lezárása az elfogadó Task Force-jelentés alapján.

Az elnökség napirendjén szereplő kiemelt dossziék között kap helyet a *pénzügyi szolgáltatási menetrend*, amelyre – a globális banki és szuverén adósságválság következtében – a megszokottnál is nagyobb figyelem irányul. A dosszié számos elemből tevődik össze, amelyek közül a lényegesebbeket az alábbiakban ismertetjük.

A *pénzügyi felügyeleti reform* keretében 2011. január 1-jén új európai felügyeleti rendszer kezd meg működését. A reform eredményeképpen az EU makroprudenciális felügyeletére létrejön az Európai Rendszerkockázati Testület, míg a mikroprudenciális felügyeletet ellátó tagállami hatóságok munkáját az új Európai Felügyeleti Hatóságok hangolják össze. A magyar EU-elnökség célja az új felügyeleti struktúra 2011. év eleji felállításának elősegítése, a működését biztosító szabályozó keretek kialakítása és a kapcsolódó tájékoztatás.

A pénzügyi válságok elkerülése érdekében lényeges elem a *tőkepiaci transzparencia növelése*, amely esetében határozott igényként merült fel a nem a szabályozott piacokon bonyolított származékos ügyletek (ún. OTC-derivatívák) szabályozásának szigorítása, illetve a pi-

acok stabilitását veszélyeztető ügylettípusok (ún. CDS és *short selling* ügyletek) átláthatóságának növelése. A dosszié tekintetében a magyar EU-elnökség az általános megközelítés elérésére törekszik.

Mivel a válságmegelőzésre, -kezelésre és -rendezésre vonatkozó koordinált uniós szabályozás elengedhetetlen a pénzügyi piacok stabil működéséhez, a Bizottság – várhatóan 2011 tavaszán megjelenő – jogszabálytervezetet készít a *válságkezelési és megelőzési keretrendszerrel*. A jogszabálytervezet egyes elemeinek (bankszanálási keretrendszer kidolgozása, banki illeték, tranzakciós adó, a pénzügyi szolgáltatások áfa alóli kivételének felülvizsgálata, a határon átnyúló szolgáltatást nyújtó pénzintézeteknél stabilizációs csoportok kialakítása, illetve a válság terheinek utólagos megosztását segítő alapelvek lefektetése) kidolgozása már megkezdődött, ugyanakkor a vonatkozó banki jogszabályjavaslat szakmai egyeztetésének elindítása – amennyiben azt a Bizottság az első félévben nyilvánosságra hozza – a magyar elnökség feladata lesz.

Szintén elnökségünk kiemelt jelentőségű témája lesz a közös EU-álláspont koordinálása a G20-ak fórumaira történő felkészülés keretében.

A magyar EU-elnökségnek az Európa 2020 stratégiával egybecsengő célkitűzése a globális pénzügyi válságból való kilábalás elősegítése. A pénzügyi piacok iránti bizalom helyreállításának és működésük stabilizálásának fontos eleme a bankszektor válságtűrő képességének javítása a *banki tőkekövetelmények újraszabályozásán* keresztül. Ennek keretében az Európai Bizottság várhatóan 2011 első negyedévében áll elő újabb jogszabályjavaslatával, amely kiterjed egyebek között a likviditási standardok-

ra, a bankok tőkéjének erősítésére, valamint a tőkeáttételi ráta bevezetésére.

A globális gazdasági válság fontos, tolvagyűrűző hatása a tagállamok államadósságának jelentős növekedése, amely a válság idején végrehajtott gazdaságélénkítő intézkedésekre, illetve a bankmentő csomagokra vezethető vissza. Mivel a nagy adósságok és hiányok hosszú távon a tagállamok számára nem fenntarthatók, lényeges az *exit stratégia és a konszolidáció mielőbbi megkezdése*. A magyar elnökség az Ecofin tanács területén belül kiemelten kezeli a költségvetési, monetáris és a pénzügyi szektor számára juttatott garanciák és tőkeinjekciók visszavonásának koordinálását. Ez a megközelítés nemcsak a magyar gazdaságpolitika célkitűzéseivel és az európai gazdaság aktuális kihívásaival van szoros összefüggésben, hanem illeszkedik az európai félév beindításához is. Elnökségünk során lényeges feladat lesz a fiskális exit stratégiák esetében a túlzottdeficit-eljárás kapcsán kiadott tanácsi ajánlások betartásának figyelemmel kísérése, különös tekintettel arra, hogy 2011 elején várhatóan legalább 24 tagállam lesz ilyen eljárás alatt.

Az EU fenntartható fejlődési és energiapolitikai célkitűzéseikhez kapcsolódik az előreláthatólag 2011 első negyedévében megjelenő, az *energiaadó-irányelv felülvizsgálatára* vonatkozó javaslat, amelynek részletes tárgyalását a magyar elnökség kezdi meg. Bár a *hozzáadottérték-adó* (héta) irányelv végrehajtási rendelkezéseiről szóló javaslat tárgyalását a belga elnökség megkezdte, a folyamat lezárása nagy valószínűséggel Magyarországon elnökségére marad. Adózási területen az adópolitikai csomag elfogadása után – amelynek része a megtakarítások adóztatásáról szóló irányelv módosítása

– további kiemelt témaként merülhet fel a megtakarítások adóztatásáról szóló irányelvhez kapcsolódó tárgyalási mandátumjavaslat.

Mivel a közös költségvetés elfogadása elengedhetetlen az Európai Unió működéséhez, ugyanakkor a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével a költségvetési eljárás megváltozott, a magyar elnökség kiemelt figyelmet fordít az *EU éves költségvetésével kapcsolatos teendők*re. Az elnökségre feladatok hárulnak majd a zárszámadásához adott tanácsi ajánlások elfogadásával, a belga elnökségtől átveendő költségvetési rendelet felülvizsgálatával, valamint a 2012-es költségvetésre vonatkozó irányelvek tárgyalásával kapcsolatban. Amennyiben a 2011-es költségvetést nem sikerül a belga elnökség alatt elfogadtatni, úgy a magyar elnökség kiemelt céljai között szerepelni fog a mielőbbi konszenzus elérése az EP és a Tanács között az új költségvetéssel kapcsolatban.

A *vámunió* az Európai Unió közös politikái közé tartozik, ezért a vámenellenőrzésről szóló tanácsi következtetések elfogadása is elnökségünk céljai között szerepel.

A „Növekedés, munka és társadalmi felzárkóztatás” magyar elnökségi prioritás további lényeges eleme az Európa 2020 stratégia sikeres alkalmazása. A végrehajtás nyomán követése számos, 2011 első félévében megrendezésre kerülő európai csúcstalálkozó meghatározó témája lesz. A stratégia célja az Európai Unió fenntartható gazdasági fejlődésének elősegítése magas szintű foglalkoztatottság, termelékenység és szociális kohézió megteremtése mellett. Ennek keretében 2011 első felében kerül sor az *európai félév* alkalmazására, amelynek gyakorlati bevezetése alapvetően módo-

sítja az unión belüli gazdaságpolitikai együttműködést. Mivel a félév bevezetése a magyar EU-elnökség idejére esik, Magyarország soros elnöki tevékenységét nagy figyelem fogja övezni, különös tekintettel arra, hogy e területen az EIT-tel való és a különböző tanácsi formációk közötti együttműködés kialakítása példaként szolgál a hazánkat követő elnökségek számára. Szintén 2011 első felében, a magyar elnökség idején értékelik első ízben a nemzeti reformprogramok végrehajtását.

A magyar EU-elnökség kiemelt figyelmet kíván fordítani a szegénység, ezen belül a gyermekszegénység elleni küzdelem és a roma integráció ügyére az unióban. Mivel az Európa 2020 stratégia céljainak megvalósításával kapcsolatosan nem lehet elvonatkoztatni az azokat befolyásoló demográfiai tényezőktől, valamint a tagállami család- és szociálpolitikai intézkedésektől, elnökségünk célja a legjobb tagállami gyakorlatok egymással való megosztása. Úgyszintén kiemelt figyelmet fordítunk a régiók közötti gazdasági, társadalmi és területi kohézió megerősítésére az EU versenyképességének javítása érdekében.

2.2. Erősebb Európa

Elnökségünk második prioritásának gerincét az ÁÚT formációba tartozó dossziék alkotják. Az unió érdeke a hatékony és erős közös politikák megteremtése, ezért a magyar EU-elnökség feladattábláján előkelő helyet foglal el az unió egyik alapját képező *kohéziós politika jövőjéről* szóló tanácsi vita megkezdése. A kohéziós politika jövőjének felülvizsgálata során a magyar elnökség célja a politika eddigi eredményeinek számbavétele, valamint a hatékonyabb, eredményorientáltabb ko-

héziós politika felé való elmozdulás feltételeinek azonosítása az Európai Bizottság 5. Kohéziós Jelentésében foglalt elképzelések alapján. A kohéziós politika 2013 utáni jövőjére vonatkozó érdemi elemeket tartalmazó dokumentum hivatalos tárgyalása várhatóan a 2011. január 31. és február 1. között megrendezendő Kohéziós Fórum keretein belül kezdődik meg.

Amennyiben a belga elnökség sikeresen lefolytatja a 2007 és 2013 közötti időszakra vonatkozó pénzügyi perspektíva átfogó felülvizsgálatával kapcsolatos tárgyalásokat, úgy a következő többéves pénzügyi keretterv főbb irányvonalairól szóló vita megkezdése a magyar EU-elnökség agendájának része lehet. Az sem elhanyagolható szempont, hogy a közös agrárpolitika és a kohéziós politika témájában lefolytatott egyeztetések eredményei befolyásolhatják a következő pénzügyi kerettervet övező alkufolyamot.

A globális gazdasági-pénzügyi válság időszakában fontos szerep hárul a *makrogazdasági együttműködési formákra*, amelyek az unió keretein belül, ugyanakkor a regionális sajátosságokat jobban figyelembe véve segítik elő az egyes régiók együttműködését, valamint fejlődését. Elnökségünk kiemelt politikai célja a 2011 első félévében elfogadásra kerülő *Duna-régió stratégia*. Az unió második transznacionális, makrorégiós területfejlesztési stratégiája szervesen kapcsolódik elnökségünk vízgazdálkodással és vízminőséggel kapcsolatos prioritásaihoz. Célunk, hogy az állam- és kormányfők a magyar elnökség alatt, a júniusi csúcson hagyják jóvá az európai Duna-régió stratégiát, miután azt az ÁÚT áprilisban megtárgyalta. A stratégiában egyaránt központi szerepet kapnak a – már említett

– környezetvédelmi-vízgazdálkodási, a gazdasági, a biztonsági, a kereskedelmi és a kulturális együttműködés szempontjai, valamint a világi és egyházi érték- és örökségvédelem.

Az „Erősebb Európa” prioritáshoz tartozó gazdasági és pénzügyi tanácsi dossziék közül kiemelt helyen szerepel a tagállami szuverenitást közvetlenül érintő *adózás* kérdésköre. A Bizottság 2010. október 7-én mutatta be közleményét a pénzügyi szektor adóztatásának elvi alternatíváiról és jelentőségéről.

2.3. Polgárbarát EU

A magyar EU-elnökség harmadik prioritásának keretein belül arra törekszik, hogy az unió polgárai a stockholmi programban lefektetett elvekkel és célkitűzésekkel összhangban, kézzelfogható eredményeken keresztül érzékeljék a polgárokéi Európai Unió által nyújtott előnyöket. Célunk az unió polgárokhoz való közelítésének előmozdítása, és ennek érdekében a BIÜT formációhoz tartozó nagyszámú, kiemelt európai uniós dossziékkal kapcsolatos ügy hatékony kezelése és előmozdítása.

A magyar elnökség idején a belügyi program horizontális elemét képező és a stockholmi program egyik fő célkitűzését tükröző *szervezett bűnözés elleni fellépés* operatívabbá tétele kiemelt helyen szerepel. A belső biztonsági stratégiáról várható közlemény által kijelölt keretben célunk a közelmúltban megindult operatív együttműködési ciklus (ún. *Harmony*) továbbvitele, amelybe elnökségünk az uniós ügynökségek (Europol, Eurojust, CEPOL) a korábbiaknál aktívabb bevonását, szerepvállalását ösztönzi. A prűmi egyezmény gyakorlati végrehajtása ugyancsak nagymértékben

segíti a közvetlen bűnüldözési információcserét.

A *migrációs áramlatok* jobb kezelése, előnyeinek kihasználása, továbbá a migránsok integrációjának javítása kiemelt jelentőséggel bíró uniós és magyar elnökségi dosszié. Célunk a keleti dimenzió erősítése, a közös európai menekültügyi rendszer 2012-ig történő megvalósítását szolgáló javaslatok elfogadása, valamint a tagállamok közötti gyakorlati együttműködés megerősítése, amelynek elsődleges eszköze a magyar elnökség alatt felálló *Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal* lesz.

2011 első félévében tovább folytatódik a komoly bűncselekményekkel kapcsolatos körözéseket segítő *schengeni információs rendszer második generációjának (SIS II)* kifejlesztése. A politikai szempontból igen érzékeny dosszié felülvizsgálatára a magyar EU-elnökséget követő lengyel elnökség alatt kerülhet sor. Elnökségünk célja hogy az *egységes központi vízumkiadási rendszer (VIS)* Észak-Afrikában még a magyar elnökség alatt elindulhasson. Az unió külső határainak hatékony védelme érdekében folytatódik a Frontex-ügynökség megerősítésével, illetve a határellenőrzési kódex módosításával kapcsolatos munka.

Románia és Bulgária várható csatlakozása a *schengeni övezethez* nagy jelentőségű, a polgárbarát Európai Unió célkitűzéseit nagymértékben előremozdító lépés. A magyar elnökség célja e folyamat elősegítése.

Az Európai Unió polgárai számára ugyancsak kézzelfogható probléma a külföldiek által elkövetett *közlekedésbiztonsági szabályszegések egységes kezelésének* megoldatlansága és a kiszabott büntetések tagállamok közötti behajthatatlansága. A tervezett uniós kezdemé-

nyezések két lépcsőben valósulnak meg: részben az *információcsere-mechanizmus kereteinek* kialakításán, részben pedig a *pénzbüntetések kölcsönös elismeréséről szóló kerethatározat általános felülvizsgálatán* keresztül. Az információcserevel kapcsolatos dosszié lezárása előreláthatóan a magyar elnökségre hárul.

A terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni fellépés globális feladat, ahol az unió is nagy felelősséggel bír. A magyar elnökség célja az unió és legfontosabb harmadik partnerei közötti ún. *PNR-megállapodások* előkészítésének támogatása, távlati célként pedig egy európai PNR-rendszer kiépítése. A PNR-megállapodások azonban nemcsak az unió, hanem az USA számára is elsőszámú prioritást jelentenek a transzatlanti belbiztonsági együttműködésben. A tárgyalási irányelvek elfogadása még idén várható, a magyar EU-elnökség célja a folyamatos, konfliktusoktól mentes előrehaladás elősegítése.

A 2010 júliusában jóváhagyott *SWIFT/TFTP*² megállapodás működésének első felülvizsgálatáról szóló jelentést a Bizottság 2011. február 1-jéig készíti el, így a jelentéssel kapcsolatos koordináció szintén a magyar elnökség feladata lesz.

A „Polgárbarát Európai Unió” prioritással összhangban a 2011-es magyar elnökség napirendjén előkelő helyen áll az *alapvető jogok védelme*. Elnökségünk horizontális célkitűzései között szerepel az *Alapjogi Charta* végrehajtásáról szóló első éves jelentés, illetve az unió alapjogi politikájáról szóló közlemény. Az Európai Unió csatlakozása az Európai Emberi Jogi Egyezményhez szintén a magyar elnökség napirendjén szerepel. A

magyar elnökség további célkitűzése az uniós polgársági jogok érvényesüléséről szóló vita lefolytatása a mindennapi életet nehezítő adminisztratív és eljárási akadályok egyszerűsítése érdekében. Ezen cél megvalósulása elősegítené az olyan alapvető európai uniós jogok kiteljesedését, mint a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog.

2011 első félévében nagy súlyt kívánunk helyezni a személyes adatok védelmére. Az Európai Unió és az USA között létrejövő, a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés keretében a bűn- és terrorcselekményekkel kapcsolatos *hatósági adatkezelés* céljából továbbított és feldolgozott személyes adatok védelméről szóló megállapodás tető alá hozása mind az unió, mind a magyar EU-elnökség számára kiemelt feladat. A büntető igazságügyi együttműködés terén kiemelten kezeljük a *terheltek tájékoztatáshoz való jogáról* szóló tervezet elfogadását, valamint az *áldozatvédelem* témáját. Célunk a Bizottság áldozatvédelemmel kapcsolatos – 2011 első félévében bemutatandó – átfogó módosító csomagjának előkészítésében való hatékony közreműködés. A magyar elnökség vitát kíván kezdeményezni az *egységes európai szerződési jog* témájában.

2011 első felében polgári jogi területen számos új nemzetközi vonatkozású dossziét fogunk tárgyalni. Megkezdődik a terület alapját képező *Brüsszel I-rendelet* újratárgyalása. A magánjogi szabályok uniós szintű egységesítésének és a polgárközeleli Európa megteremtésére irányuló erőfeszítések egyik újabb vívmánya lesz az *öröklési ügyekben* (hagyaték-

² Az átadott pénzügyi üzenetadatok feldolgozására szolgáló, a terrorizmus finanszírozása elleni program.

ki eljárásokban, öröklési perekben) meghozott határozatok tagállamok közötti „szabad forgalmát” megteremtő új öröklési jogi rendelet. Kiemelt téma a *házasági vagyoni jog* további egységesítésének feladata is. A közös hivatkozási keret (*Common Frame of Reference*) nevű jövőbeli közösségi fellépéssel kapcsolatos vita kiértékelése a Bizottság egyik stratégiai prioritása, amelyben aktív részvételre ösztönzi a magyar elnökséget.

A Gazdasági és Pénzügyi Tanácshoz tartozó klímaváltozás elleni küzdelem finanszírozásának témája várhatóan a 2010. decemberi cancúni csúcstól követően is az unió prioritásai között marad, amelyet a magyar elnökség teljes mértékben támogat.

A vázolt témákon kívül az Általános Ügyek Tanácsa területén a belga soros elnökség tevékenységétől függően az alábbi – elnökségünk számára is – fontos dossziék jelenhetnek meg a magyar EU-elnökség alatt. Az *európai polgári kezdeményezés* a Lisszaboni Szerződés egyik legjelentősebb újítása, mivel hozzájárul a magyar EU-elnökség harmadik prioritásként szereplő polgárközeli Európai Unió kiteljesítéséhez és az uniós témákról szóló valós viták kibontakozásának elősegítéséhez. A Lisszaboni Szerződés értelmében a tagállamok jelentős részéből származó legalább egymillió EU-polgár kezdeményezheti, hogy az Európai Bizottság a hatáskörébe tartozó kérdésben a polgárok megítélése szerint a szerződés végrehajtása érdekében szükséges jogalkotási aktsura tegyen javaslatot.

Az *új komitológiai szabályozás* ugyancsak kiemelt jelentőségű európai és magyar dosszié, amelynek célja a Lisszaboni Szerződéssel megváltozott, átruházott hatáskörben meghozott döntések (komitológia) szabályozása. A magyar el-

nökség Európai Unióval közös célja az európai statisztikai rendszer megfeleltetése az új kihívások miatt felmerülő, folyamatosan bővülő igényeknek.

2.4. Bővítés és szomszédspolitikai

Az ezen elnökségi prioritásunkhoz tartozó dossziék szinte mindegyike európai uniós szempontból is kiemelt jelentőségű. A bővítéspolitika – a közös külpolitikával szemben – változatlanul a soros elnökség kompetenciájába fog tartozni.

Az utolsó szakaszához érkezett *horvát csatlakozás* tekintetében a magyar elnökség célja, hogy a kritériumok teljesítése esetén lehetőség szerint lezárja a csatlakozási tárgyalásokat Horvátországgal. Horvátország mihamarabbi EU-csatlakozása kézzelfoghatóvá tenné a régió számára az európai integrációt, ami növelné a *nyugat-balkáni térség* stabilitását és elkötelezettségét az EU értékei mellett.

Bár a *török csatlakozási tárgyalások* számos nehézségbe ütköznek és kifejezetten lassan haladnak, a magyar EU-elnökség palettáján kiemelt helyen szerepelnek. Mivel Törökország politikai és gazdasági súlya indokolja a tárgyalások ütemének fenntartását, elnökségünk célja a technikailag kész fejezetek mielőbbi megnyitása.

Az *izlandi csatlakozás* az uniós napi-rend szempontjából lényeges kérdés. Az Európai Tanács 2010. június 17-ei ülésén döntött a tárgyaláskezdésről: jelenleg a tárgyalási keret kidolgozása folyik. Célunk a tárgyalások szokásos eljárási menet alapján történő kezelése.

Macedóniát illetően Magyarország régóta sürgeti a tárgyaláskezdést, amelyet a görög–macedón névita késleltet. Ugyanakkor a tárgyalások megkezdése

stabilizálóan hatna az országra, és bátorítaná a térség többi államát. A magyar EU-elnökség – a Tanács vonatkozó döntése értelmében – kész a csatlakozási tárgyalások megkezdésére.

Szerbia vonatkozásában a stabilizációs és társulási megállapodás (STM) ratifikációs folyamata a tagországokban a 2010. júniusi tanácsi döntésnek megfelelően megkezdődött, és a magyar elnökség alatt is folytatódik. A magyar elnökség célja Szerbia uniós csatlakozásának további támogatása.

A *bel- és igazságügyi külkapcsolatok* területén a magyar elnökség alatt három miniszteri szintű találkozóra kerül sor: az Egyesült Államokkal (2011 áprilisában Budapesten), Oroszországgal (2011 májusában Oroszországban), valamint Ukrajnával (2011 júniusában Kijevben), ahol a soros magyar elnökség az unió nevében lép fel. A találkozókon napirendre kerülő legfontosabb dossziék: EU–USA személyes adatok védelme megállapodás; EU–USA PNR-megállapodás; az ESTA díjköteleesség tétele; EU–orosz vízumliberalizációs párbeszéd előrehaladása; EU–ukrán vízumliberalizációs párbeszéd előrehaladása; kishatárforgalom kérdése (Kalinyingrád térségében).

A magyar elnökség prioritásaival összhangban álló kiemelt uniós dosszié a *szomszédságpolitika*. A Bizottság által 2010 nyarán elindított, a szomszédságpolitika megreformálását szolgáló gondolkodási folyamat várhatóan 2011 tavaszán egy bizottsági kommunikáció kiadásában tetőzik. Elnökségünk célja az intézmények támogatása az unió által kiemelten kezelt térséggel, a szomszédos országokkal fennálló viszonyrendszer továbbfejlesztésében; a térség országainak és elsősorban a keleti partnereknek a közelítése az unióhoz, az unió értékeinek,

a stabilitás és a béke, valamint a regionális együttműködés előmozdítása, a befagyott konfliktusok kezelése, a megfelelő uniós források biztosítása a szomszédos országoknak, valamint javaslat a következő pénzügyi perspektívában rendelkezésre álló forrásokra. A szomszédságpolitika keleti dimenziójának erősítését segíti elő a 2011 májusában Budapesten, állam- és kormányfői szinten megrendezendő *Keleti Partnerség második csúcstalálkozója*.

Az Európai Unió tagállamai felismerték a közös külpolitikai fellépés szükségességét. Az EU és stratégiai partnerei (Brazília, Egyesült Államok, India, Japán, Kína, Oroszország stb.) közötti kapcsolatok felülvizsgálata az EU kül- és biztonságpolitikai főképviselőjének feladata, amelyről a jelentést a Tanács 2010. decemberi ülésén nyújtja be. Mivel a jelentés utókezelésére 2011 első félévében kerül sor, elnökségünk célja az EU egységesebb és hatékonyabb fellépésének elősegítése, a globális kihívások közös kezelése, valamint az egyes relációk tekintetében az uniós érdekek és célok azonosítása.

Mind a magyar elnökség, mind az unió szempontjából kiemelt helyen szerepel a *transzatlanti viszony* kérdése, ezért elnökségünk alatt valamennyi szakpolitikai területen célunk a kapcsolatok előmozdítása. Ugyancsak az uniós agendából fakadó kiemelt cél a harmadik országokkal folytatott csúcstalálkozók (EU–Oroszország, EU–Japán) előkészítése.

A Bizottság ún. „*Tavaszi csomag*” (*Spring Package*) közleménycsomagja az unió *fejlesztéspolitikájának* központi eleme, minden év első felében jelentkező feladat. A közleménycsomag tartalmazza a szakpolitikák fejlesztési célú koherenciájáról szóló, a 2010 és 2013 között-

ti időszakra vonatkozó munkaprogram megvalósulásának nyomon követését és a 2007-ben elfogadott „Aid for Trade” stratégia végrehajtásának és a vállalt kötelezettségek teljesülésének vizsgálatát, továbbá a klíma- és környezetvédelmi stratégiák fejlesztéspolitikai integrációs stratégiájának tervezetét is. A 2011-es jelentés és az erre tanácsi konklúziók formájában adott válasz több okból is kiemelt jelentőséggel bír. Egyrészt a gazdasági válság következtében folyamatosan szűkülő kormányzati mozgáster teszi különösen indokolttá, másrészt a fejlesztéspolitikai társadalmi tudatosság növelésének szándéka. A jelentés szintén tartalmazza a 2010 júniusában jóváhagyott tanácsi következtetések alapján bekért tagállami terveket a 2015-ös célszámok eléréséhez. Elnökségünk célja tanácsi következtetéstervezet elfogadása.

Az európai fejlesztéspolitika jövőbeni irányának meghatározása érdekében a Bizottság, várhatóan 2010 novemberében, zöld könyvet bocsát ki, amelynek célja a fejlesztési szektor helyzetének átvilágítása a támogatáshatékonyság és az eredményorientáltság növelése érdekében. A dokumentummal kapcsolatos öszszegyűjtött véleményeket 2011. december–január folyamán elemzik.

A fejlesztési együttműködésen belül a *támogatáshatékonyság* témaköre ki-

emelkedő jelentőségű. Az erről szóló negyedik magas szintű találkozót az OECD Szóulban, 2011 novemberében rendezik. A találkozón a párizsi támogatáshatékonysági nyilatkozat és az Accrai-akcióterv felülvizsgálatát tűzik ki célul, egyúttal a résztvevők nyilatkozatot fogadnak el a támogatáshatékonyságról, amelynek egyeztetéséhez szükséges uniós közös álláspont kialakításának előkészítése a magyar EU-elnökségre hárul.

Az Európai Unió ambiciózus agendával rendelkezik 2011 első félévére, és a magyar elnökséget a lezárt jogalkotási dossziék mennyisége mellett a súlyponti témákban elért előrehaladás mértéke is minősíti majd. A felkészülés jól halad, és bizakodva várjuk az előttünk álló időszak kihívásait, de mindeközben azzal is tisztában vagyunk, hogy bármilyen váratlan esemény – legyen az természeti katasztrófa vagy politikai viszály – módosíthatja az eredeti menetrendet. Egy dolgot azonban már az elnökség küszöbén állva is kijelenthetünk: tanulságos időszak lesz ez számunkra, hiszen a 27 tagállam érdekeinek összehangolása és az ehhez szükséges egyeztetési mechanizmus vezetése során olyan tapasztalati tőkét halmoz fel Magyarország, amelynek birtokában hatékonyabban tud majd érvényet szerezni érdekeinek az elnökséget követő időszakban.

BARANYAI GÁBOR*

A belső piaci liberalizáció és az ágazati uniós politikák kohéziós célkitűzésének eróziója? Politikai dilemmák a Coreper I. napirendjén a magyar elnökség alatt

E tanulmány célja néhány olyan fő szakpolitikai és jogalkotási kérdés kritikus elemzése, amely 2011 első félévében meghatározza a tanácsi munka napirendjét a Coreper I. által előkészített hat tanácsi formációban.¹ A cikk nem foglalkozik azon elsősorban eljárási, intézményi természetű kihívásokkal – pl. a gazdaságpolitikai koordináció tanácsi feladatainak ellátása, vagy az egyes tanácsi formációk és az Európai Tanács közti kapcsolat alakítása –, amelyek bár jelentős érdemi munkaterhet rónak a magyar elnökségre, csak áttételes hatással lesznek az uniós szakpolitikáinak tartalmára.

Az érintett tanácsi formációk napirendjét 2010 utolsó harmadától két igen markáns politikai célkitűzés, irányvonal határozza meg, amelyek várhatóan sok szempontból felerősítik a nyugati és a közép-kelet-európai tagállamok közti ellentéteket. Ezen két célkitűzés a további belső piaci integrációban (*re-launching of the internal market*), illetve a fő ágazati politikák (közlekedés, energia, mezőgazdaság) eddigi kohéziós elemeinek nem titkolt felszámolásában vagy erős korlátozásában ragadhatók meg. Ez – némi leegyszerűsítéssel – jól tükrözi az uniós gazdasági motorjaként működő tagorszá-

goknak a válságra adott reakcióját: könnyebb piacra jutás az EU-n belül, valamint a fejletlenebb tagállamoknak járó támogatások csökkentése. Ez utóbbi a 2014-től hatályos új pénzügyi keret, már a lengyel elnökség alatt induló vitája előjátékának is tekinthető.

Az EU gazdasági fundamentumait átalakító előbbi strukturális javaslatokat egészítik majd ki a magyar elnökség markáns, várhatóan komoly elvi vitákat kiváltó, átfogó szociálpolitikai prioritásai: a romák társadalmi és gazdasági integrációja, a gyermekszegénység elleni küzdelem, valamint a családpolitika hatása a demográfiai helyzetre.

A 2011. év sajátos pikantériája lesz, hogy az említett – sok szempontból az új tagállamok számára kedvezőtlen – szakpolitikai és jogalkotási törekvéseket Magyarországnak és Lengyelországnak kell az uniós egésze érdekében eljáró semleges elnökségként előmozdítania.

1. A belső piac újraindítása

A 2011. év nagy politikai/jogalkotási programja lesz a belső piac újraindításaként beharangozott javaslatcsomag

* A szerző miniszteri biztos a Külügyminisztériumban. Az írás kizárólag a szerző nézeteit tükrözi.

1 Coreper I.: az Állandó Képviselők Bizottságának I. szekciója. Ez készíti elő az alábbi miniszteri tanácsüléseket: Versenyképességi Tanács; Környezetvédelmi Tanács; Közlekedési, Távközlési és Energetikai Tanács; Mezőgazdasági és Halászati Tanács (részben); Foglalkoztatási, Szociális, Egészségügyi és Fogasztóvédelmi Tanács; Oktatás, Ifjúság, Kultúra és Sport Tanács.

(*Single Market Act*). A Bizottság ambiciózus tervei szerint a *Single Market Act* intézkedései már 2012-ben, a *Jacques Delors* nevével fémjelzett belső piaci reform lezárásának huszadik évfordulóján hatályba lépnének. Kiindulópontja, hogy a gazdasági fejlődés beindításának egyik alapfeltétele a fennálló nemzeti adminisztratív korlátok és egyéb „szűk keresztmetszetek” (*bottlenecks*) felszámolása, a hiányzó kapcsolatok (*missing links*) megteremtése, motorjai pedig a kis- és középvállalkozások.

Az új *Single Market Act* elméleti alapját a 2010 májusában kiadott ún. *Monti-jelentés*² tényfeltáró munkája képezi, amely az európai gazdaság versenyképességi és termelékenységi problémáit többek között a belső piac eróziójához vezető növekvő nemzeti protekcionizmusnak, az integráció melletti politikai elköteleződés csökkenésének, valamint a két uralkodó gazdaságpolitikai paradigma – a „szociális Európa” és az angolszász gazdasági liberalizmus – közti kompromisszum hiányának tudja be.

Mario Monti professzor széles körben fogalmaz meg ajánlásokat a négy szabadság kiterjesztésétől a munkavállalói jogok egységes kezelésén át a kitörést jelentő gazdasági ágazatok helyzetbe hozásáig. A jelentés szerint a különböző országcsoportok és gazdaságpolitikai megközelítések közötti olyan új átfogó kiegyezésre (*package-deal*) van szükség, ahol – kölcsönös körmegállapodások keretében – minden fél beleegyezik valamilyen számára politikailag kényes pozíció feladásába a belső piac dinamizálása érdekében. Fontos megjegyezni, hogy a jelentés a belső piac

megerősítése feltételeként ismeri el – elsősorban a közép-kelet-európai országok kontextusában – a hiányzó infrastrukturális kapcsolatok megteremtését. Ennek biztosítására azonban nem elsősorban a kohéziós politika eszközeit ajánlja, hanem olyan szabályozási, finanszírozási környezet megteremtését, amely piaci alapon ösztönzi a kérdéses, igen hosszú távon megtérülő befektetéseket.

A belső piaci agenda az európai integráció alapjait lényegileg érintő, komoly belső feszültségektől terhet.

Ennek tükrében nem meglepő, hogy a Bizottság jelentősen késik az intézkedési csomag kereteit lefektető közlemény megjelentetésével; az eredetileg 2010. október 7-én kiadni tervezett közlemény kapcsán láthatóan stratégiát váltott. Egy végleges anyag előterjesztése helyett a Bizottság október végén (ezen anyag zárása után) egy konzultációs dokumentumot ad ki, amelynek négy hónapig tartó nyilvános vitája végeztével 2011 első negyedévében várható a végleges bizottsági közlemény megjelentetése. Ezt követően kell mintegy tíz (!) biztosnak és az általuk vezetett ágazati főigazgatóságoknak egyezsége jutni az európai gazdaság peremfeltételeit átalakítani hivatott előterjesztésről.

Ez azt jelenti, hogy a *Single Market Act*-ről szóló közlemény tárgyalása és az azt jóváhagyó tanácsi következtetések elfogadása a magyar elnökség egyik kiemelkedő eseménye lesz. Bár a *Single Market Act* már folyamatban lévő kezdeményezéseket is magában foglal, a mintegy ötven jelzett egyedi intézkedés többségét *Barnier* biztos 2012 során, azaz

2 A New Strategy for the Single Market at the Service of Europe's Economy and Society, Report to the President of the European Commission José Manuel Barroso by Mario Monti, 9 May 2010. http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_en.pdf

kevesebb mint egy-másfél év (!) alatt kívánja a Tanáccsal és az Európai Parlamenttel elfogadtatni.

A Single Market Act végleges tartalma a konzultációs folyamat elején még csak sejthető. Mindazonáltal Michel Barnier belső piaci biztos számos nyilatkozatban hangsúlyozta, hogy az intézkedéscsomag elsődleges kedvezményezettjei az európai munkaerőpiac 90 százalékát lefedő kkv-k lesznek. A Bizottság meg kívánja könnyíteni a finanszírozáshoz való hozzáférést, a kkv-k külpiacon való kijutását, egyszerűsíteni kívánja a közbeszerzési szabályokat stb.

Az innovációs tevékenység ösztönzése érdekében a Bizottság 2014-től megszeretné teremteni az egyszerű és olcsó európai uniós szabadalmat (ld. később). Emellett hatékonyabban kíván fellépni a szellemi tulajdonjogok bitorlása, így a hamisítás ellen is.

Hasonlóan fontos célkitűzés a bürokrácia csökkentése, különös tekintettel a határon átnyúló gazdasági tevékenységekre. E körben kiemelt figyelmet szentel a Bizottság az adóigazgatásra és a műszaki harmonizációra.

A Single Market Act másik kiemelt célcsoportját az unió polgárai képezik. A Bizottság a polgárok mindennapjait leginkább érintő közszolgáltatások, a banki, valamint az egészségügyi szolgáltatások kapcsán javítani kívánja a nem saját országukban élő vagy tevékenykedő polgárok helyzetét. A munkaerő szabad áramlásának erősítése érdekében a Bizottság felülvizsgálja a más országba kiküldött munkavállalókról szóló irányelvet, illetve a szakképesítések kölcsönös elismerésének rendszerét.

A biztos rendkívül ambiciózus programjának az új tagállamok szempontjából mindenféleképpen van egy jelentős hiányossága. Nevezetesen az, hogy az adminisztratív korlátok lebontását és a kisvállalkozások segítő támogatását nem köti össze a hiányzó fizikai infrastruktúra kiépítésének szükségességével.

A belső piac állatorvosi lova: az uniós szabadalom

Az uniós szabadalom megvalósítására irányuló legalább három évtizedes törekvés bukdácsolása jól jellemzi a belső piaci liberalizáció feltételezett nyertesei és vesztesei közti, időnként igen ádáz küzdelmet. A minél olcsóbban megszerezhető és szélesebb körű szabadalmi oltalom az ipari innováció motorja. Evidensnek tűnne, hogy Európa versenyképességének javítása érdekében a tagállamok, közös érdekeiket felismerve, karöltve valósítják meg ezen zászlóshajó-kezdeményezést.

A helyzet azonban éppen ezzel ellentétes. Legutóbb a pontosan tíz éve előterjesztett javaslatcsomag éppen az előző spanyol elnökség alatt bukott meg. Ennek módosított változatát a Bizottság 2010. július 1-jén (azaz a spanyol elnökség végén!) terjesztette elő. Ez három elemből áll: rendelettervezet az uniós szabadalomról, megállapodástervezet a szabadalmi bírászkodásról és egy további rendelettervezet az uniós szabadalom nyelvi rezsimjéről. A teátrális elemekkel tarkított vitákat az utóbbi váltotta ki.

A Bizottság javaslatának lényege, hogy a teljes szabadalmi leírást mindössze az Európai Szabadalmi Hivatal³ há-

3 Az Európai Szabadalmi Hivatal (European Patent Office) nevével ellentétben nem európai uniós intézmény, hanem az 1973-ban Münchenben megkötött Európai szabadalmi egyezmény által létrehozott kormányközi intézmény, az Európai Szabadalmi Szervezet végrehajtó testülete.

rom hivatalos nyelve (angol, német, francia) egyikén, míg az oltalom terjedelmét meghatározó ún. igénypontokat mindhárom hivatalos nyelven egyidejűleg kell beadni ahhoz, hogy az unió egész területén hatályosuljék. Mindez azt jelenti, hogy a hatályos, minden célország hivatalos nyelvére történő fordítási kötelezettség – és ennek költségvonzata – radikálisan csökkenne.

Tekintettel azonban arra, hogy a nyelvhasználatot érintő kérdésekben a Lisszaboni Szerződés fenntartja az egyhangú szavazást, a javaslatra – elsősorban Spanyolország és Olaszország tiltakozása miatt – ismét a kudarc erős árnyéka vetült. Ennek vannak komoly elvi, geopolitikai eredői is. Mind Spanyolország, mind Olaszország önmeghatározása szerint ők az EU meghatározó „nagy” tagállamai, amelyek bevonása nélkül nem születhetnek titkos alkuk. Különösen erősnek tűnik Spanyolország demonstratív sértettsége, amely a spanyol mint világnyelv megítélése szerint indokolatlan háttérbe szorítását az európai szolidaritás és egyenlőség elve megcsúfolásaként éli meg. Mindazonáltal valamennyi ellenző országnak igen komoly gazdasági fenntartásai is vannak. Ugyanis a nem angol, német vagy francia nyelvi közegben fejlesztő ipari vállalkozásokra nemcsak találmányaik védelme ró jelentős többletköltséget, hanem – joghatállyal bíró nemzeti nyelvi fordítások hiányában – a konkurens szabadalmak megismerése is számottevő nehézséget okoz majd. (Gondoljunk csak egy több száz oldalas, csak németül közzétett gyógyszerzsabadosra!)

Jelen cikk írásakor még erősen bizonytalan, hogy a Bizottságnak a belga

elnökség által módosított azon javaslata, amely nagyobb teret engedne a legszélesebb körben használt angol nyelvnek, elfogadható-e a spanyol és az olasz fél számára. Amennyiben nem, várhatóan még a belga elnökség alatt a tagállamok egy számottevő csoportja, vélhetően *megerősített együttműködés* keretében, egy szűkebb – csak a résztvevő államok területére kiterjedő – földrajzi hatályú szabadalom megalkotását kezdeményezi.

A megerősített együttműködés műfajilag igen bizonytalan. A spanyol és az olasz fél szerint egy belső piaci alapjogintézmény megerősített együttműködés keretében történő bevezetése *a priori* sérti a belső piac működését, ekképp a Lisszaboni Szerződés által meghatározott releváns feltételeket.⁴ Ezt az álláspontját Spanyolország – tanácsi körben elhangzott nyilatkozatai szerint – hajlandó az Európai Bíróság előtti megsemmisítési perben is képviselni. Magyarország számára is igen kényes a helyzet. Eredeti szakmai álláspontját erősen módosítva, hazánk mint bejövő elnökség nem akadályozhatja nyilvánosan egy ilyen nagyléptékű európai projekt megvalósítását. Sőt, komoly esély van arra, hogy a megerősített együttműködés keretében Magyarországnak kell elnökölnie az igen súlyos konfliktusokkal terhelt jogszabályi javaslat tárgyalását, akár saját érdekeivel szemben is.

2. Az uniós ágazati politikák reformja: keletről nyugatra?

A nagy ágazati politikák, mint az energiapolitika, a közlekedés, a mezőgazdasági politika – újabban: klímaváltozás –

4 Szerződés az Európai Unióról, 20. cikk, Szerződés az Európai Unió működéséről, 326–334. cikk.

terén a magyar elnökség nem a látványos eredmények időszaka lesz. Mindazonáltal elnökségünk alatt kezdődnek meg ezen politikák nagy léptékű reformjáról szóló alapvető viták, amelyek irányítása (egyes esetekben: mederben tartása) 2011 első félévének el nem hanyagolható kihívása lesz. Ezen kérdésekhez kapcsolódik majd elnökségünk kiemelkedő eseménye, az első – energiapolitikára fókuszáló – tematikus Európai Tanács, amelyre február 4-én kerül sor.

A nagy ágazati politikák egyidejű reformja nem a véletlen műve. E viták ugyanis látványos felvezetései lesznek az uniós költségvetés 2014-től induló új keretéről szóló tárgyalásoknak. A költségvetési tárgyalások a jelek szerint érdemben csak a 2011 júliusától induló lengyel elnökség alatt kezdődnek meg. Mégis, valamennyi szakterület igyekszik majd a tanácsi diskusszió során olyan elvi pozíciót elfoglalni, amely a valódi számok későbbi meghatározása során számára valamilyen mozgásteret biztosít.

A kérdéses szakterületi viták koreográfiája hasonló: a Bizottság egy közleményben jelöli ki az általa szükségesnek vélt irányokat és intézkedéseket. A közleményt – amely általában nem tartalmaz jogalkotási javaslatot – a Tanács következtetésekben értékeli. Ezen következtetések, bár nem írják felül a Bizottság közleményét, mégis elvi iránymutatást nyújtanak a későbbi jogalkotási munkához. A Tanács működésének szokásjogi sajátossága, hogy következtetéseit egyhangúsággal fogadja el.

Bár jelen cikk írásakor még sem az energiapolitika, sem az agrárpolitika, sem a közlekedéspolitikák, sem pedig az üvegházhatású gázok további csökkentésének konkrét irányát, mértékét meghatározó bizottsági közlemények nem állnak ren-

delkezésre, azok várható fő irányai már azonosíthatók. Ezen irányok semmiképpen nem tűnnek kedvezőnek az új tagállamok, általában véve: a közösségi kohézió számára. Egyre határozottabban látszik ugyanis kirajzolódni egy olyan tendencia, amely szerint a nettó befizető államok erősen korlátozni akarják befizetéseiket, illetve hozzáférést követelnek maguknak a korábban felzárkózási célú infrastrukturális támogatási eszközökhöz.

2.1. Energiapolitika: energiabiztonság vs. zöldítés?

A közös energiapolitika kialakítására irányuló törekvések a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta új lendületet kaptak. Ezen törekvések egyik közvetlen katalizátora a 2009-es év eleji ukrán–orosz gázválság volt, amely a korábbiaknál élesebben exponálta a kelet-közép-európai országok egyoldalú energetikai függőségét, illetve a közép-európai energiapiaci hiányát. Németország és Olaszország bilaterális gázmegállapodásai Oroszországgal tovább fokozták a regionális tagállami érdekkülönbségeket.

Mindazonáltal a Bizottság, illetve a meghatározó nyugati tagállamok láthatóan elsősorban nem e kérdéseket helyezik az európai energiapolitika középpontjába. Az Európa 2020 stratégia energetikai célkitűzései a megújuló energiák arányának növelésére és az energiahatékonyság javítására helyezik a hangsúlyt. Míg Közép-Európában egy soha nem látott léptékű energetikai érdekközösség és együttműködés kezd kialakulni a hiányzó infrastruktúra megépítésére, addig a nyugati tagállamok elsősorban a zöldenergia és az intelligens hálózatok támogatását tartják fontosnak. Mi-

vel mindkét célkitűzés megvalósítása rendkívül forrásigényes, valamilyen léptékű összeütközés a kérdésben elkerülhetetlen lesz.

A vázolt energiapolitikai dilemmák eldöntéséhez kíván iránymutatást nyújtani a 2011. február 4-én Brüsszelben sorra kerülő tematikus *energiacsúcs*. A speciális Európai Tanács ülésének számos napirendi pontja közül két igen polarizáló kérdés kezd kirajzolódni. Az egyik, hogy vajon az EU-nak – hasonlóan az EERP-hez⁵ – kell-e direkt támogatást nyújtania a hiányzó energetikai infrastrukturális kapcsolatok megteremtéséhez. A másik, hogy milyen léptékű együttműködésre hajlandók a tagállamok külső energetikai kapcsolataik kialakítása során (elsősorban Oroszország és a volt szovjet államok relációjában).

Az energiacsúcs azonban csak az egyik meghatározó eseménye lesz a magyar elnökségnek. Elnökségünk idejére esik ugyanis több, az európai energiapolitika irányait hosszú évekre, sőt évtizedekre meghatározó stratégiai kérdés megvitatása. Ezek közül kiemelkedik az európai közép-távú (2011–2020) *energiastratégia*ról szóló közlemény, az ún. *energia-infrastruktúra csomag*, valamint az *energiahatékonysági cselekvési terv* felülvizsgálata.

A Bizottság által előterjesztendő, 2020-ig tartó *európai közép-távú energiasztratégia és cselekvési terv* az alacsony karbon-intenzitású Európai Unió megteremtését célzó hosszú távú stratégia kereteibe illeszkedve meghatározza a versenyképes, fenntartható és biztonságos uniós energiapolitika fejlődési irányait, összhangban az Európai Tanács által ko-

rábban már elfogadott, 2050-ig az üvegházhatású gázok kibocsátásának 80–95 százalékos csökkentését előirányzó céllal. A 2010 novemberében kiadandó stratégia prioritási területei az alábbiak lesznek: az alacsony szén-dioxid-kibocsátási technológiák, a belső energiapiac kiteljesítése, a biztonságos és fenntartható energiahálózatok, az energiahatékonyság és a szolidaritás. A magyar elnökségi célkitűzés a bizottsági közlemény megvitatása és az Energia Tanácsban egyhangú következtetések elfogadása. A tagállamok eltérő energetikai politikái és érdekei miatt (pl. atomenergia) várhatóan igen heves viták fogják kísérni a bizottsági stratégia tárgyalását.

Közép-európai szempontból talán még fontosabb lesz az ún. *energia-infrastruktúra csomag* tárgyalása. A várhatóan novemberben megjelenő szakpolitikai dokumentumok és a 2011 első félévében a Bizottság által kiadandó jogszabályjavaslatok célja egy új energia-infrastruktúra politika kereteinek meghatározása a célból, hogy a folyamatosan elavuló, illetve még mindig széttörédezett hálózatok összeurópai érdekű és léptékű fejlesztései összehangoltan történjenek, és a kapcsolódó finanszírozási szükségletek optimálisak legyenek. Nem meglepő, hogy a magyar elnökség a kőolaj-, földgáz- és villamosenergia-infrastruktúrák és -összeköttetések kérdését kiemelt prioritásként kívánja kezelni. Fontos kiegészítő elemei e csomagnak a várhatóan a magyar elnökség vége felé megjelenő, az *EU energia-biztonsági és szolidaritási eszközéről*, valamint az *európai energia-infrastruktúra engedélyezéséről és tervezéséről* szóló bizottsági javaslatok.

5 European Energy Recovery Plan, az Európai Tanács által 2008 decemberében jóváhagyott speciális infrastruktúra-támogatási program. Összköltsége 500 millió euró.

Az EU ambiciózus klímavédelmi törekvéseinek fontos sarokköve az energiahatékonyság növelése (ténylegesen: a felhasznált energia mennyiségének csökkentése). Már a 2006-ban elfogadott *energiahatékonysági akcióterv* is előírta a 2012-ig meghatározott célok teljesítésének folyamatos ellenőrzését. A 2008 végén elfogadott ún. klíma-energia csomagban,⁶ majd az Európa 2020 stratégiában pedig megerősítést nyert, hogy 2020-ra az EU elsődleges energiahatékonyságát 20 százalékkal csökkenti. A 2011 elején előterjeszteni tervezett bizottsági közlemény alapvető kérdése az lesz, hogy javasolja-e majd kötelező tagállami energiahatékonysági célkitűzések bevezetését, illetve milyen álláspontot foglal el ezen tökeigényes beruházások uniós támogatása kapcsán. Elnökségünk második felében kerülnek benyújtásra az egyes specifikus, az energiahatékonysági irányelvek felülvizsgálatáról szóló jogszabálytervezetek (az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról, a hasznos hőigényen alapuló kapcsolt energiatermelés belső energiapiacra való támogatásáról szóló irányelvekről, továbbá az irodai berendezésekre vonatkozó energiahatékonysági címkézési programról szóló rendelet).

2.2. Éghajlatvédelem: a közös, de megkülönböztetett felelősség érvényesítése az unión belül?

Az EU a kezdetektől fogva a nemzetközi éghajlatvédelmi tárgyalások legaktívabb szereplője. Elkötelezettségét demonstrálódó 2007 márciusában az állam- és kormányfők egyoldalúan vállalták az üvegházhatású gázok 20 százalékos uniós csökkentését az 1990-es bázishoz képest, illetve további 10 százalékos csökkentést, amennyiben a világ legjelentősebb kibocsátói összehasonlítható, számszerű vállalásokat tesznek. A 2008. év végén elfogadott *klíma-energia csomag*⁷ sajátos tehermegosztási módszere azonban a kibocsátáscsökkentés terheit az 1990 és 2020 közötti időszakban rendkívül egyenlőtlenül állapította meg.⁸ Bár az állam- és kormányfők a 30 százalékos kibocsátás-csökkentési vállalást 2007-ben a fejlett és a fejlődő világ nagy kibocsátóinak vállalásaitól tették függővé, a Bizottság 2010 májusában – az egyébként jórészt sikertelen nemzetközi tárgyalásokra tekintet nélkül – állást foglalt a 20 százalékos meghaladó további kibocsátáscsökkentés szükségessége mellett.⁹ A felvetés elvi kiindulópontja az, hogy az üvegházhatású gázok további korlátozása sürgetően szükséges az ala-

6 2009/28/EK, irányelv, 2009/29/EK irányelv, 2009/31/EK irányelv, 406/2009/EK határozat.

7 Ld. 6. lábjegyzet.

8 Míg a 2005-ig elért EU25-szintű 8 százalékos csökkentésből 6 százalékos a kelet-közép-európai új tagállamok teljesítettek (jelentős gazdasági és életszínvonal-vesztés mellett), a legtöbb tagállamban, elsősorban pedig a kohéziós országokban, radikálisan nőttek a kibocsátások. Ennek ellenére a 2020-ig tartó csökkentési célok meghatározása során a szabályozás 2005-öt tekinti kiinduló évnak, mintegy „elfeledvén” az első tizenöt év terheit. Az EU tehát saját berkein belül éppen az ellenkezőjét alkalmazza a nemzetközi tárgyalások alapjául szolgáló, 1992-ben elfogadott Éghajlat-változási Keret-egyezmény és az azt kiegészítő 1997-es Kiotói Jegyzőkönyv egyik alapelveként, amely szerint a klímaváltozás következményeinek felszámolásában való felelősség közös, de ahhoz az egyes országoknak történeti felelősségük léptékében kell hozzájárulniuk.

9 Analysis of options to move beyond 20% greenhouse gas emission reductions and assessing the risk of carbon leakage, COM(2010) 265 final.

csony szén-intenzitású új gazdasági modellre való áttéréshez. Az elvi megfontolások mögött konkrét gazdasági érdekek is húzódnak: a további csökkentések ugyanis szinte kötelező piacot teremtenének a zöld technológiákban élenjáró országok iparágainak. Az új tagállamok ellenben – a 2008-as rossz tapasztalatok okán – tartózkodással figyelik a Bizottság törekvéseit. A magyar elnökség feladata lesz a továbblépés tehermegosztásáról szóló javaslatok transzparens és az új tagállamok érdekeit illetően kellően empátikus tárgyalásának lefolytatása.

2.3. Közlekedéspolitika: arccal a vasút felé

A közlekedési infrastruktúra terén hasonló érdekellentétek kezdenek kibontakozni, mint az energiahálózat kapcsán. Az általános dekarbonizációs törekvésekkel összhangban tovább erősödik majd a vasút szerepe mind a fejlesztések, mind pedig a további piaci liberalizáció tekintetében.

A közös közlekedéspolitika területén a magyar elnökség számára a legnagyobb konkrét kihívás a *2011 és 2020 közötti európai uniós közlekedéspolitikáról szóló fehér könyv* tagállamok közötti megvitatása lesz. A magyar elnökség célja, hogy konszenzust érjen el a tekintetben, hogy a következő tízéves stratégiában és a *transzeurópai hálózatokról (TEN-T) szóló irányelv felülvizsgálata* során a hatékonysági, a környezetvédelmi, a kohéziós és a pénzügyi szempontok megfelelő súllyal jelenjenek meg. (Egyhangú tanácsi következtetések elfogadása még egyetlen elnökségnek sem sikerült.)

A TEN-T hálózatot illetően a közlekedési infrastruktúrára vonatkozó legfrissebb bizottsági törekvések a TEN-T szű-

kítő értelmezését jelzik. A korábbi megközelítéssel szemben ugyanis a TEN-T-n belül a Bizottság várhatóan megkülönböztet egy általános hálózatot és ezen belül egy „összeurópai” érdekű ún. törzshálózatot. Ennek a törzshálózatnak a projektjei lennének a továbbiakban jogosultak – valamennyi tagállammal versengve – dedikált uniós támogatásra.

A magyar elnökség hasonlóan nagy léptékű kihívása lesz az ún. *egységes európai vasúti térség kialakításáról szóló irányelv* tárgyalása. Az első vasúti csomag felülvizsgálataként megjelent jogszabályi javaslat célja, hogy az uniós vasúti közlekedési piac kiterjesztésével, a verseny és a hatékonyság növelésével elősegítse a környezetbarát vasút szerepének erősödését a közlekedési módok között.

2.4. Agrárpolitika: radikális modellváltás vagy fokozatos reform?

A fenti – önmagukban is meglehetősen konfliktusos – témák egyike körül sem várható annyira kielezett, ideológiailag meghatározott vita, mint a közös agrárpolitika (KAP) 2013 utáni jövőképét felvázoló, elnökségünk alatt esedékes tanácsi következtetések meghozatala során. Mivel a témával külön cikk foglalkozik, ezért e helyt csak annak nagypolitikai töreszpontjait vázoljuk fel.

A KAP az EU legmarkánsabb közvetlen piaci szabályozó mechanizmusa, amely még napjainkban is felemészti az uniós költségvetés több mint 30 százalékát. Az állandó túltermelési válságokat eredményező, a vidéki gazdasági és településszerkezetet nagymértékben átalakító, jelentős környezeti terhelést generáló KAP története a nyolcvanas évek óta nem más, mint reformprogramok és ezt követő félidei felülvizsgálatok sorozata.

Várhatóan nem lesz ettől eltérő a 2014-től induló új pénzügyi keret által meghatározott új uniós agrártámogatási rendszer sem.

Tekintettel arra, hogy szinte kivétel nélkül, vagy mint nettó befizető, vagy mint jelentős kedvezményezett (kivételesen: mindkettő), valamennyi tagállam közvetlenül pénzügyileg érintett az újabb KAP-reformban, az induló tagállami pozíciók jól azonosíthatók. A vita nyitánya az Európai Parlament 2010 júniusában elfogadott jelentése volt.¹⁰ A tanácsi diskussziót formálisan a Bizottság november 17-én kiadandó közleménye indítja. Ez várhatóan három fő opciót határoz meg. A különböző változatok legfontosabb célfüggvénye, hogy azok milyen mértékben csökkentik a közvetlen piaci eszközöket (közvetlen termelői támogatás, termelési kvóták, intervenciók támogatás), és annak összegeit milyen mértékben csoportosítják át vidékfejlesztési célokra. A kiszivárgott információk szerint az első opció a közvetlen kifizetések rendszerének óvatos átalakítására tesz majd javaslatot, a harmadik viszont a területalapú támogatások radikális megszüntetését támogatja. A második opció egy köztes megoldást vázol fel.

Nem meglepő módon, az első opció – lényegileg a *status quo* – mellett van Franciaország (némi fenntartással Németország), valamint a legnagyobb kontinentális agrártermelők (így Magyarország is). Ezen országok megközelítésének kiindulópontja az, hogy a mezőgazdaság olyan speciális (és valamennyi fejlett országban erősen dotált) ágazat, amely nemcsak termékeket, hanem igen

fontos közjavakat is termel. Ezek: a táj és a kapcsolódó ökológiai szolgáltatások fenntartása, a vidéki népesség helyben tartása stb. Emellett a 2008-as globális élelmiszerválság arra is ráirányította a figyelmet, hogy Európának meg kell őriznie a biztonságos és egészséges, lehetőleg ökológiailag fenntartható élelmiszerek előállítására irányuló képességét. Ezen országcsoport azonban nem homogén. Komoly töréspontként jelenik meg köztük a csatlakozási tárgyalások során a területalapú támogatások országspecifikus és erősen eltérő történeti bázisai, s ekképp a kifizetett támogatások közötti igen markáns különbség.

Az előbbi tagállamokkal szemben az Egyesült Királyság által vezetett angolszász-atlanti csoport a KAP-ot az uniós politikák botránykövének tartja. Érvelésük lényege: a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz rendkívül kis mértékben hozzájáruló mezőgazdaság az EU-költségvetés legpazarlóbb eleme, a markáns közösségi szubvenció – amely az exporttermékek olcsó világgpiaci elhelyezését teszi lehetővé – akadályozza a harmadik világ mezőgazdasági önellátását, illetve a támogatások körüli globális vita blokkolja az EU számára oly fontos szabadkereskedelem további liberalizálását. Ennek megfelelően a piaci eszközök radikális megkurtítását követelik, a vidékfejlesztési támogatások növelése mellett.

Bár a vita formális megindítása a magyar elnökség feladata, a 2013 utáni KAP tényleges kereteit csak a 2014-től hatályos új uniós pénzügyi perspektíva fogja rögzíteni.

10 Report on the future of the Common Agricultural Policy after 2013 (2009/2236(INI))
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2010-0204+0+DOC+PDF+VO/EN>

3. Az emberi tényező: átfogó szociálpolitikai kérdések a Tanács napirendjén

Annak ellenére, hogy az EU évtizedek óta foglalkozik a munkaüggyel, a társadalmi esélyegyenlőséggel stb. kapcsolatos kérdésekkel (sokszor versenyképességi álca alatt), egy-egy új átfogó szociális kérdés uniós napirendre vétele számos tagországból mind a mai napig zsigeri ellenállást vált ki. Ezen ügyeket ugyanis a tagállamok jelentős része szigorúan nemzeti hatáskörbe tartozónak tekinti, egyes országok (pl. Egyesült Királyság) sok esetben még annak sem. Ekképp az EU e téren fennálló, eleve korlátozott kompetenciáinak gyakorlását visszatérő hatásköri és ideológiai viták nehezítik.

Mindazonáltal a 2008-ban kibontakozó gazdasági válság komoly kényszerítő erővel emelte a szociálpolitikát az uniós cselekvés homlokterébe. Így nem meglepő, hogy az Európa 2020 stratégia egyik alapvető célja a szegénynek minősülő uniós lakosok számának csökkentése 20 millió fővel, vagy a társadalmi felemelkedés kulcsának számító iskolázottsági mutatók számottevő javítása. A magyar elnökségi időszak speciális kihívása lesz a stratégia egyes zászlóshajó-kezdeményezéseinek¹¹ az elfogadása, illetve a Foglalkoztatási, Szociális, Egészségügyi és Fogysztóvédelmi Tanács (EPSCO) keretén belül az ún. európai szemeszter beindítása.

A fenti „kötelező” feladatokon túl a magyar elnökség azonban számos, saját kezdeményezésű szociális témát is napirendre kíván tűzni. Ezek: a *romák társadalmi integrációja*, a *gyermekszegénység*, továbbá a *családpolitika és demog-*

ráfiai helyzet hatása a gazdaságra. Mindhárom kérdéskör politikailag rendkívül érzékeny, erős érzelmet, adott esetben indulatokat képes gerjeszteni. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy több kérdésben a Bizottság nem kíván vagy tud olyan előkészítő dokumentumot elnökségünk előtt vagy alatt előterjeszteni, amely egyrészt legitimálná, másrészt tartalmilag előkészítené a vitát. Így az elnökség kénytelen lesz az uniós eszköztár-hierarchia ajján elhelyezkedő olyan cselekvési formákra hagyatkozni, mint vita az informális tanácsülésen, konferenciák megtartása stb. Ezek ugyan fontos fórumai egy téma exponálásának, de elfogadott dokumentum híján semmiképpen sem következik belőlük tartós uniós cselekvés, kötelezettségvállalás stb.

A *romaintegráció* kérdése élesen 2010 nyarán került a politikai és a médiaérdeklődés homlokterébe. A Franciaországban lezajlott hatósági táborbontások és a romák tömeges „hazaküldése” immáron a nyugat-európai döntéshozók számára is nyilvánvalóvá tette az európai cigány népesség sok évtizedes gazdasági, társadalmi és kulturális leszakadásának következményeit. A korábbi tartózkodó hozzáállás után a Bizottság is kénytelen volt reagálni. A széles körű stratégiaalkotásra irányuló kezdeti nyilatkozatokat követően azonban jelentősen csökkent a testület ambíciószintje. Jelen ismereteink szerint a Bizottság 2011 áprilisában csak a nemzeti romaintegrációs programokhoz iránymutatást nyújtó keretstratégiát tesz közzé. Ezt tárgyalhatja meg júniusban az EPSCO, illetve hagyhatja jóvá a júniusi Európai Tanács. (A romakérdéssel, mint magyar elnökségi prioritással, önálló cikk foglalkozik.)

¹¹ Pl. „Új készségek és munkahelyek menetrendje” (Agenda for new skills and jobs).

Az előbbieknél is soványabb eredményre lehet számítani a spanyol–belga–magyar trió elnökségi program egy kiemelt prioritása, a *gyermekszegénység* elleni küzdelem kapcsán. 2010 a szegénység elleni küzdelem európai éve, és a belga elnökség igen komoly szakmai előkészítő és mozgósító munkát végzett annak érdekében, hogy elnökségünk alatt a Tanács elfogadhassa a gyermekszegénység elleni fellépésről szóló ajánlásokat. Korábbi ígéreteivel ellentétben a Bizottság azonban sem a belga, sem pedig várhatóan a magyar elnökség alatt nem terjeszti elő javaslatát. Ekképp a magyar elnökség hozzájárulása a kérdés

előbbre viteléhez a szakmai munka továbbvitelében (pl. gyermekszegénységi indikátorok kidolgozása) és kapcsolódó rendezvények lebonyolításában merül majd ki.

Hasonlóképpen, a *családpolitika* mint elnökségi prioritás várható eredményei is sajnálatosan korlátozottak lesznek. A magyar törekvés elsősorban a családi élet és a munkavállalás demográfiai hatásait kívánja előtérbe helyezni. Ennek keretét szakmai rendezvények, illetve a családügyi miniszterek informális tanácsának ülése adja. Magyarország kezdeményezni kívánja, hogy 2013 legyen a családok európai éve.

VAJDA LÁSZLÓ*

A magyar elnökség agrárgazdasági vonatkozásai

A közös agrárpolitika (KAP) az Európai Unió legrégebbi és a mai napig is a legátfogóbb közös politikája. 1962 és 2010 között a KAP az agrárpolitika egyre több részterületére terjedt ki, és 1981-től kezdve számos módosításon, reformon ment keresztül. Mindig igazodott az adott kor követelményeihez, de úgy, hogy megtartotta eredeti célkitűzéseit. 2013-tól újra lehetőség lesz a KAP kiigazítására, az ezzel kapcsolatos döntéshozatali folyamat 2010 végén megkezdődik. A magyar elnökségre vár a Bizottság közleményével kapcsolatos következtetések elfogadása. Bár ez még csak az első szakasz lezárását jelenti, mégis meghatározó jelentőséggel bír a KAP jövőjével kapcsolatos további egyeztetéseket illetően. Magyarországon az agrárium súlya az EU átlagánál nagyobb, és így befolyásolja a teljes magyar gazdasági és társadalmi élet fejlődését, a vidék felemelkedését. Ezért a KAP-vita első szakaszának sikeres lezárása a magyar elnökség kiemelt prioritása.

1. Menetrend

A magyar elnökség napirendjén a KAP jövőjén túl még számos más agrárpolitikai téma is szerepel. Ilyenek például a tejpiac jövőbeni szabályozását célzó „tejcsoomag”, a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek minőségpolitikáját elősegítő „minőségi csomag”, a KAP egyszerűsítése. Számos jogszabálytervezetet nyújt be

a Bizottság az elnökségünk előtt és alatt, amelyek a KAP rendelkezéseinek a Liszszaboni Szerződés életbelépése miatti kiigazítását szolgálják. A magyar elnökség alatt előrehaladást kívánunk elérni az állatvédelmi stratégia felülvizsgálatánál, a szarvasmarhafélék jelölésében és a méh-egészségügy területén. A halászatban a következő évi kvóták meghatározása általában a második félévben történik, de a magyar elnökség alatt megkezdődik a közös halászati politika reformjával kapcsolatos vita. Magyarország számára ennek jelentősége az akvakultúra fontosságának kimondásában és a fejlesztéshez szükséges közösségi források megalapozásában van.

Hazánknak, mint az elnökséget adó országnak, a Brüsszelben 27 tagállam részvételével folyó munkán túl az agrárgazdaság, a halászat, az erdészet területén számos nemzetközi fórumon is részt kell vennie, esetenként képviselnie kell az EU-t. Ilyenek a nemzetközi szervezetek (pl. ENSZ, FAO, WHO, Codex Alimentarius, WTO, OECD) rendezvényei, valamint a nemzetközi egyezmények (pl. nemzetközi borászati, állat-egészségügyi, vetőmag, halászati és egyéb megállapodások) végrehajtó ülései.

A magyar elnökség tehát hatalmas kihívás és egyúttal lehetőség is a magyar agrárium számára. Miközben a spanyol és a belga elnökségek alatt csak igen mérsékelt intenzitású munka folyt – elsősorban az Európai Bizottság újra-választásának következtében –, most, a

* A szerző a Vidékfejlesztési Minisztérium EU Koordinációs Főosztályának vezetője.

magyar elnökség elé felfokozott várakozással tekintenek a tagállamok. Az elnökség óriási humán- és anyagi erőforrás szükséglettel jár!

A kormányzati felkészülés lényegében már 2008-ban megkezdődött. Az elmúlt években számos kormányhatározat döntött a felkészülés érdekében teendő intézkedésekről. Az Európai Integrációs Tárcaközi Bizottság minden héten foglalkozik a felkészülés feladataival. Az elnökségi feladatokat koordináló Külügyminisztérium, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, valamint a szaktárcák – köztük a Vidékfejlesztési Minisztérium – között rendszeres a kétoldalú egyeztetések. A stratégiai cél a költségtakarékos, de hatékony és eredményes elnökség lebonyolítása, amely nagy lökést adhat Magyarországnak EU-integrációjának. Tapasztalni fogjuk hazánk megbecsülését, a kiemelt érdeklődést az ország gazdasága, kultúrája, természeti szépségei iránt. Mi magunk, az elnökség, a kompromisszumkeresés révén jobban megértjük majd az EU működését, a továbbiakban még aktívabban be tudunk kapcsolódni a közös döntéshozatalba, a jövő formálásába. A közigazgatási munka magasabb színvonalra helyeződik, a pozitív kihatás hosszú ideig érezhető lesz. Ugyanakkor 2011 első félévében Magyarország első ízben tölti be az elnökségi szerepkört. Nincsenek olyan munkatársaink, akik korábbi elnökségek aktív résztvevői lettek volna, ezért a felkészülés számunkra nagyobb feladat, mint az olyan tagállamokban, amelyek már jó néhány elnökségen túl vannak.

A központilag szervezett felméréskön és oktatásokon túl a Vidékfejlesztési Minisztériumban saját oktatássorozatot szerveztünk. A miniszter 2008 áprilisában 74 személyt jelölt ki az elnökségi

stáblista tagjaként. Ebben benne voltak az egyes munkacsoportok vezetői, helyettesei, a nemzeti tábla mögött ülő munkatársak, a budapesti koordinációt végzők és a brüsszeli Állandó Képviselő (ÁK) munkatársai is. A kijelölt személyek döntően a minisztérium munkatársai voltak, néhányan háttérintézményekben dolgoztak az adott területek kiváló szakértőiként.

A stábtagnak minden évben háromszor szerveztünk két és fél napos továbbképzést, 25–35 fős csapatokban. A képzés témái között szerepelt az EU intézményei és azok működése, a közös agrárpolitika és annak fejlődése, a magyar agrárium megismerése, a KAP döntéshozatali rendszere. Az előadások mellett kiscsoportos szimulációs gyakorlatokra is sor került. Minden képzési szakaszban fél napot az angol és a francia szaknyelv elsajátítására fordítottunk. Az előadók az ágazat kiváló szakemberei, nyelvtanárok voltak. Minden rendezvényen meghívottként részt vett és előadást tartott egy korábbi EU-elnökséget adó ország (Franciaország, Finnország, Németország, Csehország, Szlovénia) mezőgazdasági minisztériumának képviselője, akik saját elnökségük alatt koordináló-elnökölő tevékenységet végeztek. A külföldi vendégek előadásai – de több esetben a magyaroké is – angol nyelven hangzottak el. A 2010 augusztusában megtartott képzésen már együtt vettek részt a korábbi földművelésügyi és környezetvédelmi minisztériumok munkatársai. 2010. október végén a Tanács Főtitkárságának kielenc, mezőgazdasággal és halászattal foglalkozó vezető munkatársa látogatott el Magyarországra és tekintette át az elnökségi feladatokat a Vidékfejlesztési Minisztérium vezetőivel és elnökségi stábjával.

2. Várható viták

Az agrárgazdasági témák közül a leghevesebb viták a KAP jövője körül várhatók, ami a téma átfogó jelentőségéből adódik. A vita egyrészt pénzügyi, másrészt tartalmi természetű.

Mekkora összeget fordítsunk 2013-at követően a közös agrárpolitikára? E kérdés mindenkit foglalkoztat, és sokak szerint a válasz eldönti a KAP céljait és eszközeit is. Az Európai Bizottsággal folytatott egyeztetés alapján a magyar elnökség más megközelítést alkalmaz: el kívánjuk kerülni a költségvetési vitát, ehelyett a KAP jövőbeni céljaira és eszközeire kívánunk orientációt kialakítani. A cél az, hogy a 2011. márciusi vagy legkésőbb az áprilisi Agrártanács-ülésem megszülessenek a bizottsági közleménnyel kapcsolatos tanácsi következtetések. A cél tehát az egyhangú állásfoglalás, hiszen ez adja a legerősebb útmutatást a Bizottságnak a jogszabályi javaslatok kidolgozásához. Ez utóbbiak bemutatását 2011 júliusára tervezi a Bizottság. A március–áprilisi tanácsi állásfoglalás a KAP jövőbeni orientációjáról megfelelő „fegyver” lehet a költségvetési vitához is, amely esetében ugyancsak 2011 júliusára tervezi a Bizottság az első dokumentum, a közlemény Tanácsnak történő benyújtását.

A KAP jövőjének orientációját illetően – az eddigi egyeztetések alapján – két fő vonal rajzolódik ki. Az egyik irányzat közelíteni kívánja az agrárpolitikát a többi közös politikához, elsősorban a piac révén, így az állami beavatkozásokat csökkenteni tudja, és nyitni próbál a harmadik országokkal folytatott kereskedelemben. A másik irányzat továbbra is erős közös agrárpolitikát kíván fenntartani, amely képes ellensúlyozni a nagyfokú kli-

matikus, egészségügyi, piaci kitétséget, ingadozásokat. Ebben a KAP-ban szerepe marad a piaci intézkedéseknek, létrejön egy biztonsági háló, miközben teljesülnek speciális élelmiszerbiztonsági, jövedelembiztonsági, vidékfejlesztési célkitűzések is. A magyar elnökség kihívása, hogy a különböző irányzatok és azok válfajainak képviselőit meggyőzze arról: vannak közös céljaink, és ezekhez közös eszközök is tartoznak. Amennyiben az egyhangú állásfoglalást a megadott időig mégsem sikerülne létrehozni, a korábbi évek tapasztalata alapján jó eredménynek tekinthető egy erős többségi támogatást élvező elnökségi dokumentum (következtetés) is. A konszenzus létrehozását elősegíti, ha a legnagyobb megosztottságot előidéző költségvetési vonzatot ebben az első szakaszban sikerül kizárni. Mivel a magyar elnökség alatt számos további agrártéma – és más nagy fontosságú téma – is napirenden szerepel, az egyhangúság elérését a körütekintő, sok szálon mozgó tárgyalási taktika segítheti elő.

Az alapvető szakpolitikai kihívás a „megőrizve megújítani”. Meg kell találnunk az arany középutat, amely a tagországok túlnyomó többségének egyetértésével találkozva megőrzi az eddigi agrárpolitikából mindazt, ami eredményes, hatékony volt, és ötvözi az új kihívásokkal. A jövő agrárpolitikájának az eddigiéknél is jobban kell szolgálni a vidék fejlesztését, a munkahelyteremtést, az életszínvonal, az életminőség javítását. Ahhoz, hogy ezt elérhessük, a korábbinál szorosabb kapcsolatot kell teremteni egyrészt az agrárpolitika és a környezetvédelmi politika, másrészt pedig a kohéziós politika között. Az agrárpolitika prioritásai között nagyobb hangsúlyt kap a közjavak termelése is.

3. Elvárt eredmények

Magyarország alapvetően azon országok közé tartozik, amelyek az erős, közös agrárpolitika fenntartásában érdekeltek. Egy ilyen KAP tud hatékonyan hozzájárulni a vidék fejlesztésére irányuló gazdasági-társadalmi célkitűzéseinkhez. Fontos az a tény is, hogy 2009-ben Magyarország EU-ból származó bevételeiben a KAP 36 százalékot tett ki. Jelenleg kidolgozás alatt áll a hosszú távú agrárstratégia. Ehhez stabil alapot az teremthet, ha a magyar elnökség alatt előre tudunk lépni egy erős közös agrárpolitika megteremtése irányába.

Fontos terület számunkra a tejpiaci csomag is. A tejágazat nagy beruházás igényű ágazat, jelentős munkaerő-foglalkoztatással és árbevételrel. Érdeklünk az, hogy lehetőleg még 2011-ben kialakuljon a tejpiaci kvóták 2015. évi megszüntetését követő időszak tejpiaci szabályozása, hogy a gazdáknak legyen elegendő ideje a felkészülésre és az új rendszer elemeinek kipróbálására.

A minőségpolitikai csomag tárgyalásának előrehaladása esetén a magyar elnökség hozzá tud járulni a termékkategóriák pontosításához, a hamisítások kizárásához. Az eredet pontos megjelölése a fogyasztóknak is segítséget jelent a megbízható, jó minőségű termékek kiválasztásához, de az ilyen termékeket előállító termelők is a korábbinál nagyobb értékesítési biztonsághoz jutnak. A minőségi jelek – elnevezések, odaítélés, ellenőrzés – rendszerének egyszerűsítése ugyancsak egyaránt szolgálja a termelők és a fogyasztók érdekeit.

A közös halászati politika területén a legfontosabb magyar célkitűzés az akvakultúra fontosságának elismertetése a többi tagállammal. Bár a tengeri halászathoz képest az akvakultúra részará-

nya még alacsony, a korábbi évek túlhalászása miatt a tengeri kvóták nem bővíthetők. Így Európa növekvő halfogyasztása kielégítésében, az import csökkentésében a következő években növekvő szerep jut az édesvízi és a tengeri tenyésztett halaknak. Az ezzel kapcsolatos tenyésztési és halgazdálkodási ismeretekben Magyarország élen jár.

A magyar elnökség alatt végzendő agrárpolitikai tevékenységnek hozzá kell járulni az agrárágazat fenntarthatóságához, miközben jelen lesz a versenyképesség és a hatékonyság követelménye is. Jó néhány más tagországgal együtt Magyarország is élharcosa a KAP egyszerűsítésének. Elnökségünk alatt ez irányban is előrehaladást kívánunk elérni.

Az elnökségi célkitűzések megvalósítása igen összehangolt munkát követel meg. A korábbi elnökségek gyakorlatát követve, mi is megerősítjük a brüsszeli Állandó Képviselőtestületet, a szokásosnak mintegy kétszeresére növelve a létszámot. Néhány kulcsfontosságú munkacsoport elnökségét (pl. Mezőgazdasági Különbizottság – SCA; Külső- és belső halászati munkacsoport) az ÁK-ról kívánjuk ellátni. A Lisszaboni Szerződés életbelépésével a KAP minden részterülete az együttdöntési eljárás hatálya alá került. Így a korábbinál lényegesen több egyeztetésre lesz szükség az Európai Parlamenttel (EP), különösen a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Bizottsággal (COMAGRI). Az EP-vel való együttműködést jól segíti a COMAGRI delegációjának 2010. november 3. és 5. közötti magyarországi látogatása. A magyar érdekek érvényesítését segíti, hogy a parlamenti bizottságban három magyar képviselő tevékenykedik.

A Lisszaboni Szerződés ugyanakkor módosítást követel meg a komitológiai tevékenységben is. Az agrárpolitika terü-

letén meglehetősen széles körű az a gyakorlat, hogy a Bizottság jelentős végrehajtási és jogalkotási feladatot kap. A komitológiai intézményrendszer kiigazítása ugyancsak fontos feladatokat ró a magyar elnökségre. A kiigazításhoz kapcsolódóan egyes alapvető agrárpolitikai rendeletek esetében tartalmi jellegű módosításokat is javasol a Bizottság.

A vidékfejlesztési miniszter feladata különösen nehéz lesz a magyar elnökség alatt. Elnöke lesz a Mezőgazdasági és Halászati Tanácsnak (hat ülés + informális miniszteri találkozó) és a Környezetvédelmi Tanácsnak is (két ülés + informális miniszteri találkozó). Mindkét feladat számos kötelezettséggel jár a nemzetközi szervezetekben és a nemzetközi egyezményekkel összefüggésben, tehát harmadik országokban is. 2011 első felében az agrárgazdaság és a környezetvédelem területén is mintegy húsz-húsz, összesen tehát hozzávetőleg negyven magyarországi rendezvényt tervezünk és valósítunk majd meg.

4. Saját vélemény, gondolatok

Az agrárgazdaság nemcsak a múlt, hanem a jövő gazdaságpolitikájának is az egyik kulcsterülete. Termőföld, erdő és vizek borítják a Föld területének jelentős részét, ezek adják az életünk alapját a jövőben is. Ezen erőforrásokkal való ésszerű, fenntartható gazdálkodás teremti meg az élelmiszert a jövő egyre növekvő lakosságának, az egyensúlyt a természet és az ember között. Minden társadalom sikerességének alapvető feltétele tehát az agrárpolitikának a köz javát szolgáló formálása. Az ezen erőforrásokkal való gazdálkodás közös feladat. A nemzetközi szervezeteké a globális felelősség, az

EU-é a tagállamok egészét átfogó közös agrárpolitikáé.

A mezőgazdaság, az erdészet, a halászat alap- és feldolgozott termékei nemcsak élelmiszerek, hanem számos más iparágnak és szolgáltatásnak is kiinduló termékei (pl. kozmetikai ipar, csomagolóanyagok, autóalkatrészek, pénzügyi szolgáltatások, kereskedelem, logisztika stb.). Az agrárgazdaság bázisán tehát jelentős termelési érték, hozzáadott érték állítható elő, és különösen nagy a jelentősége a foglalkoztatásban is. A gazdasági mellett kiemelkedő az agrárgazdaság társadalmi jelentősége is, mivel a vidék felemelkedésének kulcsfontosságú eleme. Az agrárgazdaság állandó megújulást, alkalmazkodást igényel, így magas követelményeket támaszt az oktatás, a továbbképzés, a kutatás, az innováció, a szaktanácsadás területein is.

- Az EU egészében, tagállami és régiós szinteken egyaránt erősíteni kell a társadalomban az agrárgazdaság elismertségét. A „paraszt” nem gúnyszó, hanem elismerés kell, hogy legyen. Politikai vagy állami vezetők „álmukból felkeltve” is ismerjék, hangsúlyozzák minden fórumon az agrárgazdaság jelentőségét. A társadalmi elismertség tükröződjön a parlamentek és a kormányok munkájában, a médiaszolgáltatók tevékenységében, a kulturális életben. Ezáltal tulajdonképpen azokat becsüljük meg, akik életünk alapvető feltételeit állítják elő.

- Nagyon fontos, hogy a gazdálkodók is felismerjék, elismerjék az agrárpolitika, a KAP változó szerepét. Nem elegendő, nem előrevívó a KAP-tól elsősorban védelmet, támogatást várni, hiszen nem ezzel tudjuk az agrárgazdaság társadalmi hasznosságát alátámasztani. A KAP-ot sokkal inkább esélyként kell felfogni, amely támaszt ad azoknak, akik vállalkoznak, koc-

kázatot vállalnak a társadalom élelmiszer-ellátásában, az ellátás biztonsága érdekében. Az agrárpolitikának azokat kell elsősorban segítenie, akik beruháznak, képzik magukat, kreatívak és innovatívak. Az oktatás, a továbbképzés, a kutatás ma nagyrészt vagy nemzeti hatáskörben van, vagy a KAP-on kívüli közös politikákban. Megfontolandó e területek bevonása a KAP-ba, de legalábbis a korábbinál sokkal erősebb kölcsönhatás, koordináció megteremtése. Csak így válhatnak a KAP hagyományos és jövőbeni eszközei valóban hatékony, előrevívó elemekké az egyes tagállamokban, régiókban.

- A jövő agrárpolitikájának elválaszthatatlan fontosságú eleme a „zöldítés”. Az elmúlt évtizedekben gyakran hallottunk a gazdálkodók és a környezetvédők ellentételeiről, összecsapásairól. A jövőben ezt mindenképpen fel kell oldani, a gazdálkodóknak tudatos környezetvédőknek kell válniuk, a környezetvédőknek pedig a gazdálkodók fejével kell gondolkodniuk. A „fenntarthatóság” lehet az a fogalom, amely segít kibékíteni az ellentéteket, a hosszú távon történő gondolkodás elsőbbségét kell érvényesíteni a pillanatnyi érdekek fölött.

- A 2013 utáni KAP-ban a korábbinál több intézkedést kell bevezetni az állattenyésztés fejlesztésére. Az állattenyésztés nemcsak a szarvasmarha- és a juhszektor foglálja magában, hanem a sertés- és a baromfiágazatot is. A hatvanas évek elején kialakult KAP a sertés- és baromfiágazatot a „puha” szabályozásba utalta, minimális eszközökkel látta el. A magyarázat az volt, hogy eb-

ben a két szektorban a költségek mintegy 70 százalékát a takarmányozás teszi ki. A takarmányok, különösen a gabonafélék termesztése viszont igen erősen, részletesen szabályozott. Az elmúlt évek KAP-reformjai azt eredményezték, hogy puhábbá vált a gabonaszektor szabályozása (lásd intervenció, lefölözés, exporttámogatás), a gabonaágazat érzékenysége megnövekedett, ami magával húzta a sertés- és a baromfiágazatot is. Az ezeket az ágazatokat jellemző jövedelem- és termelés-csökkenés trendjének, ezzel együtt a vonzó külkereskedelmi egyensúlynak a megállításához, megfordításához e területeken is hatékonyabb piacsabályozási eszközöket kell bevetni.

- A piaci szabályozó szerep csökkentése megnöveli a mezőgazdasági termelés piaci érzékenységét, áringadozását. Negatívan hat vissza a termelés jövedelmezőségére, végső soron magára a termelésre. Ezek nemkívánatos hatások, amelyek ellensúlyozására egy uniós szintű kockázati alapot célszerű létrehozni. Figyelembe véve az elmúlt évek fejleményeit, a piaci kockázatok mellett az egészségügyi, az éghajlati és klímaváltozási kockázatokat is érdemes az alapba bevonni. Megfontolandó, hogy egy ilyen megközelítésű, társfinanszírozott kockázati alap helyet kapjon a második pillér intézkedései között, és akár az első pillér forrásait is be lehessen vonni.

A fenti megfontolások papírra vetésével mind az európai mezőgazdaság jövője, mind a magyar elnökség sikerességéhez hozzá kívántam járulni.

TRASER JULIANNA SÁRA*

Oktatási, ifjúságpolitikai és felzárkóztatási témájú elnökségi prioritásaink az Európa 2020 stratégia összefüggésében

Az alábbi tanulmány az Európa 2020 stratégia intelligens növekedést szolgáló oktatási célkitűzéseinek és az inkluzív növekedés érdekében javasolt szociális intézkedések áttekintését adja tudatos szerzői választás eredményeként. A tanulmány első része a magyar elnökség tevékenységének háttereként szolgáló Európa 2020 stratégia kapcsolódó rendelkezéseit és kezdeményezéseit mutatja be; majd a második részben áttekinti az oktatás/képzés, ifjúságpolitika, valamint a társadalmi befogadásra vonatkozó magyar elnökségi prioritásokat, a trió elnökség munkájának kontextusába helyezve azokat. A társadalmi integrációról szóló rész két kiemelt témája a szegénység elleni küzdelem eddigi eredményeinek és a gyermekszegénység csökkentésére irányuló törekvéseknek a bemutatása, valamint a romák társadalmi integrációjának kérdése. Ez utóbbi prioritás tematikus áttekintése során a tanulmány ismerteti az elnökségi munkát megalapozó uniós dokumentumokat, a közelmúlt fejleményeire adott intézményi válaszokat és a magyar elnökségre váró feladatokat.

1. A magyar elnökség munkájának keretét adó Európa 2020 stratégia

Az Európai Bizottság 2010. március 3-án tette közzé az Európa 2020 straté-

giát¹, amelynek célja a pénzügyi válságból való kilábalás mellett az európai gazdaság felkészítése a következő évtizedre. Az Európa 2020 stratégia a 2000–2010-es időszakra irányadó lisszaboni stratégiát váltja fel, amely a globalizáció és az Európai Uniót egyre inkább jellemző idősödő társadalom jelentette kihívásokra kívánt átfogó gazdasági célkitűzéseket megfogalmazni. A 2000-ben kitűzött ambiciózus célok értelmében az Európai Uniónak a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává kellett volna válnia 2010-re, amit többek között a foglalkoztatási szint 70 százalékra történő emelésével és a GDP 3 százalékának kutatás-fejlesztésre történő fordításával kívánt megvalósítani. Ugyanakkor már a lisszaboni stratégia 2005-ös, félidei megújításakor láthatóvá vált, hogy az intézkedések hatása elmaradt a várakozásoktól. 2010-ben pedig az Európai Bizottság a lisszaboni stratégiát értékelő munkadokumentumában² megállapította, hogy bár a tervezett intézkedések összességében pozitívak, az elmúlt évtizedben elért eredmények mégsem kielégítőek. A foglalkoztatási arány a célzott 70 százalék helyett 66 százalékos (2000-ben 62 százalék volt), a kutatás-fejlesztési ráfordítás pedig a 2000-es, 1,82 százalékos szintről 2008-ra csupán 1,9 százalékra emelke-

* A szerző a Külügyminisztérium Európai Uniói Belső Piaci és Jogi Főosztályának munkatársa.

1 COM (2010)2020, 2010. március 3. „EU2020: Egy Stratégia az okos, fenntartható és befogadó növekedésért”

2 SEC (2010) 114, 2010. február 2. – Bizottsági szolgálati munkadokumentum – A lisszaboni stratégiát értékelő dokumentum

dett, míg a pénzügyi válság nyomán a munkanélküliség és az államháztartások hiánya tovább nőtt.

Az Európai Bizottság által 2009. november 24-én elindított nyilvános konzultáció során egyértelművé vált, hogy a tagállamok egyöntetűen támogatták³ a fenntartható gazdasági növekedésre vonatkozó közös stratégia kidolgozását, amely 2020-ig jelöli ki a cselekvés fő irányait. A fentiekre tekintettel kidolgozott Európa 2020 stratégia öt fő célt határoz meg, amelyekhez ún. zászlóshajó-kezdemenyvézések⁴ rendel. Az öt kiemelt célkitűzés a következő:

- a 20–64 évesek körében a foglalkoztatás szintjének legalább 75 százalékra történő emelése;
- az uniós GDP 3 százalékának kutatás-fejlesztésre történő fordítása;
- a „20/20/20” éghajlat-változási és energiaügyi célkitűzések teljesítése;
- a korai iskolaelhagyók arányának csökkentése 10 százalék alá, valamint a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők arányának legalább 40 százalékra emelése uniós szinten;
- a szegénységben élők számának 20 millió fővel történő csökkentése.

Az öt fő célkitűzést három prioritás mentén lehet összefogni, amelyek az *intelligens, a fenntartható és az inkluzív növekedés* megvalósítása. A stratégiát kiegészíti és egyúttal a tagállami gazdaságpolitikák koordinációját erősíti a 2011-től elindítandó „európai szemeszter”,⁵ amely a gazdasági kormányzás eszközeként minden év márciusától hat hónapos peri-

ódusokban segíti a tagállamokat gazdasági és pénzügyi céljaik uniós megfeleltetésében. A tagállamoknak az Európa 2020 stratégia fő célkitűzéseinek elérése érdekében saját nemzeti vállalásaikat előre megszabott menetrend szerint kell meghatározniuk. Az Európa 2020 stratégia végrehajtásának első céldátuma 2010. november 12., amikor a tagállamok, így Magyarország is beterjeszti az Európai Bizottsághoz az *Előzetes Nemzeti Intézkedési Tervét*, amelynek véglegesítésére a Bizottság értékelését követően 2011 áprilisában kerül sor. A nemzeti intézkedési tervekben (reformprogramokban) az Európai Bizottság javaslata nyomán a tagállamoknak a romák társadalmi integrációjára vonatkozó konkrét vállalásokat is meg kell határozniuk, ami kifejezetten alátámasztja azt, hogy a magyar elnökség prioritásként kezeli a kérdést.

A fentiekből kitűnik, hogy a magyar elnökség tevékenysége idején kerül majd sor az Európa 2020 stratégia elindítására, az európai szemeszter első alkalmazására, a stratégiához kapcsolódó ún. zászlóshajó-kezdemenyvézések gyakorlati kivitelezésére, a nemzeti reformprogramok véglegesítésére és a romák társadalmi integrációjára vonatkozó uniós kérétek meghatározására, emellett Magyarországnak a spanyol–belga–magyar elnökségi trió által vállalt elköteleződések terén is folytatnia kell majd a munkát. Mindez természetesen nagy kihívás, egyúttal azonban segít egyértelműen kijelölni elnökségi tevékenységünk irányát

3 SEC (2010) 116 – Commission staff working document – Europe 2020 – public consultation. Overview of responses

4 Az összesen hét zászlóshajó-kezdemenyvézés a következő: Innovatív Unió; Mozgásban az ifjúság; Európai digitális menetrend; Erőforrás-hatékony Európa; Környezetbarát iparpolitika; Új készségek és munkahelyek menetrendje; Szegénység elleni európai platform.

5 A 2010. szeptember 7-i Gazdasági és Pénzügyi Tanács fogadta el az európai szemesztert.

is. A tanulmány a következőkben szelektív jelleggel kizárólag az Európa 2020 stratégia oktatási/képzési és szociális céljaihoz kapcsolódó konkrét kezdeményezéseket és az abból a magyar elnökség számára adódó feladatokat tekinti át.

1.1. Az „intelligens növekedés” oktatási célkitűzése

Annak érdekében, hogy 2020-ra uniós szinten sikerüljön 10 százalék alá csökkenteni a korai iskolaelhagyók arányát, a felsőfokú végzettséggel rendelkezőkét pedig 40 százalék fölé lehessen emelni, az Európai Bizottság a „Mozgásban az ifjúság” zászlóshajó-kezdeményezés megvalósítását javasolja a tagállamoknak.⁶ A 2010 szeptemberében közzétett kezdeményezés *az oktatás és a foglalkoztathatóság közti kapcsolatot* figyelembe véve azzal az aggasztó jelenséggel szemben kíván fellépni, hogy a pénzügyi válság következtében egyre nagyobb számban előforduló munkakereső fiatalok munkanélkülisége ne állandósuljon, hanem az ösztönző és könnyítő intézkedések következtében mielőbb be-, illetve visszakerüljenek a munkaerőpiacra. A Bizottság adatai szerint a fiatalok munkanélküliségi aránya uniós átlagban 21 százalék, ez azonban tagállamonként igen eltérő képet mutat (pl. a balti államok esetében 40 százalék feletti). A kezdeményezés 28 kulcsfontosságú intézkedést javasol, központi gondolata a munkaerő-piaci kereslet és kínálat, azaz az oktatás/képzés és a munkaerőpiac igényeinek összehangolása; a fiatalok tanulási célú mobilitásának ösz-

tönzése, és ezáltal foglalkoztathatósági esélyeik javítása.

A „Mozgásban az ifjúság” kezdeményezés keretében javasolt intézkedések közül a teljesség igénye nélkül megemlíthető a tanulási célú mobilitás jogi és technikai akadályainak azonosítása és az akadályok felszámolására tett tagállami intézkedések eredményességének áttekintése ún. „mobilitási eredménytábla” segítségével, vagy „Az első EURES-állásod” kísérleti projekt, amely az állami foglalkoztatási szolgálatok bevonásával a külföldi munkakeresésben nyújt segítséget a fiatalok és a vállalkozások számára. Az Európai Bizottság megvizsgálja egy tanulmányi kölcsönt biztosító európai eszköz létrehozásának lehetőségét, a fiatal vállalkozókat pedig egy új mikro-finanszírozási eszköz segítheti. A „Mozgásban az ifjúság kártya” és egy „európai készségútlevél” is bevezetésre kerülhet, utóbbi a fiatalok kompetenciáinak átláthatóvá és összehasonlíthatóvá tétele érdekében készülne el. Az ifjúsági garancia azt a célt szolgálja, hogy a tanulmányok befejezését követően a tagállamok négy hónapon belül minden fiatal számára biztosítsák a munkahelyhez jutást, a további tanulás, szakképzés vagy átképzési programok igénybevétele.

1.2. Inkluzív növekedés

A stratégia inkluzív növekedési prioritása két fő célkitűzésnek is megfeleltethető. Vonatkozik ez a szegénységben élők számának tagállamonként 25 százalékos csökkentésére (így összesen 20 millió

6 COM (2010)477, 2010. szeptember 15. – Mozgásban az ifjúság. Kezdeményezés a fiatalokban rejlő potenciál felszabadítására az Európai Unióban megvalósítandó intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés érdekében. A kezdeményezések angol elnevezése: Flagship initiative: Youth on the move.

embert emelve ki a szegénységből 2020-ig) és a munkaerőpiacról kiszorult, vagy leginkább veszélyeztetett csoportok integrálására is, így például az idős vagy fiatal munkavállalók, a nők, a hosszú távon munka nélkül lévők, a fogyatékkal élők, vagy az etnikai háttérrel rendelkezők foglalkoztatására. A szociális megfontolásokat az Európai Unió működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 9. cikke értelmében horizontális szempontként kell figyelembe venni egyes szakpolitikák tervezésekor, ezért, amint azt az inkluzív növekedési prioritás is mutatja, a szociális célok megvalósítása szorosan összekapcsolódik a gazdaságpolitikai célkitűzések elérésével.

1.2.1. Foglalkoztatás és készségek

A foglalkoztatási lehetőségek és a készségek összekapcsolásának kérdése már a lisszaboni stratégia végrehajtása kapcsán felmerült. Az Európai Bizottság 2008-ban mutatta be az „Új munkahelyekhez szükséges új készségek”⁷ című közleményét, amelyet a Tanács és az Európai Parlament is több ízben támogatott. A javaslat a jövőbeni várható készségükséglet felmérésére irányul a munkaerőpiacon, ezzel összefüggésben pedig ösztönzi a hatóságokat és más tagállami szerveket a készségek fejlesztésére. A 2010. június 7-i Foglalkoztatási, Szociális, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanács következtetéseiben megerősítette a készségfejlesztés fontosságát a társadalmi kirekesztődés elleni harcban, és utalt az „élethosszig tartó tanulás” program eredményeire. Az Európa 2020 stratégia keretében 2010 novemberére várható az

„Új készségek és munkahelyek menetrendje” elnevezésű zászlóshajóprogram, amely azonosítja majd azokat a módszereket, amelyekkel a gazdasági átmenetek (oktatásból a munkaerőpiacra, munkanélküliségből a munkaerőpiacra stb.) hatékonyan kezelhetők, egyúttal a foglalkoztatási ráta javítható, és a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldala egymásnak megfeleltethető.

1.2.2. Szegénység elleni küzdelem

A pénzügyi válság hatására Európában megnőtt a szegénységben élők száma, amely különösen érzékenyen érinti a gyermekeket. Az Európai Bizottság adatai szerint minden negyedik gyermek szegénységben él, ezért a „Szegénység elleni európai platform” keretében, amely az Európa 2020 hét zászlóshajókezdeményezésének egyike, kiemelt helyet kap a gyermekszegénység elleni küzdelem. A kezdeményezés bizottsági bemutatására várhatóan 2010 decemberében kerül sor. A szociális védelem és társadalmi befogadás terén a politikaformálás eddigi módszere az ún. „nyílt koordinációs mechanizmus” volt (tekintettel arra, hogy a szociális kérdések a tagállamok hatáskörébe tartoznak), amely lehetővé tette a közös célkitűzések és indikátorok meghatározását. A tagállamok közötti kölcsönös tanulás és párbeszéd, valamint a jó gyakorlatok megosztása segítségével a célkitűzések végrehajtása nyomon követhetővé vált, és a későbbi ismételt döntéshozatalba visszacsatolható volt.

A „Szegénység elleni európai platform” a szociális téren létező nyílt koordinációs

7 COM (2008) 868 – Új munkahelyekhez szükséges új készségek: A munkaerő-piaci és a képzettségi igények előrejelzése és összehangolása

mechanizmust alakítaná át egy platformmá, egyúttal eszközöket és garanciákat javasolna a legrászorultabbak integrációjára, a gyermekszegénység elleni küzdelem és a romák társadalmi befogadásának céljai érdekében is. A platform a korábbi folyamatok megerősítése mellett előreláthatólag négy szempont figyelembevételével működik majd: 1. a nyílt koordinációs mechanizmus; 2. a társadalmi befogadás szempontjának megjelenítése minden szakpolitika terén; 3. a partnerség elve; 4. az innovatív megoldások ösztönzése, ún. szociális kísérletek elterjesztése.

A gyermekszegénység elleni küzdelem hangsúlyos megjelenítése a belga elnökség alatt megtörtént, a trió elnökség 2010. szeptember 3-i közös nyilatkozatában felhívta a tagállamokat és a Tanácsot, hogy az Európai Bizottsággal együttműködve tűzzenek ki számszerűsíthető célokat a gyermekszegénység csökkentésére az Európa 2020 stratégia átfogó céljához, valamint a „Szegénység elleni európai platform” céljai közé építsék be a gyermekszegénység elleni küzdelmet és a gyermekek jólétének biztosítását, amely a magyar elnökség számára is kiemelt prioritás.

2. A magyar elnökség programjában megjeleníthető kapcsolódó prioritások

2.1. Oktatás/képzés és ifjúságpolitikai célkitűzések

Az oktatás, képzés és ifjúságpolitika formálisan az Oktatási, Ifjúsági, Kulturális és Sport Tanács⁸ (a továbbiakban: OIKS-tanács) tevékenységi területébe tartozó

téma, ezért célszerű áttekintetni, hogy a magyar elnökség hogyan kívánja becsatornázni egyedi szempontjait ezen tanácsi formáció munkájába, figyelembe véve természetesen a korábbiakban bemutatott Európa 2020 stratégia elindításából fakadó feladatokat és szempontokat is.

2.1.1. Sport

Előjáróban érdemes megemlíteni, hogy a Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatálybalépését követően a sport is bekerült az Európai Unió támogató, kiegészítő jellegű politikái közé. Az EUMSZ 165. cikke kinyilvánítja a sport sajátos természetét, önkéntes részvétele alapuló szerkezeti sajátosságait és a nevelésben betöltött szerepét. A sport sajátosságaira és az uniós sportpolitika támogató jellegére tekintettel az unió tevékenységének célja a sport európai dimenziójának fejlesztése, a nemzetközi együttműködés előmozdítása, a sportversenyek tisztaságának és nyitottságának megőrzése és a sportolók fizikai és szellemi épségének védelme. A Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően megindult a sport társadalmi integrációban betöltött szerepéről folytatott eszmecsere, amelyet a belga elnökség tanácsi következtetések elfogadásával kíván összegezni a 2010. novemberi OIKS-tanácsn.

A jelenlegi eszmecsere középpontjában annak felismertetése áll, hogy a játékszabályok önkéntes elfogadása révén a sport hogyan válik a társadalmi nevelés, az együttműködés és az önkéntes tevékenység előmozdításának természetes

8 A tanácsi formáció elnevezése az Európai Tanács 2010. szeptember 16-i döntése értelmében és a Lisszaboni Szerződéssel bekövetkezett változásokra tekintettel egészült ki a sporttal.

eszközévé, amely egyúttal elősegítheti a más közösségi tevékenységekből esetlegesen kiszorult fiatalok, beleértve az etnikailag hátrányos helyzetben lévő fiatalok integrációját is. A magyar elnökség tevékenysége az Európai Bizottság jövő év elejére esedékes, sportról szóló közleményére építhet, és ennek alapján eszmecserét folytathat az uniós sportpolitika jövőjének politikai irányairól, valamint arról, hogy a sport hogyan járulhat hozzá az unió közös értékeinek megvalósításához.⁹ A magyar elnökség tevékenysége e téren nemcsak azért fontos, mert a sport témakörében ajánlás elfogadására nyílik lehetősége, hanem azért is, mert a bizottsági közlemény egyúttal kijelöli majd a sporttémájú munka további kereit is.

2.1.2. Ifjúságpolitika

A spanyol–belga–magyar elnökségi trió tanácsi állásfoglalásban¹⁰ kötelezte el magát az ifjúságpolitikai célok napirenden tartása mellett. A trió elnökség munkájának keretét elsősorban a fiatalok foglalkoztathatóságának kérdése és a munkaerő-piaci lehetőségeik javítása melletti elkötelezettség adja. Az említett tanácsi állásfoglalás meghatározta, hogy a fiatalok az ún. strukturált párbeszéd (azaz konzultációs folyamat) keretén belül adhatnak hangot véleményüknek. A konzultáció eredményeit nemzeti jelentésekbe foglalják, amelyeket az Európai Irányító Bizottság és az Európai Ifjúsági

Konferenciák összegeznek. A megkezdett munkára támaszkodva (a spanyol elnökség az ifjúsági munkára, a belga elnökség a fiatalok társadalmi bevonására összpontosított), a magyar elnökség a fiatalok társadalmi részvételét és az aktív állampolgárság gondolatának megerősítését helyezi a középpontba. A magyar elnökség is megszervezi majd az Európai Ifjúsági Konferenciát és összegzi a 18 hónapos trió elnökség által elért eredményeket. Tekintettel arra, hogy a 2011-es évet a Tanács határozata¹¹ az aktív polgárság és az önkéntes tevékenységek éveként jelölte ki, az ifjúságpolitikai célkitűzések a fiatalok által végzett önkéntes tevékenység jelentette hozzáadott értékkel és annak a helyi közösségek fejlődésében játszott szerepével is összekapcsolhatók.

2.1.3. Oktatás és képzés

Az oktatás és képzés területén, amely alapvetően tagállami hatáskörbe tartozik – itt az Európai Unió csak támogató jellegű intézkedéseket foganatosíthat –, az elnökségi munkát alapjaiban határozza meg az Európa 2020 stratégiában megjelölt elérendő célokra adandó határozott válasz és a vonatkozó zászlóshajó-kezdemenyezés („Mozgásban az ifjúság”¹²) végrehajtásának megkezdése. Az oktatásra és képzésre vonatkozó elnökségi munkának hozzá kel járulnia az Európa 2020 stratégia céljainak megvalósításához (ld. a korai iskolaelhagyókra és a fel-

⁹ A magyar elnökség sport prioritásainak bemutatására a sportminiszterek informális találkozásán került sor 2010. október 21–22-én, Antwerpenben.

¹⁰ 2009. november 27, 2009/C, 311/01

¹¹ 2009. november 27. – a Tanács határozata az aktív polgárságot előmozdító önkéntes tevékenységek európai évéről (2011) (2010/37/EK)

¹² Vö. 1.1.

sőfokú végzettséggel rendelkezőkre vonatkozó fő célkitűzéseket), valamint figyelembe kell vennie az oktatás/képzés és a munkaerőpiac összefüggéseit.

A magyar elnökség számára adódó lehetőségek központjában alapvetően tehát az oktatásból a munkaerőpiacra történő átmenet megkönnyítése és a minőségi oktatás biztosításának garantálása szerepelhet, amelyet az Európai Bizottság javaslatai nagyban befolyásolnak. A korai iskolaelhagyás uniós arányának 10 százalék alá történő csökkentésére vonatkozóan az Európai Bizottság még ez évben előterjeszti javaslatát egy átfogó, európai szintű szakpolitikai keret kialakítása érdekében. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának uniós átlagban 40 százalék fölé való emelése több eszközzel is megvalósítható. A készségek és képességek fejlesztését már a kisgyermekkorai nevelés során el kell kezdeni, amelyet a későbbi minőségi oktatás egészít ki, majd a tanulmányi célú mobilitás, végső soron pedig a felnőttkori tanulás. Az oktatás/képzés egyetemes megközelítése fontos a későbbi jobb munkaerő-piaci adaptáció, valamint a keresleti és a kínálati oldal összhangjának biztosítása végett.

Az Európai Bizottság várhatóan a jövő év elején adja ki közleményét a *kisgyermekkorai nevelés* európai szintű szakpolitikai kereteiről, tekintettel arra a 2009-ben a Tanács által elfogadott célkitűzésre, amely szerint 2020-ra a tan kötelezettséget megelőzően a gyermekek 95 százalékának kellene kisgyermekkorai nevelésben részt vennie. A magyar elnökség áttekinti majd a magas minőségű kisgyermekkorai nevelésben való

részvétel hatását a későbbi iskolai teljesítményre, amely eredmény a hátrányos helyzetű gyermekek hatékony integrációjának érdekében is hasznosítható.

A *tanulmányi célú mobilitás ösztönzése*¹³ a „Mozgásban az ifjúság” zászlóshajó-kezdeményezéshez kapcsolódik, amelyet – szeptemberi közzétételét követően – a belga elnökség megvitat, az eszmecserét pedig majd a magyar elnökség zárhatja le konkrét javaslatok megfogalmazásával a tanulmányi célú mobilitást elősegítő minőségi szolgáltatásokról, illetve az alkalmazott intézkedések hatékonyságát mérő mobilitási eredménytábla elfogadásával. A mobilitási célkitűzés közvetlen hatása várhatóan a fiatalok foglalkoztathatóságának javulásában jelentkezik, amelyet szintén – a Tanács 2009-es felkérése nyomán – foglalkoztathatósági indikátorral lehet mérni. A foglalkoztathatóság mérhetőségére tehát az Európai Bizottság tesz majd javaslatot, vélhetően 2010 végéig, amelyet a magyar elnökség értékelhet elsőként.

Az *élethosszig tartó tanulás* program kiegészíti a magas szintű foglalkoztatottság elérésére vonatkozó Európa 2020 stratégiában megfogalmazott célt, amely az aktív munkaerő-piaci átmenetek kiegészítő eszköze is egyben. A felnőttkori tanulásra vonatkozó hároméves (2008–2010) cselekvési terv öt tevékenységi területet jelölt ki. Ezek a következők: a reformok folyamatos értékelése, a szolgáltatások minőségének emelése, az egy tanulási szinttel feljebb jutás, a megszerzett kompetenciák értékelési eljárásainak gyorsítása, a statisztika erősítése. Tekintettel arra, hogy a program 2010-ben véget ér, a magyar elnökségre hárul a cse-

13 A 2009-ben, a bolognai folyamat keretében elfogadott célkitűzés szerint a felsőoktatásban tanuló hallgatók legalább 20 százalékának kellene tanulási célú nemzetközi mobilitásban részt vennie.

lekvési terv értékelésének feladata, egyúttal pedig, az Európa 2020 stratégiára is tekintettel, a felnőttoktatás és a felnőttképzés aktualitásának ismételt megerősítése, újabb hangsúlyok kijelölése.

A *szakképzés* terén ki kell emelni, hogy a 2002-ben elindított és 2010-ig tartó koppenhágai folyamat lezárására a belga elnökség alatt kerül sor. A koppenhágai folyamat a szakképzés eredményeinek kölcsönös elismerhetőségére helyezte a hangsúlyt kétévenkénti felülvizsgálati rendszerben, amely folyamatot a 2020-ig terjedő időszakra a belga elnökség várhatóan megújít majd. Ez esetben a magyar elnökségre hárul a szakképzés területén az új kezdeményezések elindítása, a szakképzés vonzereje növelésének és a munkaalapú szakképzés kérdésének középpontba állításával.

2.2. A társadalmi integráció megjelenítése

A magyar elnökség kiemelt figyelmet fordít az Európa 2020 stratégiában is megjelenő „inkluzív növekedés” megvalósítására, e téren két olyan kiemelt és érzékeny témával is kíván foglalkozni, amely azonnali és hatékony megoldások kidolgozását sürgeti. Mind a szegénység elleni küzdelem, mind pedig a romák társadalmi integrációját támogató törekvések a trió elnökségi program részeként jelennek meg, és mind spanyol, mind belga részről támogatottságot élveznek.

2.2.1. A szegénység elleni küzdelem

A 2010-es évet a Tanács a „Szegénység elleni küzdelem európai évének” nyilván-

nította¹⁴, a tematikus év célja a szegénység felszámolására irányuló tevékenységek hangsúlyos megjelenítése. A spanyol, majd a belga elnökség által megkezdett munka a szegénység elleni konkrét fellépést javasolt. A „szociális Európa” gondolata iránt elkötelezett belga elnökség három kiemelt célja is a szegénységhez kapcsolódik, amelyek a következők:

- 2020-ra a gyermekszegénység 50 százalékos csökkentése és a gyermekszegénységre vonatkozóan bizottsági ajánlás elfogadtatása;
- egy minden uniós polgár számára elfogadható minimálbérre vonatkozó uniós javaslat elfogadtatása;
- a hajléktalanság elleni európai szintű dinamikus politika elfogadtatása.¹⁵

A fentiekből is látható, hogy a szegénység csökkentésére irányuló törekvéseken belül kifejezetten megjelenik a gyermeket sújtó szegénység elleni fellépés. Az Eurostat adatai alapján a gyermekszegénység uniós átlaga 2008-ban 20,3 százalék¹⁶ volt, ami azt jelenti, hogy hozzávetőlegesen 20 millió gyermek van kitéve a szegénység veszélyének. A helyzetet súlyosbítja a szegénység örökletessé válása, azaz a generációkon átívelő szegénység jelensége, ezért a trió elnökség az Európa 2020 stratégia céljaihoz kapcsolódóan az Európai Bizottság által várhatóan idén decemberben közzéteendő „Szegénység elleni európai platform” zászlóshajó-kezdeményezés kiegészítését javasolta gyermekszegénységi alindikátorral. Szegénységben élőknek számítanak a nemzeti mediánjövedelem 60 százaléka alatti keresetből (azaz a szegénységi küszöb alatt) élők, az anyagi

14 2008. november 7. – 1098/2008/EK

15 A célokról bővebben: www.eutrio.be

16 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-18012010-AP/FR/3-18012010-AP-FR.PDF

nélkülözésben élők és az alacsony munkaintenzitású háztartások.

A belga elnökség a szegénység elleni küzdelem témakörében számos konferenciát¹⁷ szervezett, amelyek közül itt kettőt emelünk ki: a gyermekszegénységről rendezett konferenciát és a szegénység elleni világnap (október 17.) alkalmából megrendezett szegénység elleni kerekasztalt és informális miniszteri találkozót.¹⁸ A Marche-en-Famenne-i konferencia, amely a tagállamok mellett a helyi közösségek és a civil társadalom bevonásával zajlott, összekapcsolta a gyermekszegénység kérdését a gyermekek jogaival és jólétének védelmével, amelynek kapcsán a spanyol-belga-magyar elnökségi trió közös nyilatkozatot tett a konferencia zárónapján. A nyilatkozatban a három ország felszólította a tagállamokat és az Európai Tanácsot – szoros együttműködésben az Európai Bizottsággal – arra, hogy:

- a gyermekszegénység csökkentésére vonatkozó konkrét célokat tűzzenek ki, továbbá az Európa 2020 stratégia tartalmazza a gyermekszegénység elleni küzdelem célját is;
- a gyermekek jólétének kérdését horizontális szempontként vegyék figyelembe minden releváns szakpolitikában;
- a gyermekszegénységi célkitűzések és az uniós gyermekjogi stratégia kerüljön összhangba;
- a mélyszegénységben élők kapcsán kerüljön fókuszba a gyermekszegénység;
- legyen biztosítva a gyermekek és a fiatalok bevonása az őket érintő döntésekbe.

A szegénység elleni kerekasztal és informális miniszteri találkozó keretében a belga elnökség három téma megvitatását tűzte napirendre. Az Európai Bizottság a gyermekszegénységgel kapcsolatos hozzászólásában leszögezte, hogy a szegénységben élő gyermekek helyzetének javítását célzó fellépésnek az integrált megközelítés elvén kell alapulnia, azaz egyszerre kell kezelnie a szülők munkanélküliségének kérdését, a gyermekgondozási szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítását és a jó minőségű oktatást. A kerekasztal eredményeit a 2010. október 21-i Foglalkoztatási, Szociális, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanács ülésén mutatta be a belga elnökség; a következő, tizedik kerekasztalt pedig majd a magyar elnökséget követő lengyel elnökség alatt rendezik meg.

A magyar elnökség kiemelten számít a téma továbbvitelére, tekintettel arra, hogy várhatóan az év végén indul el a szegénység elleni európai platform zászlóshajó-kezdeményezés, valamint értékelni kell a 2010-es Szegénység elleni küzdelem európai éve eredményeit is. A magyar elnökség ideje alatt rendezik meg a szegénységben élők tizedik találkozóját,¹⁹ amely egy évente megtartott civil konzultációs és javaslattevő esemény. Az elnökség munkáját megalapozó várható bizottsági dokumentumokról annyi tudható, hogy az Európai Bizottság dolgozik egy gyermekjogi ajánlason, amely valószínűleg már ebben az évben elkészül, illetve a szegénység elleni eu-

17 2010. szeptember 2–3, Marche-en-Famenne, Belgium – <http://www.eutrio.be/pressrelease/philippe-courard-calls-eu-commit-itself-fight-against-child-poverty>

18 2010. október 18–19, Brüsszel, Belgium – <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=637&langId=en&eventsId=306&furtherEvents=yes>

19 Az esemény elnevezése angolul: 10th meeting of People Experiencing Poverty.

rópai platformmal összefüggésben egy gyermekszegénységi ajánlás kibocsátása is várható 2011-ben.

2.2.2. A romák társadalmi befogadása

A romák társadalmi befogadása a legmarginálizáltabb közösségek társadalmi, gazdasági integrálására irányuló szándék keretében jelenik meg, amely hosszú távú és fenntartható megoldást sürgető feladat. A romák társadalmi integrációja már több ízben került a Tanács elé, számos európai bizottsági dokumentumot fogadtak el a témában, és az Európai Parlament is több alkalommal adott ki sürgető állásfoglalásokat, ugyanakkor az uniós szintű fellépés létjogosultságát a közelmúlt fejleményei minden eddiginél hatékonyabban igazolják. Az alábbiakban áttekintjük 1. a romák társadalmi integrációja érdekében megalkotott uniós dokumentumokat, 2. a közelmúlt romakiutasításait és az arra adott uniós és Európa tanácsi válaszokat, ezt követően ismertetjük 3. a magyar elnökség számára kínáló lehetőségeket és feladatokat.

A magyar elnökség munkájának uniós megalapozottsága

A romák társadalmi integrációjával foglalkozó tanácsi következtetések elfogadására az Európai Tanács 2007. decemberi és 2008. júniusi, majd az Általános Ügyek Tanácsának 2008. decemberi ülésén került sor, míg az Európai Parlament 2009 márciusában a romák munkaerőpiachoz való jobb hozzáféréséről fogadott el állásfoglalást, legutóbbi állásfog-

lalását pedig 2010. szeptember 9-én fogadta el. Az Európai Bizottság 2008. júliusi jelentése²⁰ a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos közösségi eszközökről és politikákról szolt, emellett pedig olyan kísérő rendezvények zajlottak, mint az első roma csúcstalálkozó 2008 szeptemberében, majd 2010 áprilisában a második csúcstalálkozó a spanyol elnökség szervezésében; létrehozták a romák társadalmi befogadásával foglalkozó integrált uniós fórumot, amelynek első találkozóját szintén 2009 áprilisában, a cseh elnökség alatt tartották. Számtalan szervezet kezdte meg tevékenységét, és sok program indult el,²¹ azonban ezek részben egymással párhuzamosan, részben pedig korlátozott eredmények felmutatása mellett működtek.

A teljesség igénye nélküli felsorolásban az első mérföldkönek számító esemény a Foglalkoztatási, Szociális, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanács 2009. június 8–9-i ülése, amely az elfogadott tanácsi következtetésekben meghatározta²² a romák társadalmi befogadásának közös alapelveit. A tíz alapelv a következő:

1. konstruktív, gyakorlatias és diszkriminációmentes politikák;
2. kifejezett, de nem kizárólagos célbevetel;
3. interkulturális megközelítés;
4. törekvés a főáram irányába (mainstreaming);
5. a nemi vonatkozás figyelembevétele;
6. a tényeken alapuló szakpolitikák átültetése;
7. a közösségi eszközök használata;

20 11530/08 – a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – megkülönböztetésmentesség és esélyegyenlőség: megújított kötelezettségvállalás

21 Pl. A decade of Roma inclusion – <http://www.romadecade.org/>

22 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/108380.pdf

8. a regionális és helyi önkormányzatok bevonása;
9. a civil társadalom részvétele;
10. a romák aktív részvétele.

A 2. és a 4. alapelv értelmében a roma-kérdés horizontális szempontként jelenik meg, azaz a társadalmi befogadásra irányuló összes szakpolitikának célja kell, hogy legyen a romák többségi társadalomba történő (gazdasági) integrációja is. A kifejezett, de nem kizárólagos cél-bavétel pedig azt jelenti, hogy a romák alkotják a célcsoportot, ám más, hasonló társadalmi, gazdasági helyzetű személyek sincsenek kizárva. A 2. alapelv konkrét alkalmazására jó példa az Európai Regionális Fejlesztési Alap lakhatási célú felhasználásának módosítása,²³ amely a marginalizált közösségek számára – kifejezetten beleértve a roma közösségeket is – teszi lehetővé a támogatások könnyebb igénybevételét.

Az Európai Bizottság 2010. április 7-i közleménye a romák társadalmi és gazdasági integrációjáról²⁴ olyan fontos szempontokat emel ki, mint az integrált megközelítés szükségessége, a befogadó társadalom megteremtésének célja, amelynek megvalósítása a *tagállamok és az Európai Unió közös felelőssége*. A Bizottság hangsúlyozza, hogy a romák társadalmi integrációja terén az Európai Uniónak csak kiegészítő hatásköre van, ugyanakkor emlékeztet a (fent felsorolt) tanácsi következtetésekre, amelyek „együttal *szilárdan beágyazták a romák bevonását az uniós döntéshozatali folyamatba*”.²⁵ A közle-

mény azonosítja a romák társadalmi és gazdasági integrációja előtt álló kihívásokat, ugyanakkor megállapítja, hogy számtalan uniós forrás és eszköz áll rendelkezésre a célok elérésére, ezért alapvetően azok hatékonyabb használatára szólít fel, valamint jelzi a tagállamoknak az Európa 2020 stratégiával és a szegénység elleni európai platformmal összefüggésben a romaintegráció szempontjainak konkrét megjelenítését.

A spanyol–belga–magyar elnökségi trió programjában és a 2010. április 8–9-én tartott második roma csúcstalálkozó alkalmával is elkötelezte magát a roma-kérdés napirenden tartása mellett. Az ún. *Cordóbai Nyilatkozat*²⁶ hangsúlyozza az oktatáshoz és az egészségügyi ellátásokhoz való hozzáférés biztosításának, a munkanélküliség, a lakhatási nehézségek és más egyenlőtlenségek elleni fellépés szükségességét, a roma gyermekeket nagy arányban sújtó szegénység felszámolását és a stigmatizáció elkerülését. A trió elnökség az „Integrált európai platform a roma társadalmi befogadásért” munkájára utalva támogatta a platform által kidolgozandó úttervet, és a társadalmi-gazdasági integráció minél hatékonyabb megvalósítása érdekében szorgalmazta a roma ügyeknek a főáram irányába való becsatornázását elsősorban az alapjogok, a nemi szempontok, a személyes biztonság és a hátrányos megkülönböztetés elleni védelem, a szegénység és társadalmi befogadás, a területi kohézió, a gazdasági fejlődés, az oktatáshoz való

23 Regulation 437/2010 amending Regulation (EC) No 1080/2006 on the European Regional Development Fund as regards the eligibility of housing interventions in favour of marginalised communities

24 COM(2010)133, 2010. április 7.

25 Uo. 3. o.

26 A Cordóbai Nyilatkozat letölthető az alábbi címről: http://www.eu2010.es/export/sites/presidencia/comun/descargas/Ministerios/Declaracion_de_Cxrdoba_inglxs_acc.pdf

hozzáférés, a lakhatás, az egészségügy, a foglalkoztatás és a szolgáltatásokhoz, a kultúrához, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés tekintetében. A Cordóbai Nyilatkozat a strukturális alapok hatékony felhasználását is ösztönözte. A 2010. június 7–8-i Foglalkoztatási, Szociális, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanács elnökségi következtetéseket fogadott el a romák befogadásának előmozdításáról.

A szintén a spanyol elnökség alatt megszervezett „Integrált európai platform a roma társadalmi befogadásért” 2010. június 30-án elfogadott egy *útitervet*,²⁷ amely a későbbi (a magyar elnökség alatt is megrendezendő) platformtalálkozó számára konkrét cselekvési területeket és témákat azonosít. Az útiterv hat fő témát határoz meg, amelyek az oktatás; a foglalkoztatás; a lakhatás; az egészségügy; egyéb kérdések, mint például fiatalság, kultúra, a gazdasági válság hatásai, emberi jogi jogsértések áldozatainak védelme, menekültek visszairányítása, roma migráció; végül pedig a horizontális kérdések. Minden témakörben számos altémát jelöltek meg, amelyek közül minden platformnak egy vagy két témát kell kiválasztania és megvitatnia.

Részben a franciaországi augusztusi eseményekre válaszul (ld. később), részben pedig a korábbi dokumentumokban megfogalmazott felhívásoknak megfelelő-

en, az Európai Bizottságon belül 2010. szeptember 7-én megalakult a romák társadalmi integrációjára fordítható uniós és tagállami források felhasználását ellenőrző munkacsoport, az ún. *Task Force*.²⁸ A Task Force munkájának eredményéről az Európai Bizottság 2010 decemberére jelentés közzétételét tervezi. 2010. szeptember 29-i sajtóközleményében²⁹ a Bizottság a roma ügyek uniós napirenden tartására vonatkozóan további konkrét intézkedéseket javasolt, amelyek az alábbiakban összegezhetők:

- javasolja a tagállamoknak, hogy az Európa 2020 stratégiát nemzeti cselekvési tervek (reformprogramokra) lefordító *nemzeti céljaikban tegyenek konkrét és ambiciózus vállalásokat a romák integrálására a szegénység elleni küzdelem, a foglalkoztatás, a lakhatás és az oktatás területén;*
- az Európai Bizottság 2011 áprilisában közlésezi *a tagállami roma-befogadási stratégiák európai keretét*, amely a nemzeti és európai kezdeményezések hatékonyabb ellenőrzését és támogatását szolgálja majd, és konkrét javaslatokat tartalmaz a közösségi források hatékonyabb felhasználása érdekében.

A Tanács és az Európai Bizottság munkájával párhuzamosan, az Európai Parlament több ízben is állást foglalt a roma-kérdésről,³⁰ és felkérte az Európai Bi-

27 Az útiterv (road map) letölthető az alábbi címről: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=hu&catId=89&newsId=849>

28 <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1097&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=hu>

29 <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1207>

30 Állásfoglalás az Európai Unióban élő romák helyzetéről – 2005. április 28.; állásfoglalás az Európai Unióban élő roma nők helyzetéről – 2006. június 1.; állásfoglalás az uniós polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló 2004/38/EK irányelv alkalmazásáról – 2007. november 15.; állásfoglalás a romákkal kapcsolatos európai stratégiáról – 2008. január 31.; állásfoglalás a romák etnikai alapon történő olaszországi összeírásáról – 2008. július 10.; állásfoglalás a romák társadalmi helyzetéről és az uniós munkaerőpiachoz való jobb hozzáféréséről – 2009. március 11.; állásfoglalás a romákról szóló második európai csúcstalálkozóról – 2010. március 25.

zottságot egy uniós roma stratégia kidolgozására, amely az esélyegyenlőség és a társadalmi integráció gondolatát erősítené meg egész Európában. Az Európai Parlament 2010. szeptember 10-i állásfoglalása felhívta az Európai Bizottságot és a tagállamokat egy európai roma stratégia kidolgozására, az EP Állampolgári jogok, bel- és igazságügyi bizottsága (LIBE) pedig a roma stratégiáért felelős jelentéstevőt jelölt ki Járóka Livia képviselőasszony (EPP) személyében.

Tagállami viták és intézményi válaszok
2010-ben több tagállamból is kiutasították az elsősorban Romániából és Bulgáriából érkező romákat, és visszairányították őket származási országukba. A legnagyobb vita a franciaországi eseményeket követte, amelyek során 2010 júliusában, a súlyos közbiztonsági incidensekre válaszul a francia hatóságok megkezdték az illegálisan működő romatelepek felszámolását, majd a romák tömeges visszairányítását hazájukba. A francia kormány hazatérési támogatást biztosított a távozó romáknak (ez felnőttek esetében 300 euró, gyermekeknel 100 euró volt), és az ismételt visszatérés elkerülésének ellenőrizhetőségéért a támogatásban részesültektől ujjlenyomatot is vettek. Franciaország azonban nem az első tagállam, amelyben roma-kiutasításokat fogyanatosítottak, hiszen 2008-ban az olasz rendőrség számolt fel illegális romatelepeket, és Németországból is utasítottak ki, elsősorban koszovói romákat, szintén hazatérési támogatással, itt azonban az uniós jog alkalmazása nem merül fel, mivel nem uniós tagállamról van szó.

Az Európai Bizottság a már említett 2010. szeptember 29-i sajtónyilatkozatában a franciaországi romák kiutasítá-

sát is értékelte az uniós jog szempontjából. Alapvetően az uniós polgároknak és családtagjaiknak az uniós tagállamai területén való szabad mozgásáról és tartózkodásáról szóló 2004/38/EK irányelv alkalmazásának kérdése merül fel, amely minden uniós polgárnak (így a romániai és a bulgáriai romáknak is) biztosítja a tagállamok területén három hónapig való tartózkodás lehetőségét, amelyet csak közrendi okokra hivatkozva (azaz a közbiztonságot, a közrendet veszélyeztető, a tagállam által saját állampolgárai vonatkozásában is büntetendő cselekmények esetén) lehet korlátozni, vagy abban az esetben, ha az uniós polgár indokolatlan terhet ró a fogadó ország szociális támogatási rendszerére, azonban a kiutasítás gazdasági indokokkal még ez esetben sem igazolható. Franciaország a közrendi záradékra hivatkozott, és a későbbiekben hatályon kívül helyezte azt a körlevelet, amely felvetette az intézkedések etnikai alapú igazolásának gyanúját. Az Európai Bizottság októberben bejelentette, hogy nem indít eljárást Franciaország ellen a romák kiutasítása miatt, ugyanakkor felszólította az említett 2004/38/EK irányelv helyes alkalmazására.

A 2010. augusztusi franciaországi események kapcsán a romakérdést az Európai Tanács is tárgyalta 2010. szeptember 16-i ülésén. Az Európai Tanács elnöke, Herman van Rompuy hangsúlyozta, hogy az emberi méltóság tiszteletben tartása, valamint az állampolgárságon és etnikai eredeten alapuló megkülönböztetés minden formájának tilalma az uniós alapvető értékei közé tartozik. Az elnök kifejtette: az Európai Tanácsban a tagállamok között egyetértés alakult ki arról, hogy minden tagállamnak joga és kötelessége a területén a jogállamiság érvényesülését biztosítani, az

Európai Bizottságnak pedig az a kötelezettsége, hogy az uniós jognak való megfelelést biztosítsa, e célból jogosult és köteles vizsgálatokat lefolytatni.

Az Európa Tanács 2010. október 7-én fogadott el állásfoglalást³¹ a romák helyzetéről a közelmúlt eseményeire és a közbiztonságra hivatkozó nemzeti retorikákra való tekintettel; 2010. október 20-án pedig magas szintű konferenciára került sor Strasbourgban, amelyen az Európai Bizottság is képviseltette magát. Az Európa Tanács kiemelte a hátrányos helyzetűek együttműködésének szükségességét, az érdemi programok megvalósítását (pl. roma-mediátorok képzésével) és a gyakorlati tapasztalatok megosztására ösztönzött. A probléma hátterében alapvetően az integráció felelősségének a küldő és a fogadó országok közti megosztásáról van szó, amely a korábbi, pusztán emberi jogi megközelítésről áthelyezi a hangsúlyt a társadalmi és gazdasági integráció szükségességére.

A magyar elnökségre váró feladatok

A magyar elnökség a romák társadalmi integrációját prioritásként kezeli, tekintettel a trió elnökségi programban és a Cordóbai Nyilatkozatban foglalt elkötele-

ződésre, az Európa 2020 stratégiát átültető nemzeti cselekvési tervekben a romák integrációját elősegítő konkrét intézkedések megfogalmazásának kötelezettségére, az Európai Bizottság által jövő év áprilisára tervezett tagállami romabefogadási stratégiák európai keretére, az uniós és tagállami források jobb felhasználására vonatkozó tervezett bizottsági jelentésre, a közelmúlt fejleményeire és az Európai Parlamentben folyó munkára. A romák társadalmi integrációját horizontális szempontként kell megjeleníteni a releváns szakpolitikák tervezésekor, ami megteremti a hatékony fellépés és érdekérvényesítés, valamint egy uniós szintű kötelezettségvállalás megfogalmazásának lehetőségét.

A magyar elnökség romaintegrációra vonatkozó tervei az Európai Bizottság támogatását is élvezik,³² a fenti fejleményekre és a várható uniós dokumentumokra tekintettel megteremtődik annak lehetősége, hogy Magyarország vezető szerepet játsszon a romák helyzetének javítása terén. Elnökségünk alatt rendezik meg a Roma Informális Kontaktcsoport ülését és az „Integrált európai platform a roma társadalmi befogadásért” következő találkozóját is.

31 Resolution 1760 (2010)

32 Ld. Viviane Reding sajtótájékoztatója az Európa Tanács 2010. október 20-i magas szintű konferenciája kapcsán, amelyben kifejezetten üdvözli, hogy Magyarország elnökségi prioritásai között jelenik meg a romák társadalmi befogadásának előmozdítása. http://www.coe.int/t/dc/files/events/2010_high_level_meeting_roma/default_en.asp

MAGYARICS TAMÁS*

Az európai integráció helye a magyar külpolitikában

Magyarország az *annus mirabilis*-ként is emlegetett, 1989-ben végbement mélyreható geopolitikai és geoökonómiai változások révén egyrészt kikerült a szovjet érdekszférából és a Moszkva által a közép-európai térségre erőszakolt gazdasági integrációs keretek közül, másrészt belpolitikailag is búcsút mondhatott az egypártrendszernek és a tervgazdaságnak nevezett gazdasági modellnek. Az ország egyben kikerült egy – hamisnak bizonyuló – biztonságot nyújtó integrációs közösségből, és történelme során immár sokadik alkalommal egy ún. köztes zónában találta magát, vagy, a wallersteini tipológiával élve, újfent perifériára került. A XX. században jórészt kívülről, erőszakosan összetakolt közép- és kelet-európai többnemzetiségű államok felbomlása Magyarország biztonsági helyzetét mind a hagyományos értelemben (katonai fenyegetés), mind a fogalom modernebb, kiterjesztett értelmében (például migrációs nyomás, nemzetközi kábítószerek-kereskedelem stb.) továbbgyengítette. Az addig a szőnyeg alá söpört különböző etnikai, politikai és vallási feszültségek utat törtek a felszínre, s abból a különleges helyzetből adódóan, hogy a magyar állam és a magyar nemzet határai nem esnek egybe, Magyarországot mint államot és a magyar nemzetet ezek a konfliktusok közvetve és közvetlenül egyaránt érintették. Ugyanakkor – jóllehet a korábban az ország vezetői által ismételt hangoztatott szöveg,

miszerint „hozzánk nem gyűrűznek be a (kapitalista) világ hatásai”, sok más korabeli lözunggal együtt nem teljesen fedte a valóságot – a jobb híján *globalizációnak* nevezett jelenség újból sokként érte a megelőző évtizedekben meggyengített magyar társadalmat. Metaforikusan fogalmazva, az ország hosszú ideje ide-oda sodródó hajóját parancsoló szükségszerűség volt valahol lehorgonyozni: a stratégiailag, politikailag, gazdaságilag, társadalmilag, sőt kulturálisan labilis helyzetet stabil viszonylatokra váltani.

A politikai erők és a közvélemény döntő többsége egyetértett abban, hogy Magyarország (reál)politikai érdekei megkívánják, hogy a már létező és sikeres két nyugati integrációs szervezethez csatlakozzon. Egyrészt az 1989-ben még Európai Közösségnek, majd 1992-től Európai Uniónak (EU) nevezett, kezdetben gazdasági, de fokozatosan politikai, majd az 1990-es évek vége óta önálló védelmi és biztonsági dimenzióval is rendelkező európai, másrészt az Egyesült Államokat és Kanadát is magában foglaló euroatlanti, elsősorban védelmi közösséghez, a NATO-hoz. Le kell szögeznünk: nem létezik olyan realitással rendelkező gazdasági vagy biztonságpolitikai koncepció, amelyet Magyarország az euroatlanti közösségtől függetlenül, önjelére támaszkodva képes lenne megvalósítani; ilyen értelemben Magyarország nem rendelkezett a függetlenné válását

* A szerző a Magyar Külügyi Intézet igazgatója.

követően, és napjainkban sem semmilyen valós alternatívával. Ezek a külső integrációs szervezetek azonban kezdettől fogva még legalább három további területen gyakoroltak vitális jelentőségű befolyást Magyarországra.

Ezek egyike belpolitikai vonatkozású: mindkettő erős ösztönzést adott a szükséges belső átalakítások és reformok végrehajtására. Sőt, azt is mondhatjuk, hogy felvételi kritériumrendszerükkel adott esetben kikényszerítették azokat az időnként belpolitikailag kényes és esetenként – rövid távon – fájdalmas gazdasági és társadalmi lépéseket, amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy Magyarország a két szervezetbe felvételre várók sorába léphessen, majd pedig már tagként mindkét közösség kohézióját, szolidaritását és jövőjét aktívan előmozdítani képes szereplője legyen. A két szervezet közül a NATO felvételi követelményei bizonyultak könnyebbeknek, hiszen az Észak-atlanti Szerződés Szervezete alapvetően a parlamenti demokráciát, a többpártrendszert, a működő piacgazdaságot, az alapvető emberi jogok és szabadságok betartását kérte számon a csatlakozni kívánó államoktól, valamint azt – s ez a követelmény Magyarország szempontjából különös jelentőséggel bírt –, hogy semmilyen nemzetközi konfliktust vagy annak lehetőségét ne hozza magával. Így Budapest egyik „házi feladata” az volt, hogy alapszerződéseket írjon alá egyes szomszéd államokkal (Ukrajnával, Romániával és Szlovákiával) annak ellenére, hogy az ezekben a szerződésekben rögzített több kérdésben Magyarország az 1947-es párizsi békeszerződésben már elkötelezte magát. Az Európai Unió sokkal komplexebb és mélyebbre ható belpolitikai változásokat kívánt meg. Anélkül, hogy részletekbe bocsátkoz-

nánk, ezek közül a legfontosabb az unió több tízezer oldalnyi joganyagának átvétele volt, amely az összes szakpolitikai területre kiterjed a munka- és a szociális jogoktól kezdve a környezetvédelmen keresztül a büntetőjog egyes kérdéseiig. Az unió ezen „külső fegyelmező szerepe” a szervezet elmélyülésével egyre markánsabb lesz: az utóbbi időben a pénzügyi fegyelem megszilárdítása és az azt be nem tartó államok kellő hatékonyságú figyelmeztetése vagy akár büntetése (például, akár a szavazati jog időleges megvonása az unió alapvető értékeinek megsértése esetén) került a fegyelem középpontjába.

Egy másik, időnként háttérbe szoruló, de ugyanakkor rendkívül fontos aspektus az értékközösségekhez való csatlakozás ténye. Mind az EU, mind a NATO egyben normatív szervezet is, azaz egy adott értékrend elfogadásához is köti a tagságot. Ennek az értékrendnek a tételes elemeit lehetetlen jelen írás keretei között felsorolni. Magyarország szempontjából, történelmi perspektívában, szigorú értelemben nem csupán csatlakozásról beszélhetünk ezen a téren, hanem inkább arról, hogy az ország *visszatért* abba a közösségbe, amelyből az elmúlt évszázadok során peremhelyzetét vagy „köztes” állapotát kihasználva, időnként nyugati asszisztenciával, keleti despotikus rendszerek erőszakkal kiragadták. Ebben az értelmezésben a magyar ezeréves államiság egyfajta folyamatosságáról is beszélhetünk, ami a nemzeti identitásképzés egyik fontos alkotóeleme, s mint ilyen, jelentőségében túlmutat az európai integrációhoz való csatlakozás pusztá tényén.

Harmadszor, az EU és a NATO egyaránt az európai hatalmi politikák meghaladására tett erőfeszítésnek is felfog-

ható. Az Észak-atlanti Szerződés a kollektív biztonság jegyében lényegében *de-nacionalizálja* a védelmi képességeket, és egyben – elsősorban az Egyesült Államok haderejére támaszkodva – védőernyőt feszít ki a szövetség tagjai fölé. Magyarország szempontjából ez az 1990-es években elméletileg és gyakorlatilag is létfontosságú szempont volt. Az előbbi tekintetében azért, mert a trianoni Magyarország határai – szoros értelemben vett katonai szempontból – rendkívül nehezen védhetők. Ezért is elsőrendű érdeke az országnak minél jobban „beágyazódni” a védelmi szervezetbe. Gyakorlatilag hazánk a balkáni háborúk alatt kénytelen volt megtapasztalni annak a veszélyét, hogy területe könnyen hadműveletek színterévé válhat, s hogy ez nem következett be, azt egyrészt a NATO (főleg az Egyesült Államok) balkáni katonai szerepvállalásának, másrészt a szövetség légiereje aktív (elrettentő) támogatásának köszönhetjük. Ezen túl potenciális destabilizáló tényező lehet Magyarország számára a szomszédok viszonylag magas száma és Moszkvának eddig csak jobbára az orosz tudományos körökben felmerülő közép-európai geopolitikai és geoökonomiai aspirációi.¹

Az EU hasonlóan *de-nacionalizáló* funkciót is betölt: az európai integráció kezdetét jelentő szén- és acélközösség létrehozásától kezdve a közösség fokozatos bővítésének és mélyítésének egyik stratégiai célja a kétezer éves európai hatalmi rivalizálás meghaladása. Ebben az értelemben *de-territorializásról* is beszélhetünk, azaz a korábbi geopolitikai szemlélet meghaladásáról, méghozzá két szinten. Az egyik a nagy régiók közötti

kapcsolatot érinti: a Kelet–Nyugat és az Észak–Dél, vagy – más paradigmában megfogalmazva – a „mag” és a „periféria” közötti ellentét felszámolását. A másik szint az EU és a tagállamok viszonyára vonatkozik: ebben az esetben a külpolitika és a belpolitika határainak elmosódása/elmosása a cél; ezt az utóbbi szemléletet a magyar közvélemény nehezen tudja magáévá tenni, és ismételten és több fórumon az EU-ról kizárólag mint *külső* szereplőről esik szó a politikai diskurzusban. Ez utóbbi szinten lehet a legadekvátabb módon értelmezni a korábbi állami szuverenitások egy részének átruházását az EU különböző intézményeire; a 2008-as nagy gazdasági válság egyik következményeként küszöbön áll az ún. gazdasági kormányzás és az európai szemeszterek (a tagállamok kötelessége, hogy még a saját törvényhozási jóváhagyásuk előtt ismertessék egymással a költségvetési terveiket) bevezetése. Ha a hatalmi politikát nemzetközi kapcsolatok *modern* változatának tartjuk, akkor – cooperi terminológiával élve – egy *poszt-modern* politikai entitás fokozatos létrehozásának voltunk 2004. május 1-jéig külső szemlélői, azóta pedig mi magunk is aktív alakítói. (Ez a törekvés több elméleti kérdést is felvet; ezek közül az egyik legfontosabb az, hogy egy poszt-modern, azaz a hatalom ún. puha attribútumaira [politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális] koncentráló politikai entitás miként tudja az érdekeit képviselni egy olyan világban, amelyben a nemzetközi – állami és nem-állami – szereplők jelentős része még mindig hatalmi viszonyokban gondolkodik. Az EU több területen, így például a világ össztermel-

1 Lásd például Alekszandr Dugin (2004): "A geopolitika alapjai". In: Ljubov Siselina és Gazdag Ferenc (szerk.): *Oroszország és Európa. Orosz geopolitikai szöveggyűjtemény*. Budapest: Zrínyi Kiadó. 333–366. o.

sében való részesevé tekintetében, veszt „puha” hatalmából; kérdéses tehát, hogy a saját modelljét miként tudja érvényesíteni. A jelek szerint a példaadás önmagában – lásd a környezetszennyezés lassítását célzó koppenhágai csúcs kudarcát – nem elég.) Óvatosan kell azonban az EU-ról, illetve a NATO-ról szóló, kis-élsietettnek tűnő nekrológokkal bántani: egyfelől még mindig a világ legerősebb gazdasági (EU) és katonai (NATO) hatalmáról van szó. Másfelől a rivális fellemerülő hatalmi centrumok utóbbi évekbeli előretörése és vitathatatlanul látványos fejlődése távolról sem biztos, hogy közép- vagy hosszú távon egyenes vonalú lesz, és a jelenleg az ezekben az államokban sikerrel kezelt vagy elfojtott különböző politikai, társadalmi, gazdasági, vallási és etnikai feszültségek nem törnek-e egy idő múlva felszínre, gyengítve az adott állam belső és külső pozícióit. Mindenesetre a két integrációs szervezet, csakúgy, mint ahogy a globalizációval együtt járó számos negatív jelenség esetében, tompíthatja a tagállamokat, így a Magyarországot érő hatásokat, és ez a reálpolitikai meggondolás a tagság mellett szóló egyik legerősebb argumentum. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy egyik szervezet sem maradhat statikus vagy egyszerűen a külső és belső korróziós hatásokra reagáló szövetség: erős, normatív (demokratikus) alapokon, proaktívan kell cselekedniük, s ebben a törekvésben minden tagállamra különleges felelősség hárul.

Magyarország, mint minden tagállam az EU-ban és a NATO-ban, a lehetőségeihez képest saját agendáját is szeretné megvalósítani az integrációs szervezetekben. Közhely, hogy egy szervezetben egyetlen résztvevő sem képes minden elképzelését elfogadtatni a többiekkel. Fo-

kozottan érvényes ez a szabály az adott szervezetbe később, egy már meglévő keretbe és működési rendszerbe belépőre, különösen akkor, ha annak katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális súlya elmarad másokétól, függetlenül attól, hogy a szervezet deklaráltan az egyenlőség elvére épül. Ugyanakkor a szervezet legerősebb tagja is kizárólag az unió általános stratégiájába illő nemzeti program megvalósításában reménykedhet többek közt azért is, mert a jelenlegi kettős többségi döntéshozatal rendszere vagy a minősített többségi döntéshozatal kiterjesztése egyre több területre (azaz, az EU elmélyítése) lehetetlenné teszi azt, hogy egy ország vagy akár csupán néhány állam a többiekkel szemben érvényesíthesse az akaratát. Az EU-ban tehát az egyik kulcskérdés a szervezeten belüli szövetségképzés, amely a jelek szerint a klasszikus, XIX. századi brit külpolitikai alapelven nyugszik: azaz, egyetlen államnak sincsenek állandó barátai vagy állandó ellenségei, helyette állandó (bár ez sem teljesen igaz) érdekei vannak. Ez az ún. változó geometriájú vagy *ad hoc* szövetségkeresést eredményezheti: némi túlzással azt lehet mondani, hogy minden egyes ügghöz külön-külön kell megtalálni a partnereket.

A partnerképzés és -keresés több szinten zajlik. A legáltalánosabb szint az EU jövőjéről kialakított kép vagy vízió. Magyarország alapvetően az EU-integráció elmélyülésében és egyben a szervezet nyugat-balkáni és keleti bővítésében érdekelt; általánosságban az ún. kontinentális EU-képet vallja magáénak, szemben a britek és a skandináv országok vonakodásával, s egy szabadpiaci közösségen túlmutató, nagy részben központosított és számos nemzeti kompetenciát elvonó föderális Európai Uni-

óval. A magyar stratégiai cél a *közösségek közösségének* kialakítása, az unión belüli teljes egyenlőség kivívása, vagy, rosszabbik esetben, ha a szervezet kétsébségűvé válna, akkor a maghoz tartozás a perifériával szemben. A 2008-as gazdasági válság két, egymással ellentétes irányú mozgást váltott ki az EU-n belül. Egyfelől, s ez a többség, megerősödtek a szorosabb együttműködést szorgalmazók, akik az egyes kormányokat sokkal felelősségteljesebb – elsősorban gazdasági és pénzügyi – politikára kívánják szorítani. A 2010 tavaszán hatalomra került magyar kormány kiáll ezek mellett a törekvések mellett, és az egyenlő bánásmód hangsúlyozásával támogatja a gazdasági kormányzásra és az európai szemeszterre vonatkozó elképzeléseket. A fenti törekvésekkel szemben azonban megfigyelhetők re-nacionalizációs kísérletek is (például az „állami bajnokok” kiemelt támogatása), ami a gyakorlatban a bővítési fáradsággal, a közösségi szolidaritás gyengülésével és az állam szerepének újragondolásával jár együtt. Budapest az egyenlőség jegyében érdekelt az Európai Unióban Magyarországot sújtó olyan megkülönböztetések felszámolásában is, mint például az ún. négy szabadság (az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad áramlásának) diszkriminatív alkalmazása, vagy akár a mezőgazdasági támogatások terén létező különbségek megszüntetése.

A közösségek közössége egyben Trianon meghaladását is jelentené, azaz, a határok légiesítésével, a határokon átnyúló sokrétű gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolattal a nemzetegyesítést az EU keretein belül, részben a fejlesztéspolitika és a szubszidiaritás (a lehető legalacsonyabb szinten megvaló-

suló döntéshozatal) segítségével. Budapest azt vallja, hogy az erős és a helyzetükkel megelégedett kisebbségek egyrészt a többségi társadalom javát, másrészt tágabb értelemben pedig az erős és egységes, kulturálisan sokszínű Európát szolgálják.

A nemzetegyesítés kérdése két neurálgikus pontot is érint a magyar európai integrációs politikában: a szomszédságpolitikát és a határon túl élő magyarokkal kapcsolatos kérdéseket. Kiderült ugyanis, hogy a kezdeti elképzelésekkel ellentétben az európai integráció nem oldja meg automatikusan egyik kérdést sem. Igaz, hogy az integrációs törekvések egyik előfeltételként Magyarország formális alapszerződéseket kötött három szomszédjával, de – mint ahogy az a 2009-ben fellángolt magyar–szlovák vitában kiderült – az 1995-ös szerződés számos pontját nem tartották be a felek. Továbbá, bár Magyarország az európai alkotmány szerződés tervezetének vitájakor, 2005-ben szeretne volna a kisebbségi jogokat is beemlíteni annak „sáncaiba”, a törekvés kudarcot vallott, többek közt francia ellenkezés miatt. Az EU legtöbb döntéshozatali szerve távol tartja magát a kisebbségi ügyek ingoványos talajától; így a szlovák nyelvtörvényt és a magyar kiterjesztett állampolgárságra adott büntető jellegű szlovák választ a két érintett ország ügyének tekintette. Ebben, és általában a kisebbségeket érintő kérdésekben olyan európai szervezetek foglalnak állást, amelyeknek mindössze ajánlási joguk van. Így az első Orbán-kormány idején az Európa Tanács ún. velencei bizottsága fogalmazott meg ajánlásokat; hasonlóképpen legutóljára ugyancsak ez a testület tette közzé állásfoglalását a szlovák nyelvtörvénnyel kapcsolatban. Továbbá, az Európai Biz-

tonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) kisebbségügyi főbiztosa fogalmaz még meg véleményeket, amelyek a legtöbbször dodonaiak és nem is kötelező érvényűek. Egyes esetekben lehet még a luxembourgi Európai Unió Bíróságához fordulni, ahogy azt Magyarország tette annak érdekében, hogy elvi érvényű döntést próbáljon elérni Sólyom László akkori magyar elnök 2009. augusztus 21-i Szlovákiába való be nem engedése ügyében. Az államhatárok légiesítése gazdasági és kulturális téren jobbára megvalósult, de a „magyar kártya” ismételten előkerült a szlovák vagy a román parlamenti választásokon. Az EU ugyancsak nem a megfelelő fórum a kisebbségben élő magyarok számára biztosítandó autonómiaformák megadásában. A többségi társadalmak személyi és – legfeljebb – kulturális autonómia megadására lennének készek. A politikai vagy a területi autonómiáról hallani sem akarnak, ugyanis – hivatalosan – a kozsovói precedenstől tartanak, és emiatt Szlovákia és Románia eddig nem is volt hajlandó elismerni a balkáni állam függetlenségét. A magyar diplomácia ugyanakkor sikereket ért el a határok részleges légiesítésében a schengeni rezsimhez nem tartozó szomszédos országok esetében, mivel sikerült kiharcolni, hogy Budapest ún. nemzeti vízumot adhasson ki az érintett államokban lakó magyaroknak. Hasonlóképpen magyar kezdeményezésre, Szerbia állampolgárai 2009. decemberben vízummentességet kaptak az EU-tagállamaiba. Mindkét esetben a stratégiai cél az újabb választóvonalak kialakulásának megelőzése, illetve a Nyugat-Balkán európai perspektívájának erősítése volt. Ez utóbbi ketős célt is szolgált: egyrészt a térség biztonságpolitikai kockázatainak csökken-

tését, másrészt Magyarország minél mélyebb beágyazását az EU-ba és a (fél)perifériális helyzet megszüntetése felé tett lépést. A térségre vonatkozó közvetlen magyar célkitűzések közé tartozik többek közt a teljes vízumliberalizáció megvalósítása a térség országai számára, valamint az itt található etnikai közösségek egyéni és közösségi jogainak garantálása. Ugyancsak fontos magyar érdek a nyugat-balkáni gazdasági jelenlét növelése. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a magyar gazdasági felzárkózásnak jobb esélyei vannak addig, amíg a Nyugat-Balkán államai nem válnak az EU tagjaivá (a 2003. júniusi thesszaloniki agenda elvi állásfoglalásával összhangban). Ennek a felzárkózásnak lenne egyik fontos eleme az euró mielőbbi bevezetése. Jóllehet heves vita folyik a szakértők között – s ez a polémia a 2008-as gazdasági válság nyomán csak megerősödött – az euró bevezetésének előnyeiről és hátrányairól, annyit mindenképpen le lehet szögezni, hogy az euró magyarországi bevezetése jelentősen erősítené a pénzügyi stabilitást (a forint spekulatív jellegű árfolyam-változtatásait ki lehetne küszöbölni).

A globális politikában vezető szerepet játszó EU azonban korábban nem látott kötelességeket is ró a tagállamokra. Gyakorlatilag a nemzetközi élet minden kérdésében álláspontot kell kialakítani a tagállamok fővárosaiban, s a nemzetközi környezetet aktívan alakítani kell tömeges migrációs nyomás, a világméretű járványok elterjedésének megakadályozása, a nemzetközi drog-, fegyver- és leánykereskedelem visszaszorítására, a „jó kormányzatok”, a civil társadalom építése, a korrupció felszámolása, vagy akár a nemzetközi fejlesztési politika révén – s

a sort még hosszasan lehetne folytatni.² A globális szemléletet a tagállamok leginkább akkor kell, hogy érvényesítsék a saját külpolitikai elképzeléseikben, amikor az Európai Unió Tanácsának elnöki tisztét töltik be. Magyarország először 2011 első félévében látja el ezt a feladatot. Noha elcsépeltnek és közhelyesnek tűnhet „történelmi” jelzővel illetni a magyar elnökséget, ebben az esetben talán nem túlzás, több szempontból sem. Egyrészt a magyar elnökség alatt kell talán először valójában kialakítani az Európai Unió nemrég létrehozott új struktúrájának, az ún. elnökségi triónak a gyakorlati működését. Másrészt 2011 Közép-Európa éve is lesz, hiszen a magyar elnökséget a lengyel követi. Mindez lehetőséget ad arra, hogy a két uniós elnök – természetesen más régiós partnerekkel együttműködve – megpróbáljon egy újfajta közép-európaiság jegyében együttműködni. Más szavakkal, bizonyos mértékben helyet kell találni Közép-Európának az unióban, mert ellenkező esetben fennáll a veszélye a jelenlegi félperifériális helyzet prolongálásának. Ez az új közép-európaiság megnyilvánulhat a Duna-régió stratégiában, ebben a nyolc EU-tagállamot³ és négy másik országot magában foglaló komplex makrorégiós fejlesztési tervben,⁴ amelybe az infrastrukturális fejlesztésektől kezdve a vízminőségen keresztül az itt lakó etnikumok identitásának megőrzésére irányuló programokig sok minden

belefér. Magyarország az uniós elnöksége alatt minden egyes programban szeretné az ún. emberi tényezőt közvetve vagy közvetlenül megjeleníteni, s az uniós elnökségi prioritások mindegyike, a Keleti Partnerségtől a Nyugat-Balkán európai perspektívájának fenntartásáig, rendelkezik ezzel a dimenzióval. (Más szavakkal, európai szintű megoldások az emberek életét közvetlenül befolyásoló gondokra.) A magyar uniós elnökség egyik kiemelt témája lesz a Keleti Partnerség. Magyarország stratégiai – geopolitikai – célja ebben a relációban részben hasonló, mint a Nyugat-Balkánon: az Oroszország és az Európai Unió között lévő „szürke zóna” jelentette biztonságpolitikai kockázat megszüntetése. Ezen túl a partnerség kaukázusi résztvevőinek politikai, gazdasági és társadalmi stabilitása egyrészt csökkenti a térség biztonsági helyzetének labilitását, másrészt Magyarország energiabiztonságát közvetve növeli az energiaforrások lehetséges diverzifikálása révén. Azerbajdzsán, Grúzia és Örményország közelebb kerülése az EU-hoz egyben Törökország európai opcióját is erősíti; Magyarország pedig egyértelműen támogatja Ankara EU-tagságát az azzal járó stratégiai, biztonsági, demográfiai stb. előnyök miatt. Ez utóbbi tényező aránylag ritkán szerepel az EU napirendjén, holott – némi túlzással – elképzelhető, hogy az EU-tagállamai népességének csökkenése vagy növekedése

2 Magyarországon a politikai elit és a közvélemény egy jelentősnek mondható része között ebben a kérdésben elég széles szakadék tátong, amennyiben az utóbbi a magyar érdekeket sokkal szűkebb keretek között képzeleli el.

3 Nem mellékesen, Németország, az EU egyik meghatározó nagy tagállama is részt vesz a projektben.

4 Eddig egy hasonlóan komplex terv létezik, a Balti-régióra vonatkozóan. A Duna-régió stratégiával kapcsolatban az EU a Balti-régiós projekthez hasonló, alapjában véve negatív-semleges álláspontot képvisel: azaz, nem biztosít külön forrásokat, nem alkot külön törvényi háttérrel, és nem hoz létre új intézményeket. Lásd Czukor József (2010): Magyarország és az EU Duna-régiós stratégiája. *Európai Tükör*, 2010/4. 96. o.

fogja sok szempontból meghatározni az európai integráció sorsát hosszabb távon. A 2010-es választások után hatalomra került magyar kormány – újfent az uniós és a magyar érdekek és értékek összehangolásának egyik példjaként – a bevándorlás helyett inkább a megfelelő családpolitikát támogatja, s ebben a kérdésben akár még példát is mutathat az európai uniós tagállamok egy részének.⁵

Az erős és egységes Európa pedig, még tágabb perspektívában, feltétele egy harmonikusan működő transzatlanti kapcsolatnak. Az Egyesült Államok, Kanada és az EU szoros együttműködése a nemzetközi élet többpólusúvá válási folyamatában az általános értelemben vett Nyugat érdek- és értékközösségét tudja hatékonyan képviselni a többi erőközpont által jelentett kihívásokkal szemben, a legegységesebb módon a védelmi és biztonságpolitikában. Az EU-nak és az Egyesült Államoknak lehetnek – és vannak is – gazdasági területen, társadalmi kérdésekben, az értékeket illetően ellentétei, de a NATO-nak ezen a téren nincs alternatívája. Noha az Európai Tanács 1999. decemberi helsinki ülése az Európai Biztonsági és Védelmi Partnerség (EBVP) feladatául szabta az autonóm képességek megteremtését (*Headline Goal*), így például 2003-ig egy 50–60 ezer fős gyorsan bevethető katonai erő létrehozását, az EU számos ok miatt nem tudott napjainkig egy komoly expedíciós képességgel rendelkező haderőt kiállítani. (Magyarország a 2000. novemberi haderő-felajánlási értekezleten egy gépesített lövész zászlóaljat és egy Mistral ala-

csony magasságú rakéta légvédelmi szakaszt ígért. Továbbá, a magyar álláspont az volt, hogy az EU automatikus hozzáférést kapjon a NATO műveleti kapacitásaihoz.) Az okok között elsősorban a hidegháborút követő időszakban kialakult veszélyérzetet, illetve annak hiányát találjuk: az európaiak döntő többsége nem gondolja, hogy a jelenlegi katonai kihívások olyan egzisztenciális fenyegetést jelentenek, mint egykor a Szovjetunió, az új típusú fenyegetésekre (klímaváltozás, nemzetközi terrorizmus, drogkereskedelem stb.) pedig egy katonai szervezet nem tud megfelelő válaszokat adni. Ez az európai szemlélet sok ponton eltér az amerikaiak többsége által vallottaktól; az eredmény a percepciók különbség mellett a „képességszakadék” további tágulása. Az utóbbi években az Egyesült Államok által szorgalmazott rakétavédelem „harmadik lábának” (Alaszka és Kalifornia a másik kettő) Közép-Európába való telepítése osztotta meg az európai közösséget. A britek mellett a közép- és kelet-európaiak támogatták mindenekelőtt az amerikai terveket. Magyarország elfogadja a rakétavédelem racionalitását, de azt szeretné elérni, hogy az a NATO keretén belül, s ne az Egyesült Államok és az érintett országok (jelenleg Lengyelország és Románia) kétoldalú megállapodásai révén jöjjön létre. A fentiek azonban nem azt jelentik, hogy az EU teljesen tehetetlen lenne biztonságpolitikai ügyekben. Rendkívül fontos konfliktusmegelőző, -kezelő és békefenntartó műveleteket hajt végre, így például az EULEX révén Koszovóban.

5 Az utóbbi időben az unió legnagyobb tagállamai is egyre többször szembesülnek az akár az EU-n belüli belső migráció, és az EU-ba irányuló bevándorlás egyes – elsősorban kulturális és identitásbeli – árnyoldalaival. A legautentikusabb ilyen értelmű nyilatkozatot Angela Merkel kancellár tette 2010. októberben, Potsdamban, amikor a németországi multikulturalizmus kudarcáról beszélt.

Ugyanakkor az EU összes tagállamának érdeke, hogy létfontosságú ügyekben, így például a világ többi erőközpontjával való kereskedelmi kapcsolatok vagy az erőforrásokért folytatott rivalizálás terén mindenki közös irányvonalat kövessen. Az energetikai kérdések azonban már megosztják a közösséget: míg a közép- és kelet-európaiakban aggodalmat kelt a túlságosan nagy egyoldalú függés az orosz szállításoktól, addig más tagállamok – például, Olaszország, Franciaország vagy Németország – hajlandók különalkukat kötni a saját szempontjából tökéletesen érthetően kétoldalú megállapodásokat preferáló Oroszországgal. Ebben a kérdésben egységes európai, sőt azon túlmenően euroatlanti álláspontot kialakítani rendkívül nehéz feladat, jóllehet – többek közt – Magyarországnak ez lenne az érdeke, és erre is törekszik. Míg ebben az esetben egy külső szereplővel szembeni közös fellépés a kérdés, addig az EU költségvetésében a legnagyobb tételt alkotó mezőgazdasági támogatási rendszer kialakításában az unión belül lennének meg választóvonalak. Ebben az ügyben Magyarország az energiakérdésben nem szükségszerűen Budapest álláspontját osztó Párizssal is egy oldalon áll: azaz a jelenlegi támogatási rendszer megtartását szorgalmazza, az elsősorban brit ellenkezés dacára. Egy következő szintet alkotnak a funkcionális kapcsolódásokkal szembeni regionális, részben alkalmi szövetségek. Hagyományosan sok kérdésben együttműködnek a Benelux államok, újabban a Balti-térség országai alakítottak különböző együttműködési formákat. Magyarország

klasszikusan a visegrádi együttműködés keretében próbálta (és próbálja időnként most is) érdekérvényesítő képességét a másik három állammal erősíteni.⁶ Ennek korlátai a csatlakozási tárgyalások alatt már megmutatkoztak; ugyanakkor azonban fontos kérdésekben, például a schengeni rezsim bevezetésénél, a kooperáció szoros volt. A regionális együttműködés egyben a geopolitikai és geoökonómiai prioritások egyfajta továbbélését is jelenti; legáltalánosabb szinten az európai kísérlet – egyes megfogalmazások szerint – pontosan ezeknek a meghaladását szolgálná („Európai szuperállam”, „Európai Egyesült Államok”). Európa ilyen értelmű „amerikanizálása” azonban ellentmondana az európai hagyományoknak és a kulturális, vallási sokszínűséget is hangoztató rendező elvnek.

Az Európai Unió elfogadta az *Európa 2020 stratégiát*, amely többek között a versenyképesség növelését, a munkahelyek bővítését, a tudásalapú társadalom fejlesztését, a szegénység felszámolását tűzte ki célul. A tagállamoknak, így Magyarországnak is, most a stratégiával összhangban lévő nemzeti programok kidolgozása a feladata. A 2010. júniusban meghirdetett kormányprogram már részben ennek figyelembevételével készült el. Magyarországnak a munkahelyteremtési európai programban való arányos részvételhez közel kilencszázezer új munkahelyet kellene létesítenie a következő tíz évben; a kormányprogram egymillió új munkahely létrehozását tűzte ki célul. A tagállamok előtt álló másik, nagy fontosságú feladat a 2014-ben kezdődő

6 Ez a törekvés azonban sohasem az EU ellen, ellenkezőleg, a résztvevő országok felzárkózásának gyorsítását kell, hogy szolgálja. Martonyi János (2010): Magyar külpolitika. Stratégia és konkrét elképzelések. *Magyar Nemzet*, 2010. október 2. 6. o.

új pénzügyi perspektíva kidolgozása lesz, amelynek előmunkálatai már a 2011. első félévi magyar elnökség alatt megkezdődhetnek. Magyarország érdeke itt egy alulról felfelé való építkezés, azaz először a szakpolitikák pénzügyi igényeinek megállapítása, nem pedig fordítva, a keretösszeg utólagos elosztása az egyes szakterületek között. Az új pénzügyi perspektíva tervezésekor Budapest továbbá azt az álláspontot is támogatni kí-

vánja, hogy az új tagállamoknak kiemelten fontos kohéziós alapokat ne bontsák le ágazati kifizetésekre, mert ezzel megszűnne a magyar érdekeknek megfelelő területi alapú támogatás. Végül, az Európai Unió globális szerepének erősítése keretében Budapest lényeges kérdésnek tekinti az unió közvetlen környezetének integrálását, azaz a szervezet további bővítését, valamint a keleti és déli szomszédságpolitika további erősítését.

Irodalom

- Csaba László–Jeszenszky Géza–Martonyi János (2009): *Helyünk a világban. A magyar külpolitika útja a 21. században*. Budapest: Éghajlat Könyvkiadó.
- Czukur József (2010): Magyarország és az EU Duna-régiós stratégiája. *Európai Tükör*. XV. évf. 4. sz. (2010. április), 92–98. o.
- Kiss J. László (szerk.) (1997): *Közösségi politikák-nemzeti politikák. A Tizenötök EU-rópai*. Budapest: BKE Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék.
- Martonyi János (2005): Globális tér – lokális felelősség. *Heti Válasz*. V. évf. 40. sz. 2005. okt. 6., 54–55. o.
- Martonyi János (2007): 50 év és ami azután következik. *Heti Válasz*. VII. évf. 12. sz. 2007. III. 22., 60–61. o.
- Martonyi János (2010): Hol van Európa lelke? Interjú Martonyi János külügyminiszterrel. *Európai Tükör*. XV. évf. 9. sz. (2010. szeptember), 3–10. o.
- Martonyi János (2010): Új magyar külpolitika. Stratégia és konkrét elképzelések. *Magyar Nemzet*, 2010. X. 2., 6. o.
- Németh Zsolt (2007): A vállalható EU-politika felé. *Magyar Nemzet*, 2007. III. 23., 6. o.
- Polyánszki T. Zoltán (2010): Ütköző stratégiák árnyékában. A kelet- és közép-európai térség felzárkózási lehetőségei a XXI. század második évtizedében. *Európai Tükör*. XV. évf. 9. sz. (2010. szeptember), 11–26. o.
- Révfy Tivadar (2010): Az Európai Bizottság 2010. évi munkaprogramja az Európai Tanács 2011. első félévi magyar elnöksége várható prioritásainak fényében. *Európai Tükör*. XV. évf. 6. sz. (2010. június), 80–87. o.
- Siselina, Ljubov és Gazdag Ferenc (2004): *Oroszország és Európa. Orosz geopolitikai szöveggyűjtemény*. Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Takács Judit–Tálas Péter–Vincze Hajnalka (szerk.) (2005): *Az Európai Unió biztonság- és védelempolitikai dokumentumai. III.* Budapest: ChartaPress Kft.
- Terényi, János (2009): 1989–2009: húsz év a magyar külpolitikában. Budapest: Magyar Külügyi Intézet, *Szempon 2009/1.*

HÖRCSIK RICHÁRD*

Az Országgyűlés és a magyar EU-elnökség

Magyarország először látja el az Európai Unió Tanácsának elnökségi feladatait 2011 első félévében. Magyarország az elnökségi időszakban nem az egész unió irányítását veszi át, csak a legfontosabb intézményét, a Tanácsét. Az intézményi háromszög másik két szereplőjének, a Bizottságnak és az Európai Parlamentnek az elnöklése nem a mi feladatunk, ezen intézmények élén meghatározott időre választott elnökök vannak. A soros elnökség óriási kihívás, felelősség és lehetőség az ország számára, mert az unió egészének, az ötszázmillió polgár és a 27 tagállam érdekeinek figyelembevételével kell eljárunk. Az elnökségi feladatok ellátása kiváló alkalmat teremt a budapesti és a vidéki helyszínek bemutatására, hiszen az elnökség révén Magyarország majd megkülönböztetett politikai és médiafigyelmet élvez. A sikeres elnökség hosszú távon pozitív hatást gyakorol az elnökséget betöltő EU-tagállam tekintélyére, érdekérvényesítő képességére, súlyára. Az uniós elnökség kifogástalan ellátása nemzeti érdek, abszolút prioritás az ország számára.

Az elnökség lebonyolítása alapvetően kormányzati feladat és felelősség, hiszen a kormányzati részvétellel működő Tanács elnöklését látjuk el fél évig. Ugyanakkor egyre fontosabb szerep hárul a soros elnökséget ellátó tagállam nemzeti parlamentjére is. A kormányzati felkészülés ellenőrzésén, valamint az

ország folyamatos felkészülésének támogatásán kívül a nemzeti parlamenteknek saját felkészülésüket is biztosítaniuk kell. Az Országgyűlés ezt a munkát már 2008-ban megkezdte, s e folyamatban a két legfontosabb szereplő az Országgyűlés Európai ügyek bizottsága és az EU-elnökségi munkacsoport volt. Az Országgyűlés Európai ügyek bizottsága legfontosabb feladata az elnökségi félév során a tagállami parlamentek európai ügyekkel foglalkozó bizottságai találkozájának megszervezése és lebonyolítása.

A nemzeti parlamentek növekvő szerepe az uniós politikaalakításban

A 27 tagú Európai Unió rendkívül összetett, többszintű kormányzati rendszeren alapul, ahol elmosódik a hazai és a nemzetközi politika közti határvonal. Az uniós döntéshozatal szintjén csökken a tagállamok szuverenitása, mert egyes jogalkotási hatáskörök átkerülnek az Európai Unió intézményeihez. Ez azonban nem a jogkörökről való lemondást, hanem ezeknek a hatásköröknek a többi tagállammal közösen történő gyakorlását jelenti.

Az EU döntéshozatali tevékenységét jelenleg alapvetően három intézmény gyakorolja. Az egyedülálló intézményi felépítés, amelyben ötvöződik a kor-

* A szerző tanszékvezető egyetemi tanár (CSC, Dr.habil.), DRHE, az Országgyűlés Európai ügyek bizottságának elnöke.

mányközi és a nemzetek feletti jelleg, az Európai Unió Tanácsából, az Európai Bizottságból és az Európai Parlamentből (EP) áll. Bár a jogalkotás folyamatában nem vesz részt, a tagállamok állam- vagy kormányfőiből, a Bizottság elnökéből és a testület saját elnökéből álló Európai Tanács jogalkotási kérdésekre vonatkozó stratégiai iránymutatásokat és döntéseket hoz, meghatározva a jogalkotási folyamat irányvonalait. Az unió politikaalkotási folyamatát nem jellemzi a hagyományos hatalmi ágak szerinti hatáskör-elosztás, és a kívülálló számára bonyolult intézményi struktúrával rendelkezik, ezért kell a demokráciadeficitről említést tenni.¹ Az uniós szintű végrehajtásért felelős Bizottságban az uniós állampolgárok képviselője többszörösen közvetett, míg az EU fő döntéshozó intézménye, a Tanács mint testület nem felelős sem az EP, sem a nemzeti parlamentek előtt. Ugyanakkor a Tanácsban részt vevő miniszterek felelőssége a nemzeti parlamentek előtt az alkotmányos szabályok szerint érvényesül.

Az uniós döntéshozatali eljárásokat módosító szerződések főleg a közvetlenül választott, erős legitimitációval rendelkező Európai Parlament számára hoztak új hatásköröket. Az Egységes Európai Okmány bevezette az ún. *együttműködési eljárást*, amely nagyobb befolyást jelentett a korábbi konzultációs mechanizmushoz képest, valamint néhány területen lehetővé tette a

hozzájárulási jogkört is. Az unió demokratikus legitimitációjának növelése, valamint a nyolcvanas évek közepétől egyre gyakrabban említett demokráciadeficit csökkentése érdekében a Maastrichti Szerződés egyik fontos újítása az *együtdöntési eljárás* bevezetése volt.² Ebben az eljárásban az Európai Parlament a Tanács mellett társjogalkotóként vesz részt. Az Amszterdami Szerződés, valamint a Nizzai Szerződés kiterjesztette ezt az eljárást. A 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés értelmében az EP társjogalkotói szerepe szinte általánossá vált, az ún. rendes jogalkotási eljárás bevezetése miatt. Ez az eljárás számos uniós politikára – mezőgazdaság, halászat, bel- és igazságügy, strukturális alapok – is kiterjed. Az Európai Parlamentet tehát egyre több hatáskörrel ruházták fel az elszámoltathatósági deficit csökkentése érdekében. Az európai integráció utóbbi harminc évében, az Európai Parlament szerepének növelése mellett, a tagállami nemzeti parlamentek uniós szerepvállalásukkal adtak választ az egyre gyakrabban előtérbe kerülő demokráciadeficitre.³

A nyolcvanas, kilencvenes években minden EU-tagállam nemzeti parlamentjében európai ügyekkel foglalkozó bizottságokat hoztak létre.⁴ Büszke vagyok arra, hogy az Országgyűlés a közép-európai országok parlamentjei közül elsőként 1992-ben, kezdeményezésemre

1 Dr. Juhász-Tóth Angéla: *Európai uniós ügyek az Országgyűlésben*, Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2008, 6. o.

2 Lásd erre vonatkozóan: Horváth Zoltán: *Az Európai Parlament együtdöntési szerepe*. Magyar Országgyűlés, 2003. 1–318. o.

3 Andreas Maurer and Wolfgang Wessels: National Parliaments after Amsterdam: From Slow Adapters to National Players?, in: *National Parliaments on their Ways to Europe: Losers or Latecomers?* Szerk. Maurer–Wessels, 429–431. o.

4 Andreas Maurer and Wolfgang Wessels: uo., 453. o.

alapította meg az Európai integrációs ügyek bizottságát.⁵

1989-ben francia javaslatra jött létre a COSAC⁶, az Európai Ügyekkel Foglalkozó Bizottságok Konferenciája. Az Amszterdami Szerződéshez csatolt, a nemzeti parlamentekről szóló jegyzőkönyvben jelent meg elsőként ez a parlamenti fórum az EU elsődleges jogforrásai közt. Az elmúlt húsz évben a COSAC a nemzeti parlamentek EU-bizottságainak együttműködési fórumává vált az uniós ügyekben.

Az alapító szerződések kilencvenes évekbeli módosításait tekintve megállapítható, hogy a nemzeti parlamentek is törekedtek alkalmazkodni a bekövetkezett változásokhoz. A Maastrichti Szerződéshez csatolt két nyilatkozat először ismerte el a nemzeti parlamentek uniós tevékenységekbe történő bevonásának szükségességét, valamint nemzetközi együttműködésük fontosságát. Az Amszterdami Szerződés 9. számú, jogilag kötelező jegyzőkönyve előírta a Bizottság konzultációs dokumentumainak (kom-

munikációk, fehér és zöld könyvek) továbbítását a nemzeti parlamenteknek.⁷ Az Európai Bizottság jogalkotási javaslatainak parlamentekhez történő eljuttatásáról a tagállami kormányoknak kellett gondoskodniuk 2006-ig.

Fontos előrelépés volt az az európai bizottsági kezdeményezés, amely alapján 2006. szeptember 1-je óta a tagállami parlamentek a közzétételt követően haladéktalanul és közvetlenül, az általuk kért nyelvi változatokon megkapnak minden jogalkotási tervezetet és konzultációs dokumentumot. A Bizottság arra is felkérte a nemzeti parlamenteket, hogy vegyenek részt az uniós politikaalakítás folyamatának jobbításában.⁸ Így rendszeres politikai párbeszéd alakulhatott ki a nemzeti parlamentekkel, folyamatosan lehetőséget biztosítva nekik, hogy aktívabbak legyenek az európai politikák előkészítésében, fejlesztésében.⁹ A nemzeti parlamentekhez fűződő kapcsolat prioritása a Barroso által vezetett új Bizottságnak is fontos célkitűzése volt.

5 Lásd erre vonatkozóan a Bizottság létrehozása alkalmával elmondott parlamenti napirend előtti felhívást. Magyar Országgyűlés, 1992-es őszi ülés 3. napja (1992. szeptember 8. kedd). „... a bizottság létrehozása történelmi jelentőséggel bír, hiszen az Országgyűlés életében először jött létre ilyen bizottság. A magyar törvényhozás huszadik századi menetében, úgy vélem, lezár egy sajátos időszakot és megnyit egy új fejezetet, mondhatni az európaiságunk, a közös európai házhoz való fel-tétlen tartozásunk törvényhozói dimenziójában...”(-) „... a magyar Országgyűlés az idő, az emberi energia és az anyagiak ésszerű beosztása, felhasználása érdekében egy 15 fős bizottságot hozott létre, amelyik kettős funkciót töltött és tölt be. Egyrészt, mint önálló parlamenti bizottság működik, másrészt magyar részét alkotja a két parlament (ti. az Országgyűlés és az Európai Parlament) közötti társulási parlamenti bizottságnak.

Tisztelt Elnök Úr! Én úgy vélem, hogy útmutatást adhat ez a bizottság nemcsak a visegrádi hármak másik két tagjának, hanem az Európához felzárkózni kívánó többi Közép-Kelet-Európában lévő országnak is, hiszen a magyar Országgyűlés az egyedüli, ahol ilyen bizottságot létrehozta.”

6 COSAC: francia betűszó, Conférence des organes spécialisés dans les affaires européennes.

7 Dr. Juhász-Tóth Angéla: *uo.*, 5. o.

8 A Bizottság közleménye az Európai Tanácsnak – *Polgárközpontú program – Eredményeket Európának*, COM/2006/211, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0211:FIN:HU:PDF>

9 José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnökének beszéde az Országgyűlésben, 2008. szeptember 15.

A 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés megerősítette az unió tevékenységének elszámoltathatóságát: nagy hangsúlyt helyez egyebek között a szubszidiaritás elvének parlamenti ellenőrzésére. Ez az elv a döntéshozatalt arra a szintre korlátozza, ahol a döntéssel elérni kívánt cél a leghatékonyabban megvalósítható. A szubszidiaritás elve arra nyújt biztosítékot, hogy ne kerüljön a kelletténél több döntés uniós szintre, illetve kevesebb kerüljön ki a nemzeti parlamentek hatásköréből. A Lisszaboni Szerződéshez csatolt jegyzőkönyv a szubszidiaritás elve érvényesülésének vizsgálatát első helyen a nemzeti parlamentekre bízta, mintegy összekapcsolva a nemzeti parlamenteket az uniós döntéshozatallal.

A Lisszaboni Szerződés lehetővé teszi, hogy a nemzeti parlamentek ne csak a jogalkotási tervezeteket, hanem egyéb dokumentumokat is közvetlenül megkapjanak az intézményektől. 2010-től a kormány és az Európai Bizottság által elektronikusan továbbított dokumentumokon kívül, a Tanács és az Európai Parlament is közvetlenül megküldi az Országgyűlésnek a Lisszaboni Szerződés által előírt dokumentumokat. Az ebből a célból létrehozott elektronikus postafiókokba érkező feljegyzések automatikusan épülnek be az Országgyűlés európai uniós adatbázisába.

Jerzy Buzek, az Európai Parlament elnöke, 2010 júniusában a nemzeti parlamentek elnökeinek címzett levelében kiemelte, hogy az EP tervei között olyan eljárások kialakítása szerepel, amelyek révén az egyes parlamentek képesek

lesznek hatékonyan alkalmazni az új szerződés rendelkezéseit. Az EP megközelítése tekintetbe veszi majd a nemzeti parlamentek által az Európai Unió Tanácsával és az Európai Bizottsággal már kialakított eljárási módozatokat.

A nemzeti parlamentek kormányokon keresztül folytatott közvetett érdekérvényesítése továbbra is fennmarad. A tagállamokban kialakult gyakorlat szerint a nemzeti parlamentek közvetve részt vesznek az uniós politikaalkotási folyamatban, az együttműködés célja minden esetben a kormányok ellenőrzése uniós ügyekben. A tagállami tapasztalatokat figyelembe véve került sor a magyar modell kialakítására, igazodva a hazai alkotmányos berendezkedéshez és közjogi struktúrához. Az Országgyűlés és a kormány európai uniós ügyekben történő együttműködéséről szóló 2004. évi LIII. törvény az akkori négy parlamenti párt egyeztetésével született meg. Ez az együttműködési törvény biztosítja az egyeztetési eljárás lefolytatásának rendszerét.¹⁰

Az elnökségi felkészülés parlamenti dimenziója

Az Országgyűlés szempontjából a legfontosabb feladat a 2011-es magyar EU-elnökségre történő felkészülés ellenőrzése. A feladat ellátására 2008 februárjában a frakciók egy ötpárti munkacsoport létrehozásáról döntöttek.

A parlamenti pártok a Fidesz képviselőcsoportja szorgalmazására már 2007 őszén megfogalmazták azt az igényt,

¹⁰ Az Országgyűlés honlapján közzétett leírás az egyeztetési eljárásról:

http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_biz.keret_frissit?p_szerw=&p_fomenu=11&p_almenu=4&p_ckl=39&p_biz=A340&p_rec=&p_nyelv=HU

hogy a magyar EU-elnökséggel kapcsolatban jöjjön létre együttműködés a frakciók között. *Dr. Szili Katalin*, az Országgyűlés akkori elnöke, az őszi ülészak elején egyeztetést kezdeményezett a frakcióvezetőknél az elnökségi felkészülés kereteiről. 2007 novemberében a Fidesz képviselőcsoportja ötpárti egyeztetést javasolt. A cél az volt, hogy a kormányzati ciklusokon átnyúló és a zavar-talan elnökségi felkészülés biztosítása érdekében a pártok tárgyalják meg az együttműködés lehetőségét. Magyarországon az elnökséget megelőzően hét hónappal zajlottak le a 2010. évi országgyűlési választások, amelyek kettévágták az EU-elnökségre való felkészülést és az elnökség levezénylésével kapcsolatos időszakot. Az elnökség sikeres lebonyolításához nélkülözhetetlen volt a parlamenti pártok és a kormány választási ciklusokon átívelő együttműködése.¹¹ Magyarországon mindig is megvoltak az integrációs politikával kapcsolatos nemzeti konszenzus alapjai. Példaértékűként említhető a 2000-ben aláírt hatpárti nyilatkozat, amely lehetővé tette, hogy a csatlakozási tárgyalások nemzeti konszenzus alapján történjenek.

2007 őszén a Fidesz bemutatta az együttműködés kereteivel kapcsolatos elképzeléseit összegző ötpárti megállapodástervezetet. A parlament elnöke által összehívott EU Konzultációs Ülés 2007. december 11-i ülésén napirendi pontként szerepelt az együttműködés kérdése az elnökségi felkészülés időszakában. A kormány egyetértésével a pártok egy politikai szintű parlamenti munkacsoport létre-

hozásáról állapodtak meg. A 2008 februárjában konszenzussal létrejött munkacsoport ügyrendtervezetét 2008. február 21-én, a Parlament Gobelin termében írták alá. 2008. március 25-én, az alakuló ülésen fogadták el a munkacsoport konszenzussal kialakított munkatervét, valamint áttekintették az elnökségi feladatokat és az Országgyűlés elnökséggel összefüggő tennivalóit. Továbbá megvitatták a parlamenti EU-elnökségi felkészülést tartalmazó koncepciót is.¹²

Az ötpárti egyetértésen alapuló ügyrend értelmében a munkacsoport célkitűzése a 2011. első félévi magyar EU-elnökségi felkészüléssel összefüggő legfontosabb hazai feladatok figyelemmel kísérése, valamint az ezekkel kapcsolatos konzultáció az Országgyűlés frakciói és a kormány között. Korábban egyetlen tagállamban sem működött az EU-elnökségi munkacsoporthoz hasonló testület. A nemzeti parlamentek és kormányok közötti együttműködés általában az elnökségi feladatok végrehajtására összpontosul. A magyar elnökségi felkészülés egyik sajátossága és újdonsága tehát, hogy lehetővé tette az elnökség tartalmi elemeinek kialakításában való parlamenti részvételt, valamint a felkészülésben történő együttműködést a parlamenti frakciók és a kormány közt.¹³

A 2010. december 31-ig működő munkacsoport tagjainak egyetértésével állásfoglalást fogadhat el, valamint konzultációt folytathat. Az ügyrend értelmében a parlament képviselőcsoportjai elvárják, hogy a kormány a munkacsoport állásfoglalásának kialakításához, vala-

11 Ódor Bálint–Szalóki Katalin: Az Országgyűlés EU-elnökségi munkacsoportja. *Európai Tükör*, 2008, május, 65–66. o.

12 Ódor Bálint–Szalóki Katalin: *uo.*, 66. o.

13 Ódor Bálint–Szalóki Katalin: *uo.*, 66–67. o.

mint a konzultáció megtartásához kellő időben a munkacsoport rendelkezésére bocsássa a szükséges dokumentumokat. Az ügyrend a megvitatott témák egy részében konszenzusus állásfoglalás elfogadását, más kérdésekben pedig a konzultáció lefolytatását tűzte ki célul.

A munkacsoport működését illetően az ügyrend 2. pontja rögzítette azokat a kérdéseket, amelyekben a munkacsoport konszenzussal állásfoglalást alakíthat ki. Az állásfoglalás akkor tekinthető konszenzussal elfogadottnak, amennyiben azt valamennyi tag támogatja. A konszenzusus ügyekben az Országgyűlés képviselőcsoportjai azt az elvárást támasztották, hogy a kormány az állásfoglalásnak megfelelően hozza meg a döntéseit, illetve azt, hogy ha eltér a munkacsoport által készített állásponttól, arról szóbeli indoklást adjon a munkacsoportnak. Az állásfoglalásnak nincs kötelező jogi ereje a kormány döntéseire nézve. A konszenzusus kérdések között szerepel a magyar EU-elnökség célkitűzéseinek, arculatának és szimbólumainak meghatározása, valamint az elnökség lebonyolításával kapcsolatos személyügyi-intézményi kérdések.¹⁴

Az ügyrend 3. pontja felsorolja azokat a kérdéseket, amelyekben a munkacsoport tagjai konzultációt folytatnak, azonban ha ez a konzultáció közös állásfoglalás elfogadásával zárul, a frakciók elvárják, hogy ez iránymutatásként szolgáljon a kormány döntéshozatalánál. Ebben a körben került sor a magyar EU-elnökség belföldi és külföldi kommunikációjával, illetve az elnökségi költségvetés-

sel kapcsolatos kérdések megvitatására, s áttekintették az elnökséghez kapcsolódó magyarországi programok és rendezvények tervezését is. A munkacsoport társelnöki rendszerben működik, a két társelnököt a legnagyobb kormánypárti és a legnagyobb ellenzéki frakció vezetője, vagy az általa delegált képviselő adja. A társelnökséget a társelnökök az egyes ülések előtt előzetesen egyeztetve, egymást váltva látják el.¹⁵

A munkacsoport ülésein és munkájában állandó résztvevő a külügyminiszter vagy a Külügyminisztérium államtitkára, illetve meghívottként vehet részt a kormány, az elnökségi felkészüléssel kapcsolatos egyes kérdésekért felelős más miniszter vagy államtitkár.

A munkacsoport megalakulása óta tizenöt ülést tartott, s működése a 2010-es parlamenti választások után is folytatódik. Fennállásával nemcsak az ellenzéki, hanem a kormánypártok számára is új egyeztetési forma jött létre: lehetőséget teremtett a kormányzati felkészülés folyamatának más területekhez képest szorosabb parlamenti felügyeletére.¹⁶ A testület működésének eredménye, hogy a parlamenti pártok kérései nyomán bővültek az elnökségi prioritások, illetve vidéki rendezvényhelyszínek is bekerültek a programba.

Az Országgyűlés Európai ügyek bizottságának tevékenysége

A parlamenti elnökségi felkészülés folyamatában meghatározó szerepet tölt be

14 Ódor Bálint–Szalóki Katalin: *uo.*, 67–68. o.

15 Ódor Bálint–Szalóki Katalin: *uo.*, 68–69. o.

16 Török Lili–Wintermantel Péter: *Az Országgyűlés EU-elnökségi munkacsoportjának eddigi működése, in 2011 Magyar EU-elnökség, Országgyűlés Hivatala, 2010, szerk. Horváth Zoltán–Ódor Bálint, 149. o.*

az Országgyűlés Európai ügyek bizottsága. A bizottság a kormány uniós felkészülésének figyelemmel kísérésén, valamint az elnökséggel kapcsolatos leglényegesebb kérdések megvitatásán kívül fontosnak tartotta a többi tagállam elnökségi tapasztalatának megismerését is. Ebből a célból két konferencia házigazdája volt.¹⁷

2007. december 4-én tartották a Külügyminisztériummal közösen szervezett első konferenciát, amelynek az Országház Felsőházi terme adott otthont. Itt több olyan tagállam nagykövete vett részt, amely már betöltötte az Európai Unió soros elnökségét. Az eszmecsere meghívást kaptak az Európai Bizottság és a Tanács Főtítkárságának magas rangú tisztviselői, illetve más szakemberek is. Az egynapos rendezvényen az elnökségi tapasztalok megismerésére és megvitatására került sor.

A második, elnökségi felkészüléssel kapcsolatos konferencián az elnökséget csoportosan ellátó három ország, Spanyolország, Belgium és Magyarország parlamentjeinek európai uniós bizottságai vettek részt. A kezdeményezés azért is újszerű volt, mivel Magyarország tagja a Lisszaboni Szerződés alapján működő első elnökségi triónak, amelynek sikeréhez elengedhetetlen az elnökségi felkészülés összehangolása. A konferencián az Országgyűlés elnöke mellett a kormány képviselői is jelen voltak.

A konferencia jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a közös felkészülést megkezdve létrejöjjenek azok a keretek, amelyek között e három tagállam kö-

zött jó együttműködés alakult ki. Az együttműködés parlamenti dimenziója azért is fontos, mert nemcsak a tagállamok kormányai, hanem parlamentjei számára is elsődleges célkitűzés, hogy országuk elnökségi időszakában a közösségi politikákban eredmények szülessenek.

A bizottsági eszmecserek mellett, a három tagállam házelnöke is tanácskozást folytatott.¹⁸ Dr. Szili Katalin javaslatára a három tagállam házelnöke 2008. november 5-én közös nyilatkozatot írt alá, amelyben az együttműködés különböző területeit azonosították a parlamenti elnökséggel kapcsolatban. Érdekességnek számít, hogy a spanyol–belga–magyar triót követő lengyel–dán–ciprusi trió is hasonló nyilatkozatot írt alá, amelynek alapjául a magyar javaslatra készült deklaráció szolgált.¹⁹

Az Európai ügyek bizottsága 2007 óta figyelemmel kíséri a kormány uniós elnökségi felkészülését. A bizottság a külügyminiszter tájékoztatása alapján többször is napirendjére tűzte az elnökségi felkészülés kérdéseit. 2009-ben dr. Iván Gábor külügyminisztériumi szakállamtitkár bizottsági ülés keretében tájékoztatott a cseh, valamint a svéd európai uniós elnökséggel kapcsolatos magyar prioritásokról és kormányzati feladatokról. 2008 decemberében dr. Göncz Kinga külügyminiszter többek között a 2011-es EU-elnökségre történő felkészüléssel kapcsolatos aktualitásokról és a 2009-re tervezett feladatokról tartott beszámolót. Legutóbb, 2010.

17 Dr. Kovács Agneta: *Felkészülés a 2011-es magyar EU-elnökségre*, Országgyűlés Hivatala, 2009, 5. o.

18 Dr. Kovács Agneta: *uo.*, 5. o.

19 Szalóki Katalin: *A nemzeti parlamentek feladatai az elnökség alatt*, in: *2011 Magyar EU-elnökség*, Országgyűlés Hivatala, 2010, szerk. Horváth Zoltán–Ódor Bálint, 123. o.

október 19-én dr. Martonyi János külügyminiszter a magyar EU-elnökségi prioritásokról, valamint a felkészülés aktuális helyzetéről részletes tájékoztatást nyújtott a bizottság tagjainak.

Hagyománnyá vált az is, hogy minden soros elnökségi félév kezdetén az Európai ügyek bizottságának tagjai a Magyarországra akkreditált nagykövet beszámolója alapján első kézből tájékozódhatnak az elnökséget ellátó tagállam prioritásairól. 2010 februárjában bizottsági ülés keretében eszmecserére került sor Spanyolország 2010. első félévi európai uniós elnökségének programjáról, valamint a spanyol–belga–magyar elnökségi trió prioritásairól. Meghívott előadóként *D. Enrique Pastor y de Gana*, Spanyolország budapesti nagykövete, *Pierre Labouverie*, Belgium budapesti nagykövete és *Kiss Tibor* szakállamtitkár voltak jelen. 2010 júniusában Pierre Labouverie, Belgium budapesti nagykövete mutatta be a belga EU-elnökség programját és prioritásait. Mint az már több konferencián és tájékoztatón is elhangzott, a spanyol és a belga nagykövet kiemelte, hogy a trió elnökségi program előkészítésekor mindvégig remek volt az együttműködés a három ország között. Megítélésük szerint szerencsés ennek az elnökségi triónak az összetétele, hiszen mindhárom tagállam azonos álláspontot képvisel az EU jövőjét érintő alapvető kérdésekben. Mivel a trió országai egyaránt elkötelezettek az integráció továbbvitele tekintetében, valamint hasonló alapokon képzelik el az Európai Unió jövőjét, ez lehetőséget ad egy egységes arculat kialakítására a 18 hónapos trió elnökségnek.

Elnökségi parlamenti rendezvények – a COSAC kiemelt szerepe

A Lisszaboni Szerződés megerősítette a nemzeti parlamentek uniós ügyekben betöltött szerepét, azonban a szerződésben rögzített jogok érvényesüléséhez elengedhetetlen a nemzeti parlamentek többszintű és hatékony együttműködése. Ennek teremtenek megfelelő fórumot az uniós elnökség során megrendezett parlamenti találkozók és ülések. A parlamenti események kiegészítik a soros elnökség kormányzati dimenzióját, ugyanakkor rendszeres fórumot biztosítanak az álláspontok megvitatására, a lobbizásra, hiszen a parlamenteknek is jelentős szerepük van az elnökségi prioritások koherens képviselésében. A parlamentek EU-elnökségi időszak alatti feladatait tekintve, kötelező módon egy rendezvényt és annak előkészítő ülését kell megszervezni: az ún. COSAC-ülést, illetve az azt előkészítő COSAC elnökségi találkozót. Noha kevés kivétellel fakultatív jellegűek, a parlamenti elnökségek az utóbbi időben igen fontos szerepet töltenek be a kormányzati rendezvények támogatásában.²⁰

Az Országgyűlés Házbizottságának 2010. szeptember 30-i döntése értelmében a magyar elnökség által szervezett bizottsági elnöki találkozók időpontjai a következők lesznek:

- 2011. február 10–11. – Európai ügyekkel foglalkozó bizottságok (COSAC) elnöki találkozója;
- 2011. február 24–25. – Költségvetési bizottságok elnökeinek találkozója;
- 2011. március 3–4. – Önkormányza-

²⁰ Szalóki Katalin: *uo.*, 113–114. o.

- ti és területfejlesztési, valamint fenn tartható fejlődéssel foglalkozó bizottságok elnökeinek közös találkozója;
- 2011. április 14–15. – Egészségügyi bizottságok elnökeinek találkozója;
 - 2011. május 5–6. – Külügyi bizottságok elnökeinek találkozója;
 - 2011. május 19–20. – Oktatási, tudományos és kutatási bizottságok, illetve foglalkoztatási és munkaügyi bizottságok elnökeinek közös találkozója;
 - 2011. május 29–31. – Európai ügyekkel foglalkozó bizottságok (COSAC) plenáris ülése.

A COSAC a jelentős számú résztvevő miatt is kiemelkedik a többi bizottsági találkozó közül. Az Országgyűlés Európai ügyek bizottsága legfontosabb feladata az elnökségi félév során az európai uniós bizottságok üléseinek, azaz a COSAC-találkozóknak a megszervezése és lebonyolítása. Az európai ügyek bizottságainak francia javaslatra létrehozott, és 1989 óta rendszeresen megrendezésre kerülő találkozóinak célja, hogy az európai ügyekkel foglalkozó bizottságok elnökei és tagjai megvitassák az aktuális európai uniós ügyeket, az elnökségi prioritásokat, különös tekintettel az Európai Tanács soron következő üléseire. Az Országgyűlés európai ügyekkel foglalkozó bizottságának képviselői 1997 óta vesznek részt a COSAC ülésein.²¹ A soros elnökséget ellátó tagállamban fél-évente kétszer megrendezésre kerülő COSAC-találkozók egynapos elnökségi ülése 80–100 fő részvételével zajlik, és előkészíti a COSAC két és fél napos plenáris üléseit. Ez utóbbin a résztvevők száma 300–350.

A COSAC-ülés abban különbözik a többi, az elnökséget adó tagállam parlamentje által rendezendő bizottsági találkozótól, hogy ennek formalizált eljárási szabályzata van, amelyet a Hivatalos Lapban kihirdettek. Az eljárási szabályzat meghatározza az ülések lebonyolításának számos kérdését (helyszín, résztvevők, meghívottak, tolmácsolás). A 2011. február 10–11-én megrendezendő COSAC elnökségi ülés készíti elő a COSAC plenáris ülést, amelyet május 29–31-én tartanak az Országház Felsőházi termében.

A COSAC üléseit az Európai ügyek bizottságának elnöke hívja össze és vezeti le. A találkozók jelentőségét mutatja, hogy az utóbbi évek gyakorlataként meghívott vendég a házigazda ország miniszterelnöke, valamint az Európai Bizottság elnöke vagy valamelyik alelnöke. Az elmúlt évek tapasztalata szerint maga a bizottsági elnök, vagy az intézményi kapcsolatokért felelős alelnök mutatja be az Európai Bizottság jogalkotási programját.

A COSAC rendes üléseken minden tagállamból legfeljebb hat képviselő van jelen, és három megfigyelővel képviseltethetik magukat a tagjelölt és a társult országok is. A konferencián az Európai Parlament szintén hat taggal képviselteti magát. A COSAC előkészítő és rendes üléseit az ülés helye szerinti tagállam parlamentjének titkársága (azaz az Európai ügyek bizottságának titkársága) hívja össze. Az előkészítő munka lebonyolításáért szintén ez utóbbi felel (vitaanyagok, kapcsolódó dokumentumok készítése, amelyeket angol és francia nyelvre kell lefordítani). A COSAC plenáris ülésén az unió 23 hivatalos nyelvére szinkron-tolmácsolást kell biztosítani.

²¹ Dr. Juhász-Tóth Angéla: *Európai uniós ügyek az Országgyűlésben*, Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2008, 47. o.

Az észrevételek tervezetét a szervező tagállam készíti elő, amelyet köröztetnek a résztvevő delegációk között. A COSAC általában széles körű konszenzussal fogadja el észrevételeit. Valamennyi küldöttség két szavazattal rendelkezik. Az észrevételeket az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzéteszik, valamint megküldik az Európai Parlamentnek, az Európai Unió Tanácsának és az Európai Bizottságnak. A záródokumentumok nem kötelező jellegűek, ugyanakkor politikailag fontos, hogy a nemzeti parlamenteket képviselő testület véleménye eljut az uniós döntéshozó intézményekhez.²² A legutóbbi, 2010. májusi madridi COSAC-ülésen elfogadott konklúziók alapján a COSAC találkozóin egész Európa érdeklődésére számot tartó, politikai szintű kérdéseket tűznek majd napirendre.²³ Több tagállam képviselői osztották azt a véleményt, hogy a COSAC elsősorban politikai vitáknak legyen a színtere, és technikai, valamint eljárási ügyek ne itt kerüljenek napirendre. Az elfogadott konklúziók alapján szerencsés helyzetben van az Országgyűlés Európai ügyek bizottsága, hiszen mindenképpen a politikai kérdéseket kívánja előtérbe helyezni a budapesti COSAC-üléseken. Olyan fontos és aktuális uniós témák szerepelnek majd nagy valószínűséggel a napirenden, mint például az európai félév, az európai uniós energiapolitika vagy a Keleti Partnerség. A visegrádi négyek uniós ügyekkel foglalkozó bizottságainak 2010 februárjában Budapesten rendezett találkozója első alkalommal meghívást kaptak a Keleti Partnerség országainak képviselői is. Az

összejövetel azt a célt szolgálta, hogy a delegációk egy közvetlen eszmecsere során jobban megismerhessék egymás elvárásait, elképzeléseit, és felmérjék, hogy a V4-ek mit tehetnek a Keleti Partnerségben részt vevő országok integrációjának elősegítése érdekében. A találkozó igen hasznosnak bizonyult, reményeink szerint hasonlóan sikeres eszmecserére számíthatunk majd 2011 februárjában és májusában.

Az Országgyűlés jelentős hangsúlyt kíván helyezni az elnökségi rendezvényekhez kapcsolódó kulturális programokra. Kiemelt figyelmet szentel a nagyobb közönségnek is. Ennek jegyében az Országgyűlés a Magyar Fotográfusok Háza szakmai partnerségével nemzetközi fotópályázatot hirdetett *„Együtt-lét” – Hagyományos kultúrák együttélése a Kárpát-medencében* címmel. A fotópályázat célja, hogy méltó kiállítással mutassa be a Kárpát-medencében élő közösségek életét, hiszen a magyar EU-elnökség idején különös súlyt kap a regionalizmus kérdése, a nyelvek és a kultúrák sokszínűsége, valamint a kisebbségek hagyományainak megőrzése. A nagyszabású kiállítás 2011 márciusától a Parlament előtt, a Kossuth téren tekinthető meg, a zsűri által legjobbnak ítélt pályaművek megjelenítésével.

A magyar parlamentben, valamennyi politikus és tisztviselő elkötelezett az elnökségi találkozók és rendezvények kifogástalan lebonyolítása és az uniós elnökség sikere iránt. Ha e sokrétű munkát jól végezzük, hírünk javul Európában és a nagyvilágban, s ami még fontosabb, érdekérvényesítő képességünk sokkal hatékonyabb lesz.

²² Dr. Juhász-Tóth Angéla: *uo.*, 47. o.

²³ Conclusions of the XLIII COSAC, <http://cosac.eu/en/meetings/Madrid2010/ordinary.doc/>

Politikai vitanap az európai uniós elnökség prioritásairól

Az Országgyűlés, a Fidesz-frakció kezdeményezésére, „Európai uniós elnökségünk prioritásairól” címmel politikai vitanapot tartott 2010. október 20-án.²⁴

Martonyi János külügyminiszter a kormány részéről tartott bevezetőjében kiemelte a nemzeti egyetértés fontosságát az uniós elnökség idején, hiszen a nemzeti egyetértés a sikeres elnökség egyik alapfeltétele. Hangsúlyozta, hogy mivel hazánktól Lengyelország veszi majd át az elnökséget, 2011 különleges esztendő és alkalom lesz, nemcsak a két ország, hanem a közép-európai együttműködés számára is.

A külügyminiszter a magyar EU-elnökség prioritásainak ismertetésekor az elnökségi program legfontosabb vezérfonalát, az emberi tényezőt húzta alá. Közvetlenül vagy közvetve valamennyi fontos kérdés összefügg az emberi tényezővel, az emberi erőforrásokkal, mivel az elnökségi program középpontjában a növekedés, a foglalkoztatás és a társadalmi befogadás áll. Fontos tényező, hogy a kormány céljai azonosak az új uniós gazdaságpolitikai stratégia, az Európa 2020 célkitűzéseivel.

Dr. Cséfalvay Zoltán, nemzetgazdasági minisztériumi államtitkár, az európai globális versenyképesség erősítését hangsúlyozta. Megítélése szerint úgy lehet megerősíteni Európa globális versenyképességét, ha vele párhuzamosan nő a tagállamok versenyképessége is. Magyarország elnökségi idejére esik majd a hetedik kutatási keretprogram első felülvizsgálata, és akkor kezdődik meg az első vita arról, hogy milyen le-

gyen majd a 2014-től induló nyolcadik kutatási program. Az iparpolitikában a kis- és középvállalkozások állnak a középpontban, alapvető kérdés, miként lehet az európai kkv-k forráshoz jutását erősíteni.

Balog Zoltán, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium államtitkárának véleménye szerint a romák integrációjának kérdése egyszerre nemzeti és európai ügy. Az elkövetkező év soros elnöksége lehetőséget kínál, hogy egyfajta európai keretstratégiának a kialakítását, illetve a probléma megoldását készítse elő hazánk. Magyarország olyan gazdasági és szociális kérdésnek tekinti a romaügyet, amelyet egy gazdasági fejlesztés típusú szociálpolitikával lehet megoldani, mindvégig szem előtt tartva az etnikai vonatkozásokat is.

Dr. Rétvári Bence, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium államtitkára expozéjában a kulturális és nyelvi sokszínűséget emelte ki, amelynek megőrzése Magyarország kiemelt elnökségi prioritásai közé tartozik. Ez bekerült a spanyol–belga–magyar elnökségi trió 18 hónapos stratégiai keretprogramjába is, tágabb értelemben a polgárokhoz közelebb álló Európa megvalósításának célját támogatva.

Az Európai ügyek bizottsága elnökeként az uniós elnökségünkkel kapcsolatos célkitűzésekről és elvárásokról szóltam. Meglátásom szerint fontos, hogy az ambiciózus célkitűzés reális megközelítéssel párosuljon. Minden magyar politikai erő számára elsődleges cél a sikeres uniós elnökség végrehajtása. Ugyanakkor fontos a reális megközelítés is, hiszen Magyarország nem az egész unió irányítását veszi át, csak a legfontosabb

²⁴ 24 Januártól rajtunk a világ szeme. *Magyar Nemzet*, LXXIII. évf. 287. sz. 6. o.

intézményét, a Tanácsét, ahol hazánknak szem előtt kell tartania a többi 26 tagállam érdekeit is, és kompromisszumokra kell törekedni.

A sikeres és jó elnökség célja egyrészt tehát az, hogy Magyarország tekintélyét, amelyet az unióban 2002 után fokozatosan elveszített, megpróbálja visszaszerezni. Ez nemcsak a nemzeti összefogás kormányának az érdeke. Idézem *Willem J. van der Vegt*, a Magyar Európai Üzleti Tanács tagjának szavait, amelyeket néhány héttel ezelőtt mondott bizottságunk előtt: „A 2011-es EU-elnökség jelentős esély Magyarország számára, hogy az eddigiektől eltérő módon helyezze el az országot Európa térképén, széles értelemben megmutatva értékeit”. A jó elnökség másik célja pedig az lehet, hogy a magyar polgárok előtt hazánk növelje az unió megtépzott tekintélyét. Figyelmeztető jel, hogy míg 2002-ben a magyarországi lakosság mintegy 66 százaléka vélte úgy: jó lesz az uniós csatlakozás, addig 2010-ben már csak 37 százalékuk támogatja uniós tagságunkat. Ezért is fontos például, hogy a magyar kis- és középvállalkozások minél gyorsabban és egyszerűbben jussanak az uniós forrásokhoz.

Az Európai ügyek bizottságának elnökeként hangsúlyoztam: minden felelős politikai erőnek célja, hogy Magyarország a soros elnökségi feladatot a lehető legmagasabb szinten teljesítse. Ezért üdvözlendő, hogy a polgári kormány a parlamenti pártok számára meghirdette az elnökség ideje alatt a „*pax presidentialis*”-t, az elnökségi békét.

Firtl Máttyás, a KDNP vezérszónoka az uniós tagság néhány hozadékát említette: könnyebb érdekérvényesítés a világméretű politikai és gazdasági versenyben, részvétel a döntéshozatalban, forrá-

sok a fejlesztésre, a felzárkóztatásra, az életminőség javulása, hatékonyabb bűnmegelőzés, jogok és lehetőségek. Véleménye szerint a nemzetpolitikai kérdések között a magyarok kettős állampolgárságához is az uniós csatlakozáson keresztül vezetett az út. A schengeni övezet Romániával történő kibővítése, a határellenőrzés megszüntetése a határokon átívelő nemzetegyesítés újabb kiteljesedését teheti lehetővé. Végül a magyar külpolitika nemzetközi fórumokon következetesen képviselt alapvető prioritását, a Nyugat-Balkán országainak európai integrációját húzta alá.

Mesterházy Attila, az MSZP vezérszónoka az európai fejlődés, az európai eszmék fontosságát hirdető Magyar Szocialista Párt elkötelezettségét hangsúlyozta a 2011 januárjában kezdődő magyar EU-elnökség sikeressége iránt. Az elnökségi feladatok lebonyolítását az MSZP támogatja. Hozzátette, Magyarország EU-elnöksége kivételes és páratlan alkalom a magyar társadalom Európa-tudatosságának erősítésére.

Balczó Zoltán, a Jobbik vezérszónoka a sikeres uniós elnökség iránti elkötelezettségét és támogatását hangsúlyozta. Hozzászólásában az eurorealista megközelítést emelte ki, amikor a gazdasági kormányzás, valamint az uniós támogatottság csökkenésének problematikáját vázolta fel.

Osztolykán Ágnes, az LMP vezérszónoka a magyar uniós elnökséggel kapcsolatban az európai romastratégia előkészítését, valamint ennek kiemelt fontosságú ügyként kezelését üdvözlölte. Meglátása szerint a kelet-közép-európai romák helyzetének radikális javítása egyszerre közös nemzeti és európai cél. Közös európai érdek, hogy Európa legnagyobb kisebbségének valódi esélyegyenlőséget és

egyenlő alapvető jogokat biztosítsunk. Az európai romastratégia ennek egyik garanciája lehet.

A 2004-es csatlakozásunkat megelőző egyik parlamenti vitában fejtettem ki, hogy parlament nélkül nincs sikeres csatlakozás.²⁵ Most, 2011-es EU-elnökségünk előtt, ugyanezt kell megis-

mételnem: nincs hatékony EU-elnökség kellő parlamenti aktivitás nélkül! Ehhez minden feltétel adott, különösen a 2010-es tavaszi választások után felállt nemzeti összefogás kormánya és a kétharmados többséggel rendelkező parlament közötti harmonikus együttműködésben.

²⁵ A Magyar Országgyűlés (2003. 03. 24.) 59. ülésnapja, 231. felszólalása. „... *parlament nélkül nincs EU-s csatlakozás.* Ebben a tényben benne van, ahogy Vastagh Pál képviselőtársam említette, az integráció elmúlt tizenhárom évének rendkívül gazdag története, és e folyamat mutatja azt, hogy Magyarország euroatlanti integrációjában a Magyar Országgyűlés igenis tevékenyen vette ki a részét. Egyébként a határozati javaslat indoklása erre utal. Jóllehet a társulási szerződésről, majd a jelen csatlakozási szerződésről is négy kormány folytatta a tárgyalásokat, de a háttérben mindig ott volt a Magyar Országgyűlés. Úgy is mondhatnám, hogy a parlament adta meg a kormánynak a tárgyalások legitímációját. Csak utalok arra, hogy az Országgyűlés minden évben megvitatta a társulási szerződés alakulását, annál is inkább, mivel a kormánynak beszámolási kötelezettsége volt a tisztelt Ház előtt. De említhetném a parlamenti vitanapokat is, amikor sokszor éles vitákkal tarkítva tárgyaltunk az úgynevezett éves országjelentésekről. Aztán ide sorolhatnám az Európai Parlament-magyar Országgyűlés vegyes bizottsága üléseit, ahol ajánlásainkkal próbáltuk meg elősegíteni az európai integrációs folyamatot. Ebből is látszik, hogy az Országgyűlés fontos szerepet töltött és tölt be az integráció folyamatában.”

SZÜCS TAMÁS*

Az Európai Bizottság hozzájárulása a soros elnökség sikeréhez

Közös érdek, kitüntetett pillanat

Az Európai Bizottságnak alapvető érdeke, hogy a mindenkori soros elnökség sikeres legyen, hiszen a Bizottság az elnökséggel együtt tudja leghatékonyabban előrevinni a közös ügyeket. A tagállamokkal való kapcsolattartás minden helyzetben fontos, de az elnökséget ellátó országra nyilvánvalóan kitüntetett figyelem irányul. Az elmúlt évek gazdasági változásai a korábbinál is jobban megmutatták, hogy az unión belül erősebb összefogásra, rugalmasabb együttműködésre van szükség. Ez az általános napi feladatokra is igaz, ám váratlan politikai, gazdasági vagy természeti események bekövetkezésekor fokozott erővel jelentkeznek, ezek hatékony kezelése pedig döntő hatást gyakorolhat egy-egy elnökség megjöttére.

Az EU soros elnökségét adó országok gyakran értelmezik saját elnökségüket olyan „történelmi” időszakként, amely reményeik szerint hosszú távon meghatározza az unió működését. Ez a várakozás bizonyos szempontból be is teljesülhet, hiszen a legtöbb elnökség alatt olyan súlyú politikai és szakpolitikai döntések születnek, amelyek új impulzusokat adnak az európai integráció fejlődésének. Túlzás nélkül állíthatjuk azonban, hogy a soros magyar elnökség idején kidolgozandó új politikai és gazdasági keretek, illetve ezek megtöltése tartalommal olyan stratégiai lehetőség, amely valóban

döntő hatást gyakorolhat Európa jövőjére. Magyarországon, mint szakmailag felkészült, leleményes és hatékony házigazdán tehát sok múltat a következő fél évben.

Az unió helyzete és az ebből adódó kihívások

Az előttünk álló fél év olyan többéves ciklus része, amelyben – ahogy erre *Barroso* elnök is felhívta a figyelmet a 2010. szeptember 7-i, az unió helyzetéről tartott beszédében – öt lényeges kihívásnak kell párhuzamosan megfelelnünk. Elsősorban, haladéktalanul hozzá kell kezdenünk az *európai gazdasági kormányzás* megvalósításához. Ezzel egy időben, és részben ennek segítségével fel kell gyorsítani az *Európa 2020 stratégia* reformjavaslatainak végrehajtását, hogy helyreálljon a gazdasági növekedés, amely új munkahelyeket is teremt. Ki kell építeni a *szabadság, biztonság és igazságosság* európai térségét, amely nem pusztán egyes szűkebb csoportokat érintő ügy, hanem valamennyiünk mindennapi életét meghatározó demokratikus jogi és biztonsági alapkeretet ad. Tárgyalásokat kell kezdeni a mai követelményeknek megfelelő új, korszerű szemléletű *többéves európai pénzügyi keretről*, hogy olyan területekre fordítsuk közös költségvetésünk forrásait, amelyeken az európai hozzáadott értékek leginkább megjelenhetnek. Végül nyilván gondoskod-

* A szerző az Európai Bizottság Magyarországi Képviselőtének vezetője.

nunk kell arról is, hogy az Európai Unió igazi súlyához méltóan, kellőképpen erőteljesen jelenjen meg a *nemzetközi színtéren*, hiszen a tagállamok csak együttes fellépéssel érhetik el közös célkitűzéseiket, csak így léphetnek fel valóban hatékonyan a multilaterális politikai-gazdasági kapcsolatokban, a globális szegénység elleni küzdelemben, vagy éppen a klíma-és energiaügyi tárgyalásokon.

A vázolt kihívások eredményes kezelésével erősebb és mélyebb Európa születhet. A jelenlegi helyzet hosszú távú gondolkodást igényel, éppen ezért ebben a szellemben született meg az *Európa 2020 stratégia*, amely az unió intelligens, fenntartható és inkluzív növekedését célozza meg, s megvalósítása milliiónak ígér új munkahelyet és magasabb élet-színvonalat. Ennek keretében *öt kulcsterületen* javasol a Bizottság mérhető és 2020-ig megvalósítandó, konkrét európai szintű célokat, ezek nemzeti célokra való lebontásához pedig segítséget nyújt a tagországoknak. A foglalkoztatás, a kutatás és innováció, az éghajlatváltozás és energia, az oktatásügy, valamint a szegénység elleni küzdelem területei adják így meg, természetesen tágabb értelemben, a magyar elnökség kereteit is. A célok megvalósításához összehangolt, a realitás talaján álló problémamegoldásra van szükség.

A stratégia hét „*zászlóshajó*” jellegű kezdeményezést is javasol. Az „Innovatív unió” a kutatás keretfeltételeinek és a kutatásra szánt pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés javítását célozza. A „Mozgásban az ifjúság” az oktatási rendszerek teljesítményének növelését és a fiatalok munkaerőpiacra történő belépésének megkönnyítését; a „Digitális napirend” a nagysebességű internet hozzáférhetővé tételét és a digitális belső piac

megteremtését; az „Erőforrás-hatékony Európa” a megújuló energiák nagyobb arányban történő felhasználását és a közlekedés modernizálását célozza. Az „új, környezetbarát iparpolitikai kezdeményezés” választ kíván adni a globalizáció kihívásaira, az „Új készségek és munkahelyek napirend” lényege pedig a munkaerő-piaci készségek fejlesztése, valamint a részvétel és a mobilitás fokozása. Végül az egyik legfontosabb javaslat, az „Európai platform a szegénység ellen” címe önmagáért beszél.

A bizottsági és az elnökségi prioritások összhangja

Gyakran teszik fel a kérdést, hogy Magyarország felkészült-e az elnökségre, illetve hogy az elnökségi prioritások közül melyek a legfontosabbak. Valójában azonban egyetlen fő prioritás létezik ma, s ezt osztja valamennyi tagország és a Bizottság egyaránt: fenntartható növekedési gazdaságpolitikai pályára állítani az uniót. Választ kell találni arra, hogyan tudja Európa a világban versenyképes szereplőként garantálni állampolgárai jólétét és biztonságát. Az Európa 2020 stratégia előterjesztése mellett a Bizottság ebben a 2010. szeptember 29-én előterjesztett átfogó gazdasági kormányzási javaslatcsomagnak szán főszerepet. Az ezt követően több fórumon, de kiemelten a *Van Rompuy* elnök által vezetett *Task Force*-ban, illetve az Európai Tanács ülésein folyó munka eredményeként az Európai Tanács 2010. október 28–29-i ülése döntést hozott egy állandó válságkezelő mechanizmus létrehozásáról, amelynek részleteit az Európai Bizottság az Európai Tanács elnökével szoros együttműködve dolgozza ki. Ezzel

párhuzamosan Van Rompuy elnök konzultációt folytat arról, hogyan lehet egy ilyen mechanizmust kialakítani „korlátozott szerződési változtatásokkal”.

E legutóbbi fejleményeknek szinte bizonyosan közvetlen hatása lesz a magyar soros elnökségi tervekre is. Az már jó ideje látható volt, hogy a 2011 januárjában kezdődő *első európai gazdasági szemeszter* megfelelő elindítása és menedzselése *kulcsfontosságú* lesz, de egy esetleges „mini kormányközi konferencia” nyilvánvalóan még érzékenyebbé teheti ezt a témát. A magyar elnökség részben még tárgyalni, részben pedig már végrehajtani is fogja a már korábban megszületett, illetve a 2010. december végéig meghozott döntések alapján a megerősített gazdasági struktúrához vezető feladatokat. Ez a történelmi pillanat jelenthet stratégiaileg valóban olyan kiemelt szerepet, amely Magyarországon jóval túlmutatva irányt adhat az európai integráció további fejlődésének.

A fenti kulcselem mellett több olyan prioritási terület is látható, ahol összeurópai szinten is jelentős érdemi előrelépés várható. Az egyik legfontosabb a klíma-, energia- és közlekedési szektor lehet, ahol a fenntartható növekedés, illetve fejlődés közös égisze alatt komoly, összehangolt energiahatékonysági, illetve -biztonsági, mobilitási és éghajlatpolitikai kezdeményezések születhetnek. Szintén ígéretesnek tűnnek az észak–dél irányú energiakorridorok és regionális együttműködések, valamint a transzeurópai infrastrukturális hálózatok továbbfejlesztése, a Duna-régió stratégia, vagy egy esetleges romastratégia elfogadása. A mintegy két évtizede húzódó „közöségi szabadalom” ügyének sikeres lezárását is minden bizonnyal jelentős pszichológiai áttörésként értékelnék.

A Bizottság Magyarországi Képviselőtételének szerepe

A soros elnökségre való felkészülés, illetve az elnökség időszakában jól érezhetően megerősítik az adott bizottsági képviselő létszámát, vezetését, valamint anyagi erőforrásait. A politikai elemző szektor, valamint a média és a kommunikációs részleg szoros összhangban, ilyenkor a szokásosnál nagyobb intenzitással működik, és ennek megfelelően jelentősen nő a munka háttérét biztosító adminisztrációs részleg terhelése is. A tapasztalatok szerint több mint száz biztos, és még nagyobb számú alacsonyabb szintű munkatárgatásra kerül sor ebben a hat hónapban, de már az ezt megelőző hónapok is igen sűrűek. Éppen ezért előzetesen legalább féléves, egyéves tudatos építkezés és felkészülés szükséges az elnökségi periódus sikeres teljesítéséhez.

Politikai-elemzői munka, tárgyalások előkészítése

Mivel a soros elnökségi országra az átlagosnál jóval nagyobb figyelem irányul, az adott országra vonatkozó információk, események, értékelések ilyenkor kitüntetett szereppel bírnak a Bizottság vezetése és különböző szervezeti egységei számára is. A képviselő ezért gyakrabban készít elemzéseket, nagyobb rendszerességgel frissíti országjelentését, illetve több megkeresést is kap ilyen jellegű külön munkákra. A magas szintű (biztos, főigazgatói) látogatások előtt több körben egyeztet mind az illetékes kabinettel (vagy főigazgatósággal), mind az érintett nemzeti kormányzati, politikai és civil szervezetekkel. Ennek során mind politikai-stratégiai, mind formai/idejítési kérdések napirendre kerülnek.

A képviselet alapvetően tanácsadó szerepet lát el, így a megfelelő tárgyalópartnerek megtalálása, a találkozók tematikájának összeállításában való közreműködés, felkészítő anyagok, valamint szervezési-logisztikai feladatok egyaránt hatáskörébe tartoznak. Szerepénél és helyzeténél fogva értelemszerűen ügyelnie kell arra is, hogy a kormányzati tárgyalópartnerek mellett lehetőség szerint az ellenzéki pártok, a különböző parlamenti frakciók, szakbizottságok, nemkormányzati szervezetek, valamint az üzleti és a civil szféra szereplőivel is sor kerülhessen alkalmanként megbeszélésekre.

Médiamegjelenés/sajtóval való kapcsolattartás

A képviselet, részben a fenti látogatásokhoz igazodva, ezeket segítve – gyakran a brüsszeli Szóvivői Szolgálat kollégáival együttműködve – szervezi az érintett bizottsági vezetők és szakemberek ilyen irányú programjait, valamint sajtóelemzéseket készít ezek visszhangjáról, illetve fogadtatásáról. Ezzel párhuzamosan a nagyobb szabású bizottsági kezdeményezések részletesebb hazai bemutatása, a nemzeti médiában való megjelenítésének elősegítése is kiemelt feladat. Az elnökségi időszakban fokozott figyelem irányul az elnökségi prioritásokkal való összhangra, a Bizottság és a soros elnökség kapcsolódási pontjaira.

Célzott tanulmányutak

A képviselet mindhárom – politikai, média, kommunikáció – szektora visz csoportokat különböző szaktémájú (például mezőgazdaság, klíma stb.) vizitek, illetve általános uniós tematikájú látogatások

keretében Brüsszelbe. Az adott célcsoportba tartozó jelentkezők kiválasztása során szintén biztosítjuk a megfelelő egyensúlyt. Ennek megfelelően utaztatunk a közelmúltban civil szervezetek képviselőit, falugazdászokat, ifjú politikusokat, egyetemistákat, valamint a Europe Direct hálózat képviselőit. Az elmúlt időszakban kétszer roma szervezetek képviselőit, évi több alkalommal pedig újságírókat is vittünk ki az uniós intézményekhez. Ezek az utakon, illetve az előttünk álló hónapokban szervezendő látogatásokon már hangsúlyos szerepet kapott, illetve kap a soros elnökség. Terveink szerint az Európai Tanács decemberi ülésére is sikerül megszervezni egy olyan sajtóutat, amely a helyszíni szakmai konzultációkkal is kiegészülve jó alkalmat adhat a magyar elnökség szempontjából kiemelkedő fontosságú esemény szakszerű, összeurópai szintű értelmezésére.

Szakmai fórumok, rendezvények

2010 tavaszától 2011 végéig szakmai rendezvényeink alapvetően az Európa 2020 stratégia, illetve ennek zászlóshajói köré csoportosulnak. Ezt kiegészítve támogatjuk és részben szervezzük azokat az eseményeket, konferenciákat is, amelyek további kiemelt stratégiai kezdeményezéseinkkel foglalkoznak. Ennek szellemében került sor a közelmúltban többek között *Michel Barnier* és 12 másik biztos által jegyzett új belső piaci reform javaslatcsoomag bemutatására, a bővítési jelentés és a mezőgazdasági reform ismertetésére. Mindez nyilvánvalóan szorosan kapcsolódik az elnökséghez is, ezért munkánk során együttműködünk a Magyar Tudományos Akadémiával, valamint számos egyetemmel, kutatóintézetrel.

Kommunikációs együttműködés

Négy fő kommunikációs együttműködési fórumunk az ún. Igazgatási Partnerségi Megállapodás (*Management Partnership*), az Európa Pont, a Europe Direct-hálózat, valamint az intézmények (az Európai Bizottság és az Európai Parlament Információs Irodája) és a civil és üzleti szférával közös rendezvények. Brüsszelben e tevékenységünk során fő partnereink a helyi képviselők munkáját irányító és koordináló Kommunikációs Főigazgatóság, de értelemszerűen szükség szerint valamennyi érintett szak-főigazgatósággal kapcsolatban állunk. Az Intézményközi Információs Csoportban – amelynek tagja *Viviane Reding*, az Európai Bizottság alelnöke, az Európai Parlament illetékes alelnökei és tagjai, valamint az Európai Unió Tanácsának Főtitkársága – született átfogó megegyezés nyomán nemzeti szinten alapvetően a képviselő irányításával, az Igazgatási Partnerségi Megállapodás keretei között zajlik az egyeztetés és információcsere a közös kommunikációs prioritásokról. Ezek kidolgozásában és megvalósításában a Bizottságon és a kormányon kívül az Európai Parlament helyi irodája is részt vesz. A Bizottság e megállapodás alapján 2010–2011-ben többlet erőforrásokat juttatott képviselőnk számára, s így összesen 650 000 euróval járulhatunk hozzá a közös uniós kommunikációs projektekhez.

Az elnökségi félévben három fő projektet valósítottunk meg. A „*Kapcsold ki*” klímavédelmi kampány 2011 tavaszán a hatékonyabb energiafelhasználást célozza, fókuszában a helyi önkormányzatok, azok munkavállalói, illetve az ügyfélszolgálatokra érkező állampolgárok állnak. Ehhez kapcsolódóan honlap is indul, ahol

letölthető egy, az energiabarát mindennapokat új ötletekkel segítő információs csomag. Ugyancsak tavasszal, a „*Vitacsata*” elnevezésű országos középiskolás vetélkedő keretében a diákok a részvételi demokrácia eszközeivel vitatják meg a soros elnökség fontosabb kérdéseit. Célunk, hogy ezzel a kezdeményezéssel a hátrányos helyzetű régiók diákjait is be tudjuk vonni az európai integrációs folyamatba. Végül kiemelendő az *Elnökségi Diákújságíró Projekt*. E pályázatunk keretében húsz egyetemistát választottunk ki, akiket egy újságírói és uniós szakmai stáb készít fel arra, hogy az elnökség ideje alatt EU-s újságírókkal együtt tudósítsanak. Ez a programunk a teljes elnökségi periódust végigkíséri majd.

A főváros és a vidék egyensúlya

Lényegesnek tartjuk, hogy a főváros mellett lehetőség szerint az ország valamennyi régiójába is eljussanak az európai integrációt érintő releváns információk. Budapesten 2011. január 7-én nyílik meg az új *Európa Pont*, ezzel időben egybeesik az Európai Bizottság Kollégiumának a magyar kormánnyal közös hagyományos elnökségi nyitótárgyalása. Az Európai Bizottság Képviselőtének és az Európai Parlament Információs Irodájának új épületében, a Millenáris Parkban létrehozott Európa Pontnak központi szerepet szánunk a soros elnökség alatt. Terveink szerint a kávézóval is rendelkező új európai információs, tájékoztatói és kulturális közösségi tér kiváló lehetőséget ad sokszínű, európai témájú programok szervezésére a következő fél évben éppúgy, mint azután. Elképzelésünk szerint, a Külügyminisztérium felkérésére, otthont adhatunk itt a már évek óta működő EUvonal tájékoztatási

szolgáltatnak, valamint a soros elnökség egyik sajtóközpontjának is.

Vidéki programjaink megszervezésében és lebonyolításában kiemelt szerepe lesz a *Europe Direct-hálózatnak*. A tizenhat nagyvárosban, a helyi vagy megyei önkormányzatokkal közösen működtetett EU tájékoztatási szolgálatot 2011-ben is 300 000 euróval támogatjuk. Jövőre több akcióra is sor kerül, amelyek kidolgozása most van folyamatban. Bizonyosra vehető, hogy a május 9-i Európa-napi rendezvényekben kiemelt jelentőségük lesz, így ezek megszervezése során szoros együttműködésre törekszünk magyar kormányzati partnereinkkel, főként a Külügyminisztériummal és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal. A Europe Direct-hálózaton túl az Enterprise Europe Network, a Team Europe, az Euro Team és számos más uniós hálózat is segítheti az egész országra kiterjedő munkánkat.

Várakozások és potenciális sikerek

A magyar elnökséghez nem pusztán Magyarországon fűznek nagy várakozásokat. Ez a periódus lesz az első, amelyben a soros elnökségnek már teljes mértékben az új trióstruktúra és a Lisszaboni Szerződéssel bevezetett módosítások alapján kell működnie. Az új intézményi keretek összehangolt működtetése és a szerződés előírásainak megfelelő értelmezése, valamint gyakorlati alkalmazása előfeltétele az eredményes elnökségnek – egyúttal már önmagában is kitűnő részeredménynek számíthat, valamint olyan precedenst teremthet, amely iránymutatást adhat a jövőre nézve. A bizott-

sági és az elnökségi prioritások összhangjáról szóló részben már jeleztem az elérhető potenciális sikereket. Ezek közül a gazdasági szemeszter megfelelő beindítása és menedzselése nagyon hangsúlyos szerepet kap, és a szokásosnál is szorosabb együttműködést feltételez az Európai Bizottsággal, mindkettőjük presztízsét jelentősen befolyásolva.

A konszenzusteremtés és a kompromisszumkészség nagy erőpróbájának ígérkezik a közösségi szabadalom ügye, de a vázolt energia-, klíma- és közlekedéspolitikai témák kezelése, új kezdeményezések elfogadtatása, valamint az Európa 2020-as folyamat sikeres előremozdítása sem lesz egyszerű feladat, ám jó irányítás és a körülmények szerencsés együttállása esetén nem is tűnik megoldhatatlannak. Jó esélyt látok 2011 júniusig a Duna-régió stratégia elfogadására, egy romastratégia alapjainak lerakására, valamint – a Horvátországgal folyó csatlakozási tárgyalások lezárásával – a bővítési folyamat jelentős előrelépésére. Természetesen valamennyi területen, a Bizottsággal folytatott brüsszeli együttműködést kiegészítve, a képviselő a maga eszközeivel is megpróbálja előmozdítani, hogy a lehetőségekből, esélyekből valóság legyen.

A képviselő, részben a többi tagállamban a képviselőink által szerzett tapasztalatok alapján, jó esélyt lát arra, hogy az előttünk álló időszakban Magyarországon az Európai Unió, illetve az európai integrációs témák számára nagyobb ismertséget és láthatóságot érjen el. Ebben a célkitűzésünkben ugyancsak jó partnerként számíthatunk a soros elnökségre, a kormányzati szférára, valamint a civil és az üzleti szektorra egyaránt. Reméljük, hogy közkedvelt szakmai és civil műhelyé, igazi európai közösségi térré válhat

az új Európa Pont. Úgy gondolom, a gazdasági válságból való kiútkeresés időszakában különösen nagy szükség van a polgárközeli Európa megerősítésére, annak hiteles bemutatására, hogy az Európai Unió valóban kihat mindennapjainkra, és személyes problémáink egy részének megoldásához is segítséget nyújthat. Nagy siker lenne tehát számunkra, ha hozzá tudnánk járulni Európa megjelenítéséhez, emberközeliségéhez, hétköznapi szinten és laikus szemmel való megérté-

séhez, megfoghatóságához. Ebben az érdekre a célra kiválóan alkalmas budapesti Európa Pont mellett építeni szeretnénk az ország nagy részét lefedő Europe Direct-hálózatunkra, valamint a többi Magyarországon működő európai szervezetre, hálózatra is. A siker nyilvánvalóan minden érintett szereplő közös erőfeszítését igényli, de mindenképpen érdemes lenne megragadni a most kínálkozó alkalmat, hiszen hasonlóra legközelebb csak mintegy tizenöt év múlva lesz újra esély.

ERDŐ PÉTER*

Mit jelent Európa Magyarországnak és Magyarország Európának?

A rómaiak legelője

A magyar történelem egyik legrégebbi forrása a *Gesta Hungarorum*, amely a XIII. század legelején keletkezett, úgy beszél Pannóniáról, vagyis a mai Magyarország nyugati feléről, de általánosítva az egész Kárpát-medencéről, mint „a rómaiak legelőjéről” (Anonymus, *Gesta Hungarorum*, nr. 11; ed. Ae. Jakubovicz in *Scriptores Rerum Hungaricarum*, I, Budapestini 1937, p. 48). Való igaz, hogy a magyarok megérkezése, vagyis a IX. század vége előtt ez a terület a Frank Birodalom, illetve annak egyik utódállama függőségi területe volt. Legelője tehát, gazdaságilag hasznosítható peremvidéke, amely azonban a Birodalom szervezetébe teljes jogú egységként nem egészen tartozott bele. Ilyen értelemben már akkor egyfajta köztes helyzetet foglalt el az európai Nyugat és a Keletről érkező pusztai népek világa között.

Géza fejedelem és Szent István döntése

A magyar népnek mintegy száz évre volt szüksége ahhoz, hogy hol egyik, hol másik birodalmi őrgróf vagy nyugati fejedelem szövetségeseként Európa-szerte háborúkat viselve eljusson arra az elhatározásra, hogy beilleszkedik a nyugati népek közösségébe, ma úgy mondanánk, Euró-

pába. Ennek a politikai, kulturális és gazdasági folyamatnak a központi döntése a kereszténység felvétele volt, amelyet egy nyugati keresztény királyságra jellemző egyházi és politikai szervezet kialakítása követett. A magyarság beilleszkedése a Nyugat számára békét és biztonságot hozott. Ettől fogva a Keletről érkező támadások hullámain a Magyar Királyság fogta fel. A kunok, a besenyők vagy a tatárok már nem tudtak Nyugat-Európáig elhatolni. A magyarság számára a hajdani Európa közössége a fennmaradást, az életet jelentette. Más, Keletről érkezett népek, például az avarok, két-három nemzedék alatt összeroppantak, mert régi életformájukat nem lehetett tovább folytatni Közép-Európa viszonyai között. A magyarság számára a római egyház volt a nyugati világ szimbóluma. Később is, újra és újra tőle vártak segítséget, amikor úgy érezték, hogy az egész nyugati világot, az egész „kereszténységet” fenyegető veszedelem ellen kell helytállniuk.

Ilyen drámai pillanat volt a régi magyar fővárosnak, Budának a Török Birodalomtól való visszafoglalása 1686-ban. Ez európai összefogás eredményeként él ma is a magyarság emlékezetében. Osztrák, német, lengyel, olasz és más nemzetiségű csapatok a négyszáz évvel ezelőtt született *XI. Ince pápa (Benedetto Odescalchi)* bátorításával és jelentős anyagi támogatásával szabadították fel Budát és a mai Magyarország területét. Ezzel az

* A szerző bíboros, prímás, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye érseke.

ország visszatért a népeknek abba a közösségébe, amelyet akkor „keresztény-ségnek” vagy Európának neveztek.

Központi európai érték: a szolidaritás

Magyarországon, mint a hajdani nyugati világ peremterületén, hagyományosan élt az egész nyugati világért való felelősség-érzése. Ugyanakkor ez a nép kultúrájában mindig Európára tekintett, és történelmének életfontosságú szakaszaiban meg is tapasztalta annak a testvériségnek a hatását, amit ma gyakran szolidaritásnak nevezünk. Valami ilyesmit vártak sokan 1956-ban is. Ez akkor világpolitikai okokból elmaradt. De az európai összetartozás való-ságos erőként mutatkozott meg szinte váratlanul, 1989 után. Ma hozzá kell járul-nunk ahhoz, hogy az Európai Unió ne csak gazdasági közösség, hanem érték-közösség is legyen. A szolidaritás sokszor azt kíván-ja, hogy megismerjük egymás helyzetét. Ugyanis csak a valóság talaján érzékelhet-jük mások igazi problémáit és szükségle-teit, csak így tudunk mindenki számára ér-tékes, közös megoldásokat találni.

Az 1880-as években, egy olyan sok-nemzetiségű, európai államalakulatban, amely azóta elmerült a lidérces és egy-ben elbűvölő álmok ködében, a Habsburg Monarchiában *Rudolf főherceg* kezde-ményezésére a Birodalomban beszélt különböző nyelveken egyidejűleg jelent meg egy terjedelmes könyvsorozat: *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen*. Minden régió, minden tagország tudósai maguk állították össze hazájuk kultúrájának, történelmének, gazdaságá-nak leírását. Ezt ismerhették meg a töb-

bi régiók lakói is. Ahhoz, hogy igazán erősödjék a szolidaritás, nagy szükség lenne a mai Európában is az egyes orszá-gok, népek helyzetének, értékeinek és gondjainak kölcsönös megismerésére. Erre ma már egészen modern eszközök is rendelkezésre állnak.

Az ismeret persze nem elegendő. Ma-gunk és egymás javát is akarnunk kell. Ehhez pedig szükséges, hogy széles kör-ben felismerjünk néhány alapvető igazsá-got az emberről. Mi a jó az embernek? Erre a kérdésre pedig nem csupán nega-tívumok adják a választ, nem csupán bi-zonyos kötöttségektől, bajoktól való mentesség, hanem a reális élet pozitív ér-tékei, amelyek minden szabadság igazi célját és végső alapját jelentik.

Végül hadd idézzek fel egy személyes emléket! Amikor Magyarország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, francia diplomatákkal beszélgetve éreztem egy bizonyos aggodalmat abban a te-kintetben, hogy a közép-kelet-európai országok nagyszámú munkanélküli em-bert, vagy a társadalomba kevésbé integ-rálódott csoportokat hoznak az unióba. Ugyanaz év őszén Párizsban, *Lustiger bí-boros* úr kezdeményezésére, városmisz-szióon vettünk részt. Magunkkal vittünk egy kiváló cigányzenekart, akik nagysike-rű koncerteket adtak, többek között a legismertebb párizsi templomokban is. Sokszor, ami gondnak látszik, és bizo-nyos szempontból tényleg az is, ugyan-akkor nagyszerű értékeket hordoz. A magyar EU-elnökség időszakától őszin-tén azt várom, hogy egymás jobb meg-ismerése és az alapvető emberi értékek közös képviselése útján kölcsönösen se-gítsünk egymás emberi, társadalmi és gazdasági problémáinak megoldásában.

BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN*

A magyarok nyilaitól a magyar uniós elnökségig

Magyarország, vagy még inkább a magyarok viszonyát Európához egyszerre jellemzi a rajongás és az ellenézés. Feltehetően így van ezzel majd minden európai állam, ám nyilvánvaló, hogy az ambivalens attitűdök országonként, sőt régióként eltérő mértéket mutatnak. A magyar érzületet talán *Ady Endre* megnyilatkozásai jelzik leginkább, aki egyszerre ostorozta nemzetét elmaradottsága és keleti (tehát nem európai) mentalitása miatt, követelt a magyar politikában, műveltségben és kultúrában nyugatosítást, és panaszkodott ugyanakkor arról, hogy egyre „fehéredünk”. De Magyarországon nemcsak a költői hangütés mutatja ezt a sajátos felfogást, hanem az 1989 utáni, majd különösen az Európa Unióhoz való csatlakozás utáni fejlemények is. A rajongást (vagy egyszerűbben: a vonzódást) legkevésbé sem magyarázhatjuk azal, hogy Magyarország történelmi léte kizárólagosan Európához kötődik, mivel az Európában kezdődött, és hogy Magyarország addig hordozhat reményt álmisága fennmaradására, amíg Európa létezik. Ez olyan egyszerű belátás, amely nem alapoz meg különösebb kulturális rajongást, hiszen a második világháborút követő időszakban – amikor a szovjet birodalom Európa keleti és középső régióiban egy olyan uralmat épített és tartott fenn, amely ugyan Európából érkező eszmerendszerekre hivatkozott, valójában azonban Európa riválisának és ellenségének tekintette magát – a németek, a magyarok, a lengyelek, a csehek, a románok

és a többiek jól megtanulhatták, hogy számukra Európának nincs alternatívája. Ez a tény azonban az ellenézést sem magyarázza kellőképpen, noha lélektanilag elfogadható, hogy súlyos és oldhatatlan történelmi, politikai meghatározottságok korlátozhatják, ha nem is a szabadságot, de legalábbis a szabadságtudatot, tehát olykor éppen a teljesebb szabadság vált ki ellenézéseket. Nyilvánvaló azonban, hogy az európai népek Európával – tehát önmagukkal – szembeni ellenézésének nem ez az oka. Így bár az teljesen nyitott kérdés, hogy ez a kettősség, a vonzódás és az ellenézés paradoxona milyen dinamikát hoz majd elő, az kétségtelen, hogy Magyarország uniós elnöksége betekintést enged majd e különös paradoxon mélyébe is.

Először vizsgáljuk meg Európa történetének közvetlen mögöttünk álló, páratlan szakaszát! A XX. század két nagy civilizációs összeomlása (a két világháború) és e kettő között az európai életet meghatározó forradalmak csaknem a létezés peremére sodorták Európát. A két világháború abszolút vesztese minden tekintetben a kontinens volt, nemcsak az emberi és az anyagi veszteségek miatt, hanem azért is, mert a katasztrófák nyomán évszázados hagyományok omlottak össze, politikai formációk szűntek meg, és rivális alakulatok jöttek létre. Sőt, a második világháborút követő, immár hatvan esztendeje tartó, nagy megbékélési, újraegyesítő folyamatban, amely egyszerre gazdasági, politikai és kulturá-

* A szerző a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke.

lis törekvés, hosszú ideig csak külső szemlélő volt Európa jelentős része. A szovjet blokk országai csak távolról figyelhették ezt a folyamatot, sőt politikájukból adódóan ellenségesen fogadták azt. Feltétlenül igaz, hogy a korábban évszázados konfliktusban álló országok kulturális és történelmi megbékélése és gazdasági érdekeik összehangolása Európa több ezer éves történetének egyik legnagyobb teljesítménye, de az is igaz, hogy mindez a folyamatba később bekapcsolódó államok (s köztük Magyarország) még nem dolgozhatták fel teljesen. Legkevésbé még arra a kérdésre érkezett meg a válasz, hogy Európának ez az utóbbi hat évtizedes sikertörténete valóban tiszta és világos eszmék mentén indított cselekvéssorozat volt, vagy páratlan történelmi túlélés. Nem látható igazán, hogy az integrálásban, majd újraegyesítésben Európa ágensként jár-e el, vagy csak reagensként. A történelem-filozófiák szerint mindkét igyekezet sikeres lehet, sőt, a két motívum egyszerre is érvényesülhet. Csakhogy a később csatlakozó országok még a saját túlélési történetüket sem dolgozták fel teljesen, s ehhez képest máris egy másik történetben találják magukat, bár tudják, ez az utóbbi az ő igazi történetük. Ebből olyan politikai, szellemi gyúanyag képződhet, amely szögesen ellentmondó értékeléseket hozhat a párhuzamos jelenségek kapcsán. Így például egy közép-európai ország hagyományörző megnyilvánulásai vagy újraéledt patriotizmusa teljesen más megítélés alá eshetnek, mint ugyanezek egy nyugat-európai országban. A magyarok időnként értetlenül fogadják, hogy a totalitarizmus mindent egyneműsítő ideológiai dresszúrája után miért tekint oly nagy ellenérzésekkel a kommunizmus egykori ellenlábasa, a polgári demokráci-

ák őshona, Nyugat-Európa arra, amire itt a magyarok is olyannyira vágytak az elnyomatás éveiben. Ilyen kérdések például történelmük nyitott és szabad megvitatása, a történelmi emlékezet újraépítése, partneri politika kiépítése egy gazdasági és politikai diktátumpolitika után, a nemzeti identitás megújítása. Meglehet azonban, hogy Európa más országai pedig azt szemlélik értetlenül, hogy miért olyan késedelmes Magyarország az európai sz tenderdek maradéktalan érvényesítésében. Az első paradoxon tehát ebben a kérdésben mutatkozik: vajon Európa és immár benne Magyarország kezdeményező-e, vagy csak kíséri a civilizációs változásokat? Még egyszerűbben tételezve a kérdést: Európa változtat-e, vagy csak változik?

A vonzódás és ellenérzés különös paradoxonját más dimenzióban is megtaláljuk. Ez elsősorban Európa szellemi tájékozódását érinti. Ha azt vizsgáljuk, hogy Európa milyen szellemi értékek mentén érvel az integráció, az együttműködés, a közös politika mellett, akkor óhatatlanul mélyebb kérdéshez jutunk, mint a közvetlen érdekek világa. A nagy német teológus, *Wolfhart Pannenberg* mondotta néhány évvel ezelőtt, egy Amerikában tartott előadásában: „Az egyháznak nincsen alternatívája. Ha kultúránk szekuláris dominanciája továbbra is előtérben marad, az egyház még inkább úgy áll előttünk, mint a keresztyén lét tiszta vonatkozási pontja.” A tudós kijelentése arra is fordítható, hogy amennyiben a mögöttünk levő kétszáz esztendő szekularizációs programja továbbra is olyan exportterméke marad Európának, mint ami volt, és amennyiben az európai kultúra világméretű átvétele és alkalmazása továbbra is meghatározó marad, akkor Európa továbbra is úgy áll előttünk, mint

amelynek világméretben sincs alternatívája (nem politikailag és gazdaságilag, hanem szellemileg). Ezt legérdekesebb módon éppen az mutatja, hogy Európa sok ponton már elmarad vagy hátrébb szorul abban a versenyben, amelynek szabályait ő maga állította fel. Vagy még inkább mutatja ezt a centrum és periféria metaforája. A kép eredetileg teljességgel európai szemléletmódot tükröz. Ám ma már szorongató jelzés is lehet arra nézve, hogy talán éppen maga Európa kerül ki a gazdasági, politikai nagyhatalmak centrumából. Vajon miért? Nyilvánvaló, hogy Európa olyan közösség, amelyben az emberi jogok és szabadságok nagyszerű együttese, a közösségek meghatározó ereje és az egyének közösség iránti felelőssége mind-mind elévülhetetlenül érvényes. Ám az is nyilvánvaló, hogy Európában legalább kétszáz esztendő az a törekvése, amely az emberi életet nem a klasszikus Európa gyökereiből táplálja, s nem az évezredek értékeit mentén szervezi meg. Ez viszont seholy világon nem válik érvényessé. Tehát míg Európa immár kétszáz esztendeje többkevesebb erővel, törvényhozással, ideológiákkal, forradalmi brutalitással vagy éppen fölényes ignoranciával mellőzi a vallási alapokat, vagyis saját vallási alapjait, addig más nagy politikai közösségek, például az Egyesült Államok, Latin-Amerika, az arab világ, vagy éppen Oroszország a vallást mellőzhetetlen orientációs pontnak tartják. Európa mai politikai elitje meglehetősen ambivalensen viszonyul a vallás valóságához. Ám ha Európa továbbra is fenn akarja tartani azt a filozófiai pozíciót, miszerint a keresztyénség értékei oly módon is szekularizálhatók, hogy a keresztyénséget csak történelmi hordozónak tekintjük, melyből az értékeket kifejtve magát a keresztyénséget

mellőzhetjük, tehát ha Európa továbbra is saját karizmája rutinizálásában érdekelt, akkor nemcsak önmagával, hanem a nagy civilizációkkal is meghasonlásba kerül. Ha azt mondjuk, hogy nemcsak a magyarok, hanem Európa többi népe is egyszerre vonzódik és viszolyog Európa kapcsán, mert egyszerre látja, hogy Európának nincs alternatívája, de kereszketlen valami mást, akkor ezzel azt mondjuk, hogy Európa elitje továbbra is mellőzi ezt az alapvető tájékozódási pontot. Sőt, úgy tűnik, hogy megvitatására sem hajlandó. Ebből adódnak azok a mélyülő konfliktusok, amelyek az Európába bevándorló, más kultúrákból, más vallási és civilizációs háttérből érkező népcsoportok és az őket fogadó európai népek közös életében mutatkoznak. Az európai politikai elit olykor méltatlankodva fogadja, és többnyire riadtan is kezeli, hogy a kontinensen vallási, nyelvi, kulturális enklávék jönnek létre, noha ezen nincs mit csodálkozni, hiszen egy olyan világban, ahol nem lényegesek a lényeges értékek, nem élveznek prioritást azok a magatartásformák, amelyek a történelmet eleve évezredek távlatban határozzák meg, ott aligha történhet más, mint hogy az európai normák formális jogi érvényesítése mellett ezek a csoportok megkeresik vagy felépítik maguknak azt, amit Európa mellőz.

A magyarok évezredek története, amely minden szakaszában Európa története is, azt mutatja, hogy mégsem lehetetlen Európa számára olyan integrációt is végbevinni, amely jelenleg lehetetlennek tűnik. A magyar uniós elnökség nemcsak a magyarok számára lehetőség, sőt, ha terminusát nézzük, talán éppen a magyarok számára a legkevésbé jó lehetőség, hiszen egy gazdasági válságtól szenvedő országban, ahol megingott a

politika iránti bizalom, s ahol gyakorlatilag előlről kell kezdeni a politikai elit újraépítését, nem feltétlenül kellemes szembesülni azzal, hogy Európa számos országa messze megelőz bennünket. Ám, ha Magyarország képes lesz saját történetét újra beleírni Európa történetébe, képes lesz a szomszédos népekkel távlatos megbékélési politikát folytatni, képes lesz az ősi európai normák szerint olyan felzárkóztató politikát felépíteni, amely a kontinens többi országa számára is segítség lehet, és legfőképpen ha Magyarország is hozzájárulhat ahhoz, hogy a szellemi értékek visszataláljanak Európá-

ba, akkor mondhatjuk, hogy sikeres lesz a magyar uniós elnökség. Ez a siker az lenne, hogy Európa újra megtalálja szívét, és nem pusztán a politikai ész mentén tájékozódik. Remélem, elmondhatjuk majd, hogy a talányos cím (a magyarok nyilaitól az uniós elnökségig) nemcsak két történelmi időpontot jelöl, egyrészt azt, amikor és ahogyan a magyarok ezerkétszáz éve beléptek a kontinensre, másrészt azt, hogy 2011 elején Magyarország adja a soros elnökséget, hanem azt a történelmi irányt is, mely Európa népeinek békességét és jólétét fenntarthatja és biztosítja.

PACZOLAY PÉTER*

Az Európai Unió tagállamainak közös alkotmányos hagyományai

Az európai integráció alapvető mozgatója a békevágy volt, amint az *Robert Schuman* híres, 1950. május 9-i nyilatkozatából is világosan kitűnt – ez a nyilatkozat a béke megőrzéséhez nélkülözhetetlen európai föderáció első kézzelfogható alapjait kívánta megteremteni.¹ Bár ezen alapvetően gazdasági együttműködés kezdetben nem tartotta fő céljának az emberi jogok érvényesítését vagy a demokrácia terjesztését, Robert Schuman joggal hivatkozott az alábbi történelmi párhuzamra: Franciaország 1789-ben az egyéni és politikai szabadság új rendjének meghirdetőjévé vált. 1950-ben ismét egy új eszmény – az európai szövetség – apostolaként lépett fel.²

Csak a hetvenes évek közepén került az integráció vállalt céljai közé a demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok tematikája. A hetvenes évek óta közkeletű nézet, hogy az Európai Közösség, később az Európai Unió elsősorú legitimáló ereje a jog uralma. E nézet terjesztői szerint a közösségre, illetve az unióra érvényes *Max Weber* tézise, amely szerint a modern társadalmakban a legitimitáció legáltalánosabb alapja a hit a legalitásban, a formálisan helyes és a megfelelő eljárással elfogadott szabályoknak való engedelmesség iránti készség. Az európai integráció vezérelve a jog ural-

ma, az, hogy a tagállamok és az uniós intézmények egyaránt meghatározott szabályok és elvek alapján járnak el, és ezek érvényesülését független bíróság garantálja. Így van ez akkor is, ha az Európai Unió nem állam, hanem jogközösség.³

Az Európai Unióról szóló Szerződés hatályos szövegének 6. cikke három fontos tételt fektet le:

1) Az unió elismeri az Európai Unió Alapjogi Chartájának 2000. december 7-i, Strasbourgban 2007. december 12-én kiigazított szövegében foglalt jogokat, szabadságokat és elveket; e charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések.

2) Az unió csatlakozik az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez.

3) Az alapvető jogok, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következnek, az uniós jogrend részét képezik, mint annak általános elvei.

A közös alkotmányos hagyományoknak alapvető befolyása lesz az épp az uniós elnökség idejére eső magyarországi alkotmányozási folyamatban is. Amint arra az Alkotmánybíróságnak az Alkotmány-előkészítő országgyűlési bizottsághoz intézett levele is hangsúlyozta: „Az

* A szerző a Magyar Köztársaság Alkotmánybíróságának elnöke.

1 Robert Schuman: *Európáért*. Pannónia Könyvek, Pécs, 2004, 157. o.

2 Uo. 29. o.

3 Daniela Obradovic: 'Policy Legitimacy and the European Union'. *Journal of Common Market Studies* (1996) 196–198. o.

új alkotmány is a közös európai alkotmányos hagyomány része lesz, ami sokban meghatározza az alapértékeket. Az Európai Unióról szóló szerződés preambulum megerősíti a tagállamok elkötelezettségét a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartása és a jogállamiság elve mellett. Az alapértékek és az emberi jogok listája tehát alapvetően az új alaptörvényben nem fog változni. A demokrácia, a népszuverenitás, a köztársaság, a jogállamiság, a hatalommegosztás, a bírói függetlenség, a jogbiztonság éppúgy az új alkotmány alapértékei lesznek, mint például az emberi jogok katalógusában az élet védelme, az emberi méltóság, vagy éppen a véleménynyilvánítás szabadsága.”⁴

Az emberi jogok uniós elismerésének örvendetes folyamata azonban több kétséget is fölvet. Ezek a charta kötelező jellegének elismerésével, és az uniónak az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez csatlakozásával kapcsolatban merülnek föl.

Az európai integráció miatti szuverenitáskorlátozás homályossága, az uniós jogrendszer és a nemzeti alkotmány viszonyának tisztázatlansága mellett az alkotmány egyik fő szabályozási területét képező alapjogok terén is fokozódó bizonytalanság figyelhető meg.

Az alkotmányok egyik hagyományos feladata az egyén és az állam viszonyának szabályozása, az alapjogok garantálása. Az alapjogok védelmét ellátó nemzeti bíróságok és alkotmánybíróságok e téren meglehetősen határozott és következetes álláspontot alakítottak ki – csak egy urat szolgálhatnak: saját alaptörvényüket. Az alapjogok váltak az alkot-

mánybírói gyakorlat és az uniós intézmény- és jogrendszer közti viszony próbakövévé. Mindez elsősorban annak köszönhető, hogy az uniós jog meglehetősen nehezen szánta rá magát az alapjogok elismerésére.

Valójában az emberi jogi védelem olyan megsokszorozódása indult meg, amely előbb-utóbb a helyzet tisztázását teszi szükségessé. A nemzeti alkotmányok feladata az alapjogok védelme. Erre ráépül az Emberi Jogok Európai Egyezményének jogvédő mechanizmusa, a strasbourgi bíróság joggyakorlatával. Az Európai Unió Bírósága pedig 1969 óta ismeri el, hogy az alapvető jogok védelme az Európai Közösség, illetve az unió általános jogelvei közé tartozik.⁵ Most, hogy az Alapjogi Charta – a Lisszaboni Szerződés módosításai révén – az uniós jog része lett, immár a harmadik jogvédő dokumentum fog érvényesülni, legalábbis az uniós joggal összefüggő kérdésekben. Tisztázandó lesz a három védelmi szint kapcsolata. Sőt, föderális államokban, mint például Németország, ehhez járul a Landok alkotmánybírói jogvédelmi tevékenysége is.

Párhuzamosságok, következőképp zavarok léphetnek föl a két európai bíróság, a luxembourgi és a strasbourgi bíróság között, illetve az európai bíróságok és a nemzeti bíróságok viszonyában. A kötelező erejű charta alapján, olyan esetekben, amelyek nem érintik az uniós jogot, a bíróságoknak az egyezményt kell alkalmazniuk, és ezt a strasbourgi bíróság vizsgálhatja felül. Az uniós jogot érintő kérdésekben a chartát kell alkalmazni végső soron a luxembourgi bíróság előtt. A belföldi bíróságnak viszont a nemzeti

4 <http://www.parlament.hu/biz/aeb/info/ab.pdf>

5 Sonnevend Pál: Alapvető jogaink a csatlakozás után. *Fundamentum* 2003/2. 27. o.

alkotmányt, az egyezményt és a chartát egyaránt figyelembe kell vennie. A charta kötelezővé emelésével a két európai bíróság gyakorlata közti konvergencia veszélye megnő. Mindez a jogbizonytalanság növekedéséhez vezethet.

Az Európai Unióban már jelenleg is három jól körülhatárolható normarendszer fedt át egymást: a tagállami jog, az uniós jog, és az Emberi Jogok Európai Egyezményének joga. Ez utóbbi kettő esetében nem egyszerűen a belső jogba transzformált nemzetközi normákról van szó, hanem az utóbbi két jogrendszer bíró alkotta jogáról is. E jogrendszerek nem szűkíthetők a szerződések és az egyezmények normaszövegére. Az uniós jog tételes szabályaiban sehol sem találjuk az uniós jog elsődlegességének és közvetlen hatályának szabályát, az unióhoz csatlakozó országok ezt mégis – és nem mondhatni, hogy tudattalanul – elfogadják. Vagyis a tételes jognál messze szélesebb jogrendszerekhez csatlakoznak.⁶

Az Európában működő jogrendszerek különbözőek, egymástól részben függetlenek, de részben átfedik egymást, és kölcsönösen hatnak egymásra. Kapcsolatuk nem egyértelműen hierarchikus, inkább interaktív. Az Európai Unió Bírósága értelmezi végső fokon az uniós jogot, a tagállami alkotmánybíróság értelmezi hasonlóképp az alkotmányi normákat, és – tegyük hozzá – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróság értelmezi az Emberi Jogok Európai Egyezményét. A ránézésre is ér-

zékkelhetően bonyolult helyzetet tovább bonyolítja az Alapjogi Charta kötelező jellege. Ezzel a helyzettel kívánt számot vetni a Velencei Bizottság, amikor véleményt készített az EU Alapjogi Charta kötelező jellegének hatásáról az európai emberi jogi védelemre.⁷

Az Európai Unió Bírósága is kiépítette a maga emberi jogokat védő mechanizmusát, noha kezdetben úgy tűnt, hogy nem kíván emberi jogi esetekkel foglalkozni. Az Európai Bíróság lehetőségei azonban korlátozottak, mert csak az uniós jog részét képező kérdésekkel foglalkozhat. Ezért olyan uniós polgárok, akik uniós intézmények részéről szenvedtek jogsérelmet, az Európai Emberi Jogok Egyezmény hatálya alá eső esetekben a strasbourgi bírósághoz kezdtek fordulni. A strasbourgi bíróság eddig nem vizsgált olyan indítványokat, amelyek a másodlagos közösségi, illetve uniós jogot érintették. Helyette érdemben foglalkoztak azokkal a kérelmekkel, amelyek a másodlagos közösségi, illetve uniós jogot alkalmazó nemzeti jogalkotásra vonatkoztak. Végül, 1999-ben, az elhíresült *Matthews*-ügyben a strasbourgi bíróság megállapította – igaz, sajátos esetben – a hatáskörét arra, hogy az elsődleges (akkor még) közösségi jogot ellenőrizze, amire a luxembourgi bíróságnak nincs hatásköre.

Az EU Alapjogi Chartájának kötelezővé tétele után több egymást átfedő eszköz és fórum áll rendelkezésre az uniós polgárok jogainak védelmére. A bírói fő-

6 Erről részletesebben a szerzőtől: Az Európai Közösségek Bíróságának politikai legitimitációja, *Politikatudományi Szemle*, 1999/4. 17. o.

7 Opinion no. 256/2003 On implications of a legally-binding EU Charter of Fundamental Rights on human rights protection in Europe. A kérdés szakirodalmi megközelítéséhez Hans Christian Krüger and Jörg Polakiewicz: Proposals for a Coherent Human Rights Protection System in Europe / The European Convention on Human Rights, *22 Human Rights Law Journal* 1 (2001)

rumok tekintetében – az ügy tárgyától függően – lehetőség lenne a hazai bírósághoz, illetve a luxembourgi vagy a strasbourgi bírósághoz fordulni. A legnagyobb veszély ebben a zavaros helyzetben az, hogy a két európai bíróság gyakorlata az egyes alapjogok értelmezésében eltérhet, ami jogbizonytalansághoz vezethet. Különösen nehéz helyzetbe hozhatja ez a hazai bíróságokat, amelyek mindkét alapjogi dokumentumot kötelesek alkalmazni, és dilemma elé kerülnének, hogy melyik európai bíróság értelmezését kövessék. A Velencei Bizottság véleményében a helyzet feloldására azt javasolta, hogy az Európai Unió csatlakozzon az Európai Emberi Jogi Egyezményhez. Ezzel a strasbourgi bíróság lenne hivatott az egységes emberi jogi gyakorlat biztosítására egész Európában, beleértve az uniós országokat is. Ezt a folyamatot valószínűleg akadályozni fogja az uniós jog önállósága és a luxembourgi bíróság értelmezési monopóliuma. Sokan aggódnak, hogy

a strasbourgi bíróság nehézségei – a feldolgozhatatlan ügyteher és a 47 tagállam eltérő hagyományai – negatívan hatnak a még viszonylag egységes 27 uniós tagállam jogvédelmére.⁸

Bármilyen problémákat vet is fel a többszörös jogvédelem, és e jogvédelmi eszközök pontos szerepének tisztázatlansága, az Európai Unióról szóló Szerződés hivatkozása a közös alkotmányos hagyományokra olyan összekötő kapocs a tagállamok között, amelynek szerepét nem lehet eléggé megbecsülni. Az EU alkotmányos szerződését előkészítő Konventben komoly viták folytak arról, hogy érdemes-e fenntartani az utalást a közös hagyományokra, hiszen a charta amúgy is összegzi ezeket normaszövegben. Így a homályos utalás csak zavart okozhat, és fölösleges. A többségi vélemény Szerint azonban a katalógust nyitottnak kell hagyni, és majd az Európai Unió Bírósága dönti el, hogy az európai közös hagyomány részeként mely alapjogok egészítik ki a chartát.⁹

8 A helyzet nehézségeire ("long-standing crisis") maga a Bíróság elnöke, Jean-Paul Costa utalt a 2008. bírósági évet megnyitó beszédében. *Dialogue between judges*. European Court of Human Rights, Strasbourg, 2008. 126. o.

9 Francois-Xavier Priollaud-David Siritzky: *Le Traité de Lisbonne*. La Documentation française, Paris, 2008. 47. o.

MEZEY BARNA*

A magyar felsőoktatás és az Európai Unió

Magyarország felsőoktatása és a vezető magyar egyetem, az ELTE immár két évtizedes európai együttműködés tapasztalataival készül hazánk uniós elnökségére. A rendszerváltozás időszakában indult Tempus- és FEFA-program, a hagyományos kapcsolatok felújítása és megújulása megerősítette egyetemeink természetes európai beágyazódását, amit a korábbi politikai elszigeteltség sem tudott teljesen megszüntetni. A cse-reprogramok, közös kutatások és oktatásfejlesztések során a legjobb magyar egyetemek bizonyították partnerképességüket, így az ország uniós csatlakozását eleven tartalommal tudták kitölteni oktatóink, hallgatóink, kutatóink.

Ma már azonos elbírálás mellett férünk hozzá az unió felsőoktatást támogató oktatás-, kutatás-, innovációs fejlesztési programjainak forrásaihoz, azonos feltételekkel vehetünk részt közös európai kutatás-fejlesztési projekteken. A közös európai színtér haszna az is, hogy világosan láthatóvá válik: a magyar felsőoktatás több vezető intézményében és karán az európai átlagnál magasabb színvonalú oktatás folyik. Hallgatóink és fiatal oktatóink is keresettek a nyugati egyetemeken és kutatóintézetekben. Magyarország számára előnyt jelenthet a tudás Európai Kutatási Térségen belüli szabad áramlásának elve és gyakorlata is, ha azok a fiatal kutatók, akik a mobilitási programok segítségével Nyugat-Európában szakmai, oktatás- és kutatás-szervezési, menedzsment tapasztalato-

kat szereztek, hazatérnek, és itthon folytatják pályájukat. Legkiválóbb oktatóink és hallgatóink már otthonosan mozognak az unióban.

Magyarország 2011. első félévi uniós elnöksége idején azonban immár intézményesen és országosan kell megmutatnunk, hogy képesek vagyunk az EU felsőoktatási versenyképességi folyamataiban dinamizáló tényezőként fellépni. Megtisztelő és reményteljes a feladat, de éppen ezért nem ok arra, hogy elhallgassuk azokat a feszültségeket, amelyeket mindenképpen meg kell oldanunk a felsőoktatási térség működőképessége érdekében.

A 2004-es uniós csatlakozás után ugyanis megszűntek azok a mechanizmusok, amelyek az európai programokban a társulási szerződéssel érintett államok esetén külön figyelmet biztosítottak az eltérő, fejletlenebb gazdasági és társadalmi környezetből, a korábbi elszigeteltségből adódó versenyhátrányok ellensúlyozására. Hétköznapi tapasztalunk, hogy nyugati partnereink immár úgy gondolják: az EU-tagállam Magyarország oktatói-kutatói, intézményei számára indokolatlan a korábbi részvételi-, illetve tagdíj-kedvezmények, utazási támogatások rendszerének alkalmazása. Mindeközben pénzügyi forrásaink korlátozottsága miatt sokszor kényszerűen formális jelenlétre szűkül a magyar aktivitás az európai felsőoktatási térség meghatározó fórumain, nemzetközi találkozataiban, s néha úgy tűnik, tagságunk

* A szerző az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektora.

ellenére sem, vagy csak kevésbé tudjuk befolyásolni a döntéseket és a folyamatokat.

Az EU tagállamai között éles belső verseny tapasztalható az oktatás, a kutatás és az innováció területén. Ezen versenyben deklaráltan kizárólag a szakmai kiválóság szempontjai érvényesülnek az EU pályázati forrásaihoz való hozzáféréskor, a kohéziós szempontok háttérbe szorultak. A szakmai kiválóság megítélése sem lehet azonban objektív, mert Közép- és Kelet-Európa esetében a felsőoktatással együttműködni képes társadalmi és gazdasági környezet lényegesen fejletlenebb. Régióink tagállamainak felsőoktatása nem rendelkezik olyan stabil csúcstechnológiai ipari támogatással, mint az EU északi-nyugati tagállamainak vezető egyetemei. Nem alakult ki a hagyományos szponzori gondolkodás sem, a támogatások elsősorban az állami pénzügyi szabályozás függvényei. Az eredményes innovációs folyamatokat fontos indikátorként előtérbe helyező új európai kutatás-fejlesztési hangsúlyok mellett ez a folyamat a magyar felsőoktatás leszakadásával fenyeget. További hátrány, hogy a magyar felsőoktatási intézmények nem rendelkeznek bejáratott eszközökkel az EU-pályázatok előkészítéséhez, menedzseléséhez sem. A magyar elnökségi célkitűzések között szerepel az uniós pályázatok könyvelési és elszámolási rendjének egyszerűsítése, ez részben javíthat a magyar felsőoktatás pozícióján is.

A leszakadás jelei érzékelhetők az FP7-es keretprogramban való viszonylagos eredménytelenség, az EIT KIC-program konzorciumaiban való „másodosztályú” részvételi lehetőségek, a globális felsőoktatási versenyben a nyugati egyetemekkel szembeni lemaradás te-

kintetében. Az elnökségi programnak megfelelően, a magyar EU-elnökség alatt kezdeményeznünk kell az Európai Kutatási Térség, az EIT, az Innovációs Unió programjainak eredményességét mérő indikátorok között a kohéziós hatás mérését. Elemezni kellene az EU FP7 kutatási keretprogram felidős felülvizsgálatának eredményeit, az EU-régiók által a kutatás és az európai tudománypolitika területén betöltött szerepet is, a jövőbeli nyolcadik (2014-) keretprogram prioritásainak kialakításakor pedig a kohéziós szempontokat is érvényesíteni lehetne.

A német, a svéd, a finn egyetemek kormányzati támogatással fogadnak Európán kívüli hallgatókat önmagában annak érdekében, hogy ezzel hosszabb távon tudományos utánpótlást biztosítsanak a K+F+I-folyamatokhoz, illetve a nemzetközi gazdasági kapcsolatrendszerben a náluk végzett külföldi hallgatókon keresztül is megerősítsék. Tandíjat nem szednek, sőt gyakran ösztöndíjakat és kedvező megélhetési feltételeket biztosítanak a vendéghallgatóknak. Nálunk ezzel szemben sokan külföldi tandíjas hallgatókból pótolnák ki a bevételeket, ami ilyen versenyfeltételek mellett aligha lehetséges. Magas tandíjat a nyugati egyetemek jellemzően az Erasmus-Mundus-program keretében szednek, ahol a hallgatók egy jelentős részének ezen tandíj fedezetét az EU biztosítja.

A magyar felsőoktatás számára az EU-tagság előnyeinek kihasználásához a magyar gazdasági, ipari, pénzügyi feltételrendszerhez igazodó speciális eszközkészletre lenne szükség. Ezzel a problémával Magyarország nincs egyedül, az unió új tagállamai hasonló gondokkal küzdenek. A magyar EU-elnökség lehetőségét adhat arra, hogy az unió olyan

kezdeményezéseket indítson el, amelyek ezen térség felsőoktatásának integrációját erősítik, versenyképességét javítják. Ilyen, makrorégióra szabott eszközkészlet kialakítása lehetséges többek között a Duna-régió stratégia felsőoktatás-fejlesztési, kutatási-innovációs fejezetei keretében. A térségben már meglévő regionális együttműködési programok (pl. a Dunai Rektori Konferencia, a CEEPUS, a CEI stb.) erősítése is segítheti a feltételek javítását.

A fokozódó mobilitás sem csak kedvező következményekkel kecsegtet. Fennáll a veszélye annak, hogy a folyamatból a magyar felsőoktatás számos szakterületen vesztesen kerül ki, ha a mobilitás döntően egyirányúvá válik, és a legkiválóbbak nem itthon folytatják pályafutásukat. Ez a folyamat hosszabb távon senkinek sem kedvez, mert megfelelő oktatói-kutatói utánpótlás hiányában kimerülnek a magyar és a közép-európai felsőoktatás humán erőforrásai. A magyar EU-elnökség lehetőséget nyithat olyan kezdeményezések elindítására, amelyek az európai mobilitási programok nagyobb kiegyensúlyozottságához vezethetnének (humán erőforrások visszapótlása). Olyan pályázati források megnyitására van szükség, amelyek vonzóvá tehetik kiemelkedő nyugati oktatók-kutatók számára, hogy Magyarországra jöjjenek, projektjeiket magyar egyetemek vezessék, itt helyben vonják be a magyar hallgatókat és oktatókat, hozzanak létre kiválósági központokat. Az ilyen típusú kezdeményezések sikerének mércéje lehetne egyebek mellett a befogadó magyar intézmény kutatóival közös eredmények száma, az idegennyelvű oktatás indikátorainak javulása, a helyi innovációba átvitt eredmények száma.

Ezt megelőzően már szó esett arról, hogy az adminisztráció egyszerűsítésétől is pozitív hatások várhatók. Az elnökségi programban szerepel az oktatói-kutatói mobilitás egyéni feltételeinek egyszerűsítése is (adó, társadalombiztosítás, nyugdíj), ez is fontos lenne mind a kiutazók, mind az ide érkezők számára. Ahogy az is, ha – a magyar felsőoktatás láthatóságát javítandó – könnyíteni lehetne a nemzetközi szakmai rendezvények szervezési és pénzügyi szabályozását.

Mindazokat a most csak vázlatosan áttekintett, az elnökségi programban szereplő célkitűzéseket, amelyek az előttünk álló kihívásokra jó megoldásokat igyekeznek találni, az Eötvös Loránd Tudományegyetem – a minőség és az elitképzés iránt változatlanul elkötelezett, a magyar értelmiség kinevelését feladatának valló, legrégebb óta működő magyar egyetemként – helyesli, és minden erejével támogatni fogja. Közös célunk, hogy az egységes uniós felsőoktatási térben a legjelentősebb magyar tudományos műhelyek, a legnépszerűbb és legismertebb egyetemek minél sikeresebben szerepeljenek.

Természetesen az uniós elnökség az igen fontos felsőoktatás-politikai kezdeményezések és egyeztetések mellett alkalmat kínál arra is, hogy megmutassuk egyetemeink szakmai értékeit, tartalmait. Az ELTE ebben is élen jár: néhány különösen érdekes program előreljlesztésével érzékeltethetjük, mit kínálunk az európai felsőoktatási közösségnek.

A 2001. március 31-én Salamancában létrehozott *European University Association* (EUA) az európai felsőoktatási szféra meghatározó tényezője. A hálózat 46 ország 800 felsőoktatási intézménye számára biztosít egyedülálló

teret a közös kutatáshoz és az együttműködéshez. Tagjai az oktatásban és kutatásban részt vevő európai egyetemek, nemzeti rektori szövetségek, valamint egyéb, a felsőoktatásban és kutatásban aktív szervezetek. A szövetség fontos szerepet tölt be a bolognai folyamatban, az Európai Unió tanácsadó testülete a kutatás terén, szorosan együttműködik az OECD-vel, az Európa Tanáccsal és az UNESCO-val. Intézményértékelési programot, workshopokat, szemináriumokat, munkacsoportokat szervez és működtet, amelyek a tagok által meghatározott érdeklődési körökre összpontosulnak. Ezért nagy megtiszteltetés, hogy az EUA az ELTE-t kérte fel arra, hogy 2011. január 20–21-én adjon otthont doktori munkacsoportja (*Council of Doctoral Education*) éves szemináriumának, amelynek címe: *Mobility – international and inter-sectoral* (Nemzetközi és szektorközi mobilitás). Fő célja, hogy megvizsgálja a felsőoktatási intézmények szerepét a mobilitási stratégiák kidolgozásában és megvalósításában, hogy a résztvevők példaértékű esettanulmányokat osszanak meg egymással, azonosítsák a problémákat és akadályokat, és megoldást keressenek rájuk.

2011 első félévében több nemzetközi tudományos konferenciánk is foglalkozik az oktatás aktuális, előremutató kérdéseivel, köszönhetően annak is, hogy az ELTE oktatással foglalkozó karait tömörítő Pedagógikum Központunk az országban egyedülálló tudáskoncentrációt jelent. 2011. január 14–15-én „Az oktatás jövője – az oktatás a jövőben” (*The future of education – education in the future*) címmel harmadik alkalommal rendez oktatás-informatikai konferenciát az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara (PPK). Itt szakmai ta-

lálkozási lehetőséget biztosítunk azoknak, akik az e-Learning területén oktatási, neveléstudományi, pszichológiai, gyógypedagógiai és óvodapedagógiai témakörben kutatnak, fejlesztenek, vagy éppen a hétköznapi gyakorlatában dolgoznak. A konferencia fő témái: a digitális szubkultúrák, digitális nemzedék, digitális tudásbázisok és multimédiás tananyagok, e-Portfolio, az esélyegyenlőség elérése IKT-eszközök támogatásával, online és virtuális tanulási környezetek, web 2.0, eLearning 2.0 és webergonómia.

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar (ÁJK) Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszéke 2001-ben nyerte el az Európai Bizottságtól a *Jean Monnet Centre of Excellence* címet, amely az elmúlt évtizedben az európai integráció oktatásában és kutatásában elért eredményeket ismeri el. A központ az Európai Bizottság pénzügyi támogatásával 2009-ben elindította a „*Central European countries after and before accession – possible ways of cooperation at regional level*” (Közép-európai országok a csatlakozás előtt és után – a regionális szinten való együttműködés lehetőségei) elnevezésű kétéves kutatás programját. A kutatási projekt eredményeinek bemutatására az ÁJK a 2011-es magyar elnökség idejére, 2011. április 28–29-re nemzetközi konferenciát szervez az uniós partneregyetemek (a prágai Károly Egyetem, a grazi Karl-Franzens Universitát, a Ljubljana, a Pozsonyi, a Nagyszombati Egyetem és a Sapiientia erdélyi magyar egyetem) képviselőinek részvételével. Bemutatják, a csatlakozott államok egyes jogterületei milyen irányba fejlődtek, és az EU-jog oktatása miképpen erősíthető helyi és regionális szinten. A program másik fő célja a ré-

gió egyetemei közötti együttműködés és hálózat kialakítása, hogy az európai integráció – az egyedi regionális szempontokra külön figyelmet szentelve – oktatásában, kutatásában, valamint elméleti kérdéseinek vizsgálatában jártas régiós szakértőket felleljük és összefogjuk.

2011. május 23–24-én kerül megrendezésre a nemzetközi *EIT ICT Labs KIC (Knowledge and Innovation Community)* konferencia. Az EIT (*European Institute of Innovation and Technology*) támogatásával a jövő információs és kommunikációs társadalma (*Information and Communication Technologies*) téma területén 2009-ben megalakult az EIT ICT Labs Association KIC, amelynek célja, hogy a felsőoktatási, kutatási és innovációs tevékenység összehangolásán keresztül ösztönözze az európai innovációt. Az EIT ICT Labs Association egy nyolc tagú nemzetközi konzorcium, amelyben az ELTE és hazai partnerei – a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a GE Healthcare Magyarország és a Cisco Magyarország – 2009 óta EIT ICT Labs KIC Budapest Node néven társult tagi státusban, magyar nemzeti csomópontként vesznek részt. A konferencia segítségével az ELTE vezette magyar nemzeti csomópont nyitni kíván a nemzetközi közönség és a hazai ICT-vállalkozások felé, és összehangolni a budapesti csomópont tevékenységét a teljes jogú csomópontok munkájával, elősegítve ezzel a hazai K+F+I-tevékenységben való még hatékonyabb részvételt.

2011. júniusban már harmadik alkalmához érkezik a *Central European Functional Programming (CEFP)* nyári iskola, az ELTE Informatikai Kara szervezésében: 2011. június 14. és 24. között a helyszín Budapest. Az iskola célja,

hogy a közép-európai régió funkcionális programozás iránt érdeklődő tehetséges MSc- és PhD-hallgatóit neves vezető professzorok előadásain keresztül megismertesse a legújabb kutatási és alkalmazási eredményekkel. A CEFP 2011 meghívott előadói között van például *Johan Jeuring* (Utrecht Egyetem), *Greg Michaelson* (edinburgh-i Heriot-Watt University), *Clemens Grelck* (Amszterdami Egyetem), *Andrew Butterfield* (Dublini Egyetem) és *Simon Marlow* (Microsoft). A nyári iskolában minden előadás-hoz gyakorlat is tartozik, ahol a hallgatók maguk is kipróbálhatják a sokszor még csak kísérleti formában létező új fejlesztő eszközöket, pl. új programozási nyelvek fordítóit.

A tudományos és ünnepi események mellett az ELTE arculatának mindig is része volt a magyar kulturális életben és a nemzetközi kulturális kapcsolatokban betöltött fontos szerep. Ennek újabb szép példája lesz 2011. március 4–5-én megrendezendő *Guardian Hay Festival Budapest* rendezvény. Ezt az irodalmi és művészeti fesztivált eredetileg 1987-től évente egy kis walesi városkában, Hay-on-Wye-ban tartották. A budapesti Guardian Hay Festival egybegyűjti majd a legjobb magyar, angol nyelvű és nemzetközi szerzőket. Fő helyszínei az ELTE mellett a Petőfi Irodalmi Múzeum és a Cervantes Intézet lesznek, egyetemünk társrendezőként is közreműködik.

Az Európai Unió egésze számára fontos kapcsolódási pontot jelentenek a meghatározó világrégiókkal kiépített együttműködések. Ezért a kínai kultúra is hangsúlyosan képviselteti magát a programban. Az ELTE Konfuciusz Intézet Kína egyetlen hivatalos nemzeti kulturális intézete Magyarországon, amelynek célja a kínai nyelv és kultúra népszerűsíti-

tése. 2011 februárjában az intézet gálaműsorral ünnepli a kínai Holdújévet, májusban pedig konferenciát szerveznek a kínai nyelvtanítás kelet-európai tapasztalatairól, és kínai nyelvi versenyt a Magyarországon kínaiul tanuló egyetemistáknak.

Az ELTE négy évszázados szereplője Európa felsőoktatásának, így tudatában

van felelősségének és egyben lehetőségeinek is az uniós elnökség időszakában. Kezdeményező, határozott uniós egyetempolitika és európai színvonalon is érdeklődést keltő szakmai programok – ezzel kívánunk ösztönző részesei lenni 2011 tavaszán Magyarország uniós elnökségének.

TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ*

Kinek a válsága?

Egy uniós elnökséget ellátó államnak többféle felelőssége van. Nagy felelősséggel jár az elnökségből adódó technikai feladatok ellátása is, de igazi nagy feladat legfőképpen annak meghatározása, hogy az ország milyen képet mutasson magáról Európában, és hogy az elnökséget ellátó állam mit gondol Európáról. Az európai integrációra egyesek úgy tekintenek, mint olyan sikertörténetre, amelynek fejlődése töretlen. A belső piac megteremtése, a belső határok megszüntetése, a közös pénz bevezetése és a közös európai politikák lehetővé tették az európai kontinens egyesítését, így az erős Európai Unió a világban kiemelkedő szerepet tud betölteni. Ezzel szemben a polgárok vélekedése az európai integráció jelenéről már nem ilyen rózsás. Sokan gondolják úgy, hogy az európai gondolat válságban van, ma az emberek már nem feltétel nélkül hisznek az európai integrációban, egyfajta pesszimizmus lett úrrá az elmúlt évtizedben, sőt olyan politikai formációk is létrejöttek, amelyek burkoltan vagy nyíltan az európai integráció felbomlását vizionálják. A 2005. évi francia és holland negatív végeredményű népszavazás is azt bizonyította, hogy az emberek kételkednek a nagy ívű európai tervekben, inkább szeretnének visszahúzódni a nemzeti keretek közé.

Valóban válságban van az integráció? A kérdésre bonyolult a válasz. Az integráció egy folyamat, amelynek állomásai vannak. Az alapító atyák – *Robert Schuman, Jean Monnet, Henry Spaak* – elképzelései merészek voltak, az indulást

a második világháború befejezését követő újrakezdésben megmutatkozó lelkesedés határozta meg. Az integráció eddigi történetében a kezdeti lendület meghatározó volt, európai szintű politikusok formálták a jövőképet. Ebben az időszakban a második világháború lezárása, a hidegháború, a szovjet fenyegetettség egyértelműsítette az integráció szükségességét. Az intézmények kialakítása, a luxembourgi bíróság proaktív döntései (például a *Costa v. ENEL* ügy) mind azt jelezték, hogy az integrációban részt vevő országok elkötelezettek a gazdasági integráció elmélyítése iránt. Vitathatatlan, hogy ennek a kezdeti időszaknak is voltak nehézségei, a *De Gaulle* által fémjelzett szuverenista politika a nemzeti érdekek kizárólagos előtérbe helyezésére és védelmére épült.

Az 1970 és 1990 közötti időszak újabb lendületet adott az integrációnak. A bővítéseket, az Egységes Európai Okmány kidolgozását, az egységes belső piac létrehozását megkönnyítette, hogy Európa országaiban olyan politikusok álltak az élen, mint *Helmut Schmidt, Helmut Kohl, Giscard d'Estaing* vagy *Francois Mitterand*. A Bizottság élén *Jacques Delors* valódi befolyással rendelkezett, ezért a belső piacot és egy politikai integrációt is magában foglaló európai összefogásnak megvoltak mind a tagállami, mind az európai uniós intézményi feltételei. Az egységes Európához a jog, a közösségi jog, illetve az uniós jog is jelentősen hozzájárult, az Európai Bíróság joggyakorlata biztosította a szabá-

* A szerző a Magyar Köztársaság párizsi nagykövete, az Európai Tükör főszerkesztője.

lyok egységes értelmezését és érvényre juttatását.

Európa újraegyesítése az egypólusú nyugat-európai központú integráció újragondolását tette szükségessé, az újabb szerződések elfogadása és a semleges politikát folytató államok (Ausztria, Finnország és Svédország) csatlakozása mellett szükségessé vált a közép- és kelet-európai országok integrációjának előkészítése is. Az integrációban a tagállamok eltérő érdekei hangsúlyosabbá váltak, a nyugat-európai országok a piac bővítése, a stabilitás biztosítása érdekében szükségesnek ítélték a „keleti blokk” országainak integrálását, a másik oldalon pedig a Nyugathoz való tartozás érzése, az uniós pénzforrásokhoz való hozzáférés meghatározó jelentőségű szempont volt. Egyfajta *modus vivendi* alakult ki: mindkét fél érdeke egyezett, a politikai és a gazdasági érdekek tették lehetővé az Európai Unió bővítését.

Az integrációs folyamat vezénylése elsősorban a politikusok, a diplomaták munkája volt, ugyanakkor a „keleti blokk” országainak csatlakozását a nyugati társadalom többsége közömbösen vagy bizalmatlanul szemlélte. Európa két részének több mint negyvenéves szembenállása azt eredményezte, hogy a nyugat-európai közvélemény jó része sztereotípiákkal jellemezte a keleti blokk országait (pl. a lengyel vízvezeték-szerelő), a korábbi zárt Európai Unió az ő szemszögükből felhígult, sokan úgy gondolták, hogy az ő pénzükből kell felzárkóztatni a keleti blokk országainak elmara-dott régióit.

Ma az Európai Unió több nehézséggel küzd: a tagállamok bizalmatlansága egymás irányában, régiek és újak, nagyok és kicsik, gazdagok és szegények, nettó befizető és nettó haszonélvező országok

mentén törésvonalak alakultak ki a tagállamok között. *Jacques Chirac* az iraki háború megindulásakor nyíltan ki is mondta, hogy az új tagállamok elmulasztották a hallgatás lehetőségét. Mára a tagállamok nemzeti érdeke egyre hangsúlyosabbá válik, az uniós érdek mintha háttérbe szorulóban lenne.

Kiút a válságból? Amikor az unió válságát említik, akkor helyesen a tagállamok válságáról kellene beszélni. Olyan Európában élünk, ahol a tagállamok többségében hiányoznak a karizmatikus európai jövőképpel rendelkező szellemi vezetők. Néhány országban több hónapja nem sikerül kormányt alakítani, vagy egy országon belül a belpolitikai csatározások mély sebet vájnak a társadalomban. Ma sem a jobboldali, sem a baloldali pártok nem helyezik előtérbe az integrációs politikát. A tagállamok úgy vélik, hogy az európai intézmények – elsősorban a Bizottság – a tagállamokkal való előzetes egyeztetés nélkül lépnek, ráadásul a biztosok nyilatkozataikkal nem elég körültekintőek. Francia kormánykörökben nagy visszatetszést váltott ki a közelmúltban az egyik európai biztos nyilatkozata a romakérdés franciaországi kezelését illetően. Ezt követően a *Le Monde* a 2010. október 16-i Európai Tanács ebédjén elhangzott disputát szó szerint ismertette, amely megfelelően tükrözte az egyes tagállamok és a Bizottság közötti ellentéteket, egy adott témakör megítélését illető feszültségeket. Noha az európai vezetők kifelé igyekeznek derűt sugározni, a belső feszültségek kitapinthatók. A Bizottság ugyan a „szerződések óra”, mégis egyes tagállamok szeretnék, ha ez a feladat az Európai Tanácshoz tartozna, ahol az állam- és kormányfők politikai döntéseket hozhatnak. A Bizottság szerepe az intézményi reformok ellenére

már nem ugyanaz, mint amit az alapító atyák neki szántak. Ezzel szemben az Európai Parlament az a szerv, amely a közvetlen választás révén erejét növelni tudta, és befolyása az európai ügyek eldöntésében meghatározóvá vált. A tagállamok és az intézmények kapcsolatában ma inkább a kormányköziség tűnik dominánsnak, az uniós módszer rovására. Az Európai Unióban az intézményeknek eredményesen kell dolgozniuk akkor is, ha nemcsak 6, 9, 12, 15 ország képviselői ülnek az asztalnál, hanem 27, vagy később akár több is. A biztosok kollégiumát meghatározza annak személyi összetétele, a Bizottság vonzó csak akkor lesz, ha annak tagjai is jelentőséggel bíró személyek. Az európai gondolat felélesztése azonban elsősorban a tagállamok felelőssége. Ehhez elsődlegesen nemzeti szinten kell megújulni, a nemzeti és az európai identitás helyes átélése és megértése révén, a közös felelősségek (pl. energiapolitika) elvállalása (tagállami különalkuk helyett) és érvényre juttatása révén. Az európai értékrendnek nemcsak a szerződések preambulumban kell megjelennie, hanem a konkrét politikákban is. Az európaiságnak – a nyitottságával együtt – meg kell őriznie azokat a gyökereket, amelyek megkülönböztetik a világot más részeitől.

Lehet-e egy 27 tagú Európai Unióban a tagállamok egyenjogúságáról beszélni? Nagy, közepes és kis országok alkotják az Európai Uniót. A tagállamok érdekei ügynként egybeeshetnek, vagy éppen különbözhetnek. Mégis érezhető, hogy a nagy országok – elsősorban Franciaország, Németország, Nagy-Britannia és esetenként Lengyelország – azok az államok, amelyek az európai döntések meghozatalánál leginkább meghatározó szerepet kívánnak játszani. Sok esetben

két-háromoldalú csúcstalálkozókon születnek európai ügyekben előzetes döntések, a kis és közepes méretű országok érzékenységét bántva. Az uniónak a nagy országok által megvalósított direktórium jellegű, informális vezetését az abban részt nem vevő országok gyanakodva szemlélik, és a nemzeti döntéshozatal vagy ratifikációs eljárás során ennek hangot is adhatnak.

Mit vár el a közvélemény? A tagállamok közvéleménye ma nem az európai gondolat eddigi sikereitől hangos, hanem sokkal inkább a megoldatlan problémákra keres választ (a gazdasági bővülés stagnálása, a munkanélküliség növekedése, a költségvetési hiány mértéke, nehezen integrálódó bevándorló tömegek érkezése Európába, a bűncselekmények számának emelkedése). Egy ilyen milióban a tagállamoknak és az európai intézményeknek különös felelőssége van. Egyrészt a válságot operatív jelleggel, egyfajta jó menedzserként napi szinten kell kezelniük, másrészt hosszú távú európai jövőképet kell megfogalmazniuk. Ez utóbbival kapcsolatban valós és tartható célokat kell kitűzniük az egyes politikák területén, és meg kell határozniuk az Európai Unió viszonyát más kontinensekhez, más hatalmi tényezőkhöz (például Oroszországhoz, az Egyesült Államokhoz, Kínához, az afrikai kontinenshez). Ugyanilyen fontos azonban az EU–NATO-kapcsolatok perspektivikus tisztázása is. A hiteles rövid távú válságkezelés, a napi ügyek professzionális vitelle és a hosszú távú stratégia megléte az, ami lehetővé tudja tenni, hogy a közvélemény számára egy valós európai tükörkép alakuljon ki.

Választ kell adni a jövőbeli bővítésekre vonatkozóan. Milyen távlatot tud ígérni az Európai Unió a Nyugat-Balkán or-

szágainak? Be kíván zárkózni az unió a jelenlegi határai közé, vagy tagsági perspektívát kíván nyújtani a szomszédos Nyugat-Balkán számára? Tisztázni kell, hogy milyen legyen az unió szomszéd-ságpolitikája, milyen előnyök származhatnak ebből a felek számára. Az e témakörben elfogadott üzenetnek rövidnek és kézzelfoghatónak kell lennie annak érdekében, hogy azt a közvélemény is hitelesnek tartsa.

Mitől lesz jó a magyar elnökség? A magyar elnökségnek azt az álláspontot kell képviselnie, mely szerint nincsenek tabu témák, nem szabad a problémákat a szőnyeg alá söpörni, nem pusztán családi fókókra, derűre van szükség, hanem szóba kell hozni a nehéz ügyeket is, így többek között a romapolitikát. A magyar elnökségnek az uniós érdeket kell előtérbe helyeznie, a különböző nézetek között kell harmóniát teremtenie. Nem lesz könnyű helyzete a magyar elnökségnek. A gazdasági szankciók rendszerének elfogadtatása, a pénzügyi jellegű kérdések megvitatása felszínre hozhatja a tagállamok eltérő érdekeit. A konszenzuskeresés egyfajta művészet, amely feltételezi mások érveinek ismeretét és a lehetséges opciók felvázolásának képességét. A magyar elnökség akkor lesz jó, ha az elnökségi prioritások érthetőek és eljutnak a címzettekhez. A sikeres elnökség feltételezi a politika és az adminisztráció teljes összhangját, az egymás iránti bizalom meglétét. Az elnökség azonban egyfajta lehetőség is. Az elnökségi időtartam alatt mind Magyarországon, mind külföldön beszéljünk arról, hogy kik vagyunk Európában, mit akarunk, mivel tudunk és tudunk hozzájárulni az európai integráció sikeréhez. A 2011-es Liszt Ferenc-év alkalmat ad arra, hogy kultúránkat is megjelenítsük, de hasonló lehetőségek

vannak a tudomány és az oktatás területén is.

Az EU soros magyar elnöksége Európáról és Magyarországról egyaránt szól. Magyarország vizsgálja a tekintetben, hogy mint közepes méretű ország, soros elnökségéhez milyen pozitív képet képes kapcsolni mind Magyarországon, mind külföldön. A professzionális politikai és közigazgatási munka mellett a hiteles Európa-kép megjelenítése is fontos, az Európai Uniót úgy kell bemutatni, amilyen: értékes és nélkülözhetetlen együttműködési formája a tagállamoknak, ugyanakkor európai szinten számos új kihívással kell szembenézni. Ne értékeljük túl (eurofil magatartás) és ne temessük (szétbomlás vizionálása) az integrációt, hanem adjunk reális képet, és helyezzük a hangsúlyt a stabilizáció szükségességére. Magyarország erős Európai Unióban érdekelt, ehhez azonban mind a morális, mind az anyagi feltételeket biztosítani szükséges.

A magyar elnökséget egyesek pozitív, mások negatív színben fogják feltüntetni, a ráhatás a hazai és a nemzetközi sajtóra a sajtószabadság és a szólásszabadság miatt korlátozott. Bizonyára lesznek olyan sajtóvélemények, amelyek szerint egy jó, gyorsan reagáló, professzionális elnökséget teljesítünk, és lesznek olyanok, amelyek a legjobb munka ellenére is elsősorban a negatívumokat fogják kiemelni. Fennáll annak a veszélye is, hogy egyes országok saját belpolitikai érdekeikre tekintettel nem is igen akarnak majd beszámolni a magyar EU-elnökség munkájáról. Az is lehetséges, hogy Magyarország úgy kerül a nemzetközi érdeklődés homlokterébe, hogy elnökségünk ürügyén a magyar belpolitikai életről kívánunk pozitív vagy negatív képet adni. A magyar belpolitikai élet azonban elv-

ben nem határozhatja meg az elnökség megítélését. Belgiumban a teljes EU-elnökség alatt csak ügyvezető kormány van, az ország számos belső belga-belga feszültségtől hangos, mégsem mondja senki, hogy a belpolitikai válság miatt a belgák rossz elnökséget csinálnának. A belga adminisztráció, nagy gyakorlati tapasztalattal a háta mögött, vélhetőleg jó munkát végez, az elnökség megítélése nem függ az ország belpolitikai megítélésétől. Kérdés, hogy a magyar belpolitikai események nemzetközi szintésre emelése esetén is elmondhatjuk-e, hogy a nemzetközi sajtó független tud maradni az elnökségi munka értékelése során.

A magyar elnökség ellátására a magyar politikai vezetés és a közigazgatás felkészült. Mindazonáltal jöhetnek olyan körülmények, amelyek minden korábbi forgatókönyvet átírhatnak. A 2001. évi

belga elnökség ambiciózus tervekkel készült, de a 2001. szeptember 11-i, a New York-i World Trade Center elleni terrorcselekmény jelentősen átalakította az elnökség menetrendjét. A nagy EU-tagállamok államfői és miniszterelnökei azonnal, önállóan utaztak Washingtonba, a soros elnökséget ellátó Belgium akkori miniszterelnöke, *Guy Verhofstadt* ezzel szemben alig kapott időpontot az Egyesült Államokban. Kis és közepes méretű ország miniszterelnöke révén a nagy országok nem kívántak a soros elnökséget ellátó állam miniszterelnökének „lapot osztani”, és a későbbiekben az iraki háború megindításakor is eltérően cselekedtek az unió országai. Felkészülni a felkészülhetetlenre nem lehet. A magyar elnökségnek mégis tudnia kell, hogy ilyen nem várt esetekben hogyan kell reagálnia, mert ettől is függhet egy elnökség megítélése.

GYÉVAI ZOLTÁN*

A lehetőségek földje

Egy kézen meg lehet számolni, hogy a nemzetközi sajtó hányszor mutatott érdeklődést a csatlakozásunk óta eltelt több mint hat évben a magyar álláspont iránt. Ez a helyzet egyik pillanatról a másikra drámaian megváltozik majd, amikor 2011. január 1-jén Magyarország kezébe kerül az uniós „marsallbot”. Egy rövid időszaktól eltekintve, hazánk mégsem önmagáért lesz izgalmas mindenki számára, hanem azért, mert bármit is mond hat hónapon keresztül, azt az EU nevében teszi majd.

Ezzel a ténnyel nem árt tisztában lenni akkor, amikor arra a kérdésre keressük a választ, hogy vajon mennyire alkalmas az uniós elnökség az országimázs javítására. Megkockáztatható a kijelentés, hogy utoljára talán 1956-ban és az 1989-es határnyitáskor emlegették Magyarországot olyan gyakorisággal, mint 2011 első félévében fogják. Ott is felkerülhetünk a térképre, ahol eddig jószereivel fehér folt voltunk, és minden bizonnyal turistákat és befektetőket is becsalogat majd az országba az uniós szerepvállalás nyújtotta nagyobb ismertség.

Az ilyenfajta publicitásnak azonban megvannak a határai. Élek a gyanúperrel, hogy ha megkérdeznék, az európaiak többségének a féléves periódus leletével halvány fogalma sem lenne arról, hogy éppen melyik ország látta el az elnöki teendőket. Mint ahogy az is igaz, hogy ilyen rövid idő aligha alkalmas egy országról kialakított általános

kép megváltoztatására. Főleg, ha – mint hazánk esetében – egy, az elmúlt években jócskán megkopott imázs helyrehozásáról van szó.

Mégis számos érv szól amellett, hogy Magyarországnak tanácsos lenne kihasználni ezt az „önreklámozási” lehetőséget. Először is, az új tagállamokról a belépés óta eltelt idő rövidsége miatt még távolról sem alakult ki olyan letisztult kép, mint a régiekről, ezért érdemes lehet apait-anyait beleadni annak formálásához. Madrid régi motorosként és a spanyol–belga–magyar elnökségi trió első tagjaként, érthetően, túlzottan nem törődött saját országhépe alakításával. Másodsor, a magyarok a spanyoloktól vagy a belgáktól eltérően „első bálzók”, és ez a szokásosnál fokozottabb várakozást kelt Európában elnökségünk iránt, ami egyfajta megfelelési kényszert is kivált. Végül azt sem szabad elfelejteni, hogy a sikeresen levezényelt elnökség hosszú időre megalapozhatja egy ország tekintélyét, és jelentősen javíthatja annak alkupozióit az Európai Unió belül. Érdemes megjegyezni, hogy az EU éppen a magyar elnökség alatt, illetve azt követően kezdi el a minden korábbinál keményebb vitát a hazánk számára kiemelten fontos közös agrárpolitika és felzárkóztatási politika jövőjéről és azok finanszírozásáról. Nem mindegy tehát, hogy milyen nyomokat hagy majd a magyar elnökség.

Ha az eddigi új tagállami elnökségeket vesszük, akkor egyaránt találhatunk

* A szerző a Figyelő brüsszeli tudósítója és a BruxInfo főszerkesztője.

példát viszonylag sikeresre és kudarcosra. A kicsiny Szlovénia, amelyre 2008 első felében az újak közül elsőként került sor, derekasan helytállt, és többnyire kedvező benyomásokat hagyott maga után, mert nem akart sokat markolni, és több kényes jogalkotási ügyben is átvágta a gordiuszi csomót. A csehek ezzel szemben rá egy évre sokkal göröngyösebb utat jártak be, mivel éppen az elnökség félidejében bukott meg a kormányuk, s – bokszyulven szólva – attól kezdve már mindenki csak „a megváltó gongszóra” várt. Pedig a „saját KO-t” megelőzően, Prága nagyon alaposan felkészült az elnökségre.

Szlovénia esete azonban azt is megmutatta, hogy nem elég profi módon menedzselni az uniós ügyeket, az eredményeket jól is kell kommunikálni, különben elmarad a jól megérdemelt elismerés bezsebelése. És mivel Ljubljana csapnivalóan kommunikált, éppen azok nem vették észre és nem méltányolták kellőképpen az igyekezetet, akiktől egy elnökség megítélése elsősorban függ: a média és mindenekelőtt a brüsszeli sajtó.

Az EU-elnökség szakmai és sajtóbeli megítélése nem szükségszerűen vág egybe, sőt gyakran egymással ellentétes is lehet. A szakmai elismerés megszerzéséhez – és ezzel együtt egy ország ázsiójának a növekedéséhez az Európai Tanácson belül – elegendő lehet, ha a magyar szakdiplomata vezetésével olajozottan működik a döntések előkészítése, majd később a politikai szinteken azok meghozatala. Hiszen éppen a kényes tárgyalások és a dossziék lezárása viszi előre az európai folyamatokat. A szaktémákat figyelemmel kísérő brüsszeli sajtó számára természetesen ez is az elnökség eredményességének egyik

mércéje lesz, de korántsem az egyetlen. Hiába ugyanis a színvonalas tartalom, ha a kommunikációba hiba csúszik, és a folyamat közben, illetve annak lezárását követően az eredményekről senki nem értesül.

A hazai és a nemzetközi sajtó nem ugyanarra fókuszál majd a magyar fél év alatt. Miközben az előbbi számára az a fő sztori, hogy éppen a magyarok lesznek hat hónapon át a vezérlőpultnál, addig külföldi kollégáik számára lényegében másodlagos, hogy melyik ország adja az elnökséget, ők a konkrét eredményekre kíváncsiak. És mivel az elnökséghez kapcsolódó események zöme Brüsszelhez, Luxemburghoz és Strasbourghoz köthető, az európai közvélemény javarészt az Európai Bizottságnál akkreditált körülbelül ezer tudósítón keresztül értesül majd az EU és a magyar elnökség munkájáról és teljesítményéről.

Milyen várakozások előzik meg mértékadó sajtókörökben a közelgő magyar elnökséget? A válaszhoz érdemes egy kicsit visszakanyarodni a múltba, még a 2004-es bővítés előtti időbe, amikor szinte szabállyá vált, hogy a túlmotivált kis tagállamok (elsősorban Luxemburg, Finnország és Svédország) hatékonyságban és eredményességben általában lepipálták a feladatot sokszor csak ímmel-ámmal teljesítő nagy tagországokat. Azóta azonban több olyan új körülmény is megjelent, amely megváltoztatta ezt a helyzetet. Mindenekelőtt már korábban is nyilvánvaló volt, hogy egy kis ország elnöksége főleg a belső uniós ügyekben tud hatékony lenni, a nemzetközi porondon már kevésbé, hiszen az Egyesült Államok, Oroszország és más fajsúlyos partnerek csak a hozzájuk mérhető országokat veszik komolyan.

Jó példa erre *Tony Blair* nemrég publikált könyve, amelyben leírja, hogy *George W. Bush* sehogy sem akarta megérteni, mit keres az EU küldöttségében a belga kormányfő, noha éppen Belgium volt az EU soros elnöke... *Nicolas Sarkozy* francia elnöknek az orosz–grúz viszálykodás leállításában játszott vezető szerepe egyértelművé tette a „nagy és kis elnökségek” lehetőségei közötti különbségeket.

További lényeges fejlemény, hogy a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése látványosan csökkentette a soros elnökségek szerepét, és még inkább azok láthatóságát. Ez egyébként részben optikai csalódás, hiszen a miniszteri tanácsok többségében továbbra is az éppen elnökséget adó ország irányítja a munkát. De az Európai Tanács állandó elnökének (*Herman Van Rompuy*-nek), valamint a kül- és biztonságpolitikai főképviselőnek (*Catherine Ashton*-nak) a megjelenése éppen azt a két kormánytagot szorította háttérbe, akik korábban a legaktívabb szerepet játszották a soros elnökségek működésében. A külügyminiszterről és a miniszterelnökről van szó, akik az új intézményi rendszerben kénytelenek Van Rompuy és Ashton árnyékába húzódni és jobbra statisztaszerepet alakítani. Ebben van némi kockázat, hiszen hogyan várható el egy kormányfőtől, hogy folyamatosan ellenőrizze és szükség esetén jobb munkára sarkallja minisztereit az uniós szintéren, ha ő maga nem vesz részt az elnökség aktív alakításában?

Szerencsére az új felállás kompenzáló elemeket is tartalmaz, elsősorban a kormányfő, és nem a külügyminiszter számára. Növekszik például az állam- és kormányfők stratégiai irányító szerepe, akik a korábrinál gyakrabban és – ami

legalább ennyire lényeges – szűk körben találkoznak. Márpedig ebben a körben az eddiginél nagyobb szerep jut a személyes kvalitásoknak – egy ambiciózus és gyors észjárású kormányfő nagyobb tekintélyt képes kivívni magának és országának.

Az új struktúra a nagyobb elnökségi baklövések elkövetésének esélyét is megszünteti, vagy minimálisra csökkenti olyan területeken, ahol – főleg – az új tagállamok meglehetősen kevés tapasztalattal rendelkeznek. Csehország rögtön az elnöksége kezdetén beleszaladt egy nagy pofonba, amikor a kormányfő szóvivője az elnökség nevében egy félreérthető nyilatkozatot tett a közel-keleti konfliktusról. A nemzetközi sajtó egy része ezt azonnal a zöldfülűség és az inkompetencia számlájára írta. Ilyen csapdahelyzet a jövőben nem lesz, mert mostantól minden hasonló ügyben a kül- és biztonságpolitikai főképviselőnek kell majd állást foglalnia.

Mindezek következtében a média elvárásai csökkentek, és érdeklődése a mindenkori soros elnökségek iránt valamelyest lanyhult. A brüsszeli sajtó ettől függetlenül árgus szemekkel figyeli majd az egymást követő elnökségek tevékenységét és esetleges botladozásait. Általánosságban megállapítható, hogy az EU hat alapító tagállamának (Franciaországnak, Németországnak, Olaszországnak és a három Benelux országnak) sajtója kritikusan és nem mindig jóindulattal viszonyul az új tagállamok elnökségeihez.

Profí és gyors tájékoztatással persze kihúzható a sajtókritika méregfoga. Ez azonban jelentősen eltérő kommunikációs kultúrát feltételez, mint amely Magyarországon az elmúlt évtizedekben meghonosodott, és ami a csatlakozás

óta a magyar európai uniós sajtókommunikációt jellemezte. Utóbbiból ugyanis szinte teljesen hiányzott a proaktív megközelítés, amely a sokszereplős brüsszeli játéktérben a sajtókommunikációt fontos eszköznek tekinti a nemzeti célok eléréséhez. Bármennyire is furcsa, hazánk állandó brüsszeli képviselőjének mostanáig nem volt szóvivője, aki alkalomadtán a magyar álláspontról tájékoztatta volna a külföldi médiát. Az elnökséggel természetesen változni fog ez a helyzet, ám az ezzel megbízott személyek fél évig nem Magyarország, hanem az elnökség nevében nyilatkoznak majd, ami lényeges különbség. A tájékoztatásnak folyamatosnak kell lennie, mivel az EU-elnökségek nem rendelkeznek kommunikációs monopóliummal. Ha egyáltalán nem vagy rosszul tájékoztatnak, akkor majd mások töltik ki az űrt, és elveszítik befolyásukat az ügyek menetére.

Jó okkal feltételezhető, hogy a fél-éves EU-elnökség számos más szempontból is alkalmas lehet a szemek felnyitására Magyarországon. Az egyik kétségkívül az Európai Unió működésével kapcsolatos tudásra vonatkozik. Nálunk régebben csatlakozott országok körében járta az a mondás, hogy akkor váltak igazából az EU tagjává, amikor az első uniós elnökséget lebonyolították. Az elnöki funkció révén ugyanis egy addig még marginális helyzetben lévő ország egyszerre bekerül az uniós masinéria és döntéshozatal középpontjába; még a „zenekart” sokszor a háttérből dirigáló nagy tagállamok számára is megkerülhetetlenné válik, ténylegesen rálátása lesz a kulisszatitkokra, végső soron az Európai Unió működésére. Az így összegyűjtött tapasztalat és kapcsolatrendszer a későbbiekben is

nyilván értékes segítséget nyújt, amikor a szóban forgó ország csak „mezei tagként” vesz részt a folyamatok alakításában.

Az elnökséggel együtt járó feladatok szakszerű és hatékony ellátása a hazai államigazgatást is óriási kihívás elé állítja majd. Szakdiplomatainknak nap mint nap több mint kétszáz tanácsai munkacsoportúléson kell a tagállami álláspontokat konkrét ügyekben közelíteniük egymáshoz, amihez világos tárgyalási mandátumok, a politikai színtről gyors döntések, valamint tárgyalásvezetési készségek szükségesek. Az elnökség tehát elvileg hozzájárulhat az elavult, lelassult és kevésbé hatékony apparátus felrúzásához és modernizálásához. Nagy kérdés ugyanakkor, hogy ez a felörgés csak átmenetinek bizonyul-e, és az államigazgatás az elnökség kipipálása után visszasüpped-e korábbi állapotába, avagy sikerül tartós fordulatot előidézni.

Hasonló okból egyelőre nyitott kérdés, hogy a hazánkhoz hasonló méretű országok számára ritkán adódó európai szereplés hozzá fog-e járulni az egyre jobban erősödő hazai provincializmus meghaladásához, de legalább bizonyos fokú visszafordításához. Magyarország ma mentális értelemben távolabb áll Európától, mint a 2004-es csatlakozás előtt, ami egyebek mellett azon is lemérhető, hogy a magyar közvélemény egyike a leginkább euroszeptikusnak. Ez részben az EU-tagsághoz fűződő gyakran irreális várakozásokkal magyarázható. De a politikának is súlyos felelőssége van abban, hogy a magyarok hozzáállását az unióhoz ma elsősorban a várható anyagi haszon, vagyis a pénzügyi támogatás mértéke határozza meg, vagy már az sem.

Az EU azonban többet kínál a pénzügyi transzfereknél: lehetőséget. Esélyt például a hazai cégek számára, hogy a különböző csatornákon keresztül az üzleti érdekeiket közvetlenül érintő ágazati szabályozásokra ráhatással legyenek, és partneri hálózatokat építsenek ki. Ebben nagyságrendekkel több pénz van, mint a támogatásokban, jóllehet senkinek nem hullik az ölébe. Az EU olyan lehetősége-

ket nyújt, amelyek elvileg mindenki számára rendelkezésre állnak, de amelyekből mindenki azt hoz ki, amit akar és tud.

Éppen a lehetőség és a potenciál a leendő magyar elnökség két kulcsszava. Jól hangzó szavak, amelyeket tartalommal is meg kellene majd tölteni. És akkor utólag elmondhatjuk, hogy hosszabb távon is megérte Magyarországnak az elnökségi kaland.

MARTIN JÓZSEF*

Varázspálca nélkül

A soros elnökségről alighanem kétféle tévhit képzelhető el: az, amelyik túlbecsüli az Európai Unió e sajátos döntéshozatali intézményének jelentőségét, és az, amely kicsinyíti, leértékeli. Találkozni mindkét változattal. Az utóbbi lényege tulajdonképpen abban foglalható össze, hogy „ebbe belebukni úgysem lehet”. Akik így vélik, egyfelől hivatkoznak arra, hogy a Tanács vagy háromezer brüsszeli alkalmazottja azonnal kész a segítségre, ha a soros elnökséget adó ország apparátusa bajba kerül; másfelől a régebbi cseh és a mostani belga példát emlegetik: Prágában alapos belpolitikai bonyodalmak szegélyezték a soros elnökség programsorozatát, ám a feladatokat végül – nagyjából-egészéből – sikerült teljesíteni, s alighanem ezt mondhatja majd el magáról a mostani belgiumi elnökség is.

Az intézmény jelentőségének, pontosabban a magyar érdekek érvényesítésének túlbecsülése talán a lekicsinylésnél is erősebben kísért. A pontatlan szóhasználatok azt a benyomást kelthetik az uniós fórumok – valljuk be, nagyon is szövevényes – rendszerét kevésbé ismerőkben, hogy itt most soha nem volt lehetőséget kap hazánk arra, hogy „vezesse” az Európai Uniót, megszabja a tennivalókat, kieszközölje a feladatok megoldását. Különösen fölerősödhet ez az elgondolás – amely nem több pusztán illúzióknál – olyan érzékeny, a magyar múltat és mai külpolitikai prioritásainkat egyaránt alapvetően érintő kérdések esetében, mint amilyen a kisebbségi politika.

Úgy gondolom, hogy az unióval foglalkozó politikusok, a politikai elit tagjai – álljanak bármelyik oldalon is –, s kitüntetett helyen, a média munkatársai nem tudják elégszer elmondani, hogy a soros elnökségnek otthont adó ország éppenséggel nem saját érdekeit képviseli az általa elnökölt rendezvényeken, hanem az egész unióét. (Olyannyira, hogy – mint tudjuk – a rendező ország másik képviselője is jelen van az adott üléseken, hogy képviselje az adott állam érdekeit, mivel az elnök ezt nem teheti.) A választékos szóhasználatnak, a pontos megjelölésnek nagy szerepe lehet abban, hogy ne keletkezzenek illúziók. El kellene kerülni a magyar biztosokkal kapcsolatban még mindig elő-előbukkanó hibát: uniós csatlakozásunk óta hallható – ma már talán ritkábban –, hogy a magyar biztos „Magyarországot képviseli a Bizottságban”. Ez a megfogalmazás félrevezető lehet a szélesebb közvélemény számára, amint az is, hogy egyik vagy másik magyar prioritás „legtöbb feladata” valószínűleg megoldható lesz a félévi elnökség folyamán.

Eltekintve attól, hogy most már szép számú magyar elnökségi prioritás gyűlt össze (agrárpolitika, energetikai együttműködés, Európa gazdasági hatékonyságának növelése, romaintegráció, vízpolitika, kisebbségi és emberi jogok, s akkor még nem említettem a bővítést, kivált Horvátország csatlakozását, valamint a posztszovjet térséggel foglalkozó Keleti Partnerséget), nem lenne szabad elfeledkezni arról, hogy huszonhét ország egyeztetési mechanizmusának me-

* A szerző újságíró, főiskolai tanár, az Európai Újságírók Szövetsége Magyar Tagozatának elnöke.

netét gyakorlatilag lehetetlen előre látni, következképpen nem érdemes jóslatokba bocsátkozni. A médiának is tartózkodnia kellene az olyan hangzatos megfogalmazástól, hogy csatlakozása óta hazánk „először áll az unió élére”. Ez tárgyszerűen sem állja meg a helyét, mert egyfelől csak a Tanács – tehát az egyik uniós intézmény – élén lehet emlegetni a soros elnökséget adó országot, másfelől és megint csak: az „unió élén” kifejezés illúziókat támaszthat. Mert aki az élén áll, az vezet, s a vezetéshez a feladatok konkrét megvalósítását is társíthatják azok, akik az EU-t nem ismerik. Vagyis a széles értelemben vett politikai elitnek többször kellene utalnia arra, hogy a soros elnökséget adó országnak elsősorban reprezentációs, ügyvezetői, napirend-kijelölői, valamint képviseleti szerepe van (utóbbi a Tanács képviseletére vonatkozik más EU-s intézményekben, valamint a nemzetközi szintén).

A szerényebb – meglehet, szürkébb – szóhasználatra int az is, hogy a soros elnökséget a Lisszaboni Szerződés annyiban mindenképpen leértékelte, hogy a Tanácsnak – *Herman Van Rompuy* személyében – immár van két és fél évre kinevezett elnöke. Igaz ugyan, hogy a német–portugál–szlovén és a francia–cseh–svéd trió után hazánk már a harmadik intézménysített hármásban – spanyol–belga–magyar – vesz részt, s a korábbi hat hónap helyett most már másfél évre és jó előre összehangolják a teendőket, de az állandó elnök a politika perszonalizációjának korában mégis csökkenteni az elnökséget adó ország mozgás- és feladatterét.

Idekívánkozik még egy megjegyzés, bár nem feltétlenül a magyar elnökség küszöbén aktuális, de a reális számvetéshez hozzátartozik: úgy gondolom, hogy a soros elnökség intézményét – akár a

döntéshozó fórumok egy részét – immár kinőtte a harmincas taglétszámot erőteljesen megközelítő s nemsokára akár elérő Európai Unió. Eredeti célja szerint a soros elnökség éppen arra volt hivatott, hogy a „kicsik” minél gyakrabban jussanak szóhoz a sokféle ágazó, rengeteg tárgyalási fórumot mozgó uniós politikában, noha a lényegi kérdések meghatározásában döntő szavuk nyilvánvalóan a világpolitikai mércével is középhatalomnak számító nagyoknak volt és van, s közöttük is – mint az elmúlt hónapok is mutatják – a német–francia kettősnek. (Ebben történetesen nem sok újat hoztak az integrációs évtizedek, lényegében az alapítás óta ez a tandem szabja meg a mozgásirányt.) Ám az eredeti cél maradéktalan megvalósítását éppen a nagy taglétszám hátráltatja, Magyarországra például – ha ez a rendszer maradna – csaknem másfél évtized múlva jut majd ismét elnökség. Ma még azonban nem tudjuk, hogy az uniós hegyek vajúadásából az elkövetkező években mi születik; az eredetileg a hatokra, de legfőjebb a tizenkettekre szabott döntéshozatali ruhát hogyan sikerül átszabni.

Maradjunk tehát a jelenben, s koncentráljunk az elkövetkező félévre, a küszöbönálló elnökségre. A kínálózó rengeteg megközelítési lehetőségéből kettőt ragadok ki: egyfelől a pártpolitikai dimenziót, másfelől azt a páratlan szereplési lehetőséget, amit a soros elnökség kínál. Ami az elsőt illeti: ha reálisan tekintünk a magyar politikai és szellemi közállapotokra, akkor annyi jegyezhető meg, hogy az elnökség előkészítését sikerült megóvni a túlzottan zajos pártpolitikai vitáktól. Ebben bizonyára szerepet játszanak a hivatalban lévő legfőbb külpolitikai tisztségviselők jobbára higgadt állásfoglalásai; a közelmúltban például

Martonyi János külügyminiszter úgy fogalmazott, hogy az új kormány tevékenysége „egyszerre alapoz elődjeinek eredményeire és az új kezdeményezésekre”. A folytonosság és a nyitás e kettőségét, amely különben minden reálpolitika egyik kulcseleme, viszonylag ritkán hallani ki a napi pártpolitikai csatazajból. A külügyminiszter másik megfogalmazása, amelyben az értékalapú külpolitikáról szólva a gazdasági és politikai stabilitás, illetve a kiegyensúlyozott szomszédságpolitika mellett a belpolitikai egységet is megemlítette, arra enged következtetni, hogy a természetes és szükségszerű viták a jövőben, vagyis az uniós elnökség fél éve alatt sem lépnek túl a plurális demokráciákban megszokott határokon.

A nemzeti érdek mindenképpen az lenne, hogy a kétharmados többségre építő kormány és a különben megosztott ellenzék megtalálja az elnökségi feladatokban a közös nevezőt: a hozzánk érkező sok száz diplomata, magas rangú hivatalnok és a nagyjából 250 rendezvényről beszámoló újságíróserég előtt így egy felnőtt demokrácia imázsát tudnánk fölmutatni. És ebben rejlik az elnökség valóban egyedülálló lehetősége: önmagunknak, értékeinknek, kultúránknak kivételes hírverésére nyílik itt mód, s nem pusztán Budapesten, hanem a jó érzékkel kiválasztott helyszíneken, Gödöllőn, Debrecenben és Balatonfüreden is. Szintén jó alkalmat teremt az elnökség arra, hogy a tanácskozásoknak ott-hont adó állami intézmények maradandó módon szépüljenek, gazdagodjanak, hiszen lesz élet az elnökség után is. Vagyis e sajátos uniós intézmény jóvoltából az unió megváltoztatásának ábrándja helyett önmagunk helyzetének csekély, de

maradandó javítását tűzhetjük ki célul, s ugyancsak megfakult hírnevünk alapos módosításának reményét. Egy korrump, mélyen megosztott, külpolitikai cikkcakkokat követő, befelé forduló és borúlátó ország képe helyett valami mást tudnánk közvetíteni legszorosabb szövetségeseinknek Európában.

A reális cél tehát az unió befolyásolása és önképünk javítása: ehhez a kormányzat és az ellenzék jól körülhatárolt együttműködése mellett szükség lenne a lehető legteljesebb nyitásra a civil szervezetek és a média felé. A hozzánk látogató külföldi újságírók, közvélemény-formálók, elemzők fogadásában, szakmai tájékoztatásban a hazai sajtószervezetek, az érdekképviseltek, az önkormányzatok, az egyházi intézmények eredményesen segíthetnék a kormányzat munkáját. Ha a döntéshozók tudatában lesznek annak, hogy nem pusztán a miniszteri tárgyalásoknak van jelentőségük, hanem minden egyes találkozásonak, bárhol legyen is az, akkor a soros elnökség a nemzeti közjó szempontjából megsokszorozhatja hatékonyságát, bár a gazdagon adagolt prioritások terén minden bizonnyal szerényebb feladatteljesítéssel kell majd megelégednünk az elnökség végén.

Ami különben érthető, hiszen varázspálcák meg csodák nincsenek, a hat hónap pedig szinte pillanatnyi idő ahhoz a tengernyi feladathoz képest, ami erre a politikatörténetben egyszervolt, a külvilágra változatlan vonzerőt gyakoroló és ezernyi feladat megoldását maga előtt görgető integrációs képződményre vár. Amelyet mi is a magunkénak mondhatunk, s ha ügyesek vagyunk, most egy kicsit közelebb vihetünk a legszélesebb közvéleményhez.

HELTAI PÉTER*

Feljegyzések a pesszimisták házából

A politika szerint az EU-elnökség intézménye komoly presztízs, de egyben hatalmas felelősség is. Magyarországnak, amikor átveszi a Tanács irányítását, szem előtt kell tartania a tagállamok érdekeit és törekednie kell a kompromisszumra. A magyar elnökség programjának 75 százaléka a belga elnökségtől örökölt programokból áll, a fennmaradó 25 százalékot pedig az előre nem látható események töltik ki – ennek kell sajátos magyar ízt adni.

A fenti gondolatok egy kormánypárti politikustól származnak, de valószínű, hogy az ellenzék is egyetért mindezzel. A probléma csak az, hogy az EU támogatottsága ma a tagországok közül Magyarországon az egyik legalacsonyabb. Egyes vélemények szerint ennek oka, hogy túl nagyok voltak a várakozások, amelyek értelemszerűen túl kevés eredményhez vezettek. Sokan úgy vélték, hogy a tagság önmagában gyorsuló gazdasági növekedést és bérfelzárkózást, fokozódó külkereskedelmi integrációt és bővülő tőkeáramlást eredményez. Hasonló nagy várakozás előzte meg az uniós támogatásokat is. A magyar cégek azonban egyelőre nem tudták kihasználni az egységes piac adta előnyöket. Csalódott a magyar közvélemény a határon túli kisebbség helyzetének megoldásával kapcsolatos reményeiben is, mert kiderült, az EU nem kíván döntőbíróként beavatkozni a vitás kérdésekbe. De azok a pragmatikusnak kikiáltott remények sem váltak be, miszerint a regionális fejlesztésben a közös érdekek felülkerekedhetnek az etnikai érdekeken.

A közvélemény szerint az ország szinte semmilyen értékelhető eredménnyel nem büszkélkedhet a hatéves tagság után. Bár azt azért általában nem vitatják, hogy a globális válság sokkal keményebben érintené hazánkat, ha nem lenne az EU tagja. De miközben az Európai Unióhoz 2004. május 1-jén csatlakozott tíz állam gazdasága a belépés óta eltelt időben bővült, Magyarország igen keveset tud felmutatni a gazdasági növekedés tekintetében is: mindössze 9,9 százalékot, szemben a 35,8 százalékos szlovák vagy a 23 százalékos lengyel növekedéssel. Magyarország az eurót sem vezette be.

Nemcsak a gazdaságpolitikában, de a kultúr- vagy külpolitikában sincs sok előremutató fejlemény. Az egyetlen – és széles körben érzékelhető – pozitív történet a schengeni csatlakozás volt. *Summa summarum*, ma a magyar polgárok többségének az EU-hoz való viszonya legfeljebb egy vállrándításban merül ki; nehéz tehát elképzelni, mi lesz az – mégolyan sikeres EU-elnökség után is –, ami ebből az álláspontról kimozdíthatja őket. A kérdés tehát a média számára nem is az, hogy mit jelent a magyar elnökség, hanem mindenekeelőtt az, hogy mit jelent számunkra az uniós tagság.

Szakértők szerint a kiábrándultság oka abban is keresendő, hogy a média rosszul fogalmazta meg a magyar igényeket a csatlakozás előtt. Ebben nem kis szerepet játszott a felületes kommunikáció; a média nem akarta megérteni, hogy nem az a fontos az országnak, hogy mi-

* A szerző újságíró, kommunikációs szakember.

ilyen pénzügyi feltételekkel lép be az unióba, hanem az, hogy a szervezet jövőképei közül melyiknek a megvalósulásához fűződik legtöbb érdeke. A média nem segítette az állampolgárokat abban, hogy megismerjék a különböző demokratikus uniós eljárásokat. Ma is gyakoriak az uniós intézmények működését egymással összekeverő, leegyszerűsítő cikkek. Az EU reformjáról szóló párbeszédben a magyar sajtó képviselői csak tisztes távolból vettek részt. Ehelyett inkább a belső viszálykodással voltak elfoglalva, az uniós csatlakozást sztereotípiákkal intézték el.

Jómagam ezt a véleményt nem tartom igazi magyarázatnak, akkor sem, ha vitathatatlanul sok benne az igazság. A média ugyanis nem vádolható azzal, hogy kevés információt adna, vagy adott volna az Európai Unióról. Rengeteg nyomtatott és elektronikus anyag készült az EU-ról. A baj okát a csatlakozást megelőző viták általános hangnemében keresném, amely szinte független volt az EU-tól, és voltaképpen inkább a kétféle magyar történelmi hagyományban, vagy inkább magatartásban gyökerezett. És persze a napi hazai belpolitikai történésekben.

Az egyik ilyen hagyomány már nem sokkal a rendszerváltás után megjelent a médiában, és az EU-t idealizálva, mintegy erkölcsi mérceként, valóságos legfőbb jóként állította a magyar társadalom elé, imamalomként kántálva minden belpolitikai konfliktus kapcsán annak „veszélyét”, miszerint nem tudunk majd belépni, mert nem vagyunk elég európaiak. A másik, nem kevésbé idealizált álláspont nagyjából a csatlakozási tárgyalások második felében született, és bizonyos mértékben ma is meghatározó. Ez pedig úgy szól, hogy rosszul léptünk be,

mert nem voltunk eléggé magyarok. Az első az EU-t túlidealizálta, mondván, ha belépünk, tagjai lehetünk egy nagy, fejlett, győztes európai családnak, ahol a bőség és az igazság az úr. A másik, inkább EU-szkeptikusnak nevezhető hangnem a magyar kormány érdekérvényesítő potenciáljának kritikája kapcsán gerjesztett EU-ellenesnek is nevezhető érzelmeket. Az egyik hangnemnek a valósághoz, a másiknak az EU-hoz volt kevés köze. A két hangnem közös bája viszont, hogy mindkét irányzat Brüsszeltől várta a megoldást; mivel viszont az nem jött, mindkettőnél a csalódottság lett az uralkodó. És e két álláspont egymásra talált abban a – szakértők által sokszor kárhóztatott – média-alapállásban, amely szerint a csatlakozás sikere és értéke valójában csak pénzben fejezhető ki. Az egymásra találás annyival is könnyebb volt, mert e kétféle hangnem legfeljebb csak részleges fedésben volt a politikai jobb- és baloldallal: az EU kapcsán nem feltétlenül ott húzódtak a törésvonalak, ahol a belpolitikában megszokhattuk.

A mai magyar kormány szerint az elnökség célja kettős: egyrészt az, hogy Magyarország visszaszerezze megtépzott tekintélyét az unióban, másrészt pedig az, hogy az unió visszaszerezze megtépzott tekintélyét a magyarok szemében. Ehhez zökkenőmentes, kiegyensúlyozott elnökségi periódus szükséges. Hozadéka pedig – mint a külpolitikának általában – csak sokéves távlatban mérhető. A média azonban természeténél fogva a gyors és látható eredményeket szereti; legkevésbé a nyugodt és zökkenőmentes periódusokat kedveli. A média – és nemcsak a magyar! – érzékeny a krízisekre. Mivel az elnökségtől nyilvánvalóan nem várható pénzügyi hozadék, a magyar média minden valószínűség sze-

rint elindul „krízist keresni”. A természetesen megtalált krízishelyzetek pedig hol csúcsosodhatnak ki jobban, mint a magyar EU-elnökség tevékenységének megítélésében!?

És akkor megérkezhetünk oda, ahonnan elindultunk: előkerülhet megint a kétféle történelmi alapállás, a szkeptikus meg az idealista, már ami a magyar elnökség megítélését illeti: Jól képviseli-e a kormány az országot, vagy nem? Megfogalmazza-e a nemzeti célokat, vagy sem? Betartja-e az ígéreteit, vagy sem? Könnyen meglehet, hogy helycserés támadás lesz: vélhetően az eddigi idealistákból lesznek majd a szkeptikusok, és a „magyarokból” az européerek. De akár-hogyan is történik majd, a magyar média megint – orientációtól függetlenül – azt fogja várni, hogy Brüsszel tegyen igazságot. Brüsszel azonban nem oszt igazságot, mert nem az a dolga.

Az átlagpolgárnak persze mindez nem haladja meg, de még csak meg sem közelíti az ingerküszöbét. Az idősebb generációnak mondhatnak bármit, véleménye, ha van egyáltalán, vélhetően már soha nem változik meg az EU-ról. A középkorúak csendes értetlenséggel nézik a fiatalabbakat, s próbálják megérteni: miként lehet úgy élni, ahogy ők. Ők, akik ma itthon, holnap már külföldön ébrednek. Mert gondolnak egyet, és Dublinba mennek dolgozni. Vagy Berlinbe tanulni. Vagy kiruccannak néhány hétre Madridba azokhoz a barátaihoz, akiket pár hónapja, egy svédországi hétvégéjükön ismertek meg, és azóta a közösségi olda-

lakon tartják velük a kapcsolatot. Mert régebben még csak játszottak a számítógéppel, egy ideje viszont tájékozódnak és barátokat gyűjtenek a neten, egyszóval: ott (is) élnek az életüket. Ellesik, vagy eltanulják, hogy más országokban miként élnek a hozzájuk hasonló korúak, és hogy tervezik a közeli, esetleg távoli jövőjüket. Folytatva a generációs gondolatmenetet: a nagy kérdés ma már az, hogyan élnek majd néhány év múlva az unió adta lehetőségekkel a mostani legifjabbak, a most eszmélő 3–12 éves korosztály? Ők még megnéznék ezt-azt a tévében; fogékonnyak is arra, amit látnak-hallanak.

És hogy mi lesz az idősebb közönséggel? Vélhetően az, ami eddig. A média továbbra is tájékoztatni fogja őket az eseményekről, mint eddig, hiszen számtalanszor elhangzott már, hogy a média akkor vállalhat szerepet az EU-elnökség bemutatásában, ha a hétköznapi emberek életéhez közel hozva próbálja meg átadni az ismereteket. Az újságok, rádiók, televíziók, online kiadványok tehát ontani fogják az információkat az eseményekről, amelyeket az emberek egy idő után úgysem fognak követni. Sőt, voltaképpen a média számára sem ezek lesznek igazán érdekesek; azt ugyanis, hogy az EU-elnökség ne kapjon belpolitikai tölte-tet, aligha várhatjuk el a magyar médiától. Az elnökség végén pedig – ha minden normális mederben halad – az emberek legfeljebb ugyanúgy megvonják a vállukat az EU kapcsán, mint eddig. A budapestiek morognak majd még egy kicsit a soha nem látott dugók miatt.

MAGYARI PÉTER*

Szavak mögött a lényeg

A magyaroknak csak 44 százaléka mondta azt egy közvélemény-kutatáskor 2010-ben, hogy előnyös az ország számára az EU-tagság. Ennek nyilván egy csomó oka van: az emberek csalódottak a politikában és a politikusok által képviselt dolgokban, az EU túl bonyolult ahhoz, hogy azonosulni lehessen vele, túl sok korrupciós történet kering a támogatások körül stb. Az okok között bizonyosan ott van az is, hogy alig készülnek érdekes cikkek arról, mi történik az EU-ban, és mi közünk van hozzá.

A politikusok sem igyekeztek a témát erőltetni, lényegében az egyetlen kontextus, amelyben rendszeresen előkerült, az a támogatások megszerzése vagy eltekozlása. Esetleg még korlátozó külső hatalomként állítják be az EU-t, akár arra hivatkoznak, hogy „ezért megmossák a fejünket”, akár arra, hogy „ebben csak azért sem engedünk”. A 2010-es választási kampányban egyetlen erős EU-val kapcsolatos téma volt: az összes parlamentbe igyekvő párt egyetértett abban, hogy a külföldiek földvásárlási moratóriumát meg kell hosszabbítani, és lényegében abban versenyeztek, ki lesz keményebb Brüsszellel szemben.

Az elnökség nyilván jó alkalom a magyarázatokra, érzékenyebb közvélekedés kialakítására, de egyáltalán nem garancia arra, hogy sokkal realitásosabb képet lehet adni az EU-ról. Jó eséllyel a legtöbb cikk az útlezárásokról, a szállodákról, a taxikról és a bárosok által átvert külföldi vendégekről szól majd. És persze lesz rengeteg bürokrata hangvételű sajtóközle-

mény is. Utóbbi még csak nem is a magyar elnökség hibája lesz, az EU-nyelvezet, a diplomáciai óvatosság szabályai nem is nagyon engedik az éles megfogalmazásokat. Az elnökség kapcsán máris elcsépelődött egy ilyen kulcsszó, a „prioritás”, amely tényleg olyan unalmasan hangzik, hogy aki ezzel próbálná eladni az újságját, az bizonyosan totális érdektelenségre számíthat. A „Duna-stratégia”, de még az egyébként hűsbavágó „energetikai biztonság” vagy „kohéziós alapok” kifejezések is abszolút olvasóellenesek, nem is beszélve olyanokról, hogy a „KAP reformja”. Pedig főleg ilyenekről lesz szó.

Mit kellene tennie a sajtónak egy ilyen helyzetben? Figyelni, hogy az események mögött milyen folyamatok vannak. Érthető nyelven, konkrét példákkal megmagyarázni, hogy ezek a műszavak miről szólnak. Az Indexben igyekszem majd eszerint eljárni, és legalább annyit foglalkozni az egyes vitatott ügyekkel, mint az elnökség alatti részeredményekkel. Az elnökség keltette figyelmet így lehet kihasználni az EU elmagyarázására.

Az elnökségnek nyilván lesznek látványos pillanatai, például a csúcstalálkozó a gödöllői kastélyban stb. Ezek jelentősége azonban csak akkor lesz átélhetően közvetíthető, ha a viták történetét sikerül közérthetően feldolgozni, és jelezni, hogy Magyarország számára mi a tétje a döntéseknek. Ha ez sikerül, akkor a kötelező kört már hozta a sajtó. Ez leginkább szorgalom és akarat kérdése lesz. A történések értelmes közvetítésén túl is

* A szerző az Index.hu szakújságírója.

lenne azonban feladata az újságíróknak, mégpedig ellenőrizni a magyar elnökség hatékonyságát. Ehhez már szerencse, ügyesség és mindenekelett a háttérben érdemben kommunikáló diplomaták, beavatottak kellene.

Különösen nehéz lesz arról tudósítani, hogy mit csinál a magyar kormány az EU soros elnökéként. Értelmezhetetlen kiindulópont abból a szempontból vizsgálni az elnökséget, hogy mennyi pénzt vagy derogációt (a szabályok alóli átmeneti mentességet) tudunk szerezni magunknak. Egyrészt az elnöklő ország ilyen nem kommunikálhat, másrészt nem is ez a feladata. Márpedig a magyar újságírók – részben, mert a politikusok a tagság kezdetétől erre szocializálták őket, részben saját felületességük miatt – eddig főleg erre figyeltek.

Az elnökségi munka ellenőrzésekor a valódi feladatokat kellene monitorozni, ami azért lesz nagyon nehéz, mert a logisztikai kérdéseken túli, lényeges tartalmi munka – természeténél fogva – jórészt informális lesz. Miként sikerül összetákolni a kompromisszumokat? Mennyire lesz az elnökség hibája, ha a következő fél évben nem sikerül előrelépni a közös gazdaságpolitika kereteinek kidolgozásában? Ebbe alig lehet majd beleslátni. Az elnöklő országnak a háttérben kell egyeztetnie, nem illik kibeszélnie, sem dicsérnie, sem megbélyegeznie a konstruktív, illetve a makacszkodó tagállamokat. Ugyanígy, a külföldi résztvevőktől sem várhatók egyértelmű és nyílt értékelések.

Az elnökségi munkához kötődő fő feladatok, az alkupozíciók felmérése és a kompromisszumok lehetőségeinek kitalogatása egyáltalán nem a nyilvánosság előtt zajlanak. Mégis, a sajtónak valahogy jeleznie kell, hogy alapvetően ezen dolgozik a kormány, és lehetőség szerint minél többet meg kell tudnia erről.

Ha pedig tényleg azt vizsgálhánk, hogy mit ért el Magyarország az elnökséggel, akkor még ennél is nehezebb lesz érvényes és értelmes megállapításokat tenni. Hiszen konkrét eredmények helyett hosszabb távon beváltható pozíciók megszerzését kellene feltérképezni. Például olyanokat, hogy a következő fél évben zajló háttérmunkával milyen későbbi, támogatásra váltható elköteleződéseket sikerült szerezni? Vagy: mennyire sikerült a keleti tagállamok észak–déli gázvezetékeinek fontosságát tudatosítani a nyugatiakban? Kivívott-e valamelyik miniszter különös tekintélyt magának? Ilyen típusú kérdésekre kell majd keresni a választ.

Nagy vizsga előtt áll a magyar sajtó, amikor mérleget kell vonnia a magyar elnökség teljesítményéről; ezt nagyon nehéz lesz megítélni. Menet közben azonban mindent meg kell tenni, hogy olyan közel kerüljünk a válasz megtalálásához, amennyire csak lehetséges. Ehhez persze együttműködést kell remélni a kormányzattól, hogy a lehetőségekhez képest a lényegről is kerüljön információ a média birtokába.

PÓCS BALÁZS*

A magyar elnökség mákos gubája

A disznóölésre és mákos gubára épülő EU-népszavazási kampányt sokat (és joggal) bírálták ugyan, ám két fontos cél is megvalósult: sikerült felkelteni az emberek figyelmét és megmutatni, hogy az unió a mindennapi életre is hatással van. Ugyanezt a két feltételt teljesíteni a magyar EU-elnökség alatt jóval nehezebb lesz.

Mert hát mi is a magyar elnökség mákos gubája? A felkészülésről szóló háttéranyagokat olvasgatva nem sok ilyet találni. A hazai közvéleményt aligha hozták lázba a „stockholmi program”, a „gazdaságpolitikai koordináció”, a „Keleti Partnerség” vagy az „Európa 2020 stratégia” kifejezések. Pedig fontos ügyek ezek, csak hát...

Ilyenkor mindig érdemes a felmérésre gondolni, amely szerint minden ötödik európai tudja csak megmondani, hány tagállama van az EU-nak. Ezen persze szörnyülködni lehet, de felesleges. Ám alkalmazkodni kötelező. Lenne.

A disznóölés éppen az Európai Unióval kapcsolatos információhiányhoz és érdektelenséghez próbált igazodni – a gond csupán az volt, hogy a figyelemfelkeltés után sem válaszokat, sem érdemi tájékoztatást nem kaptak a magyar választók. A soros elnökség tartalmi elemeit bemutatók még szorultabb helyzetben vannak: először a figyelemfelkeltés kell eljutniuk.

A figyelemfelkeltés fontos terepe – lenne – a média, de itt sokszor újabb akadályba ütköznek az EU megismertetését célul tűzők. Az uniós témákat már

a szerkesztőknek sem könnyű eladni, mert az EU-ról gyakran az „unalmas”, „szürke”, „távoli” szavakra asszociálnak. Nincs valami izgalmasabb történeted? – kérdezik vissza.

A helyzet mégsem reménytelen, csak éppen érteni kell a kommunikációhoz és a média működéséhez. Ebből a szempontból biztató, hogy a Külügyminisztérium az EU-elnökségi kommunikációs főosztály vezetésével újságírókat bízott meg, és ugyancsak újságíróból lett az elnökség szóvivője-háziasszonya. (Kulcszerepet játszanak majd az elnökség brüsszeli szóvivői is, ám a hírek szerint ott kommunikációs háttér vagy médiatapasztalat nélküli emberekre esett a választás.)

Figyelmeztető jel, hogy a magyar EU-elnökségről eddig megjelent/elhangzott híradások szinte kizárólag az elnökségi helyszínekről és a költségekről szóltak (alkalmas lesz-e a gödöllői kastély, mi mennyibe kerül, milyen borokat szolgálnak fel a külföldi vendégeknek stb.). Ezzel be lehetett kerülni a hírekbe, az energiabiztonság, a bankfelügyelet vagy az uniós szomszédságpolitika rejtelseivel viszont nem. Megint csak nem sajnálkozni kell, hanem alkalmazkodni. De hogyan?

Miközben az Európai Unió folyamatosan kesereg, hogy a polgárok eltávolodnak tőle, és nem érzik magukénak az európai ügyet, nem sokat tesz azért, hogy változtasson a helyzeten. Az EU politikusai éveken át szövvényes és átláthatatlan, az emberek hétköznapjaitól

* A szerző a Népszabadság szakújságírója, volt brüsszeli tudósító.

fényvévekre lévő intézményi reformokról vitáztak – és a közvélemény előtt azóta sem derült ki, mit nyert mindezzel Európa.

Majd azt ígérték, hogy az intézményi huzavona lezárásával végre az embereket foglalkoztató problémákra összpontosítanak – de a gazdasági válság idején is hiányzott az európai egység, a közös stratégia. Amikor pedig valóban „húsba-vágó” kérdések kerülnek szóba (bevándorlás, munkanélküliség, versenyképesség), a döntéseket és a terveket lehangoló bikkfanyelvbe, ijesztő szakzsargonba csomagolják.

Tetszik, nem tetszik, az elfásult közvélemény és a kereskedelmi szemléletet mind inkább magáévá tevő (kevésbé elegánsan: elbulvárosodó) média határozza meg a kommunikációs teret, amelyben a magyar EU-elnökségnek is be kell számolnia saját tetteiről. Így még inkább követnie kell azokat a módszereket, amelyek az uniós tájékoztatásban egyébként is célravezetők.

A legnehezebb, legbonyolultabb témát is közérthetővé, „fogyasztóbaráttá” lehet varázsolni, ha 1. bemutatják, miként kötődik a mindennapi élethez, azaz milyen hatása van az EU-állampolgárok életére; 2. ezt konkrét példán, történeten keresztül teszik. Nemhogy a nagyközönséget, de az újságírókat sem szerencsés technikai kifejezésekkel és rövidítésekkel teletűzdelt tájékoztatókkal, háttéranyagokkal bombázni. Márpedig gyakorta ez történik, nemcsak Budapesten, hanem Brüsszelben és más európai fővárosokban is.

S különben is, miért szalasztanak el (akár a politikusok, akár az újságírók) a lehetőséget, hogy színes, izgalmas dolgokról meséljenek? Ezekből akad bőven, bármerre nézünk: EU-bővítés, költség-

vetési viták, bel- és igazságügyi együttműködés, környezetvédelem. Csak venni kell a fáradságot, hogy találjanak valami „földhöz ragadt” konkrétumot, amellyel fel lehet kelteni a figyelmet.

Nem könnyíti meg a magyar elnökség dolgát, hogy látványos – ezért könnyen kommunikálható – eredmények valószínűleg nem születnek ebben a félévben. Lényeges, de már jó ideje napirenden lévő ügyeket kell Magyarországnak görgetnie maga előtt: noha ezek hatékony kezelésén, a kompromisszumok előkészítésén áll vagy bukik minden, szalagcímeket mindebből nehéz gyártani.

De nem is ez a cél. Apró, könnyen emészthető adagokban érdemes az EU-információkat adagolni. Vonatkozik ez az újságírókra és a politikusokra, szakértőkre egyaránt.

Magyarország legnagyobb politikai napilapjaként a Népszabadság is erre törekszik. A legfontosabb uniós hírekről beszámol, nemcsak a külpolitikai és a gazdasági oldalakon, hanem a hétfőnként (2002 óta rendszeresen) megjelenő EU-oldalon is. Ez utóbbin kimondottan a hétköznaphoz kötődő, általában politikamentes történetekkel próbálja megmutatni az uniós „emberi arcát” – magyarul azt, hogy az uniós történések igenis lehetnek érdekesek és színesek.

A magyar elnökség persze kivételes esemény, amelyről a Népszabadság is szeretne kivételes módon tájékoztatni. Éppen ezért szerepel a tervek között egy vagy több, az EU-elnökség témáihoz kötődő tematikus melléklet kiadása. Egy melléklet tartalmát és külalakját tekintve is kiemelkedik az újságból, jobban felkelti az olvasók figyelmét (ezzel vissza is tértünk a figyelemfelkeltés örökzöld céljához), és lehetőséget ad könnyedebb,

olvasmányosabb írások közlésére. Egy kis könnyedség, mint tudjuk, nagyon ráfér az unióra.

És egy pillanatig sem szabad megfélekedni arról (sem az újságcikkek vagy a politikusbeszéd megírásakor, sem a mellékletek vagy a lakosságnak szóló brosúrák összeállításakor), hogy az EU-

tagországok számát csak minden ötödik megkérdezett tudja megmondani. A célközönséget nem lenézni kell, hanem mindent elkövetni, hogy legközelebb már úgy érezze: ez az Európai Unió egész szórakoztató is tud lenni.

És még a mákos gubát sem tiltotta be.

PETHŐ ANDRÁS*

Egy rossz érzés tanulságai

Ismerős rossz érzés fogott el nyár első vasárnapjának éjszakáján. Mozgalmas napok voltak mögöttünk, előbb egyes fideszes politikusok kijelentései nyomán forintpánik tört ki, majd a kormány a korábbi nyilatkozatoknak némileg ellentmondva bejelentette, hogy tartani fogja az elődje által megjelölt hiánycélt, és ennek érdekében kidolgoz egy gazdasági akciótervet. Ezek a fejlemények rengeteg munkát adtak, az [origo]-nál egész hétvégén feszített tempóban dolgoztunk, és versenytársaink is sorra gyártották a híreket és elemzéseket. Ehhez képest azonban, amikor vasárnap késő este kinyitottam a laptopomat, és végigfutottam a nagyobb külföldi újságok weboldalait, még mindig találtam olyan információt a magyarországi történésekről, ami újdonság volt.

A Wall Street Journal számolt be arról, hogy a forint árfolyamának gyengülését látva „európai tisztviselők” telefonáltak idegesen Budapestre, és figyelmeztették a kormányt, hogy rendbe kell tenni a pénzügyeket. Az nem derült ki a cikkből, hogy pontosan kik voltak ezek a tisztviselők, és az információ forrásaként is csak annyi volt megadva, hogy a „helyzetet ismerő” emberektől származik, viszont épp az ilyen jellegű, a történések drámaiságát és fontos nemzetközi vonatkozását bemutató részletek voltak azok, amelyek hiányoztak a hazai beszámolókból. A cikkből írtam egy rövid összefoglalót az [origo]-ra, és közben azon gondolkodtam, milyen szomorú, hogy saját országunk fontos történéseiről egy külföldi lapból többet tudok meg, mint a hazai újságokból.

A rossz érzés azért volt ismerős, mert korábban is találkoztam hasonló példával.

Más nemzetközi vonatkozású történésnél is előfordult, hogy a külföldi lapoknak sikerült feltárniuk olyan részletet, amely addig rejtve maradt a magyar nyilvánosság előtt. A hátrány oka nyilván az, hogy a magyar média alig van beágyazódva azokon a helyeken, ahol a fontos döntések megszületnek.

Hogyan lehetne színtalpak mögötti részleteket megtudni például az uniós intézmények Magyarországot is érintő döntéseiről, ha a legtöbb magyar újságírónak esélye sincs arra, hogy eljusson Brüsszelbe? De még ha sikerül is neki, akkor is legfeljebb csak néhány napot tud ott tölteni, így nem tud érdemi kapcsolatokat kiépíteni az ottani politikai szereplőkkel. (Arról nem is beszélve, hogy az uniós tisztviselőkre szigorú szabályok vonatkoznak. Az egyik brüsszeli intézménynél dolgozó ismerősöm mesélte, hogy egy felkészítésen elmagyarázták nekik, ha egy EU-s dolgozó bemegy egy kocsmába, ott lerészegedik, szétveri a berendezést, és mellel kicotyog valamit egy újságírónak, akkor utóbbi lesz az, ami miatt elő fogják venni.)

Nem mintha a magyar médiában dolgozók többsége égne a vágytól, hogy uniós témákkal foglalkozhasson. Ezek többsége bizonyult, száraz történet, tele bürokratikus elemekkel, a szereplők pedig nem feltétlenül izgalmas, színes egyéniségek. A döntések nagyon lassan, több lépcsőn keresztül születnek meg, és mire eljutnak a végső szakaszba, addigra a szóban forgó kérdések sokat veszít az újdonságértékéből. Ez igaz még az emberek mindennapjait érintő ügyekre is. Hogyan lehet például nagy átörésként tálalni az anyasági szabadságról

* A szerző az Origo.hu szerkesztője.

szóló európai parlamenti szavazást, amikor tudjuk, hogy ez a döntés még legalább két másik fórumot is meg fog járni, és addig még visszájára is fordulhat az egész?

Az elvont kérdéseknél még nehezebb a helyzet. Az EU-ban sokszor az elvekről, az irányokról, a hosszú távú, több évtizedre szóló programokról folyó viták a legfontosabbak, azonban épp ezek bemutatása a legnagyobb kihívás. Nehezen megfogható, az újságírótól is komoly tudást és tájékozottságot igénylő kérdéseket kellene informatívan, de tömören – és lehetőleg még érdekesen is – tálni. Nem egyszerű ez a feladat, és míg egy nyomtatott újság munkatársa élhet abban az illúzióban, hogy vásárlók és előfizetők tömegei olvassák profi módon megszerkesztett uniós rovatát, addig egy online médium újságírójaként a látogatottsági statisztikából világosan látom, hogy az olvasók alig kattintanak rá bármi-re is, aminek a címében szerepel az, hogy EU, vagy az, hogy unió.

Sokan hajlamosak ezt azzal elintézni, hogy a magyar olvasókat nem érdeklik az Európai Unióhoz hasonló fajsúlyos témák, és helyette csak a botrányok és a könnyed szórakoztatás köti le őket. Ez az érvelés azonban sántít. Az internetes látogatottsági adatokból egyértelműen kiderül, hogy igenis tömegek kíváncsiak arra, milyen döntések befolyásolják az életüket, és azt is szeretik megtudni, ezek milyen megfontolások eredményeként és milyen körülmények között születnek meg. Az adózásról, a nyugdíjról, de még az alkotmánybíróság jogköreiről szóló hírek is kifejezetten népszerűek, és az ezek háttérét boncolgató véleménycikkek, elemzések is gyakran bekerülnek a legolvasottabb írások közé.

Magyarország több mint hat éve tagja az Európai Uniónak, ahol a tagállamok bi-

zonyos témákban alávetik magukat a közösen meghatározott szabályoknak, így nyilván az is érdekelné a hazai olvasókat, hogy mi és hogyan dől el Brüsszelben. Egy-egy ottani döntésnek ugyanis közvetlen hatása lehet konkrét magyarországi intézkedésekre, a magyarországi híradásokban azonban gyakran elsikkad ez a fontos kapcsolódási pont. Pedig sokszor egyenes út vezet egy-egy brüsszeli kijelentéstől például egy magyarországi költségvetési intézkedésig, ami aztán tízmillió magyar életére van hatással.

Jól példázta ezt az, amikor az alig néhány napja hivatalban lépett magyar miniszterelnök, *Orbán Viktor* június 3-án Brüsszelben találkozott *José Manuel Barrosóval*, az Európai Bizottság elnökével. A megbeszélést követő sajtótájékoztatón csak néhány magyar újságíró volt jelen, pedig ott hangzott el az utóbbi fél év magyar szempontból egyik legfontosabb kijelentése. Barroso ott tette nyilvánosan is egyértelművé, hogy Brüsszel nem tolerál semmiféle költségvetési lazítást, amivel kemény korlátok közé szorította az új magyar kormányt. A kijelentés akkor nem kapott különösebb visszhangot – az MTI tudósításának még a leadjében, vagyis a legfontosabb információkat tartalmazó bevezetőjében sem szerepelt! –, az annak eredményeként hozott magyarországi intézkedésektől azonban persze már hangozott a magyar média.

Ahhoz ugyanakkor, hogy az olvasók megérthessék a teljes történetet, fontos ismerniük az előzményeket, a kiváltó okokat is. Azzal, hogy most fél évre Magyarország látja el az Európai Unió elnökségét, talán Brüsszel is közelebb kerül egy kicsit Budapesthez, és az újságírók sem maradnak le az eddig távolinak, unalmasnak, valójában azonban utóbb sokszor megkerülhetetlenül fontosnak bizonyuló történésekről.

BARABÁS MIKLÓS*

Magyarország EU-elnökségéről civil megközelítésben

Az indulásról

Az idejében elkezdett és folyamatosan, következetesen végigvitt előkészítő munkát általában nem szokták a hazai civil szektor erősségei között emlegetni. Erre a széles körben elterjedt nézetre kívánt rácafolni az a civil kezdeményezés, amely 2008 nyarán egy Külügyminisztériumba eljuttatott levél formáját öltötte. Az aláíró szervezetek jelezték benne: késsen állnak arra, hogy rendszeresen foglalkozzanak az akkor még meglehetősen távolinak tűnő, 2011 első felében esedékes magyar EU-elnökség ügyeivel, és lehetőség szerint hozzájáruljanak annak társadalmi előkészítéséhez.

Milyen megfontolások vezették a kezdeményezőket? Bár 2008 nyarán még messze jártunk a civilek számára is fontos újdonságokat hozó Lisszaboni Szerződés életbelépésétől, azt azonban már akkor jól lehetett látni – mindenekelőtt az Európai Bizottság újszerű vonásokat tartalmazó kommunikációs politikáját figyelve –, hogy átalakulóban van az uniós intézményrendszer és a 27 tagállam mintegy 500 milliányi állampolgárának sok esetleges vonást hordozó kapcsolatrendszere. Egyre gyakrabban lehetett ugyanis találkozni a párbeszédre, az együttműködésre törekvő új típusú megnyilvánulásaival, és az ez iránti igény mindkét fél – az állampolgárok esetében az ő érdekeiket és törekvéseiket szervezett formába rendező civil szervezetek –

részéről egyre határozottabban fogalmazódott meg. Hiba lenne azt gondolni, hogy ez a fontos EU-szintű fejlemény észrevétlen maradt az ilyen természetű változásokra érzékeny, azokra odafigyelő, sőt nem egy esetben cselekvő szerepet vállaló hazai civil szerveződések előtt. Bár nyilvánvaló, hogy az európai uniós ügyekkel való foglalkozás sem akkor, sem ma nem meghatározó terepe a civil munkálkodásnak, de ne felejtjük: Magyarország 2004-es európai uniós csatlakozását követően természetes módon erősödtek és gazdagodtak az unióhoz, a közösségi politikákhoz fűződő civil kapcsolatok, az EU-s programokban és az európai szinten tevékenykedő ernyőszervezetekben való hazai részvétel.

Mindezek fényében nem meglepő, hogy különösebb erőfeszítés és szervezőmunka nélkül összeállt az a ma 17 szervezetet számláló és hivatalosan EU2011 Civil Munkabizottság névre hallgató tömörülés, amelyet összetétele alapján nyugodtan lehet nemcsak reprezentatívnak, hanem előlétele alapján EU-elkötelezettnek és megfelelő szakmai ismeretekkel felvértezettnek is tekinteni.

A következő civil szervezetek képviseltetik magukat a EU2011 Civil Munkabizottságban: EU Munkacsoport, Európa Ház, Európa Jövője Egyesület, Európa Mozgalom Magyar Tanácsa, Felsőoktatási Diákszervezetek Egyesülete, Közép-Európai Club Pannónia Egyesület, Magyar Atlanti Tanács, Magyar Természet-

* A szerző az EU2011 Civil Munkabizottság koordinátora.

védők Szövetsége, Mentálhigiénés Műhely, Nagycsaládosok Országos Egyesülete, NCA Nemzetközi Civil Kapcsolatok és Európai Integráció Kollégiuma, Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület, Pán-európa Jogász Unió, Partners Hungary Alapítvány, Századvég Civil Akadémia, Szociális Innováció Alapítvány, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat.¹

Már a Külügyminisztériummal kapcsolatfelvételt kezdeményező levélben is megfogalmaztuk azt az azóta is következetesen vallott alapelvet, miszerint a politikusok, a diplomaták és a szakemberek mellett az egész hazai társadalom, így a civil szervezetek számára is fontos a magyar EU-elnökség: közös erőfeszítést igényel az azzal járó feladatok sikeres és eredményes elvégzése. Az EU2011 Civil Munkabizottság kifejezte készségét és elkötelezettségét, hogy kezdeményező, cselekvő és egyeztetett módon kész hozzájárulni a magyar EU-elnökség céljainak kialakításához, végrehajtásához és – ami szintén kiemelkedő fontosságú – társadalmatisztához.

A történések áttekintésének ezen a pontján érdemes még egy igen lényeges kérdést, a nyitottság ügyét tisztázni. A 17 szervezetet tömörítő munkabizottságunknak eszébe sem jutott a magyar EU-elnökséggel kapcsolatos civil ügyek kizárólagosság elérése, a befelé fordulás: úgy gondoltuk és gondoljuk ma is, hogy elég tágas a cselekvési lehetőséget kínáló terep, ahol minden, az ügy iránt elkötelezett tud értelmes munkát végezni. Mi a partneri alappon történő összefogás híveiként szövetkeztünk, és tesszük azt folyamatosan, amire 2008 nyarán önkéntes alapon vállalkoztunk. S hogy a nyitottság elvét nem kinyilatkoztatásokban, hanem a minden-

napokban gyakoroljuk, arra jó példa, hogy szakmai programjaink, összejöveteleink nyitottak, azokon minden érdeklődő részt vehet. Adatbázisunkban ma már több mint 350 civil szervezet szerepel, akikkel eddigi munkálkodásunk során érdemi kapcsolatba kerültünk: részt vettek műhelymunkáinkban, képzéseinken, tanulmányútjainkon, helyi programokat szerveztek vagy különböző javaslatokat tettek.

Európai és hazai vizeken

Egy bekezdés erejéig még térjünk vissza a kezdetekhez: hogy az ügy iránti elkötelezettségünket miként lehet aprópénzre váltani, abban igen sokat segített az indulásunkkal egybeeső francia elnökség központi civil rendezvénye. 2008 szeptemberében munkabizottságunk is ott volt La Rochelle-ben, ahol több mint 500 civil képviselő cserélt eszmét arról, hogy mit is lehet és érdemes tenni az uniós intézmények és az állampolgárok közötti távolság csökkentése érdekében, hogyan lehet megmagyarázhatóvá és érthetővé tenni az európai uniós politikákat, a gyakorlatba átültetni és megélhetővé tenni az olyan gyakran hangoztatott részvételi demokrácia eszméjét. A francia tengerparti városban tapasztaltak alkalmasnak bizonyultak néhány – a mi későbbi munkánkat segítő – következtetés levonására is:

1. Érdemes folyamatban gondolkodni: az elnökségi hat hónap meglepő gyorsasággal eltelik; ezért van jelentősége a folyamatos előkészítő munkának és annak is, hogyan lehet építeni a későbbiekben az elnökség ideje alatt elért eredményekre.

¹ Bővebben lásd www.eucivil2011.hu

2. Európai léptékben, európai uniós összefüggésekben kell gondolkodni; még egy olyan nagy és befolyásos tagállam, mint Franciaország sem engedhette meg magának, hogy „köldöknéz” módon csak a saját maga számára fontos ügyekkel foglalkozzon; meg kell találni azt a módot, amelynek segítségével intelligensen lehet elegyíteni az európai és a nemzeti politikákat, szempontokat.
3. Könnyű mondani, de annál nehezebb a gyakorlatba átültetni azt, hogy az EU-elnökség lehetőség szerint legyen társadalmi ügy, és ne az egyébként indokoltan zajló belpolitikai csatározások egyik újabb, ígéretes színtere; a franciák ezen a téren is figyelemre méltót alkottak: a kormányzat és a rendezvény civil házigazdái félretették nézetkülönbségeiket, fegyverszünetet kötöttek, és közösen dolgoztak annak érdekében, hogy eredménnyel záruljon az európai civilek reprezentatív összejövele. Azzal is zárult!

Vissza a hazai vizekre: megkeresésünket követően, 2008 szeptemberében megállapodás született a Külügyminisztériummal a folyamatos kapcsolattartásról, amely egyben a magyar EU-elnökségre történő felkészülést, annak társadalmi támogatását kívánta szolgálni. Ennek jegyében rendezte meg 2008 decemberében a Külügyminisztérium és az EU2011 Civil Munkabizottság közösen a „Partnerségben a civilekkel – Készüljünk együtt a 2011-es magyar EU-elnökségre!” című, 250 fő részvételével lezajlott országos konferenciát, amely a további munka alapjait fektette le. Ez utóbbi fontos állomása volt, hogy 2009 februárjában–márciusában nyitott jellegű munkacsoportok alakultak, ahol olyan – a tervezett magyar elnökségi prioritásokkal

összhangban lévő – kérdéseket vitattak meg, mint a szociális kérdések, a szegénység, az esélyegyenlőség, az aktív európai állampolgárság, az EU bővítése és a nyugat-balkáni helyzet, a környezetvédelem, a fenntartható fejlődés, a klímaváltozás és az energiapolitika. Időközben a Duna-régió stratégiával bővült ez az egyébként is terjedelmes lista.

Mi lett ennek az aprólékos, látványos elemeket nélkülöző, de a civil szakmai felkészüléshez elengedhetetlenül fontos munkának a hozadéka?

Ami kézzelfogható: háttér- és vitanyanyagok, elemzések, különböző javaslatok készültek, amelyek kifejezésre juttatták a civil szervezetek érdeklődését, sok esetben az egymással is vitatkozó álláspontokat. De ami a jól látható, mérhető, kézzelfogható eredmények mellett hasonló súllyal nyomott a latban: az a formálódó, fejlődő gondolkodásmód, amelynek keretében egyre több szállal kapcsolódott össze az európai és a hazai megközelítés. Vitákban, eszmecserékben, egymásra odafigyelve, érvt érvtel ütköztetve tanultuk – és tanuljuk máig – Európát, sajátítjuk el azt a készséget, amelynek birtokában valóban európai állampolgárnak érezhetjük magunkat.

Mérföldkövek

Hadd álljon itt egy konkrét példa mindennek alátámasztására: 2009 júniusában európai parlamenti választásokat tartottak az EU 27 tagállamban, így Magyarországon is. Hogyan lehet azt megmagyarázni a hazai közügyek iránt is sokszor közömbös állampolgárnak, hogy mi a valódi tétje ennek a választásnak, miért fontos a részvétele? Válaszul kidolgoztunk egy közös felhívást, amelyet igyekeztünk

mindenki számára érthető nyelven megfogalmazni és benne érveket felsorakoztatni a részvétel indokoltsága mellett. S hogy mindez ne tűnjön jólfésült irodai ujjgyakorlatnak, a „végtermékkel” kimentünk az utcára és megszólítottuk a gyanútlanul arra járókat. Tapasztalataink összességében egyáltalán nem voltak kedvezőtlenek: ha a sokat próbált fővárosi gyalogos úgy látja, hogy nem akarják harsány módon lerohanni, hanem partnerként kezelik, akkor igenis megnyílik, hajlandó elgondolkodni és véleményt mondani. A hazai kedvezőtlen részvételi tendenciát persze egy ilyen akcióval nem lehetett megfordítani (ilyen illúzióink nem is voltak), de kezdeményezésünk arra mindenképpen alkalmas volt, hogy a tipikusan hazai ügyek megvitatása mellett egy kis európai színnel is szolgáljon.

Részletek az „Értünk, velünk, civilekkel”, a 2009-es európai parlamenti választásokra kibocsátott dokumentumból:

Azt javasoljuk az európai parlamenti választásokon listát állító pártoknak és képviselőjelöltjeiknek, hogy

- az európai intézmények – köztük az Európai Parlament – szabályozott keretek között folytassanak nyílt, átlátható és érdemi párbeszédet a civil szervezetekkel;
- a civil szervezeteknek szervezett módon legyen lehetőségük bekapcsolódni az Európa-politikák formálásába;
- bővülő tartalommal határozzák meg az európai állampolgárság fogalmát, mely fontos szerepet játszik az Európa-tudat, az állampolgári aktivitás formálásában;

- civilbarát módon szabályozzák az európai szinten tevékenykedő egyesületek és alapítványok működésének jogi kereteit.

Az előzőekben már említett francia elnökség alatti központi civil rendezvénytől eltérő jellegű tapasztalatokkal szolgált 2009-ben a cseh, majd azt követően a svéd EU-elnökség. Az előzőre márkánsan rányomta bélyegét a kormányzat és a civil szervezetek meglehetősen feszült viszonya, így a 2009 májusában, Brnóban nemzetközi részvétellel rendezett konferencia nem kapott komolyabb figyelmet. A svédek 2009 októberében Örebróban tető alá hozott rendezvénye pedig mindenekelőtt arról árulkodott, hogy – összhangban a svéd társadalomban élő, sok összetevőjű fenntartással az Európai Unióval kapcsolatban – a házigazda ország civiljei számára nem az EU jelenti az első számú és mozgósító erejű hívó szót. Tanulságot ugyanakkor mindkét elnökség bőven kínált a figyelmesen és közlőrl szemlélő civil számára: egyrészt ismételten aláhúzta a kiegyensúlyozott kormányzat–civil-kapcsolatok fontosságát, amely sajátos hozzájárulást jelenthet egy sikeres EU-elnökséghez, másrészt újra bebizonyította, hogy a társadalom és ennek részeként a civil szervezetek uniós elkötelezettsége csak hosszú és fáradságos munka eredményeként tartható meg, illetve növelhető.

A „trió” és a civilek

Európai szintéren a 2009-es esztendő vége még egy fontos fejleményt tartogatott: december 1-jén életbe lépett a Lisszaboni Szerződés, amely új feltételeket

teremtett az addig is hat hónapos rotációs alapon működő EU-elnökségi rendszer számára. A változás egyik jelentős eleme a trió intézményének létrehozása volt, ami a mi esetünkben spanyol, belga és magyar koordinált fellépést, tartalmi együttműködést feltételezett – mindekelőtt politikai, kormányzati szinten. Ennek egyik kézzelfogható jele az a közösen kidolgozott és 2009 novemberében nyilvánosságra hozott dokumentum volt, amely a 2010. január 1. és 2011. június 30. közötti időszak együttes törekvéseinek, programjainak adta meg a keretét. Minden bizonnyal az első alkalommal óhatatlanul együtt járó kormányzati óvatosság számlájára írható, hogy a dokumentum gyakorlatilag zárt ajtók mögött készült, és egyik ország esetében sem számítottak (civil) társadalmi véleményekre, javaslatokra. Azonban nem szükséges különleges jóstehetség annak megjövendöléséhez, hogy ez a helyzet hamarosan, már a következő trió esetében változni fog.

Az előjelek ismeretében nem érte nagy meglepetés a Lisszaboni Szerződés elnökséggel foglalkozó részeit böngésző olvasót akkor sem, ha az új rendszer társadalmiasítását, a civil szervezetek intézményes bevonását taglaló pontok után kutakodott. Erről ugyanis egyszerűen nem szól a dokumentum. De nem ennyire borús a kép: egyrészt a szerződés 11. cikkelye a korábbiaknál jóval határozottabban fogalmaz – a részvételi demokrácia megerősítése jegyében – a konzultációról, a civil társadalom szervezett bevonásáról az európai politikák alakításába, és ez értelemszerűen vonatkozik az elnökségi ügyek kezelésére is. Másrészt bármennyire is változatosak legyenek a kormányok tapasztalatai a társadalommal, a civil szervezetekkel történő együttműködéssel

kapcsolatban, azért a tendencia egyértelműen a párbeszéd, a részvétel erősítésének irányába mutat. Jól példázza ezt, hogy a spanyol elnökség központi, kiemelt jelentőségű társadalmi eseményére, az Európai Civil Napokra (Málaga, 2010. május 7–9.) jelentős kormányzati támogatással és jelenléttel került sor.

Ismeretes, hogy nincs nagy hagyománya a spanyol–belga–magyar, vagyis háromoldalú civil együttműködésnek, és 18 hónap túlságosan rövid időnek tetszik ahhoz, hogy áttörésről lehessen beszélni. Egy-egy biztató kezdeményezéssel mégis lehet találkozni, például három párhuzamosan megjelentetett kötetben lehet olvasni arról, hogyan él meg a spanyol, a belga és a magyar civil szervezetek a trió elnökséget, vagy örvendetesen intenzívebbé váltak a kétoldalú kapcsolatok. Ez még sok kihasználatlan lehetőséget rejt magában, jó lenne élni velük a még előttünk álló magyar elnökség idején. Ezt úgy hívják, hogy hosszú távú, biztosan megterülő befektetés. Ezt a célt szolgálja a civil trió nyilatkozat is.

Részletek spanyol, belga és magyar civil szervezeteknek a trió elnökséggel foglalkozó közös állásfoglalásából:

- Az EU-elnökségek prioritásai és programjai kialakítása során indokolt a civil szervezetek bevonása. Az e kérdésben tanúsított kormányzati nyitottság az elnökségi munka sikerének fontos feltétele és összetevője.
- Hatékonyabban lehet képviselni és érvényre juttatni a civil véleményeket és javaslatokat, ha azok előzetes egyeztetést követően fogalma-

zódhatnak meg, minél szélesebb társadalmi támogatást élvezve. Jó megoldás lehet a formális vagy informális civil összefogás a trió és/vagy az egyes országok EU-elnökségi programjával kapcsolatban.

- Hasznosnak tartjuk és támogatjuk a trió országok civil szervezetei közötti többszintű és folyamatos együttműködést, mely változatos és innovatív formákat öltve erősítheti az európai gondolat térnyerését, hozzájárulhat az európai intézmények és az állampolgárok közötti távolság csökkentéséhez. Eredményét tekintve mindez túlmutat a trió elnökség 18 hónapos időtartamán.
- A trió elnökség országainak civil szervezetei szorgalmazzák, hogy a különböző, európai szinten működő civil ernyőszervezetek és szövetségek fordítsanak figyelmet az elnökségi prioritásokra és járuljanak hozzá azok megvalósításához.
- Javasoljuk, hogy az Európai Bizottság különböző főigazgatóságai által a civil szervezetek számára kiírt pályázatokban vegyék figyelembe és támogassák a trió elnökség prioritásait, tervezett programjait.

Természetesnek tekinthető, hogy a szervezett európai civil társadalom egyik sajátos intézménye, a konzultatív funkciójú Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) is külön állásfoglalásban fogalmazta meg véleményét az EU-elnökségek és a civil szervezetek kapcsolatrendszeréről. A magyar kezdeményezésre és jelentéstevő munkája nyomán elfogadott dokumentum számos, a jelenlegi trió civil szervezetei számára is megkívánandó javaslatot fogalmaz meg.

Részletek az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság „A civil szervezetek és az EU Tanácsának elnöksége” című dokumentumából:

Az EGSZB

- szorgalmazza a civil kezdeményezéseket, összefogást, beleértve kiemelt jelentőségű civil esemény(ek) szervezését az elnökséget adó országban;
- lépjen fel annak érdekében, hogy a jelentősebb civil kezdeményezések a kormányzatokkal partneri alapon folytatott párbeszéd eredményeként épüljenek be az elnökségi programokba, ezáltal is erősítsék azok társadalmi elfogadottságát és támogatottságát;
- az európai civil szervezetekkel és hálózatokkal kapcsolatot tartó csoportja rendszeresen szorgalmazza az aktuális tanácsi elnökséghez kapcsolódó és a civil szervezetek szempontjából releváns kérdések megvitatását;
- kezdeményezze, hogy a Tanács elnökségét adó országok gazdasági és szociális tanácsai (vagy hasonló intézményei) aktívan kapcsolódjanak be a vonatkozó tevékenységekbe és programokba;
- biztosítsa, hogy a Tanács elnökségét adó ország EGSZB-tagjai kapjanak meg minden segítséget ahhoz, hogy az elnökséggel kapcsolatos munkájukat eredményesen tudják végezni;
- a legjobb gyakorlatok megismertetésével járuljon hozzá ahhoz, hogy a civil szervezetek hatékonyan tudják segíteni a Tanács elnökségét adó ország munkáját.

Visszaevezve hazai vizekre: már csak területi okok miatt sem teszünk kísérletet a magyar EU-elnökséget civil oldalról előkészítő és változatosnak nyugodtan nevezhető események felsorolására. Két dolgot azért mégis szeretnénk megemlíteni: összhangban a magyar elnökségi prioritásokkal, fontosak számunkra a nyugat-balkáni civil kapcsolatok. Ezért 2010 júniusában tanulmányutat szerveztünk Újvidékre, ahol a több mint hatvan résztvevő az együttműködés fontosságáról, a térség Európához történő felzárkóztatásáról folytatott eszmecsere. Álljon itt szemléltetésül a résztvevők által elfogadott ajánlások néhány pontja.

Részletek a „Civil hídépítés” címmel Újvidéken rendezett konferencián elfogadott ajánlásokból:

- Fontosnak tartjuk és támogatjuk a civil szervezetek hozzájárulását a nyugat-balkáni térség országai európai perspektívájának megerősítéséhez. Ehhez a folyamathoz a magyarországi civil szervezetek tapasztalataik átadásával, jó gyakorlataik megismertetésével, kétoldalú és regionális kapcsolataik erősítésével, programok kezdeményezésével és szervezésével készek hozzájárulni.
- Mindezek megvalósítását jelentős mértékben segíti a 2011-es magyar EU-elnökség. Fontosnak tartjuk, hogy a spanyol–belga–magyar trió 18 hónapos programjában szerepel az EU bővítése, és támogatjuk, hogy ez, civil szervezeti részvétellel, az egyik prioritása legyen a magyar EU-elnökségnek.

- Az Európai Bizottságban folyik az EU Duna-stratégiájának kidolgozása. Ebben figyelemmel kell lenni a civil szervezetek hozzájárulására, javaslataira. A tervezett akcióprogram fontos eleme lehet és támogatjuk a Dunai Civil Fórum létrehozását. Ugyancsak támogatjuk a Duna-stratégia elfogadását 2011 első felében, a magyar EU-elnökség idején.
- Fontos fejleménynek tartjuk az aktív európai állampolgárság eszméjének megerősítését és továbbfejlesztését. Támogatjuk, hogy az aktív európai állampolgárság nyitott, befogadó jellegű legyen, mely hozzájárul az Európa-tudat erősödéséhez.

A másik említésre érdemes kérdéskör a Duna. Ismeretes, hogy a tervek szerint a magyar EU-elnökség alatt fogadják el az Európai Unió Duna-stratégiáját. S itt nem elsősorban a protokolláris eseménynek van jelentősége, hanem sokkal inkább annak, hogy a jóváhagyást követően egy tizennégy országot (ebből nyolc EU-tagállam, hat pedig nem) érintő, hosszú távon építkező folyamat veszi kezdetét. Ha jól működik, akkor hatékony eszköze lehet az európai integráció előmozdításának oly módon, hogy ugyanakkor messzemenően figyelembe veszi a régió, az itt élő több mint százmillió ember érdekeit is. Jó tudni, hogy ebből a közösségi építkezésből nem maradnak ki a civil szervezetek sem: ennek egyik jeleként 2010 októberében Budapesten nemzetközi konferenciát rendeztek, ahol a résztvevők a stratégia részeként egy Dunai Civil Társadalmi Fórum létrehozását kezdeményezték.

Részletek a 2010. október 19-én, Budapesten rendezett nemzetközi konferencia állásfoglalásából:

Milyen legyen a Dunai Civil Fórum? Olyan, mely

- nyitottan, befogadó jelleggel működik, bekapcsolódási, részvételi lehetőséget kínálva a térség civil társadalmát alkotók széles köre számára;
- épít a Duna-régió országai civil szervezetei között már meglévő, különböző szintű és formát öltő együttműködési formákra (pl. határ menti kapcsolatok);
- fontos szerepet tulajdonít a még meglévő, történelemben gyökerező ellentétekkel szembeni fellépésnek, a megbékélés, a bizalom légköre megteremtésének és erősítésének, a kulturális sokszínűség fenntartásának;
- tekintettel van arra, hogy a civil szervezetek fontos partnerei az államnak, az önkormányzatoknak, a közigazgatás különböző szintjein működő intézményeknek;
- a civil társadalom sajátos eszközeivel aktívan hozzájárul az Európa-tudat részét képező dunai identitás kialakulásához;
- kifejezésre juttatja, hogy a civil szervezetek készek kezdeményező, alkotó és folyamatos módon hozzájárulni a Duna-stratégiában foglalt gyakorlati megvalósításához és az akcióterv társadalmi ellenőrzéséhez (monitoring).

Célegyenesbe fordulva

Már nyugodtan lehet a napokat számlálni, olyan közel van 2011. január 1-je, az első magyar EU-elnökség kezdőnapja.

A mögöttünk álló több mint két év munkája alapján elmondhatjuk: igyekeztünk mindent megtenni annak érdekében, hogy elkötelezettségünk felkészültséggel párosuljon, és érdemben tudjunk hozzájárulni ahhoz, amit reményeink szerint sikeres magyar EU-elnökségnek lehet nevezni. Ebben a szellemben fogalmazta meg és adta közre munkabizottságunk állásfoglalását, kérve mások támogatását, bekapcsolódását a közös munkába. Rövid idő alatt több mint száz szervezet érezte fontosnak, hogy csatlakozzon. A dokumentum itt közreadott részei arról is tájékoztatást adnak, hogy milyen jellegű civil programokkal szeretnénk emlékeztetést tenni nemcsak magunk, hanem a szép számmal idelátogató külföldi vendégeink számára is 2011 első félévét. Terveink egyik meghatározó eleme egy olyan, a francia La Rochelle-belihez és a spanyol Málaga-hoz hasonló, és a májusi Európa-naphoz kapcsolódó központi civil rendezvény, amely meggyőző módon juttatja kifejezésre magyar elkötelezettségünket Európa ügye mellett. Az ugyancsak 2011 januárjában kezdődő Önkéntesség Európai Éve csak egyike azon kínálkozó alkalmaknak, amelyek további lehetőségeket teremtenek sok-sok honfitársunk bekapcsolódására, az egyéni és a közösségi élményszerzésre.

Magyarországi civil szervezetek állásfoglalása a 2011-es magyar EU-elnökségről (részletek):

A sikeres magyar EU-elnökség iránti elkötelezettségünknek az alábbi állásfoglalásban adunk hangot:

- A spanyol, belga és magyar („trió”) programban megfogalmazottakkal összhangban készek vagyunk civil

szakmai szempontok közreadásával érdemben hozzájárulni a magyar EU-elnökség prioritásainak tartalmi kidolgozásához.

- Folytatni kívánjuk korábbi EU-elnökségek jól bevált gyakorlatát és Európai Civil Fórum elnevezéssel a hagyományos Európa-naphoz kapcsolódva 2011. május 7–9-én nemzetközi találkozót szervezünk Budapesten. Emellett számos szakmai találkozónak, programnak adunk otthont, látogatókat fogadunk.
- Fontosnak tartjuk, hogy a magyar EU-elnökség és annak programjai – a Lisszaboni Szerződés által kínált lehetőségekkel összhangban – társadalmi értelemben nyitottak és befogadó jellegűek legyenek. Készek vagyunk a lehetőségekkel aktívan, alkotó és felelősségteljes módon élni.
- Az Európai Unió fontosnak tartja az aktív európai állampolgárság eszméjének megerősítését, gyakorlatba történő átültetését, az európai civil párbeszéd keretei között. Mi ebben a folyamatban aktív

magyar állampolgárként kívánunk részt venni – és nem csak a magyar EU-elnökség idején!

- Fontos, hogy a társadalom a magyar EU-elnökségről sokoldalú és tárgyyszerű információt kapjon. Sajátos civil eszközeinkkel, így honlapokkal, hírlevelekkel, kiadványokkal és más módon is készen állunk ebben a munkában aktív részt vállalni.
- A magyar EU-elnökség kérdésére úgy tekintünk, mely bennünket, civileket összeköt és a bizalom légkörét megteremtve együttműködésre ösztönöz. Ez olyan kívánatos fejlemény, mely jelentőségében túlmutat az elnökség ügyén.

Ennek a munkának se eleje, se vége. Szerencsére. Olyan folyamatról próbáltunk ugyanis az előzőekben néhány képet felvillantani, amely egyszerre magyar és európai, egyformán megszólítva az Európai Unió intézményeit, döntéshozóit és valamennyiünket, az állampolgárokat is. Ha ebben sikerül némi eredményt elérnünk, azt nyugodtan nevezhetjük sikernek.

KORMOSNÉ DEBRECENI ZSUZSA–MÁRKI LÁSZLÓ*

A NOE bárkája az unió hullámain

Az 1987-ben alakult Nagycsaládosok Országos Egyesülete (NOE) a kezdetektől fogva értékes kapcsolatokat ápol Nyugat-Európában. Éppen ezért magától értetődő természetességgel építettük tovább baráti-szakmai kapcsolatainkat Magyarország uniós csatlakozása után, és ugyanilyen természetes az is, hogy igyekszünk kivenni a részünket a 2011-es magyar EU-elnökségi félév történéseiből is, mivel – mint majd a cikkben utalunk is rá – a magyar prioritások között több olyan elem is megjelent, amely alapvetően fontos az egyesület értékei, céljai és tevékenysége, a családok jövője szempontjából. Mindezek alapján örömmel tettünk eleget az Európai Tükör felkérésének, hogy összefoglaljuk véleményünket, elképzeléseinket.

Mielőtt ismertetnénk, hogyan látjuk a civil szervezetek, és köztük a NOE részvételi lehetőségeit és nehézségeit, röviden összefoglaljuk, milyen folyamat vezetett az egyesület európai közéletben kialakult jelenlegi státusához.

Kapcsolataink, nemzetközi tevékenységünk az 1994-es Nemzetközi Családév előkészületei, majd folyamata során bővültek jelentősen. Bekapcsolódtunk az ENSZ bécsi központja mellett működő szatellit-szervezet, az *NGO Committee on the Family* munkájába, majd 1994 októberében, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet budapesti csúcstalálkozója kapcsán a NOE családpolitikai témájú nemzetközi konferenciát rendezett.

E történések nyomán kristályosodott ki, hogy jelentős szerepünk lehet a volt kommunista országok családszervezeteinek fejlesztésében, együttműködések és nyugat-európai kapcsolataik kialakításában.

1994 nyarán Nemzetközi Nagycsaládos Találkozót tartottunk Gödöllőn. Ennek hosszú távon a legjelentősebb hozadéka az volt, hogy kapcsolatba kerültünk a határainkon túli magyar családszervezetekkel, illetőleg a példánkat látva újabb ilyen szervezetek is létrejöttek. 2001-ben azután megalakult a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, további együttműködésünk ennek keretében folyik.

A portugál és a spanyol nagycsaládosok kezdeményezésére 2004 elején Európai Nagycsaládos Szövetség (*European Large Families Confederation, ELFAC*) kezdte meg működését. A NOE képviselője kezdettől fogva az ELFAC alelnöke, mi rendeztük 2006-ban Győrött a Harmadik Európai Nagycsaládos Konferenciát.

A mi aktív szervezőmunkánknak is köszönhetően, 14 tagországból 63 szervezet által benyújtott petíció nyomán az Európai Parlament 2004. március 9-én határozatot fogadott el a munka és a magánélet összehétközésének előmozdítása és a családok támogatása érdekében.¹

Mire 2004-ben Magyarország az Európai Unió tagja lett, és ezzel a NOE bárkája nyílt vizekre evezett, addigra az egyesület már számos nemzetközi családszervezetben tevékenykedett, és külföldön is nagy tekintélynek örvendett. Már éretten

* Kormosné Debreceni Zsuzsa szociálpolitikai ügyvivő, Márki László a NOE korábbi elnöke.

1 P5_TA(2004)0152, Work, the family and private life - European Parliament resolution on reconciling professional, family and private lives, (2003/2129(INI)).

és sokrétűen együttműködő családszervezetek hálózatával kezdhettük meg az új európai civil életet, és velünk hajózhatnak a határon túli magyar családok is.

A 2004-es év más fejleményeket is hozott, hiszen a NOE egyébként is működő kapcsolatainak további kinyílása mellett megjelentek azok az európai civil hálózatok, amelyek saját tagkörük bővítése és ezáltal uniós lobbimunkájuk erősítése érdekében az új tagországok felé is nyitottak. Ennek a folyamatnak az eredményeként lett tagja a NOE a gyermekszegénység visszaszorításáért küzdő, frissen alakult *Eurochildnak*. Ugyancsak csatlakoztunk a *FEFAF*-hoz (*Fédération Européenne de Femmes Actives au Foyer*), amelynek célja a háztartásban, családban aktív, de munkaerő-piaci jelenlétük híján az unióban rendkívül hátrányos helyzetben lévő nők (és férfiak) érdekeinek képviselése (a *FEFAF* alelnökét is a NOE adja több éve).

Kölcsönös és folyamatos információcsere, egymás céljait támogató akciók, aláírásgyűjtések jellemzik az egymáshoz közel álló értékrendet valló európai élet- és családvédő szervezetek, szakértők és európai politikusok informális koalícióját. 2007-ben például több uniós ernyőszervezet és nemzeti családszervezet tett közvé felhívást az Európai Parlamentben (EP) annak Pártközi Családcsoportjának közreműködésével azért, hogy az Európai Unió vegye fel a csökkentett áfaterhet viselő áruk és szolgáltatások listájára a kizárólag a gyermekgondozáshoz és neveléshez szükséges termékeket és szolgáltatásokat. Vagy egy egészen friss példa: a legutóbbi hetek fejleménye az orvosok és az egészségügyi személyzet abortusszal és eutanáziával kapcsolatos lelkiismereti szabadságát korlátozni tervezett McCafferty-jelentés elleni összefogás, amely teljes sikerrel zárult.

További területe az uniós munkának a kapcsolattartás, az alkalmankénti egyeztetés (mostanában pl. a szülési szabadságok ügyében) a magyar EP-delegáció egyes tagjaival. Bekapcsolódtunk a novemberben lezáruló *FamilyPlatform* kutatási projektbe is, és ennek keretében jelentős munkával támogattunk egy európai szintű kutatást az anyák körében. Konzorciumi tagként évek óta részt veszünk az ún. „*Nesting*” (magyar nevén „Egészséges fészek”) projektben, amely a csecsemők és a kisgyermekek egészséges és biztonságos környezetéért tevékenykedik.

Családszervezetként nem könnyű a dolgunk, mivel a család mint téma az unióban egészen az utóbbi időig nem, vagy csak nagyon periférikusan volt napirenden. Ennek legfőbb oka, hogy a családügy a szubszidiaritás elve alapján a tagországok felelőssége. A családot, mint alapegységet, valamint a családokban élő gyermekeket és fiatalokat eddig nem vette figyelembe az alapvetően gazdasági és foglalkoztatási szempontokat érvényesítő uniós politika. Emberi jogi, szociális, esélyegyenlőségi és foglalkoztatáspolitikai szempontból figyelt az unió a nőkre, a felnőtt korú fiatalokra, az idősekre stb., de magával a családdal nem foglalkozott. Nem csoda, hogy ily mértékig eltávolodva a való élettől meglehetősen nagy sokkot okozott, amikor kiderült, hogy az európai polgárok milliói, köztük a legnagyobb tagországokban élők is, elutasítják az alkotmányserződés tervezetét. Ez volt azonban a kisebbik ijedség. A családok ügyének előtérbe kerülésében sokkal nagyobb szerepe lett a demográfiai folyamatoknak, a vészesen fogyó és öregedő népességnek. Egyik ország a másik után kezdte kongatni a vészharangot, és különféle programok indultak a népesség növelésére. Ezek sorában 2004-ben tette közzé egy ún.

Peer Review program keretében Németország az elsősorban a munka és a család összehangolását célzó mozgalmát (*Lokale Bündnisse für Familie* – Helyi szövetség a családokért), majd a német elnökség idején létrejött a kormányok szintjét érintő Európai Szövetség a Családokért (*European Alliance for Families*). A „helyi szövetség” mozgalmat a NOE is átvette, majd az elmúlt években a *Konrad Adenauer Alapítvány* támogatásával több konferencián is igyekezett a hazai köztudatban elültetni ennek a mozgalomnak az értékét és hasznosságát, szövetségek alakítására buzdítva részben saját tagegyesületeit, részben a helyi önkormányzatokat.

Az európai szintű munkához nagy segítség a Nemzeti Civil Alap nemzetközi kollégiumánál pályázható forrás, e nélkül nem sok lehetőségünk nyílna arra, hogy részt vegyünk azoknak a szervezeteknek a rendszeres rendezvényein (közgyűlések, szemináriumok, policy fórumok stb.), amelyeknek tagjai vagyunk, valamint az uniós intézmények, testületek és egyéb nem-kormányzati szervezetek által szervezett konferenciákon, fórumokon, műhelymunkában.

Ilyen előzmények után jutottunk el a 2011-es magyar elnökség előkészületéig. Hazai fórumokon, tanácsokban és bizottságokban, amelyekben évek óta tevékenykedünk, a magyar időszak közeledtével folyamatosan jeleztük, hogy fontosnak tartjuk a civil szervezetek bevonását, a kormányzat és a civil társadalom együttműködését. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a „mezítlábas diplomácia”, a kialakult európai baráti és szakmai kapcsolatokat, együttműködések révén a civil társadalom – s benne a NOE – sokat javíthat az ország megítélésén, és a hétköznapi emberek kapcsolatainak fejlesztése révén csökkenhetnek az esetleges feszültségócok is.

Előmozdíthatja a magyar elnökségi félév sikerét, példát mutathat egyúttal mindazoknak a tagországoknak, ahol a civil szféra még nem elég erős, vagy éppen már kissé megfáradt. (Meglévő tapasztalatunk volt ugyanis a csatlakozást követő időszakban, hogy a régi tagországok kissé elfásult szervezetei frissítő erőként tekintettek az új tagországok lelkes és dolgozni akaró, értekeiket és érdekeiket szívesen érvényesíteni igyekvő civiljeire.)

Azt tapasztaltuk, hogy az elnökségi időszakot előkészítő kormányzati, külügyi szereplők elvben ugyan kinyilvánították, hogy számot tartanak a civilek közreműködésére, ennek a közreműködésnek a mibenlétéről azonban semmiféle konkrét elképzelést nem sikerült kicsikarni. Ezért aztán számos, az ügy iránt érdeklődő civil szervezet együttgondolkodásba kezdett, és mára oda fejlődött ez a ténykedés, hogy létrejött egy EU2011 Civil Munkabizottság, amelynek mozgatója, összefogója – néhány nagy szervezettel közösen – az Európa Ház. Ebben a munkabizottságban az együttműködést erősítendő jelen van a kormányzati oldal, illetve az uniós elnökséget előkészítő munkacsoport több felelőse is, de a prioritásokat ismerető legfrissebb dokumentumokban is csak igen periférikusan jelenik meg a civil szervezetek szerepe. A munkabizottságnak tehát lesz még bőven feladata annak érdekében, hogy a magyar civil társadalom is aktívan részt vehessen a következő félév történéseiben. (Friss fejlemény, hogy a külügyi vezetés a Parlamentbe hívta az érdeklődő civil szervezeteket, hogy ismeresse a magyar EU-elnökség feladatait, prioritásait. E rendezvény keretében mind *Martonyi János* külügyminiszter, mind *Győri Enikő* uniós ügyekért felelős külügyi államtitkár ismét kinyilvánította a civilekkel való együttműködés szándékát, és azt

a meggyőződésüket, hogy a kormányzati és a civil szféra közös munkája jelentős sikert hozhat.)

A közös munka feltételeit a társadalmi szervezetek oldaláról is érdemes megvizsgálnunk. A hozzávetőleg hatvanezer civil szervezetnek igen kicsi, mindössze néhány száz szervezetet felölelő köre érdeklődik ténylegesen az uniós ügyek iránt, és még kevesebben vesznek részt aktívan uniós munkában. A többségüktől – pl. helyi ügyekre koncentráló kis szervezetektől éppúgy, mint a polgárok nagy részétől – az Európai Unió igen távol van, „elmegy a fejük felett”. Van, aki szeretne ugyan többet tudni és bekapcsolódni a tevékenységi területét érintő európai történésekbe, de anyagi lehetőségei, szakember vagy önkéntes kapacitás korlátai, (tárgyalóképes) nyelvtudás hiánya és idő szűke miatt erre nincs sok lehetősége. Az uniós folyamatok figyelése – részben az általános trendeket, részben pedig az adott civil szervezet profilját illetően – igen sok időt és energiát emészt fel, és nem csupán az angol vagy a francia mint két fő nyelv ismeretét, hanem a sajátos és bonyolult uniós nyelvezet és szókincs ismeretét és használatának képességét is igényli. Sajnos még a magyar nyelvű dokumentumok megértése is nehézségeket okozhat a sajátos nyelvezet miatt.

Az uniós elnökség kapcsán külön nehézség, hogy most elsősorban nem a hazai célok és civil szándékok, szervezeti érdekek lesznek az előtérben, hanem főként európai méretekben és ügyekben kell gondolkodni. Ez, tapasztalataink szerint, ugyancsak gondot okoz, mert sok szervezet a saját céljai és érdekei hazai előmozdításának lehetőségét reméli a civil összefogástól.

Az új magyar kormány által meghatározott elnökségi prioritások nem állnak távol a NOE céljaitól. Ehhez hozzájárult az

is, hogy a trió elnökségben a belga félév egyik prioritása a gyermekszegénység lett, és ebben jelentős szerepe volt az Eurochild kiváló munkájának. A belga elnökség által szeptember elején rendezett, vallóniai gyermekszegénységi konferencián a spanyol–belga–magyar kormányzati résztvevők (részünkről a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium – KIM – társadalmi felzárkózásért felelős államtitkára, *Balog Zoltán*) közös nyilatkozatot írtak alá, amelyben elkötelezték magukat arra, hogy a gyermekek jólétének ügyét politikájuk fő áramába helyezik mind nemzeti, mind uniós szinten, s ebből következően a magyar EU-elnökség prioritásai közé is bekerült a gyermekszegénység ügye. A NOE számára ugyancsak kiemelt fontosságú fejlemény, hogy a *COFACE* nevű ernyőszervezet (*Confederation of Family Organisations in the European Union*), szintén a belga elnökséggel közösen szervezett, közelmúltban lezajlott brüsszeli Európai Családkonferenciáján a magyar elnökségi prioritásokat illetően a Nemzeti Erőforrás Minisztérium (NEFMI) szociális, család- és ifjúságügyért felelős államtitkára, *Soltész Miklós* bejelentette, hogy a magyar elnökség fókuszba helyezi a családot, és ezzel együtt a demográfiai kérdéseket is, abban a reményben, hogy a család ügye ezáltal Európa-szerte hangsúlyt kap, és a következő, lengyel elnökség is továbbviszi majd ezt a témát. A jelenleg ismert tervek szerint március végén egy családi témájú fókuszhat indul majd, amelynek során várhatóan találkoznak az európai családugyi miniszterek, és a NOE is szeretné Magyarországra hívni azokat az európai szervezeteket, amelyekkel együtt tevékenykedik a családokért. A programok még alakulóban vannak, és a megvalósítás nagyban függ attól, hogy milyen forrásokat sikerül mozgósítani – mind pénzben, mind az em-

beri erőforrásokat tekintve –, illetve milyen együttműködést tud kialakulni a NEFMI, a KIM, illetve a Külügyminisztérium érintett munkacsoportjaival. Bízunk abban, hogy az unió budapesti képviselője is partnerünk lesz majd.

Azt mindenesetre leszögezhetjük, hogy a Brüsszelben most bejelentett új prioritás összhangban van az Orbán-kormánynak már a választások során is kinyilvánított szándékával, a kormányprogrammal és a családok érdekében a kormányra kerülésük óta megtett lépésekkel. Mottónk, ami általában jellemzi a munkánkat: „Nem a vak használ honjának, hanem a szemes, nem a mindent dicsőítő, hanem az igazmondó” (*Széchenyi: Hitel*).

Nem feledkezhetünk el arról, hogy 2011 az unióban az Önkéntesség Éve is lesz, ezért a NOE – mint önkéntesek százaival dolgozó civil szervezet – várhatóan bekapcsolódik majd azokba az eseményekbe is, amelyekkel a hazai civil társadalom a figyelmet az önkéntes munka fontosságára és társadalmi hasznosságára igyekszik irányítani.

A már korábban említett Civil Munkabizottság elsősorban a magyar elnökség „társadalmasítása” terén szándékozik tevékenykedni, valamint az aktív európai polgárság, az európai civil párbeszéd erősítését igyekszik előmozdítani – ezek a NOE számára is fontos értékek. A Civil Munkabizottság tervei között szerepel például egy májusi Európai Civil Fórum szervezése, az ebben való NOE-szerepvállalást még természetesen nem tudjuk körvonalazni.

Nagyjából ez a négy terület az, ahol a NOE kisebb-nagyobb mértékben szerepet szándékozik vagy tud vállalni. Más civil

szervezetekkel együtt várjuk, hogy kormányzati oldalról tisztázódjanak az elképzelések, és nyilvánossá váljanak a „házon belül” az általunk láthatónál már nyilván sokkal előrehaladottabb állapotban lévő tervek. Ezek szükségesek ahhoz, hogy mi magunk is adaptálni tudjuk elképzeléseinket, hogy pozitív szinergia révén minél sikeresebbé váljon a magyar elnökség hat hónapja, és továbbvihető, vállalható alapot is adjunk a következő elnökségi időszakra lengyel barátainknak. Ennek érdekében már folytattunk előzetes megbeszéléseket lengyel kollégáinkkal, illetve a V4-országok családszervezeteivel is.

Sikernek tartanánk, ha az elnökségi félévnek köszönhetően tovább erősödnek azok a kapcsolataink, amelyek már a magyar EU-csatlakozás előtt és azóta kialakultak, és megerősödne azoknak a szervezeteknek a szövetsége és lobbijereje, amelyek a családokért, a demográfiai célokért, a gyermekek és a fiatalok helyzetének jobbításáért dolgoznak. Bízunk abban is, hogy az új magyar prioritások: a családok fontosságának és értékeinek fókuszba helyezése, illetve a szegényes európai és hazai gyermekszegénység csökkentésének célja egymást erősítő folyamatokat indítanak el itthon és Európában egyaránt. Ezek révén a tagországok polgárai is közelebb érezhetik magukat az unióhoz, hiszen sokkal inkább róluk szól majd ez a szövetség, és jobb helyzetbe kerülhetnek a családok.

A félév lezárása reményeink szerint nem valaminek a vége, hanem egy új korszak kezdete lesz, amelynek eredményeképpen a Család újra a helyére kerülhet Európában és Magyarországon is, és valóban elkezdődhet a jövő...

LUKÁCS ANDRÁS*

Környezetvédő civil szervezetek várakozásai a magyar EU-elnökség kapcsán

A környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek¹ is készülnek a magyar EU-elnökségre – a hazaiak és a nemzetköziek egyaránt. Példa erre az a nemzetközi konferencia, amelyet a legnagyobb európai civil környezetvédő szervezet, az Európai Környezetvédelmi Iroda (*European Environmental Bureau*, EEB)² és az Európai Zöld Költségvetés (*Green Budget Europe*, GBE)³ rendezett 2010 júliusában Budapesten a Levegő Munkacsoporttal és a Magyar Közgazdasági Társasággal közösen.⁴ A rendezvény célja az volt, hogy elősegítse a magyar elnökség hozzájárulását az európai és a nemzeti költségvetések, illetve adórendszerek környezetbarátabbá tételéhez. A civilek álláspontja szerint ugyanis ez a környezeti állapot javításának egyik leghatékonyabb eszköze.

Az Európai Unió sok dokumentumában szintén alapvető feladatként rögzíti és sürgeti az ilyen irányú átalakításokat: az Európai Bizottság közleményei, az Európai Parlament határozatai és az Európai Tanács következtetései (zárónyilatkozatai) tömegével tartalmazznak ilyen iránymutatásokat, döntéseket. Számos uniós jogszabály kötelezi mind az uniós intézményeket, mind pedig a tagállamokat költségvetésük, adórendszereik zöldítésére. A gyakorlati eredmények azonban eddig siralmasak.

EU-elnöksége során Magyarországnak elkerülhetetlenül komoly szerepet kell vállalnia néhány igen fontos és számos kisebb jelentőségű témában, amelyek alapvetően érintik a pénzügyek zöldítését. A következőkben ezek közül négygel foglalkozunk részletesebben: az uniós költségvetéssel, az energiaadóztatási irányelvvel, a tehergépkocsik útdíjáról szóló irányelvvel, valamint a környezetileg káros támogatások leépítésével.

A cikk természetesen csak egy részét mutatja be mindazoknak a várakozásoknak, amelyeket a környezetvédő civil szervezetek támasztanak a magyar EU-elnökséggel szemben.

1. Az uniós költségvetés

1.1. A magyar EU-elnökség szerepe

Az Európai Unió közös költségvetése 2007 és 2013 között közel 1000 milliárd euró, és bár az EU-tagországok összesített bruttó hazai termékéhez (GDP) viszonyítva ez „csupán” 0,9 százalékot tesz ki, hatása ennél sokkal nagyobb. Egyrészt ehhez a forráshoz jelentős nemzeti önrész társul, másrészt számos területen meghatározza a további fejlődés irányát, harmadrészt általában komoly további állami (önkormányzati), illetve állampolgári hoz-

* A szerző a Levegő Munkacsoport elnöke.

1 A továbbiakban az egyszerűség érdekében: a civilek, illetve civil szervezetek. Amennyiben nem csak a környezetvédő civil szervezetekről van szó, azt külön jelezzük.

2 www.eeb.org

3 www.green-budget.eu

4 A konferenciáról készült beszámoló, valamint az előadások itt tölthetők le: http://levego.hu/kampanyok/europai_zold_koltsegvetes

zárulásokat kényszerít ki a jövőben a fenntartás, az üzemeltetés, a felújítás terén (amit már nem fedez az unió).

Éppen a magyar EU-elnökség idejére esik a 2014 és 2020 közötti uniós költségvetés előkészítésének felgyorsítása. „A belga EU-elnökség idejére halasztódott a Bizottság javaslata alapján az uniós költségvetés félidei felülvizsgálata. A magyar kormány álláspontja szerint most már elsősorban a következő költségvetési keret kialakításának kell hangsúlyt kapnia.” – olvashatjuk a Külügyminisztérium honlapján.⁵ A spanyol–belga–magyar trió szintén előírja, hogy „a három elnökség a bizottsági közlemény benyújtását követően külön figyelmet fog fordítani az uniós költségvetés felülvizsgálatára.”⁶ Az Európai Bizottság vonatkozó közleménye⁷ 2010. október 19-én jelent meg, amiből nyilvánvaló, hogy ennek a munkának az oroszán-része a magyar elnökségre hárul.

1.2. A civil szervezetek aggályai

A civil szervezetek rendszeresen bírálták és bírálják az uniós költségvetést, és ja-

vaslatokat tettek annak átalakítására. E téren kiemelkedő a brit Zöld Szövetség (*Green Alliance*)⁸ tevékenysége, amely nemrég külön honlapot is létrehozott a témáról.⁹ A szervezet fő kifogása – amit sok más civil szervezet is oszt – az, hogy az adófizetők pénze igen rossz hatáskorral hasznosul, nem járul hozzá elvárható mértékben a kitűzött célok eléréséhez, vagyis az életminőség javításához, a munkahelyek létesítéséhez, valamint az egészséges környezet megteremtéséhez (különös tekintettel az éghajlatvédelemre). Az uniós támogatások sokszor elmentmondásosak, nehezen átláthatók, és gyakoriak a visszaélések is.

Az éghajlatvédelem tekintetében mindent számos adattal támasztja alá két másik európai civil szervezet, a Föld Barátai Európai Tagozatának (*Friends of the Earth Europe*)¹⁰, valamint a Közép- és Kelet-Európai Bankfigyelő Hálózat (*CEE Bankwatch Network*)¹¹ „EU pénzek az éghajlat ellen” című közös tanulmánya.¹² A tanulmány kimutatja, hogy a közép- és kelet-európai tagországokban (EU10) a támogatások mindössze egy-egy százalékát fordítják az energiahatékonyság javí-

5 Az Európai Unió legfontosabb aktuális kérdéseiről és a magyar EU-elnökségre való felkészülésről, http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/eu/2011_eu_elnokseg/

6 http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/700BEE23-E6F7-4591-BA35-60EA53428BB5/O/trioprogram_HU.pdf

7 The EU Budget Review. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the National Parliaments, {SEC(2010) 7000 final}, http://ec.europa.eu/budget/reform/library/com_2010_700_en.pdf

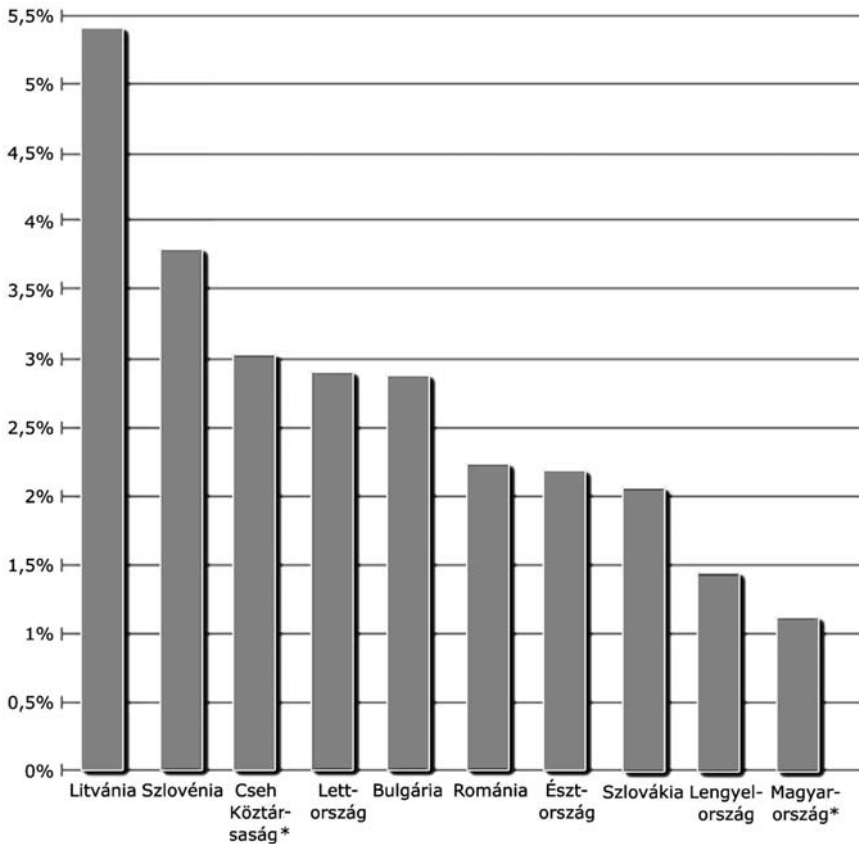
8 <http://www.green-alliance.org.uk/>. A szervezettel a Levegő Munkacsoport is együttműködik, így például 2009-ben képviselői részt vettek Londonban a „Válságtól a kilábalásig: új gazdaságpolitika az alacsony karbon tartalmú jövőért” című konferenciáján: http://levego.hu/sites/default/files/kapcsolodo/london-gbe_0908.pdf. Korábban, még 2007-ben pedig ismertette azt a tanulmányát, amelyben ajánlásokat tett az éghajlatvédelmet szolgáló uniós költségvetésre, <http://levego.hu/sites/default/files/kapcsolodo/greenalliance0712.pdf>

9 www.lowcarbonbudget.eu

10 www.foeeurope.org

11 www.bankwatch.org

12 Martin Konecny (Friends of the Earth and CEE Bankwatch Network) 2007. “EU cash in climate clash”. http://www.bankwatch.org/documents/EU_cash_climate_clash.pdf

* Megjegyzés: Csehország és Magyarország esetében nem szerepelnek a Regionális Operatív Programokból nyújtott támogatások, azonban ez nem változtatja meg érdemben az összképet.

1. ábra. Az energiahatékonyság és a megújuló energiák részesedése az uniós támogatásokból 2007 és 2013 között az EU10-ben

tására, illetve a megújuló energiák elterjesztésére (1. ábra¹³). Magyarország különösen rosszul teljesít ezen a téren, ami annál is inkább nehezen magyarázható, mivel nálunk rendkívül nagy az energiapazarlás (például egy köbméter kifűtésére a magyarországi épületek kétszer-háromszor annyi energiát használnak fel, mint az ausztriaiak), továbbá az egymást követő kormányok mind kinyilvánították energiatürelmeségünk csökkentésének

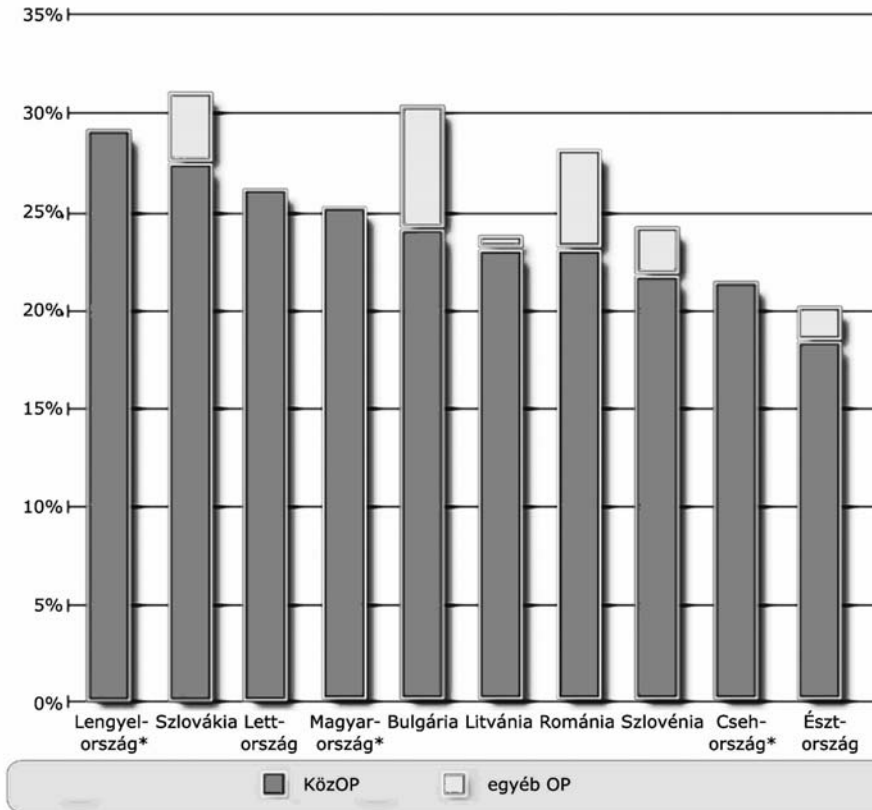
szükségességét, valamint azt, hogy az épületfelújítás az egyik legjobb lehetőség a munkahelyteremtésre.

Az EU10-ben az uniós támogatások mintegy 30 százalékát közlekedésre fordították (2. ábra). Ezen a téren Magyarország az élenjárók közé tartozik, ami nem feltétlenül dicséretre méltó. A közlekedési támogatások jelentős részét ugyanis az autópályák és egyéb közutak építése emészti fel (3. ábra). Az EU10

13 Az 1–3. ábrák forrása a 12. lábjegyzetben említett tanulmány.

esetében ezek aránya mintegy 55 százalékot tesz ki. Magyarországon ez az arány jóval kisebb, azonban erre sem lehetünk büszkék: a fennmaradó hányad nagy részét (a városi közlekedésre fordítandó összeg közel 80 százalékát) a gazdasági és közlekedési szempontból egyaránt erősen megkérdőjelezhető 4-es metró viszi el.

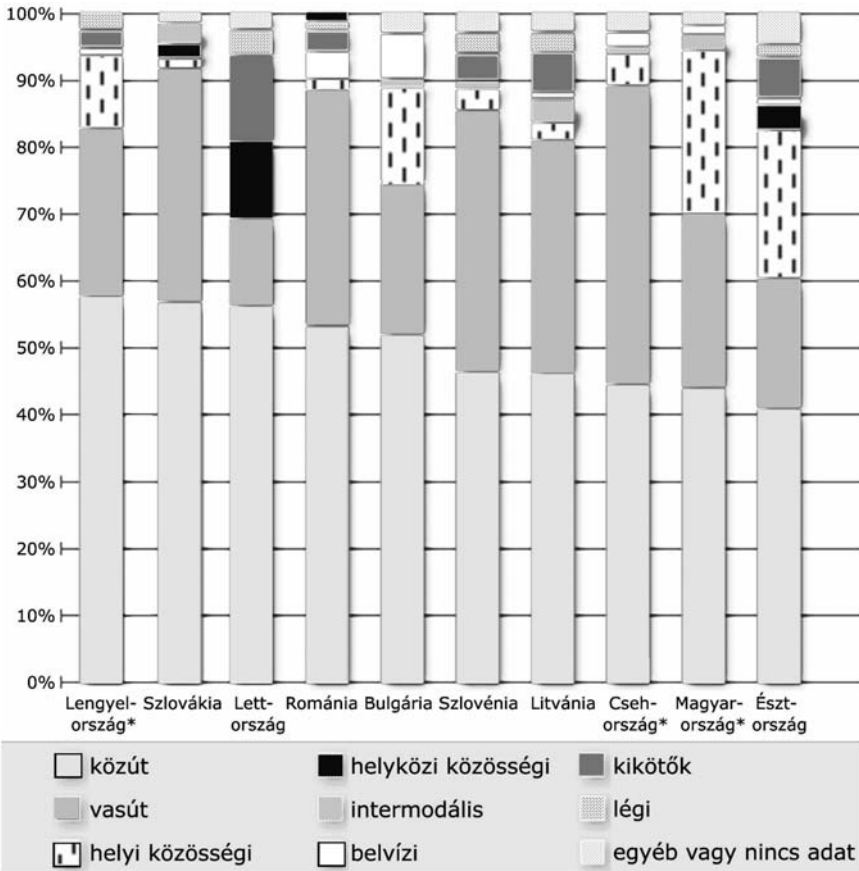
A civil szervezetek jelentős része szerint semmiféle uniós támogatásban nem szabad részesíteni a közúti közlekedést. Ennek fő oka, hogy a közúti közlekedés résztvevői messze nem fizetik meg mindazokat a költségeket, amelyeket okoznak. Egy neves hollandiai kutatóintézet által készített tanulmány¹⁴ szerint például a tehergépkocsik üzemeltetői az EU-ban

* Megjegyzés: Csehország, Lengyelország és Magyarország tekintetében nincs adat a Regionális Operatív Programokból (ROP) nyújtott támogatásokra. Azt azonban tudjuk, hogy Magyarországon a ROP-ok jelentős részét szintén közlekedésre fordítják, elsősorban útépitésre.

2. ábra. A közlekedés részesedése az uniós támogatásokból 2007 és 2013 között az EU10-ben

14 Are trucks taking their toll? The environmental, safety and congestion impacts of lorries in the EU (Szedik áldozataikat a teherkocsik? [Lefordíthatatlan szójáték: a toll útdíjat is jelent.] Az EU-ban közlekedő tehergépkocsik környezeti, közlekedésbiztonsági és torlódási hatásai), Delft, CE Delft, January 2009, http://www.transportenvironment.org/Publications/prep_hand_out/lid:525. Magyar nyelvű ismertetése itt található: http://levegő.hu/kamionstop/teherauto_0902.pdf

* Megjegyzés: Csehország, Lengyelország és Magyarország tekintetében nincs adat a Regionális Operatív Programokból (ROP) nyújtott támogatásokra. Azt azonban tudjuk, hogy Magyarországon a ROP-ok jelentős részét szintén közlekedésre fordítják, elsősorban útépitésre.

3. ábra. Az egyes közlekedési módok részesedése az uniós támogatásokból az összes közlekedési támogatáson belül 2007 és 2013 között az EU10-ben

mintegy 50 milliárd eurót kitevő adót és díjat fizetnek évente járműveik után. Ez az összeg gyakorlatilag fedezi a tehergépkocsik által használt infrastruktúra megépítésének és fenntartásának költségeit. Azonban ezenfelül a tehergépkocsik évi 90 milliárd eurónak megfelelő környezeti és egészségi kárt is okoznak, amelyet üzemeltetőik egyáltalán nem fizetnek meg. Magyarországon a teljes közúti közlekedés évente 2000–3000 milliárd forint

olyan költséget idéz elő, amelyet szintén nem annak résztvevői fedeznek (ld. táblázat). Nemcsak környezetvédelmi szempontból káros ez a – nagyrészt rejtett – támogatás, hanem teljesen ellentmond a piacgazdaság elveinek és a tisztességes piaci versenynek is. Tehát a közúti közlekedési fejlesztéseket nem uniós vagy hazai többlettámogatásokból, hanem teljes egészében a közúti közlekedés résztvevőinek befizetéseiből kellene fedezni. Ez utóbbi-

aknak pedig tartalmazniuk kell az általuk okozott környezeti károk és más költségek fedezetét is.

A civilek számos más területen is konkrét példák sorával mutatták be az uniós támogatásokkal kapcsolatos vizsázásokat. Ilyenek például a túlméretezett szennyvíztisztítók és csatornahálózat építése, vagy a hatalmas méretű hulladéklerakók létesítése anélkül, hogy érdemi intézkedéseket tettek volna a hul-

ladékkeletkezés csökkentésére és a szelektív hulladékgyűjtés előmozdítására.

Az uniós támogatások mintegy felét a mezőgazdasági tesz ki, amelyek túlnyomó részét környezetvédelmi szempontból fenntarthatatlan, intenzív, vegyszeres mezőgazdasági tevékenységek támogatására fordítják.

A civil szervezetek jelentős része szerint igen aggályos a vállalatoknak történő pénzosztogatás is. Egyrészt ezek a támo-

A közlekedés társadalmi (kibővített államháztartási) mérlege Magyarországon 2006-ban¹⁵

	Közút				Vasút		
	Összesen	Személygép-kocsik	Tehergép-kocsik	Helyközi autóbusz	Összesen	Személyszállítás	Teherfuvarozás
Államháztartási bevételek (mrd Ft)	790,8	540,6	230,1	12,6	1,0	0,6	0,4
Államháztartási kiadások (mrd Ft)	1034,9	547,9	358,5	92,5	183,9	1424	1,9
Államháztartási egyenleg (mrd Ft)	-244,1	-7,3	-128,4	-79,9	-182,9	-141,4	-41,5
Szállítási teljesítmény (millió átkm, ukm)		39290	36887	11784		9584	10167
Fajlagos államháztartási egyenleg (Ft/átkm, Ft/ukm)		-0,2	-3,5	-6,8		-14,8	-4,1
Externális hatások (mrd Ft)	-1307,8	-737,1	-364,3	-14,4	-26,8	-21,6	-5,1
Kibővített egyenleg (mrd Ft)	-1551,9	-744,4	-492,7	-94,3	-209,7	-163	-46,6
Kibővített fajlagos államháztartási egyenleg (Ft/átkm, Ft/ukm)		-18,9	-13,4	-8,0		-17,0	-4,6
Egyéb versenytorzító tényezők (adócsalás, adóelkerülés, kamionstop)	-1761,1	-1485	-276,1	0	0	0	0
Teljes egyenleg (államháztartás+ +externália+egyéb)	-3313,0	-2229,4	-768,8	-94,3	-209,7	-163,0	-46,6
Teljes fajlagos államháztartási egyenleg (Ft/átkm, Ft/ukm)		-56,7	-20,8	-8,0		-17,0	-4,6

¹⁵ A Levegő Munkacsoport számításai „A közúti és vasúti közlekedés társadalmi mérlege Magyarországon” című, a Közlekedéstudományi Intézet Nonprofit Kft. által 2010-ben készített tanulmány alapján.

gatások sokszor környezetileg fenntarthatatlan tevékenységekhez járulnak hozzá. Másrészt torzítják a piacot, zavarokat okoznak a gazdaságban. Sokszor kiszámíthatatlanná teszik a vállalkozások működését, nemegyszer méltánytalanul hátrányos helyzetbe hozva egyes cégeket. Ezen okok miatt az említett dotációk általában több kárt okoznak, mint amennyi hasznot hajtanak. Mindezek jobb megértése érdekében a rengeteg konkrét példa közül egy hazai és egy külföldi esetet ismertettek. Az egyik város polgármestere panaszolta, hogy egy másik városban egy külföldi cég több milliárd forint állami támogatást kapott a zöldmezős beruházásához, miközben az ő városában már korábban megtelepedett, hasonló termékeket gyártó vállalat nem részesült ilyen segítségben. Egy ciprusi ismerősünk pedig elmondta, hogy városában uniós támogatással építettek egy új szállodát, amely azután nyereségesen működött – ugyanakkor a közelében már korábban meglévő két szálloda tönkrement...¹⁶

1.3. Civil szervezetek javaslatai az Európai Uniónak

Az elmúlt években széles körű társadalmi összefogás bontakozott ki az uniós költségvetés átalakítása érdekében. A környezetvédő civil szervezetek mellett ebben ak-

tívan részt vesznek szociális és más társadalmi intézmények, valamint szakszervezetek is. A legismertebb és legszélesebb ilyen jellegű együttműködés a Tavasz Szövetség (*Spring Alliance*)¹⁷, amelyet a már fentebb említett Európai Környezetvédelmi Iroda, az Európai Szakszervezeti Szövetség (*European Trade Union Confederation, ETUC*)¹⁸ és a több ezer szociális civil szervezetet összefogó Szociális Platform¹⁹ (*Social Platform*) hozott létre, és amelyhez később csatlakozott a több mint 1600 szervezetet képviselő Segélyezési és Fejlesztési Társadalmi Szervezetek Európai Szövetsége (CONCORD)²⁰ is. A Tavasz Szövetség 2009-ben kiáltványt²¹ tett közzé, amelyben részletesen, konkrét javaslatokkal kifejtette, mit várnak az európai döntéshozóktól. A szövetség a kiáltvány szellemében 2010 októberében levelet²² küldött *José Manuel Barrosónak*, az Európai Bizottság elnökének, kérve, hogy az EU költségvetése a befogadó társadalmat, zöld és minőségi munkahelyeket, az ökoszisztémák megóvását és helyreállítását, valamint a demokráciát és a globális felelősségvállalást mozdítsa elő. Ennek érdekében szorgalmazza, hogy az uniós költségvetés az emberekbe, a környezetileg hatékony innovációba, a társadalmi kohézióba és a környezetvédelembé történő befektetés legyen. Meg kell szüntetni minden olyan támogatást, amely ellenté-

16 A témával kapcsolatos részletesebb elemzés és további hivatkozások itt találhatóak: Recept a magyar gazdaság tönkretételére. Index, 2010. május 4., http://index.hu/velemeny/olvir/2010/05/04/recept_a_magyar_azdasag_tonkretetelere/

17 www.springalliance.eu

18 www.etuc.org

19 www.socialplatform.org

20 European NGO Confederation for Relief and Development, www.concordeurope.org

21 Manifesto, http://www.springalliance.eu/images/sa_manen.pdf

22 Ensure that the financial perspectives headings promote inclusive societies, green and quality jobs, preservation and restoration of ecosystems, improvement of democracy and global responsibility, <http://www.springalliance.eu/images/spring%20%20alliance%20%20letter%20%20to%20president%20%20barroso%20%2010-15-10.pdf>

tes az EU környezetvédelmi és szociális célkitűzéseivel, illetve amely növeli az energia és más természeti erőforrások felhasználását.²³

A civil szervezetek főbb követeléseit a következők szerint lehet részletesebben összefoglalni:

- A közpénzeket közfeladatokra kell fordítani, különös tekintettel a környezet védelmére és javítására (a biológiai sokféleség megőrzése, éghajlatvédelem, a levegő, a víz és a talaj minőségének javítása stb.).
- A forrásokat összpontosítsák néhány fő feladatra, amelyeket alaposan kidolgoznak és világosan megindokolnak.
- A célkitűzések és az elért eredmények megfelelő mutatókkal mérhetők legyenek. Az eredmények értékelésénél a társadalmi hasznot is mérjék, ne csak a szűk pénzügyi megfelelőséget.
- A támogatások semmiképp ne legyenek ellentétben a meghirdetett célokkal, ne nehezítsék azok elérését.
- A támogatások lehetőleg több cél együttes elérését szolgálják (például a környezet védelme, munkahelyteremtés és oktatás).
- Olyan feladatokra kell összpontosítani, amelyek hosszabb távon a leginkább költséghatékonyak a köz számára (nem pedig csak egyes szűk érdekcsoportok rövid távú érdekeit szolgálják). Ennek érdekében a külső költségeket teljes mértékben be kell építeni az árakba, vagyis az áraknak tükrözniük kell a környezeti és egészségi költségeket, a közjavak, természeti erőfor-

rások szűkösségét, továbbá fedezniük kell a helyreállítás költségeit és a cselekvés elmulasztásának költségeit.

- A különböző támogatásokat össze kell hangolni egymással a lehető legjobb eredmény elérése érdekében.
- Biztosítani kell a teljes átláthatóságot. A lehető legkorábbi időponttól nyilvánosságra kell hozni az előirányzott költségeket, valamint a program várható társadalmi, gazdasági és környezeti hatásait.
- A támogatások minden szakaszában már a kezdettől fogva lehetővé kell tenni az érintettek részvételét, érdemi hozzászólását a tervekhez, és partneri viszonyt kell kialakítani velük.
- Meg kell teremteni a valódi elszámoltathatóságot. Amennyiben a támogatás nem éri el a kitűzött célt, illetve nem az előírt követelményeknek megfelelően kerül felhasználásra, a támogatást fel kell függeszteni, és a már folyósított összeget lehetőleg vissza kell fizettetni. Szükséges az érintettek személyes felelősségre vonása is.
- A támogatásra kijelölt programokat még a támogatás előtt meg kell vizsgálni olyan szempontból, hogy miként hat a környezet állapotára, különös tekintettel az éghajlatvédelemre, a biológiai sokféleség megőrzésére és a természeti erőforrások felhasználására. Semmilyen támogatás nem engedhető meg, amely rontja a környezet állapotát. (Bár a vonatkozó uniós rendelet előírja, hogy a támogatásoknak a környezet védelmét és javítását kell szolgálniuk²⁴, a

²³ A brit Zöld Szövetség egyelőre nem nyilvános tanulmánya alapján.

²⁴ „Az alapok célkitűzéseit a fenntartható fejlődés keretében, valamint a környezet védelme és állapotának javítása céljának a Közösség általi előmozdítása keretében kell megvalósítani...” – A Tanács 1083/2006/EK rendelete (2006. július 11.) az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1260/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0025:01:HU:HTML>

gyakorlatban – többek között a megfelelő mutatók és részletes előírások hiánya miatt – ezt sokszor egyáltalán nem, vagy csak formálisan veszik figyelembe.)

- Mindig megfelelő forrásokat kell biztosítani a társadalmi részvételre és a különböző szempontokból készülő előzetes és utólagos hatásvizsgálatok elvégzésére, továbbá arra, hogy az egymástól eltérő vélemények megfelelő nyilvánosságot kapjanak.

1.4. A Levegő Munkacsoport javaslatai az uniós támogatások hazai felhasználására

Egyetértve az európai civil szervezetek előbb részletezett álláspontjával, a Levegő Munkacsoport szerint itthon az uniós támogatásokat a következő célokra kell felhasználni, és a magyar EU-elnökségnek elő kell segítenie, hogy a többi országban is hasonlóak legyenek a prioritások:

- az oktatásra, beleértve annak minden szintjét a bölcsődétől és óvodától kezdve a szakképzésen keresztül a felsőoktatásig és a felnőttképzésig;
- az egészségügyre, súlyt helyezve az utóbbi években megfakult hazai adottságokra (pl. a korábban kiváló felső- és középszintű személyi feltételekre), a megelőzésre;
- az energiahatékonyság javítására – elsősorban az épületek terén, a közlekedésben (beleértve a hazai tömeg-

közlekedési, illetve vasúti járműipar fejlesztését a hazai jelentős műszaki hagyományok folytatásaként), valamint a vidékfejlesztésben;

- a K+F, az innováció előmozdítására, különösen az előző pontokhoz kapcsolódóan.

A Levegő Munkacsoport az Új Széchenyi Terv vitairatához benyújtott véleményében²⁵ részletesen megindokolta, miért tartja szükségesnek, hogy ezek a célok kapjanak elsőbbséget.

2. Az energia adóztatásáról szóló irányelv

Folyamatban van az energia adóztatásáról szóló irányelv²⁶ felülvizsgálata annak érdekében, hogy 2013. január 1-jétől már új szabályozás lépjen életbe. Tekintettel arra, hogy a most hatályos irányelv elfogadása hét évig tartott akkor, amikor az EU-nak még csak 15 tagállama volt, úgy tűnik, a mostani felülvizsgálatot nem lehet elég korán elkezdni. (Adózási ügyekben mind a 27 tagállam egyhangú szavazatára van szükség az elfogadásához.) Tehát a magyar elnökség komoly feladata lesz az új irányelv előkészítésének összehangolása.

Az Európai Bizottság 2009 júniusában már kiszivárogtatott egy előzetes javaslatot.²⁷ Ennek egyik tervezett újítása az adó szétválasztása környezetvédelmi és energiaadóra. A környezetvédelmi

²⁵ Hallgasson Széchenyire az Új Széchenyi Terv! http://levego.hu/hirek/2010/09/hallgasson_szechenyire_az_uj_szechenyi_terv

²⁶ A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0096:20040501:HU:PDF>

²⁷ Proposal for a Council Directive amending Directive 2003/96 restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity, <http://www.euractiv.com/pdf/Energy%20Taxation%20Interservice%20proposal.pdf>

rész tükrözné a szén-dioxid-kibocsátást és – ez az EEB és a GBE javaslata – mindazon egyéb károkat, amelyek az energiafelhasználás során keletkeznek. További újítás, hogy a szűken vett energiaadót a mostanitól eltérően az energiatartalom alapján vetnék ki. A két adóelem arányának meghatározása körül azonban még hosszú viták várhatók. Ez az adó már funkciójánál fogva is igen bonyolult: tartalmaznia kell a nemzeti szintű kiotói vállalásokat, de ugyanakkor az egységes piacra tekintettel harmonizálnak is kell lennie.

Vitatott kérdés az egyes energiahorozók adórátájának mértéke. Az EEB és GBE egyetért a tervezett változtatásokkal, azonban az adó mértékét túl alacsonynak tartják ahhoz, hogy el lehessen érni a kitűzött éghajlatvédelmi és egyéb célokat.²⁸ Egy másik jelentős európai civil szervezet, az Európai Közlekedési és Környezetvédelmi Szövetség (*European Federation for Transport and Environment, T&E*)²⁹ állásfoglalásában³⁰ az irányelv módosítására a következő javaslatokat tette: az adók minimumszintjeinek megemlése, különösen a gázolaj esetében; a minimumszintek kiterjesztése a légi közlekedésre és más közlekedési módokra; a minimumszintek inflációkövető vagy vásárlóerő szerinti átalkitása; a határokon keresztül üzemanyag-turizmus és -csempészet kockáza-

tainak mérséklése; egyes tagállamok együttműködési lehetőségeinek megteremtése annak érdekében, hogy a tagállamok e csoportja (az „előfutárok”) az irányelv által előírtnál magasabb minimumszintet alkalmazzon. A T&E elnöksége egyébként, szintén a magyar elnökség előkészítése érdekében, idén júliusban Budapesten tartotta ülését, és ebből az alkalomból találkozott a környezetvédelemért, valamint a közlekedésért és energiaügyekért felelős államtitkárokkal.³¹

3. Az Euromatrica-irányelv

Az Európai Unió közlekedési szakminiszterei 2010 októberében megegyeztek a tehergépkocsikra kivethető útdíj szabályozásának – az Euromatrica irányelvnek – a korszerűsítésében. Ugyanakkor még hátravan az irányelvtervezet második olvasata az Európai Parlamentben és a végleges elfogadása. Ezek a teendők ugyancsak a magyar elnökség idejére esnek. A civil szervezetek üdvözölték a miniszterek döntését arról, hogy végre a környezeti és egészségi károk költségei is beépíthetők lesznek az útdíjba (ha nem is teljes mértékben). Ugyanakkor a javasolt módosításokat nem tartják elégségesnek, és további szigorításokat szorgalmaznak.³²

28 A GBE és az EEB közös állásfoglalást tett közzé a Bizottság javaslatáról: Policy Paper on Greening The Energy Tax Directive, 2009, http://www.foes.de/pdf/2009-10-GBE-GreeningtheEnergyTaxDirective_final.pdf

29 www.transportenvironment.org

30 Briefing: Fuel and carbon taxation in the EU, http://www.transportenvironment.org/Publications/prep_hand_out/lid/588

31 Ld. http://levego.hu/hirek/2010/07/europai_zoldek_a_kozlekedesert

32 A részletek ld. itt: http://levego.hu/hirek/2010/10/zold_utat_kapott_a_szennyezo_fizet_elv_az_orszagutakon. A témával kapcsolatos további anyagok a www.levego.hu/kamionstop oldalon találhatóak.

4. A környezetileg káros támogatások kimutatása és felszámolása

Az előbbieken ismertetett témák tulajdonképpen mind a környezetvédelmi szempontból káros támogatásokról és azok felszámolásának lehetőségeiről szólnak. Ezeknek a támogatásoknak a nagyobbik része közvetett, vagyis abból áll, hogy az okozók (használók) nem fizetik meg az általuk okozott költségeket, hanem a társadalomra hárítják. Ezeket a közvetett támogatásokat elsősorban megfelelő adók, díjak kivetésével és más gazdasági eszközök (például emissziókereskedelem) alkalmazásával lehet felszámolni.

Az Európai Unió állam- és kormányfőinek csúcstalálkozója 2006 júniusában elfogadta „Az EU fenntartható fejlődésre vonatkozó új stratégiája” című dokumentumot³³, amellyel egyebek mellett a következő konkrét feladatot adta az Európai Bizottságnak: „A Bizottság 2008-ig ágazati lebontású ütemtervet terjeszt elő az olyan támogatások reformjaira vonatkozóan – e támogatások fokozatos megszüntetésének céljából –, amelyeknek jelentős káros befolyásuk van a környezetre és a fenntartható fejlődéssel összeférhetetlenek.”

A politikai akarat hiánya miatt azonban hosszú ideig nem történt semmi, míg végül az Európai Bizottság úgy döntött, hogy ki kell dolgozni a szükséges módszertant a környezetileg káros támogatások (kkt-k) azonosításához, továbbá

annak kimutatásához, hogy a támogatás felszámolása kedvezően hat-e a környezetre, valamint a támogatás megszüntetése gazdasági és szociális hatásainak megállapításához. Mivel az OECD már évek óta foglalkozik a témával, és már több módszerre is javaslatot tett³⁴ a kkt-k meghatározására, az Európai Bizottság – 2009 januárjában – azzal bízott meg egy kutatócsoportot, hogy válasszon ki hat esetet, ezek alapján ellenőrizze, miként használhatók a gyakorlatban az OECD módszerei, és adjon javaslatot azok konkrét alkalmazására.

A tanulmány³⁵ 2010 januárjában született meg, azonban az ütemterv továbbra is várat magára. A civil szervezetek folyamatosan sürgetik az elkészítését, és ennek érdekében is döntöttek úgy, hogy a bevezetőben említett budapesti konferencia egyik főtémája a kkt-k felszámolási lehetősége lesz. Ezen a konferencián ismételten elhangzott, hogy a kkt-k hatalmas összeget tesznek ki, és környezetpusztítás ösztönzésén kívül rontják az EU versenyképességét, valamint súlyos társadalmi igazságtalanságokat szülnek. A civil szervezetek bíznak abban, hogy a magyar elnökség alatt érdemi előrelépés történik ezen a téren.

5. A megvalósítás hatásai

Természetesen a civil szervezetek által szorgalmazott intézkedések megvalósításához megfelelő társadalmi, gazdasági

33 http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_hu.pdf

34 Ld. például: http://www.levago.hu/kiadvany/allamhaz/oecd_szeminarium.pdf

35 Environmentally Harmful Subsidies (EHS): Identification and Assessment, <http://www.ieep.eu/whatsnew/newsitem.php?item=229>. A kutatócsoport tagjai: Institute for European Environmental Policy (IEEP, London–Brüsszel), Ecologic (Berlin–Brüsszel–Bécs–Washington), The Institute for Environmental Studies (IVM, Amszterdami Szabadegyetem) és Claudia Alexandra Dias Soares a Portugál Katolikus Egyetemről.

és környezeti hatástanulmányok szükségesegek. Amint korábban is utaltunk rá, az elmúlt években számos ilyen tanulmány készült. Ezek egyebek mellett arra is rámutattak, hogy az eredmény nagymértékben függ attól, miként használják fel a káros támogatások leépítése, illetve a környezetileg káros tevékenységek megadóztatása következtében keletkező államháztartási többletbevételeket. A civil szervezetek és a környezetgazdászok korábban úgy vélték, hogy az átalakításnak költségvetés-semlegesnek kell lennie, azaz az állami újraelosztás mértéke nem változna. Így például a környezetvédelmi jellegű adókból származó bevételeket a munkabért terhelő adók, járulékok csökkentésére kell felhasználni. Az utóbbi időben azonban változóban van ez az álláspont, és előtérbe került az az érv, hogy a többletbevételek egy részét a környezetvédelmi célokra és egyéb közfeladatokra kell fordítani. Sőt most már az is elhangzik, hogy ezeket a bevételeket a pénzügyi válság során megnövekedett államadósságok csökkentésére célszerű felhasználni.

A következőkben néhány gyakorlati tapasztalatot és elméleti kutatást mutatok be röviden annak érdekében, hogy a magyar EU-elnökség ezek tudatában hozza meg döntését a fentebb felsorolt témákban.

5.1. Gyakorlati tapasztalatok

Németországban a környezetvédelmi adóreform – az energiaadó bevezetése, többek között a villamos energiára és a közlekedési célú üzemanyagokra, ezzel egyidejűleg a társadalombiztosítási járulékok csökkentése és az energiahatékonysági

beruházások támogatása – 1999 és 2003 között 2 százalékos csökkenést eredményezett a teljes szén-dioxid-kibocsátásban, mialatt 250 000 új munkahely keletkezett a megújuló energiával és az energiahatékonysággal foglalkozó iparágakban. A közlekedés üzemanyagfogyasztása 17 százalékkal esett vissza 2008 végére az 1999-es szinthez képest, és a tömegközlekedést használók száma évenként 3–5 százalékkal nőtt 1999 és 2008 között.³⁶

Svédországban a szén-dioxid megadóztatásának köszönhetően a szén-dioxid-kibocsátás 1990 és 2007 között 9 százalékkal csökkent, mialatt 48 százalékos gazdasági növekedést értek el, bebizonyítva ezzel azt, hogy a szennyező anyagok kibocsátásának visszafogása mellett is elérhető jelentős gazdasági bővülés. Ha a szén-dioxid-kibocsátás adóterhe az 1999-es szinten maradt volna, mára a kibocsátás 20 százalékkal lenne nagyobb.

Az Egyesült Királyságban az éghajlatváltozási adó kiemelkedő kibocsátáscsökkenést eredményezett az iparban. A második szakaszban, 2004-ben a szén-dioxid-kibocsátás 14,4 millió tonnával esett vissza, és ezáltal az összes ágazat fele elérte a csökkentési céltervet.

Dániában a kén-szennyezés megadóztatása 84 százalékos fogyást eredményezett a kénkibocsátásban 1995 és 2004 között. Az OECD-országok közül jelenleg Dániában a legalacsonyabb az egységnyi GDP-re jutó kén-dioxid-kibocsátás.

Ugyancsak Dániában a regisztrációs adó a személygépkocsi árának 212 százaléka. Az 1000 főre jutó gépkocsik száma a legalacsonyabbak közé tartozik az EU-ban.

³⁶ A részletek itt találhatóak: <http://www.foes.de/themen/oekologische-steuerreform/>.

Svájcban 2001-ben rendkívül magas kilométer-arányos díjat vetettek ki a tehergépkocsikra. A tehergépkocsi-forgalom 2001 és 2008 között csaknem a felére csökkent ahhoz képest, mint ha a 2001 előtti tendencia folytatódott volna tovább!

Szingapúrban 1975-ben igen magas behajtási díjat vetettek ki a gépjárművekre, és azóta rendszeresen emelték. Bevezetésének indoka a következő volt: „Az akadálytalan, torlódások nélküli forgalom rendkívül hatásos vonzerő az ipar és a kereskedelem számára.”

Az előbbieken felsorolt országok a Világgazdasági Fórum adatai szerint a Föld legversenyképesebb államai közé tartoznak.³⁷

5.2. Kutatási eredmények

A COMETR projekt³⁸ a környezetvédelmi adóreformnak a versenyképességre és a növekedésre gyakorolt hatását vizsgálta olyan európai országokban, amelyek kisebb-nagyobb mértékben bevezették azt. A kutatás megállapítása szerint a reform eredményeként a szén-dioxid-kibocsátás átlagosan 3–4 százalékkal csökkent. A vizsgált hét országból ötben a GDP növekedésének egy része (átlagosan 0,5 százaléka) tisztán a környezetvédelmi adóreformnak volt köszönhető. Az energiaadó ösztönözte az energiatakarékosságot, új termékek kifejlesztését és olyan innovációs folyamatokat indított el, amelyek előmozdították a versenyképességet.³⁹

A PetrE projekt⁴⁰ (termelékenység, környezetvédelmi adóreform és a fenntartható fejlődés az EU27 országaiban) a szén-dioxid-kibocsátás egy meghatározott csökkentéséhez szükséges adó mértékét vizsgálta. A modellezés azt mutatta, hogy magas szén-dioxid-ár szükséges ahhoz, hogy az EU csökkentési célja elérhető legyen, azonban ennek gazdaságilag kedvező hatása lenne: a GDP-t 0,2–0,8 százalékkal növelné, a GDP-hez viszonyítva az adóbevételek 1,8–6,2 százalékat adná és a foglalkoztatottságot 1,1–2,7 százalékkal emelné.

A GRACE projekt⁴¹ (általános költségkutatása és költségbecslés) rámutatott, hogy Európa legtöbb államában jelentős javulás érhető el a társadalmi jólét szempontjából a közlekedés külső költségeinek az árakban történő érvényesítésével, amennyiben az így keletkező többlet adóbevételeket az élőmunka terheinek csökkentésére használják fel.

„Az éghajlatváltozás és foglalkoztatás – Az éghajlatváltozás és a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló intézkedések hatása az EU-25-öknél 2030-ig” című, az Európai Szakszervezeti Szövetség, a spanyol Munka, Környezet és Egészség Szakszervezeti Intézet, a Társadalmi Fejlesztési Ügynökség, a Syndex és a Wuppertal Intézet által közösen végzett kutatás⁴² megállapította: amennyiben piaci eszközöket alkalmaznának az éghajlatvédelem érdekében, több állás jönne létre az energiahatékony tevékenységekben, mint amennyi elveszne az energiaigényes ágazatokban.

37 The World Competitiveness Scoreboard 2010, <http://www.imd.org/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>

38 Ld. <http://www2.dmu.dk/cometr/>

39 Ez a kedvező hatás az ún. Porter-hatás.

40 Ld. <http://www.petre.org.uk/>

41 Ld. <http://www.grace-eu.org/>

42 Ld. <http://www.tradeunionpress.eu/Web/EN/Activities/Environment/Studyclimatechange/rapport.pdf>

6. Összegzés

Az eddig tapasztalatok azt mutatják, hogy az elnökséget betöltő országnak bizonyos tekintetben jelentős mozgásteret van az EU politikájának befolyásolásában. Így például megtehetik, hogy „el-felejtkeznek” egyes kérdések napirendre tűzéséről, vagy éppen ellenkezőleg, hangsúlyozottan foglalkoznak valamely témával, és ügyes politikával igyekeznek azt az általuk kívánt mederbe terelni. Tehát amennyiben az EU költségvetési és adópolitikáját a magyar EU-elnökség kiemelten kezeli, sokat segíthet ezek előmozdításában. Természetesen korántsem mindegy, hogy ez milyen irányban,

milyen tartalommal történik. A környezetvédő civil szervezetek azt szeretnék, ha Magyarország példát mutatna abban, hogy komolyan veszi az Európa 2020 stratégia prioritásait, köztük a zöld gazdaságélénkítést⁴³, és hatékony lépéseket tesz ebben az irányban azokon a területeken, ahol a közeljövőben az EU-nak mindenképpen konkrét döntéseket kell hoznia (különösen: uniós költségvetés, energiaadózottatási irányelv, környezetileg káros támogatások felszámolása, Euomatrix-irányelv). A környezet védelme és egyidejűleg a gazdaság élénkítése érdekében ily módon tett fellépés komolyan javíthatja országunk nemzetközi megítélését is.

43 „Az Európa 2020 három, egymást kölcsönösen megerősítő prioritást tart szem előtt:

- Intelligens növekedés: tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása.
- Fenntartható növekedés: *erőforrás-hatékonyabb, környezetbarátabb* és versenyképesebb gazdaság.
- Inkluzív növekedés: magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakításának ösztönzése.” (Kiemelés a szerző részéről).

HEGEDŰS ISTVÁN*

Magyar elnökség – európai perspektíva

Magyarország az Európai Unió viszonylag új tagállamaként különleges politikai feladathoz és egyedülálló lehetőségekhez jutott 2010 januárjától kezdődően: szoros együttműködésben, közös program alapján trió elnökségben dolgozik együtt két régi tagállammal, Spanyolországgal és Belgiummal. 2011 első hat hónapjában pedig – az ország történetében először – a magyarok veszik át az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét. Mindez rendkívüli kihívás politikusoknak, kormányzati tisztviselőknek, szakértőknek és a civil társadalom képviselőinek egyaránt. Ráadásul ez a másfél év egybeesik az Európai Unió történetének egyik leghektikusabb korszakával: nem vagyunk még túl a globális gazdasági válságon, illetve nemrég lépett életbe a Lisszaboni Szerződés, aminek nyomán az erősödő európai intézmények éppen „mozgásban”, átalakulóban vannak, miközben az Európai Unió mindinkább egységesen és határozottan kíván fellépni a nemzetközi politika porondján.

Magyarországon kialakult némi – meglehetősen szűk körű – vita a szakértők és az érdeklődők körében arról, hogy milyen is a sikeres uniós elnökség. A különböző megközelítésekben mindig nagyon fontos szerepet kapnak a szakmai, gyakorlatias szempontok: fél éven keresztül a magyar államapparátusnak szokatlan feladatokkal kell megbirkóznia itthon és Brüsszelben; az elnökségi csapat tagjai huszonhét tagállam tanácskozásait fogják levezetni a legkülönbözőbb tanácsi formációkban, az EU-ban bevett mód-

szereket használva közvetíteniük kell a munkabizottságok ülésein a tagállamok között, és folyamatosan együtt kell működniük a többi európai intézménnyel. Sok szó esik arról, hogy a vezető magyar politikusoknak, minisztereknek meg kell tanulniuk európai nyelvezeten beszélni, amikor a közös uniós álláspontot képviselik. A hozzáértők arra is figyelmeztetik a gyakorlatlanabb minisztériumi tisztviselőket és a tájékozatlanabb újságírókat, hogy az elnökségi funkció alapvetően nem arra való, hogy a kormányzat sajátos magyar érdekeket próbáljon meg érvényesíteni, akár nyíltan, akár „fű alatt” becsempészve ezeket az egyeztetésekbe, ráadásul az ilyen kísérletek könnyen visszafelé sühetnek el. Emellett állandóan felmerül, hogy Magyarország külső megítélése, imázsa hogyan változtatható kedvezően a féléves időszak alatt, amikor a nemzetközi média figyelmé fokozódik irántunk. Ebből következik, hogy az elnökség belső és külső kommunikációs terveit is kezdi már taglalni a sajtó.

Ezek a kérdésfelvetések ugyanakkor jól mutatják, hogy Magyarországon a jellegzetes feladatértelmezés még mindig a viszonylag friss tagállami mentalitásból fakad, mindenekelőtt az erős bizonyítási vágyból és a megfelelési kényszerből. Ráadásul a köztudatban rögzült az a (téves) percepció, hogy kis ország vagyunk, mindezt a nagy, régi és gazdag országok döntenek el a fejünk felett, ők kötik meg a ténylegesen fontos alkukat. Ezt erősíti az elmúlt években megnövekedett belpo-

* A szerző a Magyarországi Európa Társaság elnöke.

litikai nyugtalanság, amely negatívan hatott a magyar közvéleményben az Európai Unió megítélésére is. Magyarország a felmérések szerint a leginkább euroszkeptikus csoportba tartozik – ami valójában sokkal inkább általános eurosszimizmust jelent, és nem kiérlelt Brüsszel-ellenességet, hiszen az európai intézményekbe vetett bizalom szintje nálunk jóval magasabb a magyarországiakkal összevetve. A rosszabbodó közérzet egyébként nem magától értetődő folyamat: számos, velünk együtt az Európai Unióhoz csatlakozott tagállamban a közvélemény továbbra is egyértelműen Európa-barát véleményeket képvisel.

Ugyan a trióprogram összeállításakor és a magyar prioritások kialakítása esetében is az Európai Unió előtt álló számtalan teendő közül válogatták ki a legfontosabbaknak tekintett, de azért lehetőleg testhezálló ügyeket, az európai politika térség aktuális dilemmáiról és az uniós szakpolitikai területeken tervezett újításokról alig szivárgott át hír és információ a hazai közbeszédbe. Úgy tűnik, teljesen kimaradt az előkészületek során és az uniós elnökségről szóló eddigi vitákból annak a vissza nem térő lehetőségnek a felismerése és megragadása, hogy ez az időszak nehezen pótolható alkalmat teremt az összeurópai kérdések szélesebb és mélyebb magyarországi megismertetésére. Túl tehát azokon az egyébként nem lebecsülendő logisztikai és technikai nehézségeken, mint például, hogy a kormányzat megfelelő konferencia-helyszínt és szállást biztosítson a magas rangú külföldi vendégek számára, számos olyan közös európai politikai téma megvitatásába is be lehetne vonni érdeklődő célcsoportokat, amelyek máshol nem csupán a legszűkebb politikai és szakértői elitekre tartoznak. Egyénileg

vagy civil szervezeti tagként nyilván sok itthoni állampolgár is szívesen bekapcsolódna az egyre pezsgőbb európai közéletbe, akár a lassan, de azért formálódó európai nyilvánosság belső, újfajta online fórumaiba, közösségi tereibe. Ehhez olyan rendezvényeket lehetne tartani, olyan vitákat kellene elindítani, amelyek segítenék a magyarokat abban, hogy túllépjenek az uniós tagság első fázisára jellemző passzivitáson, rácsodálkozáson és értetlenkedésen. Ha úgy tetszik, az ország minél gyorsabb európaizálódása érdekében.

Kommunikáció és tartalom

Persze alapvetően azért nem a központi kommunikációs kampányokon múlik az elnökség sikere. Ez igaz bármely felülről kezdeményezett stratégia esetében: így például az európai intézményi kommunikáció sem minősíthető egyszerűen jónak vagy rossznak, hiszen a brüsszeli „tájékoztatás” is sokszintű belső plurális politikai és médiaviszonyok közepette fejtheti csak ki korlátozott hatását valamely tagállamban. Magyarországon is többé-kevésbé rögzültek már az európai identitással vagy annak hiányával körülírható attitűdök, amelyek általában csak lassan változnak. Ha lennének is a korábbiaknál színvonalasabb „felvilágosító” magyar kormányzati törekvések, akkor is számolni kellene azzal, hogy Magyarországon a politikai pártok 2009-ben még az öt évvel korábbi első európai parlamenti választáshoz képest is elhanyagolták az összeurópai ügyek megvitatását, így szinte előlről kellene kezdeni az uniós ismeretek „oktatását”.

Mégis érdemes lenne a magyarországi általános közbeszédbe új tematikát és

értékelési szempontokat behozni az una-
lomig ismert „mennyi pénzt sikerült le-
hívni az uniós forrásokból” jellegű felve-
téseken túl. Be lehetne vinni a köztudat-
ba Európa-szerte izgatottan tárgyalt
gazdasági és szociális kérdéseket a föld-
rész lakóinak előregedésétől kezdve az új
gazdaságpolitikai együttműködés, az eu-
rópai gazdasági kormányzás minden tag-
államot érintő nagy reformjáig. Vagy a
migrációs politikát is magában foglaló
stockholmi programtól az elkészítendő
és aztán megvalósítandó uniós szintű ro-
ma integrációs stratégiáig, a horvát uni-
ós csatlakozás lezárásától az európai dip-
lomáciai szolgálat felállításáig. Kicsit po-
pulistábban fogalmazva: ugye nem akar-
juk, hogy mások döntsenek helyettünk?

Végig gondolható lenne, hogy „béke-
időben” (tehát amikor nincsen azonnali
mozgósításra, meggyőzésre, kommuni-
kációs akciókra szükség) milyen régi és
friss eszközök, módszerek állnak rendelkezésre az itthoni ambivalens uniós ér-
zúletek formálására. Hiszen az uniós el-
nökség éppen azt bizonyíthatná, hogy
egyenrangú tagjai vagyunk az Európai
Unió politikai és gazdasági közösségének
– csak ehhez az is kell, hogy maguk a
magyarok higgyenek ebben. Másképpen
fogalmazva: a meglehetősen alacsony
uniós tudásszint növelésével annyit min-
denesetre el lehetne érni, hogy az elnök-
ségi periódus alatt a polgárok, leginkább
a különböző elitcsoportokhoz tartozók,
végre interiorizálják európai uniós tagsá-
gunkat, és többé ne tekintsék magukat
csupán „outsider insidereknek”.

Vagyis régóta nem csupán kommuni-
kációs feladatokról kellene beszélnünk,
hanem arról, hogy Magyarország milyen
hagyományok és értékrend alapján ve-
hetne mostantól bátrabban részt az Eu-
rópai Unió sajátos többszintű kormány-

zásában. Ehhez az olyan megállapítások
aligha visznek közelebb, hogy az EU és
Magyarország érdekei egybeesnek, hi-
szen ebből a kissé propagandisztikus ál-
lításból még semmi sem következik arra
nézve, hogy milyen anyagi erőket moz-
gósítsunk az éghajlatváltozás negatív ha-
tásainak ellensúlyozására, vagy milyen
beruházásokra volna szükség a közös
energiapolitika területén. És akkor az el-
nökségi időszak közeledtével a közéleti
vitákban az is felvetődhetne, hogy még-
is milyen kezdeményezéssel tehetné Ma-
gyarország emlékeztetésé legelső euró-
pai uniós elnökségét.

A Magyarországi Európa Társaság és az elnökség

A Magyarországi Európa Társaság (MET)
formálisan civil szervezet, NGO, ám tag-
jai elsősorban uniós és nemzetközi poli-
tikai szakértők, újságírók, köztisztvisel-
ők, diákok és más értelmiségiek. A MET-
et ezért nem annyira a mozgalmi aktiviz-
mus jellemzi – noha az elmúlt években
számos nyilatkozatot adtunk ki –, hanem
a már-már *think tank*-szerű működés.
Fontos uniós események idején hagyomá-
nyosan konferenciát vagy workshopot
rendezünk: így történt ez mindkét ma-
gyar részvétellel megtartott európai par-
lamentari választás előtt. Most a közelgő
magyar uniós elnökség biztosított jó ürü-
gyet ahhoz, hogy európai témákat euró-
pai megközelítésből elemezzünk 2010.
október 29–30-án a Közép-európai
Egyetem EU Bővítési Tanulmányok köz-
pontjával együttműködésben, a tagállamokból és Brüsszelből érkezett kutatók
közreműködésével. A rendezvény angolul zajlott, ami eleve jelzi, hogy inkább a
döntéshozókhoz, az Európai Unióval fog-

lalkozó elemzőkhöz, egyetemi hallgatókhoz szóltunk elsősorban, miközben azért a magyar sajtóban is „nyomultunk”. Honlapunkon, valamint a Facebookon alakított csoportunk tagjai és mások számára is meghirdettük a rendezvényt, végül a nagy érdeklődésre tekintettel át kellett tennünk az eseményt a CEU legnagyobb termébe.

A workshop résztvevőivel alaposan körbejártuk az uniós elnökség problémakörét, és megpróbáltuk levonni a tanulságokat a korábbi soros elnökségek pozitív és negatív tapasztalataiból, a spanyol és a még le sem zárult belga félév átvilágításától kezdve a szlovén és a cseh szemeszterek értékeléséig. Először is, a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta átalakult az európai intézmények egymáshoz való viszonya, és a hatáskörök változásával, illetve új szereplők belépésével az elnökség feladatköre jelentősen szűkült, a csúcspolitikusok számára oly fontos presztízse és „láthatósága” drámaian csökkent – ugyanakkor a munkát az éppen illetékes tagállamnak továbbra is el kell végeznie. Mégis, az elnökség mozgásteret megfelelő vezetői képességek birtokában újra tágítható lenne: az Európai Bizottság, az Európai Parlament, az Európai Tanács és a többi intézmény egymás közötti kapcsolatának módja, az együttműködés és a verseny viszonyrendszere nem rögzült még tartósan. Végül pedig a 2011-ben kezdődő elnökséggel kapcsolatos brüsszeli várakozások meglehetősen alacsonyak: keveset tudnak a magyar szándékokról, miközben bíznak saját tisztviselőikben és felhalmozott tudásukban.

Az előadások felvett képanyagát szerkesztve elérhetővé tesszük mindenki számára, és reméljük, hogy más műhelytanulmányokkal együtt a prezentációk vég-

ső változatát jövőre kötetben is megjelentetjük. A workshopot – a vendéglátó egyetem segítségével túl – alapvetően a német Friedrich Naumann Alapítvány finanszírozta, és kaptunk támogatást a Lengyel Nagykövetségtől is. Kitüntetett médiapartnerünk a magyarországi EurActiv volt. Tervezzük, hogy belevágunk egy olyan európai bizottsági pályázat megírásába is – ha kis szervezetként egyáltalán esélyünk lehet támogatásban részesülni –, amely a trió és a magyar elnökségi periódus lezárulta után újabb rendezvény megszervezését és a másfél év alatt történtek értékelését biztosíthatná.

A rizikós elnökség

Alapvető dilemma, hogy mennyire választható külön egy technikai értelemben akár hiba nélkül levezényelt elnökség értékelése az adott tagállam belső viszonyaitól. Talán nem a belpolitikai küzdelmek teljes felfüggesztése lenne az ideális megoldás, hanem csupán a politikai versenytársak közötti párbeszéd és rendszeres egyeztetés európai uniós ügyekben, amihez a versengés fenntartása mellett a kölcsönös tisztelet megadása is elengedhetetlen feltétel volna. A mai magyar pártpolitikai helyzetben elképzelhetetlennek tűnik, hogy az itthoni politikai kulturális háttér hirtelen ekkorát változzon. Márpedig az éles belpolitikai viszálylyal sújtott olasz eset elrettentőnek tűnik: az akkori és jelenlegi miniszterelnök, *Silvio Berlusconi* botrányos európai parlamenti fellépése alatt még saját külügyminisztere is szinte a haját tépte a MET workshopján lejátszott felvétel szerint. A magyar elnökség indulását máris negatívan befolyásolja, hogy az országról és a

kormány első hat hónapos tevékenységéről általában meglehetősen kedvezőtlen képet fest a nemzetközi média. Az Alkotmánybíróság jogkörének tervezett csorbítása, az új alkotmány éppen az elnökség idejére várható bevezetése természetesen Magyarországon állomásozó tudósítók figyelmét, és a feltehetően többségükben kritikus beszámolók alááshatják az egyébként pontosan megtervezett elnökségi kommunikációs stratégia hitelét.

Ha igazán pontosak lennénk, nem is európai uniós, hanem tanácsi elnökségről beszélnénk. Persze a precíz fogalmazás csak csökkentené az érdeklődést... Ráadásul a következő fél év teendői, akárcsak a magyart követő lengyel elnökségé, a közös európai nagy kérdések körül fognak sűrűsödni – ezek pedig alapvetően már adóttak, és az európai intézmények korábbi tevékenysége által előre meghatározottak. Kivéve – ahogy ezt manapság szinte mindig minden előadó elmondja szakmai konferenciákon –, ha valamilyen rendkívüli, előre nem látható esemény következik be, ami aztán felborítja a gondosan előké-

szített napirendet. Lassan már az is közhelyszerűen hangzik, hogy lelkileg és szervezetenként mégis meg kell próbálni felkészülni erre a kiszámíthatatlan eshetőségre, legyen az gazdasági vagy energiaválság, természeti katasztrófa vagy terrortámadás, netán idegen lények érkezése bolygónkra.

Bármennyire is stabil Magyarországon a jelenlegi kormány többsége – ami a cseh típusú belpolitikai válságot és az ebből fakadó részleges kudarcot kizárja, vagy éppen a belga ügyvezető kabinet rutinból végigvitt feladatteljesítéséhez képest magabiztosabb fellépést biztosíthat –, mégis éppen az itthoni belpolitikai élet váratlan fordulata miatt tűnik képtelenségnek jó előre megbízható kríziskezelő forgatókönyveket készíteni... Abban azért komolyan reménykedhetünk, hogy a külügyminisztériumi specialistákon túl a politikai elitben és az államapparátusban megnő azok száma, akik bár eredetileg nem törekedtek erre, de az elnökségi időszak végére magukévá teszik az összeurópai szemléletet és az uniós szintű szakpolitikai problémakezelő gondolkodást.

KOVÁCS ÁRPÁD*

Civil szerepvállalás és EU-elnökség

Nem csupán hatalmas kihívást és tömérdek feladatot jelent a magyar diplomácia számára az a tény, hogy 2011 első felében – a spanyol–belga–magyar trió részeként – Magyarország tölti be az Európai Unió soros elnöki tisztét. A következő félév szinte vissza nem térő alkalmat kínál hazánk számára, hogy megismertesse magát, és pozitív értelemben is felhívja magára a figyelmet Európában. Fél éven át Magyarországra irányul a figyelem – és ha jól végezzük el ezt a hatalmas munkát, a turizmustól a befektetéseken át számos területen profitalhatunk belőle a következő években, évtizedekben. Mi több: ha ügyesen teszi a dolgát a magyar diplomácia, és az uniós porondon is sikeresen teljesíti a kormány, azazal nem csupán visszaállíthatjuk és megerősíthetjük hazánkkal szemben az elmúlt években megtéppáztott nemzetközi bizalmat, de hosszabb távon is erősíthetjük befolyásunkat az európai politika alakítására. Olyan feladatok előtt áll tehát az ország, amelyek komoly felkészülést igényelnek. Meggyőződésem, hogy ebből a felkészülésből minden felelősen gondolkodó, a haza sorsát és jövőjét a szívében viselő szervezetnek – köztük természetesen a civil szférának is – ki kell vennie a részét. Még akkor is, ha erre külön nem is kérték fel.

Dolgos félév előtt állunk

Nemcsak a magyar diplomácia, de az Európai Unió egésze izgalmas és munkás félév elé néz a magyar soros elnökség idején. Az Európai Tükör hasábjain az elmúlt hónapokban többen adtak már komoly elem-

zéseket arról, hogy a 2014–2020-as uniós költségvetés fő irányainak meghatározásával, az agrárpolitika és a kohéziós politika ismét aktuális reformjával, az EU új, poszt-lisszaboni stratégiájával, Horvátország csatlakozási tárgyalásainak várható lezárásával, vagy legújabban a pénzügyi felügyeleti intézményrendszer reformjával együtt milyen fontos témák lesznek napirenden 2011 első felében. Én ezúttal leginkább arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az EU új politikáinak kialakítása, a Közösség jövőjének formálása nem nélkülözheti a társadalmi párbeszédet, az értelmes és érdemi szakmai vitákat és a lehető legszélesebb körű együttműködést – legyen szó a fenti területek bármelyikéről is.

Természetesen ugyanez fokozottan igaz a soros elnökségre készülő magyar kormány álláspontjának kialakítására a témakörökben. Meggyőződésem, hogy e szakmai és társadalmi egyeztetésben, a partnerség és az együttműködés intézményrendszerében kiemelt helyük és szerepük van a civil szervezeteknek. A civil szektor a maga tapasztalataival, felhalmozott tudásával és látásmódjával nagyban hozzájárulhat a higgadt, árnyalt, a gondos építkezést segítő szakmai eszmecserékhez.

A Magyar Közgazdasági Társaság feladatai, szerepe

Napjaink sorskérdése, hogy miként alakul egy-egy ország versenyképessége, mennyire képes az európai régióban fenntartani fejlődését, ami messze több, mint a belföldön előállított termékmenny-

* A szerző egyetemi tanár, a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke.

nyiség pénzben kifejezett növekedése vagy csökkenése.

Ahogy a versenyképességet alakító tényezőket, okokat, ok-okozati összefüggéseket lépésről lépésre jobban megismerjük, egyre nyilvánvalóbb, hogy változtatni kell az eddigi leegyszerűsítő, egyik vagy másik tényezőt kiragadó, s „generális” megoldást így kereső, töredezett „terápián”. Nem tartható fenn sem az a felfogás, amely a versenyképesség kérdését annak egyik vagy másik, döntőnek tartott eleme fejlesztésével, alapvetően a szabályozás, a gazdaság-szervezés állami felelősségbe helyezésével kívánja (el)intézni. Sem pedig az, amely az „erős állam” szlogen hangoztatásával az állam közvetlen, operatív beavatkozásával, a tulajdonosi és a szervező szerep túlhangsúlyozásával, új felhatalmazásaival kíván operálni.

Stratégiai gondolkodás, a fontosságai és az időrendek, a kölcsönhatások vizsgálata és arra épülő harmonizált, távlatokban gondolkodó vezénlyés nélkül aligha juthatunk előre. A nemzetközi tapasztalatok szerint a modern világban a „változásgenerálásban”, a közpolitika formálásában mind nagyobb a szerepe a társadalom spontán szerveződéseinek, a civileknek, köztük az olyan szakmai és érdekhordozó szervezeteknek is, mint a Magyar Közgazdasági Társaság (MKT), a vállalkozók, vagy akár a pénzügyi ellenőrök világot behálózó szövetségei.

Közhelyként hangzik, hogy hiba lenne ezt az erőt és ezt a szellemi kapacitást veszni hagyni, vagy ami még rosszabb, erejét lebecsülni. A társadalom új iránti befogadó képessége (civil szféra), morális támogatása, azonosulása pedig sokkal nagyobb lendítő erő akkor, ha ezt – akár konzultációk, visszacsatolások, vagy akár „társadalmi szerződések” formájában –

tudatosan szervezik, hiszen közbizalom és együttműködés nélkül, széles körben támogatott társadalmi távlatok hiányában magának a versenyképességnek a célja sem értelmezhető.

Az ország egyik legnagyobb hagyományú szakmai-tudományos egyesülete, a Magyar Közgazdasági Társaság elnökeként magam is tapasztalom, hogy mennyire nehéz a civil szervezetek helyzete. Működési támogatásra alig jut forrás, az államháztartási hiány csökkentésével párhuzamosan a pályázati lehetőségek szűkültek, a pénzügyi-gazdasági válság kedvezőtlen hatásait pedig a támogatókon, a szponzorokon keresztül igencsak megérzi a civil szektor.

Ennek ellenére – sok más partner civil szervezethez hasonlóan, még ha megszólítva vagy felkérve erre közvetlenül nem is voltunk – lehetőségeinkhez mérten az elmúlt két-három évben igyekeztünk minden tőlünk telhetőt megtenni, hogy – nemegyszer konkrétan az uniós soros elnökségre történő felkészülés jegyében – teret és fórumot adjunk azoknak a tudományos-szakmai vitáknak, azoknak az elméleti és gyakorlati szempontú párbeszédeknek, amelyek alapanyagként szolgálhattak és szolgálhatnak a mindenkori kormányok számára az uniós politikák alakításához.

A mintegy ötezer aktív tagot számláló Magyar Közgazdasági Társaság – kiemelten közhasznú civil szervezetként – mindent az egyik legfontosabb feladatának érzi, sőt engedtessek meg, hogy azt mondjam: küldetésének tartja. Ez persze nem véletlen: az MKT-t – az egész kontinensen az elsők között (1894. május 27-én) – azzal a céllal alapították meg professzorok, akadémikusok, miniszterek, bankárok, kereskedők, országgyűlési képviselők, gazdák, tisztviselők, nagybirtokosok

és főrendek, hogy együtt kutassák a nemzetgazdaság felemelkedésének útját-módját. A társaság pedig a megalakulásától fogva a szűken vett tudományon is túlmutató közgazdasági viták egyik legfontosabb fóruma Magyarországon. E feladatunkat pedig nem csupán a társaság egészét tekintve, de a megyei szervezeteink és az országos szakosztályaink szintjén is nagyon komolyan vesszük.

Közgazdászok a felkészülésben

A soros uniós elnökség témáihoz és ezáltal az elnökségre történő felkészüléshez szervesen kapcsolódtak például az elmúlt évek közgazdász-vándorgyűlései – a hazai közgazdász-társadalom legnagyobb éves rendezvényei – is. A hazai fiskális és monetáris politika általános értékelésén és kritikáján túl e vándorgyűléseken kiemelten foglalkoztunk többek között az uniós kohéziós politika eszközrendszerével és azzal, hogy az miként formálható hatékonyabbá. Célzottan és hangsúlyosan az EU-tag Magyarország felzárkózásának lehetőségeit és az ezzel kapcsolatos kihívásokat vizsgálta a 2007 őszi Debrecenben megrendezett közgazdász-vándorgyűlés mintegy hétszáz résztvevője, míg egy évvel később Egerben a lisszaboni reformok és magyarországi megvalósításuk adták a témát. 2009-ben a zalakarosi vándorgyűlésen a válságkezelés volt terítéken: több mint hatszáz résztvevővel már nem a válság okait kerestük, hanem sorra vettük a tanulságokat, és arra kerestük a választ, hogyan reagálhat az ország, a gazdaság- és fejlesztéspolitika, a pénzügyi és a reálszféra a válság utáni új gazdasági világrend kihívásaira. Néhány hete Szegeden pedig a „váltóállítás” mikéntjére igyekez-

tünk megoldást találni: arra, hogyan kellene körvonalazni azokat a strukturális átalakításokat, amelyek évek óta vártak magukra, és amelyek hosszú távon is megalapozhatják Magyarország fenntartható fejlődését és felzárkózását. A Magyar Közgazdasági Társaság elnöksége pedig évről évre nemcsak megfogalmazza a vándorgyűlések tanulságait és legfontosabb üzeneteit, de el is juttatja azokat a gazdaságpolitika aktuális irányítóinak.

Ugyancsak szervesen kapcsolódott a közelgő soros uniós elnökség központi témáihoz az az internet-televíziós közpolitikai vitafórum-sorozat, amelyet a Magyar Közgazdasági Társaság indított 2009 őszi azzal a céllal, hogy a meghívott szakértőkkel, szakpolitikussal és az internetes közösség, közönség aktív és interaktív részvételével olyan fontos témákat dolgozzon fel, mint a foglalkoztatás bővítése, az oktatási, a szociális és a közlekedési rendszerek és a lisszaboni stratégia reformja, a kutatás-fejlesztés, az energiafüggőség kérdésköre, az uniós fejlesztéspolitika eszközrendszerének szükségszerű megújítása, vagy éppen az ország versenyképességének javítása. A www.beszelgetnikell.hu internetes honlapon élőben, internet-televíziós technológiával sugárzott vitafórumokba nemcsak a beszélgetést a helyszínen figyelemmel kísérők kapcsolódhattak be, hanem a honlapon keresztül, az élő adás közben az internetezőknél is lehetőségük volt aktívan részt venni a vitákban. A honlapon természetesen ma is megtekinthető, meghallgatható a tíz vitafórum videóanyaga. Meggyőződésünk, hogy az internet nyújtotta technikai lehetőségekkel élve, a magunk szerény eszközeivel sikerült hozzájárulnunk e fontos közpolitikai témák társadalmasításához.

Kifejezetten a soros uniós elnökségre való felkészülés jegyében, a Visegrádi Alap pályázati támogatásával, a Közép-európai Egyetemmel együttműködve szerveztünk két nemzetközi műhelyt 2010 tavaszán – egyet a 2014 utáni új uniós költségvetés és az új tagállamok viszonyáról, egyet pedig az EU közös külpolitikájáról – cseh, lengyel, magyar és szlovák szakértők, jeles kutatók részvételével. Az e témákban született tanulmányokat utólag, ugyancsak széles körben, az interneten elérhetővé tettük.

Mindezekén túl ki kell még emelnünk a Levegő Munkacsoporttal közös nemzetközi konferenciánkat, amelyet 2010 nyarán szerveztünk az európai zöld költségvetésről. Ez a téma – reményeim és meggyőződésem szerint – nemcsak a tagállamokban, de európai szinten is számottevően befolyásolja majd az Európai Unió 2014 és 2020 közötti költségvetésének alakulását.

Hogyan tovább?

Mindezekből is látszik, hogy a Magyar Közgazdasági Társaság a maga eszközeivel az elmúlt években folyamatosan kereste a lehetőséget arra, hogy erejéhez mérten hozzájárulhasson és szakmai inputot adhasson az uniós soros elnökséget meghatározó témák megvitatásához és ezekkel kapcsolatban a magyar kormány álláspontjának formálásához, kialakításához. Ugyanakkor tudjuk jól, hogy mindez még korántsem elég! Meggyőződésem szerint a szakmai civil szervezetek nagyobb mértékű bevonására, a társadalmi párbeszéd további erősítésére van szükség – és e tekintetben kifejezetten reményt keltő a kormány szándéka a nemzeti együttműködés rendszerének erősítésére.

Hosszú éveken át állami vezetőként, és immár harmadik éve a hazai civil szférára egyik meghatározó szakmai szervezetének elnökeként láttam és látom, hogy az érdemi partnerség és együttműködés, a civil szféra valódi bevonása a döntéshozatalba idestova húsz éve várat magára. Voltak persze ebbe az irányba mutató momentumok – említhetem itt például az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió vagy az Új Magyarország Fejlesztési Terv összeállítását kísérő társadalmi egyeztetést –, ugyanakkor rendszerszerűen talán még egyetlen kormány sem volt kíváncsi a szakmai civil szervezetek véleményére, javaslataira. Pedig e szervezeteknél olyan mértékű felhalmozott tudás és tapasztalat van, amelyet bármely kormánynak vétek lenne veszni hagyni, amelyért kár lenne, ha nem lenne több pusztába kiáltott szónál.

Húsz év után végre érdemi és értelmes párbeszéd kellene arról, hogy milyen legyen, mondjuk, tíz meg húsz év múlva Magyarország, hogy mekkora legyen, meddig érjen és hogyan működjék az állam, milyen sűrű szövésű legyen a szociális védőháló, és hogy az államtól hosszú távon mit várhatnak a polgárai. Ugyanígy társadalmi vita kellene arról is, hogy mi legyen a polgárok kötelessége és felelőssége. Ugyanez igaz az EU szintjén is, az európai uniós szakpolitikák jövőjének formálásakor. Biztos vagyok benne, hogy az ország egésze profitálhat abból, ha a nemzeti együttműködés rendszere a napi gyakorlat szintjén is megállja a helyét, és valóban rendszerszerű, folyamatos, érdemi és tartalmas párbeszédre teremt lehetőséget a kormányzat (sőt tágabb értelemben az állam) és a polgárok, vagy az állam és a civil szektor között.

Csak egyet lehet érteni a miniszterelnökkel abban, hogy a társadalmi párbe-

széd hatékonyan és eredményesen működő rendszerének kialakításához elengedhetetlen az érdekegyeztetés jelenlegi, megkövült rendszerének újragondolása, a munkáltatók–munkavállalók–kormány hármásának kibővítése a civil szféra és a tudomány szereplőivel. Létezik persze ma már Magyarországon egy ilyen konzultációs testület, a Gazdasági és Szociális Tanács (GSZT), amelynek felépítése és működése tökéletesen megfelel az európai uniós gyakorlatnak, és amelyben a munkavállalók és a munkáltatók mellett a civil oldal és a tudomány is azonos jogokkal hallathatja a hangját az ország egészét érintő, fontos ügyekben. Meggyőződésem, hogy a Magyar Közgazdasági Társaságot is a tagjai sorában tudó GSZT erősítésére, konzultációs jogainak bővítésére és a gazdaságpolitikai döntéshozatalba való erőteljesebb és hangsúlyosabb bevonására van szükség.

Párbeszéd uniós ügyekben is

Véleményem szerint a Gazdasági és Szociális Tanácsot és – azzal együtt, sőt, amelletts külön – a civil szférát, a szakmai társadalmi szervezeteket nemcsak a hazai gazdaságpolitikai döntéshozatalba kell a korábbinál nagyobb mértékben bevonni. A partnerséget, a folyamatos szakmai párbeszédet, vagyis a nemzeti együttműködés intézményrendszerét ki kell terjeszteni az európai uniós ügyekre is. Nagyobb beleszólást kell adni a civil szférának a kormányzat Európa-politikájának kialakításába, vagyis abba, hogy a kormány milyen álláspontot képviseljen

egy, az Európai Unió jövőjét meghatározó témákban.

Különösen fontos lehet ez a soros uniós elnökséget megelőzően, és végig, az elnökségi félév ideje alatt. Nagy lesz ugyanis a kormány felelőssége és, bizony, a befolyása is arra vonatkozóan, hogy merre menjenek, illetve hogy egyáltalán haladjanak az ügyek az európai porondon. Mivel a közösség egészének jövőjét befolyásoló ügyek lesznek terítéken, vagyis olyan témákban kell dönteni, amelyek az egyes országokat, így hazánkat is közvetlenül érintik majd az előttünk álló években, évtizedben – elég, ha a kohéziós politika jövőjét övező vitákra gondolunk –, minden korábbinál nagyobb szükség van arra, hogy a magyar kormány alaposan kiérlelt álláspontot képviseljen e vitákban.

Úgy vélem, hogy a civil szféra, az olyan szakmai tudományos szervezetek, mint amilyen a Magyar Közgazdasági Társaság is, a náluk felhalmozott tudást, tapasztalatot felhasználva egyfajta szakértői háttérbázist adhatnak a kormánzatnak ahhoz, hogy valóban megalapozott és kiérlelt tárgyalási pozíciókkal vehessen részt az uniós szintű tárgyalásokon.

Mi magunk továbbra is készen állunk arra, hogy folyamatos konzultáció, aktív és interaktív együttműködés keretében segítsük és tudásunkkal támogassuk a kormány munkáját nemcsak a gazdaságpolitika, de az Európai Unió jövőjének formálásában is. Izgalmas és dolgozó fél-év elé nézünk tehát – és szeretnénk aktívan kivenni a részünket ebből a közös és felelősségteljes munkából.

AMBRUS DÁNIEL–SZABÓ CSILLA*

Pillar Alapítvány – uniós kommunikáció egy civil szervezet életében

A közelgő soros magyar elnökség sokunk számára jelenti azt a pillanatot, amikor a 2004-ben az unióhoz csatlakozott Magyarország politikailag is az EU érett, teljes jogú tagjává válik. Az elnökség rengeteg lehetőséget, ugyanakkor felelősséget rejt, nemcsak az adott ország politikai vezetői, de a közösség összes tagja, így a magyar civil szféra szereplői számára is. A következőkben szeretnénk bemutatni, hogy a Pillar Alapítvány hogyan készül erre a félévre és milyen együttműködésekben működünk közre annak érdekében, hogy aktív résztvevői legyünk a magyar soros elnökségnek.

A Pillar Alapítvány közhasznú civil szervezet, amelynek célkitűzései különösen fontosak lehetnek a soros elnökség alatt: szervezetünk az Európa-tudat megerősítése által összefogja, segíti és képezi az Európai Unió iránt érdeklődőket, a lakosságot tájékoztatja az unió nyújtotta lehetőségekről. Lényegesnek tartjuk, hogy a soros elnökség idején megjelenjenek az Európa-tudat meghatározó értékei – a demokrácia, a kulturális sokszínűség, az emberi jogok és a szolidaritás –, amelyek megőrzése és közvetítése a lakosság felé kiemelt célunk. Meggyőződésünk szerint ezen értékek, valamint a társadalmak közéleti és politikai témáira való nyitottság teremthetik meg azt a szellemi közösséget, amely az Európai Unió fejlődésének kulcsa. Tevékenységünk központi eleme, hogy a fenti értékeket és célkitűzéseket magukénak valló magyar és külföldi fiatalok számá-

ra közösségi és szervezeti háttérrel biztosítunk.

Az alapítványt két fiatal egyetemista hozta létre, azzal az igénnyel, hogy egészítsék egyetemi képzésüket és mások számára is hozzáférhető programokat, szakmai műhelyeket szervezzenek. Az elmúlt tizenegy évben fiatalok álltak az alapítvány élén, és programokat szerveztek saját ötleteik alapján. A fiatalok közösségeinek befogadása érdekében hozta létre az alapítvány a Pillar Európa Klubot, amely azonos érdeklődési körű, ambiciózus, tenni vágyó fiatalok közössége, akik amellet, hogy rendszeres programokon vesznek részt, lehetőséget kapnak arra, hogy saját elképzeléseiket megvalósítsák. Az önmegvalósítás, önkéntesség és szolidaritás legalább olyan fontos értékek, mint a közhasznú cél, amelyet szolgálunk. Bízunk abban, hogy az elnökség lehetőséget és teret biztosít majd a magyar civil szférának ezen értékek tudatosítására, hiszen ez nemcsak a sikeres elnökség, hanem Magyarország EU-n belüli sikerének a kulcsa is egyben. Ehhez kapcsolódóan a soros elnökség azért is lényeges számunkra, mert a Pillar célja, hogy tagjait az érettségigtől az érettségig segítse az aktív polgárrá válás folyamatában, amely rímél arra, ahogyan Magyarország az elnökséggel az EU érett tagjává válik majd. Az elnökség alatt megvalósított programjainkkal is kihangsúlyozzuk azt a jövőképet, ahogyan Magyarországot szeretnénk látni az Európai Unión belül: egy nyitott gondolkodású,

* A szerzők a Pillar Alapítvány kuratóriumának tagjai.

az aktív állampolgárságot előtérbe helyező, tudatos (*awareness*), felelősségteljes (*responsibility*), tetterre kész (*readiness*) és tenni vágyó (*willingness to act*) ország.

Ahhoz, hogy megértsük, milyen szerepet tölt be a soros elnökség a következő fél évben az EU, az ifjúság és a civil szféra összefüggéseiben, fontos rávilágítanunk arra, milyen időszakban válik Magyarország az unió soros elnökévé. A magyar elnökség csak ebben a tágabb perspektívában nyeri el valódi jelentőségét, csak így értelmezhető, hogy az elnökséget alakító politikai és szélesebb társadalmi szereplők milyen felelősséggel és küldetéssel bírnak a következő hat hónapban. Súlya jóval túlmutat a megjelölt elnökségi prioritásokon vagy a megrendezésre kerülő programok sorozatán. Az EU fejlődése szempontjából is történelmileg fontos pillanatban kerül sor a magyar elnökségre, amelyre itthon kevés figyelem irányul, és amelynek rövid ismertetésére most az ifjúság és a civil szféra irányából teszünk kísérletet.

A soros elnökségre való felkészülés az alapítvány életében

A felkészülés időszaka már az év elején elkezdődött. Két fő célcsoportot, célközönséget határoztunk meg a soros elnökséggel kapcsolatos projektjeink számára. Az egyik kiemelten a fiatalok és a főként az uniós témák iránt érdeklődő ifjúság. A másik cél a széles értelemben vett lakosság általános tájékoztatása az elnökségről, az uniós információkról és szakterületekről. Ennek megfelelően két nagyobb projektet és az ezzel kapcsolatos fejlesztési terveket szeretnénk részletesebben bemutatni.

Európai Ifjúsági Parlament

Az Európai Ifjúsági Parlament Magyarország (EIP Magyarország) fő célja a 16–22 évesek társadalmi részvételének erősítése, a kontinens jövőjének közös alakítása érdekében. Magyarországon a Pillar Alapítvány keretében – a nemzetközi hálózat támogatásával – két paksi fiatal alapította meg az EIP magyar nemzeti bizottságát. A hálózat teljes jogú tagjaként Magyarország fiataljai számára is lehetővé válik, hogy kifejtsek véleményüket egy európai szintű fórumon.

Az EIP gyakorlatias szemszögből közelíti meg és mutatja be az Európai Unió intézményeit, azok struktúráját és működését, a keretei között szervezett események a fiatalok mindennapjait és jövőjét érintő uniós szakpolitikák aktualitásait járják körbe. A hálózat működtetése során a fiatalok résztvevőként és valós körülmények között szerezhethetnek tapasztalatokat a demokratikus folyamatok gyakorlati működéséről, teret adva a széles körű, szabad véleménynyilvánításnak a regionális, a nemzeti és a nemzetközi szinten egyaránt, oly módon, hogy az eljuthat a helyi, a nemzeti és az európai döntéshozókhoz is. A projekt ezzel hozzájárul a fiatalok és a politikai intézmények közötti párbeszéd intenzitásának növeléséhez. Az EIP nem-formális oktatási módszerének központi eleme, hogy a rendezvények nagy része az Európai Parlament üléseit modellezi, ezáltal is közelebb hozva a fiatalokhoz az EU működését.

Az EIP Magyarország kiemelt figyelmet fordít a vitakészség és a nyelvtudás fejlesztésére, amellyel hozzájárul a fiatalok kifejezőkészségének javításához. Továbbá az Európai Ifjúsági Parlament alapos háttértudás átadásával és a fiatalok

közéleti látókörének szélesítésével segítséget nyújt az önálló véleményalkotás megalapozottságához. Az EIP feladatának tartja a szabad gondolkodás és az önálló kezdeményezések ösztönzését, az aktív állampolgárság erősítését, és mindezek túl lehetőséget teremt az ország ifjúság-diplomáciai képviselőire is egy kiterjedt európai hálózatban. A fiatalok többféle-képpen kapcsolódhatnak az EIP Magyarországhoz: részt vehetnek az országos üléseken, a regionális szintű beszélgetéseken, a különböző témák köré kialakított képzéseken és a nemzetközi résztvevőkkel tarkított ifjúsági táborokon, továbbá csatlakozhatnak a kialakításra kerülő internetes portálon keresztül is.

A magyar EIP életében a legfőbb esemény a nemzeti ülés. Az elsőt 2007-ben, a másodikat pedig 2009-ben tartottuk. A Soros elnökség ideje alatt megrendezendő harmadik nemzeti ülésnek a 2010-ben Európa Kulturális Fővárosa címet viselő Pécs városa ad helyet; a találkozót a Baranya Megyei Európai Információs Ponttal és a város önkormányzatával együttműködve valósítjuk meg. Az esemény fő témája a fenntartható fejlődés és a szociális felelősségvállalás kérdése lesz; az ülés során minden bizottság egy-egy, a Soros elnökséghez kapcsolódó témát, aktuális kérdést dolgoz fel (pl. az Európa 2020 stratégia, az energia- és klímaváltozás ügye). A nemzeti ülésen közel hetven magyar középiskolás vesz részt, akik tizenhét középiskolából érkeznek az ország minden tájáról. A legjobban szereplő nyolc diáknak és tanáraiknak lehetősége nyílik az Európai Ifjúsági Parlament 66. nemzetközi ülésén való részvételre, amelyre 2011 áprilisában, Athénban kerül sor.

Különösen fontosnak tartjuk a környező országok tagszervezeteivel való

együttműködést, így a Soros elnökség ideje alatt három bilaterális eseményen is részt veszünk. 2011 májusában az EIP osztrák tagszervezetével közösen Osztrák–Magyar Ifjúsági Fórum címmel valósul meg a magyar EU-elnökség egyik kiemelt prioritását, a Duna-stratégiát elemző regionális ülés. A találkozót – amelyen a régió országaiból közel száz fiatal vesz majd részt – Bécsben és Győrött tartják. A rendezvény a Duna-stratégiával kapcsolatban hét fő témára épít, amelyek a következők: a környezetvédelem, a természetvédelem, a szállítási infrastruktúra, az energiabiztonság, a migráció, a demográfia, illetve a klímaváltozás és a globális válságok. Az ülés egyik célja rávilágítani a különböző aktuális regionális problémákra és azok megoldási módjaira, illetve felhívni a figyelmet azokra az eszközökre, amelyekkel a fiatalok személyesen is közreműködhetnek a problémák megoldásában.

Mivel a 2011-es magyar EU-elnökség prioritása a nyugat-balkáni bővítés, így ez idő alatt a környező országokkal való együttműködés keretében fontosnak tartjuk, hogy létrejőjenek a nyugat-balkáni és a magyar fiatalok között olyan kezdeményezések, amelyek az aktív európai állampolgárságot ösztönzik. Az EIP egyik legnagyobb előnye, hogy a személyes készségek és kapacitások széles tárházát fejleszti: a diplomáciai készségektől a konszenzusépítésen, a vezetői és szerkesztői készségeken át egészen a projektmenedzsmentig. Így az Európai Ifjúsági Parlament nemzetközi hálózatán belül is, a rendszeres ülésezések mellett egyre nagyobb súlyt fektet a tagországok szervezeteinek hálózati fejlesztésére. Ennek megfelelően a magyar EIP nyugat-balkáni együttműködésének egyik első lépése is egy kétnapos tiranai work-

shop lesz, amelynek fő témája a szervezeti menedzsment. A projekt legfőbb célkitűzése az EIP albán és magyar tagszervezetei közötti szakmai együttműködések elősegítése, tapasztalatcsere és az albán–magyar ifjúsági kapcsolatok felkarolása. Az esemény azonban túl kíván mutatni egy egyszerű képzésen: szeretnénk, ha színelőljene lehetne az albán–magyar bilaterális ifjúsági kapcsolatoknak, továbbá áttételesen hozzá kívánunk járulni az albán civil szféra fejlődéséhez, illetve az európai ifjúsági életben való aktívabb részvételéhez.

A harmadik bilaterális együttműködés az EIP horvát tagszervezetével közösen megvalósuló nyári ifjúsági fórum, amelyet „Felelős Európa, fenntartható jövő” címmel közösen rendezünk meg a horvátországi Rijekában. Az ülés célközönsége elsősorban a nemzetközi EIP aktív tagjai, fő célja pedig a téma több szemszögből való megvitatása és az eredmények széles körű terjesztése.

A fent említett programokon kívül a magyar EIP célja, hogy programja és ideái évről évre minél több vidéki középiskolába is eljussanak, így 2011-ben öt különböző városba látogatunk el. Többek között Debrecenben, Balatonfüreden és Kiskőrösön is tartunk egy-egy kétnapos EIP-ülést, amelyek célja a fenntartható életmód és az ehhez kapcsolódó viselkedésminták bemutatása és ösztönzése az EIP módszereinek, valamint hazai és külföldi szakértők segítségével.

A nemzetközi EIP célja a projektek megvalósítása mellett, hogy a fiatalok minél több határon átívelő barátságot, interperszonális kapcsolatot alakítsanak ki. Ma az EIP hálózata Európa egyik legnagyobb oktatási platformja, amelyen keresztül a fiatalok megtapasztalhatják a kultúrák közötti párbeszéd fontosságát,

a pártfüggetlen politikai viták mibenlétét, és ezért olyan kezdeményezés, amely nélkülözhetetlen az „új” Európa egyesítéséhez. Az EIP nemzetközi szervezetének, amelynek Magyarország is tagja, jelenleg 35 nemzeti csoportja van, ahol ezek végeznek önkéntes munkát, hogy a projektek megvalósulhassanak.

EUvonal projekt

A Külügyminisztérium 2003. február 10-én indította el az EUvonalat, a lakosság uniós felkészülését segítő telefonos és internetes szolgáltatását. A szolgáltatás fenntartója 2003. decembertől a Miniszterelnöki Hivatal, 2006. augusztustól a Külügyminisztérium EU Kommunikációs és Közkapcsolati Főosztálya volt. A szolgáltatást – megnyert közbeszerzések alapján – 2003 és 2010. január 1-je között egy kommunikációs tanácsadó cég üzemeltette. 2010 januárjától ezt a feladatot vette át teljes egészében a Pillar Alapítvány, ekkor költözött az EUvonal az alapítvány irodájába. A szolgálat munkájában a kezdetektől fogva részt vett a Pillar Alapítvány, fennállása óta több mint ötven „pilláros” szerzett szakmai gyakorlatot az EUvonalnál. 2010-től a Külügyminisztérium kénytelen volt számottevően csökkenteni az EUvonal költségvetését, a beszűkült erőforrások következtében a szolgálat jelentősen átalakult, ettől az időponttól az EUvonal szolgáltatásainak köre is jócskán megváltozott (telefonon keresztül már nem, csak online érhető el a szolgálat).

Az EUvonal nagy hangsúlyt helyez a tagsággal járó, a lakosság mindennapi életét közvetlenül befolyásoló tények bemutatására, a hétköznapokban felhasználható és szükséges gyakorlatias ismeretek átadására. Célja, hogy az Európai

Unióval kapcsolatban felmerülő minden kérdésre választ adjon. Nem száraz jogszabályokat és elemzéseket ismertet az érdeklődőkkel, hanem gyakorlati információkat nyújt a mindennapi életünket közvetlenül befolyásoló változásokról. Európai uniós témákban az EUvonal jelenleg is a lakosság első számú tájékoztatói pontja Magyarországon. Indulásától kezdődően 2010 szeptemberéig körülbelül 45 ezer e-mailt és 354 ezer (2010-től skype-on keresztül fogadott) telefonhívást válaszolt meg. A szolgálat az európai uniós lakossági tájékoztatás szakmailag elismert, megkerülhetetlen intézménye, referenciapontja. Híreit, értesüléseit a magyar média rendszeresen átveszi, és hivatkozással közli. A www.euvonal.hu honlap az Európai Unióval, tagországaival, illetve Magyarország csatlakozásával kapcsolatos információkat, ismertetőket, tanulmányokat és gyakorlati tudnivalókat közöl.

Az Európai Unió Tanácsa magyar elnökségének egyik legnagyobb kihívása az elnökség, az elnökségi események és taggabban értelmezve az Európai Unió kommunikációja a hazai közvélemény felé. Az elnökség következtében hazánkban is a megszokottnál jóval nagyobb figyelmet kapnak az EU, az uniós szereplők, a közösségi politikák. Ez az időszak tehát nagyon fontos lehetőség a tekintetben, hogy a lakosság megismerhesse, megértesse, mit is jelent mindennapjainkban az Európai Unió. Az uniós információszolgáltatóknak pedig kötelességük minél jobban kiaknázni ezt a ritkán adódó lehetőséget. A lakosság felé közvetített információknak elsősorban közérthetőnek kell lenniük. Az uniós szakzsargonból le kell fordítani, mintegy át kell alakítani a történéseket és a megjelenő adatokat, s érdemes akár a különböző cél-

csoportokra szabni őket. A tájékoztatási csatornáknak nyitottnak és könnyen hozzáférhetőeknek kell lenniük. Az EUvonalhoz kapcsolódó tapasztalatunk biztos alapot és számos lehetőséget jelent az uniós elnökség lakossági kommunikációjának modernizálásához, interaktívá tételéhez, amelyre – véleményünk szerint – nagy szükség van. Mindent megteszünk azért, hogy az EUvonal az elnökségi kommunikáció legfőbb eszköze legyen a lakosság általános tájékoztatásában. A szolgáltatás fejlesztésével rövid távon képessé tehető az elnökséggel kapcsolatos kommunikációs kihívás kezelésére, egyben alkalmas egy korszerű, az Európai Unió szervezeti rendszerével is összeegyeztethető, mégis a magyar lakosság egyedi igényeire szabott tájékoztató szolgálat kialakítására.

Felmerülhet a kérdés, hogy a soros elnökség hivatalos honlapja mellett miért van szükség még egy kommunikációs csatornára, honlapra. Természetesen számos olyan funkció van, amelyet alapvetően a hivatalos elnökségi portál lát el – ilyen például a nemzetközi sajtó tájékoztatása, vagy a sajtóakkreditációk intézése –, ezek természetesen a hivatalos oldalon jelennek majd meg. Ugyanakkor sok olyan kommunikációs feladat adódik, amely itt nem bonyolódhat – az EUvonal ebben lehet hiánypótló a következő fél évben. Nem célunk az elnökségi honlap tartalmainak duplikálása, sokkal inkább annak kiegészítése, támogatása: felhasználva az EUvonal rendelkezésére álló információkat, több éves tapasztalattal, úgy gondoljuk, hogy az inkább hivatalos és szélesebb (részben nemzetközi) közönségnek szóló kommunikáció mellett az EUvonal lehet az a csatorna, amely speciálisan a magyar érdeklődők számára bemutathatja, hogy mit jelent az egyes

ember számára az Európai Unió, az abban zajló események, folyamatok. Az EUvonal és annak honlapja képes az érdeklődők számára kiemelni a soros elnökségből a lakosság mindennapjait közvetlenül befolyásoló történéseket, valamint gyakorlatias ismereteket átadni. A szolgáltatás lehetővé teszi, hogy mindez akár személyre szabottan történjen meg, akár az e-mailen beérkező kérdésekre adandó válaszok, akár személyes tanácsadás formájában.

A magyar elnökség kapcsán az EUvonal kiemelt feladata lesz a civil társadalommal való kapcsolattartás, illetve a civil társadalom kommunikációs és szakmai becsatornázása az elnökségi folyamatokba, továbbá a szervezetek hatékony tájékoztatása az uniós szakmai kérdések kapcsán. Terveink alapján az EUvonal lehet egyfajta tér a civil szektor véleményének megjelenítésére az elnökség szempontjából lényeges kérdésekben.

Szeretnénk újraindítani a kapacitás-csökkenés miatt leépített szolgáltatásokat. Ezek közé tartozik egy átfogó honlapfejlesztés: további tematikus oldalakat hoznánk létre a különböző eseményekhez, illetve felmerülő igényekhez kapcsolódva. Ilyen oldal jelenleg is az EU-elnökség oldala, amelynek tartalmát a jövő felé napról napra rendszerességgel kívánjuk frissíteni.

A honlap hírblokkjához több olyan szolgáltatás is kapcsolódhat, amely az érdeklődők közvetlen tájékoztatását segíti. Ilyen a gyors hírszolgáltatás, amely az EUvonal honlapján megjelenő híreket az arra feliratkozók számára közvetlenül e-mailben is elküldi. Hasonló modul a hírlevél-szolgáltatás, amelynek keretében a portálon megjelenő híreket témakörönként rendszerezve, kéthetente küldhetjük ki a regisztrált felhasználóknak. A hírek mellett

felhívja a figyelmet a legfrissebb hazai és külföldi uniós vonatkozású állásokra; a Magyarországon elérhető uniós képzésekre, az Európai Unió, illetve a tagországok különböző ösztöndíj-lehetőségeire, valamint ismerteti a legfontosabb pályázati információk forrásait.

Az uniós tájékoztatáshoz kapcsolódóan, felhasználva a rendelkezésre álló anyagokat és tudásbázist, az EUvonal a kapacitás növekedésével igyekszik minél inkább kihasználni az internet és a közösségi média nyújtotta lehetőségeket, hogy így is minél több emberhez juttassa el az uniós információkat. Ebben részint kezdeményező is, igyekszik a manapság nagyon divatos kommunikációs csatornákat (blogokat, közösségi portálokat) kihasználni. Újra tervezzük uniós témájú blogok, fórumok, chatek és szakértői oldalak működtetését. Új kommunikációs csatornáként a mobil kommunikációs lehetőségek adódnak, mint eddig nem használt forma, kapacitás függvényében ezeket a lehetőségeket is szeretnénk jobban kiaknázni.

Az EUvonal működése során számos személyes megjelenéshez kapcsolódó szolgáltatást is nyújtott. Munkatársai a szolgálat létrejötté óta részt vettek különböző tájékoztató kampányokban, a Külügyminisztérium felkérésére uniós tematikájú rendezvényeket szerveztek, illetve más intézmények által tartott eseményeken vettek részt, ahol népszerűsítették az EUvonal szolgáltatásait. Ehhez a koncepcióhoz képest kibővített fejlesztési irány a személyes kommunikáció megerősítése.

Ennek előtérbe helyezésére kiváló teret nyújt az Európai Bizottság Magyarországi Képviselőtársaságának kezdeményezése, a Millenáris Parkban megvalósítani tervezett Európa Ponthoz való kap-

csolódás. A szoros együttműködés kiemelkedő alkalmat kínál arra, hogy a személyes kommunikáción alapuló rendezvényeket koordináltan összefogja és az EU-val foglalkozó szervezetek között egy átgondolt stratégián alapuló együttműködés kialakítását kezdeményezze.

Jövő évi terveink között szerepel – az EUvonal hagyományos szolgáltatásai mellett – a személyes tanácsadás felújítása, valamint az európai uniós irányú szakmai kutatómunka támogatása. Különböző uniós kérdésekben, szakterületek mentén az érdeklődők személyesen is konzultálhatnak az EUvonalas kollégákkal, akik így személyre tudják szabni az információt, akár további kiadványokat, holnapokat kínálva, amelyek a helyszínen azonnal hozzáférhetők is lennének.

Kiemelten fontosnak tartjuk az Európa Pont „élettel való megtöltését”, amelyhez az együttműködés keretében a Pillar Alapítvány az EUvonal projekttel is komoly segítséget nyújt. Terveink között szerepel különböző európai uniós tematikájú és dimenziójú események, konferenciák, szakmai műhelyek szervezése és koordinálása, így az új közösségi térben jól alkalmazhatók lesznek az alapítványnál összegyűlt korábbi tapasztalatok, egyebek között a középiskolás EU-tanórákkal kapcsolatosan is: terveink között szerepel a középiskolások számára korábban nagy sikerrel megrendezett EU-tanórák felújítása is, adott esetekben szakmai specifikációval, valamint egyetemisták és főiskolások számára a szakmai konzultáció lehetőségét is szeretnénk biztosítani.

A soros elnökség küszöbén állva a Pillar Alapítvány elhivatott az EUvonal további működtetésében és az Európa Pont sikere iránt. A cikk írásakor a fenti fejlesztések még az előkészítés fázisában vannak, ám bízunk benne, hogy amennyiben a szükséges kapacitás és források rendelkezésre állnak, már 2010 vége előtt elkezdhethetjük megvalósítani az EUvonal élő kommunikációs csatornává és térré való átalakítását.

Összegzés

A soros elnökség mindössze fél évig tartó projekt, amelynek jelentősége jóval túlmutat ezen hat hónap eseményein. A magyar elnökségre az EU fejlődési történetében is kritikus ponton kerül sor, így lesz az elnökség „a lehetőségek Európája és Európa lehetősége” egyben. Lehetőség arra, hogy a magyar állampolgárok megértsék és átéljék, hogy Magyarország is az uniós része, és lehetőség arra, hogy a magyar politikai, diplomáciai és társadalmi leleményesség aktív alakítója legyen az uniós fejlődési irányának. Bízunk abban, hogy az elnökségi félév végétével mi is a projektjeink sikeréről számolunk majd be. Reméljük, hogy a soros magyar elnökség sokban hozzájárul a fiatalok és a szélesebb magyar társadalom Európa-tudatának – érzelmi kötődésének – megerősödéséhez, amely elengedhetetlen a politikai unió, értékeink, a jövő fenntartható jólétének és békéjének biztosításához.

DEUTSCH TAMÁS*

Hét Határ Egyesület – az egységes magyar nemzetért

A Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség és a magyar EU-elnökség

Magyarország 2011. január 1. és 2011. június 30. között első alkalommal tölti be az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztségét. A spanyol–belga–magyar soros elnökségi trió és a magyar elnökség egyik prioritása a szomszédságpolitika. A magyar külpolitikai célrendszer meghatározó eleme a Nyugat-Balkán országainak segítése az uniós integráció felé vezető úton. Horvátország közelgő csatlakozása és a szerb csatlakozási folyamat elindulása különösen jelentős fejlemény az ottani magyar közösségek nemzeti identitásának megőrzése szempontjából.

A magyar elnökség kiemelt politikai célja a Bizottság által a magyar elnökség alatt végrehajtható Duna-régió stratégia. Ez olyan makrorégió fejlesztését tűzte ki céljául, amelynek központi térsége a Kárpát-medence, ahol a mai napig a magyarság alkotja a legjelentősebb lélekszámú etnikai csoportot (több mint kétszer annyian lakunk itt, mint a második legnépesebb románság). Éppen ezért e transznacionális, területfejlesztési stratégia megalkotása, véglegesítése nemzeti közösségünk szempontjából szintén alapvető jelentőségű lépés, amely segíti az egymástól külön élő nemzetrészek béke-s integrációját.

A magyar elnökség programjában ugyancsak fontosak az EU többéves költ-

ségvetési tervezéséhez kapcsolódó feladatok. A közép-európai államok mind-egyikének sorsát befolyásoló döntések várhatók a kohéziós politika és a 2014–2020-as uniós költségvetés kérdésében. Ezekben az ügyekben a Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség európai parlamenti képviselő tagjai hatékonyan jeleníthetik meg a magyar és a többi közép- és délkelet-európai nemzet érdekeit.

Ugyancsak a magyar elnökség idejére várható Románia schengeni csatlakozása. A megnyíló határok egészen új perspektívát adnak a magyar–román és magyar–magyar kapcsolatoknak. Ezeknek a folyamatoknak is aktív részese kíván lenni szervezetünk.

Mindezek a célok és prioritások kiemelten fontosak szervezetünk számára, hiszen 2007. január 1. óta a kárpát-medencei magyarság 95 százaléka az Európai Unió polgára (Horvátország és Szerbia várható csatlakozásával ez az arány még 2020 előtt tovább nőhet). Bár e tényről csodákat nem várhatunk, az uniós tagság mégis olyan eszközöket kínál, amelyek lehetővé teszik a határok megváltoztatása nélküli nemzetegyesítést. Az Európai Unió támogatja a regionális önszerveződést, (jogi és pénzügyi) eszközöket biztosít a határon átnyúló együttműködésekhez, védelmezi az emberi jogok érvényesülését tagállamaiban, és korábban számunkra elképzelhetetlen mértékben támogatja a gazdaságilag fejletlenebb területek felzárkózását. A sokat

* A szerző a Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség elnöke.

emlegetett dél-tiroli autonómiamodell ma ismert formája Ausztria 1995. évi EU-csatlakozását követően, 2001-ben született meg, Spanyolországban pedig jelentősen bővült a tartományok önállósága, és széles jogköröket kaptak az önállóságért küzdő baszkok is. 1997 óta újra önálló parlamentje van Skóciának és Walesnek. Az eltűnés szélén álló nemzetek támogatást kaptak identitásuk megőrzéséhez.

A kárpát-medencei magyarság közel száz éve él szétszakitottságban. A történelmi Magyarország meghatározó nemzetiségének jelentős része ma az anyaország határain kívül él, gyakran a legalapvetőbb jogaiban (anyanyelv használata, önkormányzat-képviselés, törvény előtti egyenlőség) is korlátozva. Ráadásul miközben a szomszédos nemzetek tudatosan és egységesen képviselik érdekeiket hazai és nemzetközi fórumokon, addig a magyarok körében soha nem tapasztalt széthúzás volt megfigyelhető az utóbbi években. Ennek legfájóbb megnyilvánulása a 2004. december 5-i népszavazás volt, amelyben az anyaországi magyarok megtagadták az ezeréves sorsközösséget határon túli nemzettársaikkal.

A 2004-es népszavazás egyéves évfordulóján *Pálfi István* európai parlamenti képviselő és *Meggyes Tamás* volt esztergomi polgármester egy határokon átívelő önkormányzati szövetség létrehozását, a határokon átívelő magyar–magyar együttműködés új alapokra helyezését kezdeményezte. A szervezet bejegyzését azonban Pálfi István tragikusan fiatalon bekövetkezett halála nem tette lehetővé.

2007 áprilisában, Esztergomban alakult újjá a szövetség, amelynek elnöke *dr. Becsey Zsolt* volt európai parlamenti képviselő, társelnöke Meggyes Tamás, az

Ister-Granum Eurorégió akkori elnöke lett. Alapítói között található kilenc határmenti magyar önkormányzat mellett *Bauer Edit* szlovákiai magyar EP-képviselő is. A Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség 2010. április 27-én tartotta közgyűlését, ahol várható kormányzati feladataira hivatkozva *dr. Becsey Zsolt* bejelentette lemondását az elnökségről.

A Hét Határ Szövetség elsődleges céljai közé tartozik a Magyarország határai mentén lévő települések közötti szorosabb együttműködés elősegítése, ezáltal az EU előírásainak, elvárásainak is megfelelő régiófejlődés, az esélyegyenlőség, valamint a versenyképesség növelésének előmozdítása. Az Európai Unióhoz már csatlakozott országok esetében a Kárpát-medencén belüli hatékony együttműködés előmozdítása, a csatlakozás előtt álló államokat illetően az integrációs folyamat elősegítése, támogatása, valamint az önkormányzati feladatkörök mindegyikére kiterjedő szakmai-információs együttműködés kialakítása is a prioritások között szerepel. Közös magyar érdekek képviselőjeként kívánunk fellépni az állami és az uniós intézmények irányában a Kárpát-medencében működő magyar önkormányzatok érdekében, a zoboralji Kolontól a dél-vajdasági Székelykevéig, a Nagyszombat melletti Nagymácsédától a kárpátalji Viskig és az erdélyi Gyimesbükkig.

A szövetség jövőbeli tervei között szerepel, hogy önálló irodát nyit Brüsszelben új szolgáltatásokat nyújtva tagjainak, segítve forrásszervező tevékenységüket, erősítve nemzetközi jelenlétüket. A Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség brüsszeli képviselőjének közreműködésével újabb „magyar” ügyek kerülhetnek az uniós döntéshozók elé,

miközben a képviseleten keresztül a tag-önkormányzatok hozzájuthatnak a legfrissebb brüsszeli információkhoz (pályázati lehetőségek, jogszabályi változások, partnerkapcsolatok stb.).

A Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség alapvető feladatai közé soroljuk a tagjaival és a határon túli magyar szervezetekkel való folyamatos kapcsolattartás során az egyes régiók, települések érdekeinek megjelenítését, megfogalmazását, összehangolását és érvényesítését, a tagok közötti információáramlás és kapcsolattartás elősegítését, központi koordinációs fórumként való működését. Fontos szempont továbbá az együttműködés kialakítása más önkormányzati szövetségekkel és a tevékenységet elősegítő szakmai szervezetekkel, közösségekkel, ugyanakkor célunk a határon átnyúló regionális együttműködések, EGTC-k (*European Grouping for Territorial Cooperation*, Európai Területi Együttműködési Csoportosulás)¹, ECG-k, (*Euroregional Co-operation Grouping*, Euroregionális Együttműködési Csoportosulás)² és egyéb formák kialakításának szakmai-politikai támogatása is. Létre kívánunk hozni egy olyan belső információs rendszert, adat- és dokumentációs bázist, amely biztosítja a pályázati lehetőségek felkutatását és továbbítását az érdekelt települések felé, a támogatási források megismerését és azok igénybevételét. A források bevonásával a határon túli magyarság épített, szellemi és tárgyi örökségének védelme, megőrzése a cél.

Ennek érdekében tevékenységünk kiterjed a nyomtatott és elektronikus kiadványok megjelentetésének, szakmai tanácskozások, konferenciák, a működési területet érintő tanulmányutak szervezésének, segélyprogramok, segélyakciók szervezésének és lebonyolításának, a határon átnyúló térségi-regionális és testvértelepülési együttműködések szakmai támogatásának, integrációjuk és forrás-szervező kapacitásuk erősítésének, az önkormányzati–civil–vállalkozói együttműködések erősítésének valamennyi lehetőségére.

Szervezetünk információkat kíván biztosítani az érintetteknek a magyar közösségek autonómiatörekvéseinek támogatásához hazai, nemzetközi és közösségi szinten, valamint a magyar kormány határon túliakat érintő tevékenységéhez kapcsolódóan. Ennek érdekében segítjük a hazai és nemzetközi konferenciák, szakmai műhelyek szervezését az önkormányzatokat érintő témákban, valamint tematikus és területi elvű alszövetségek kialakítását kívánjuk felkarolni közös érdekeink védelme érdekében.

A Hét Határ Határon Átnyúló Önkormányzati Szövetség eddigi tevékenysége

A szövetség az elmúlt három és fél évben kialakította információs rendszerét (honlap, újság, hírlevél), amellyel erősíteni igyekszik a kapcsolattartást a nemzetrészek között. Több szakmai konfe-

1 Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC) - Az Európai Parlament és a Tanács 1082/2006/EK rendelete az európai területi együttműködési csoportosulásról HL L 210., 2006.07.31

2 ECG: Council of Europe: Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Cooperation between Territorial Communities or Authorities concerning Euroregional Co-operation Groupings (ECGs) CETS No. 206 Utrecht, 2009. 11.16.

renciát is rendezett a határ menti együttműködésekkel érintő témákban. 2007. december 14-én Szegeden a Szeged–Temesvár vasútvonal visszaállításáról, 2008. február 1-jén Ipolyságon az Ipolyhidak és az Ipoly-menti vasút újjáépítéséről rendezett konferenciát. Mindkét eseményen szakértői szinten képviseltette magát az Európai Parlament és az Európai Bizottság.

Társszervezője volt a szövetség a 2008-as első „Hiányzó kapcsolatok” konferenciának Esztergomban, ahol a magyar határok mentén szükséges infrastruktúra-fejlesztések számbavétele és egy közös kárpát-medencei tervezési tér kialakítása volt az előadások témája. Támogatta a 2008 novemberében Csíkszeredában megrendezett II. Kárpát-medencei térségfejlesztési műhely rendezvényt. Elsőként rendezte meg 2008 decemberében a magyar részvételű eurorégiók szakmai tanácskozását a Parlament Vadásztermében. 2009 őszén, Piliscsabán szervezett konferenciát a határon átívelő munkaerő-áramlás témájában, 2010 januárjában pedig a Francia Nagykövetséggel közösen tartott szakmai rendezvényt a belső piaci szolgáltatásokról szóló 2006/123/EK-irányelv alkalmazásáról.

Szervezetünk az elmúlt években számos módon igyekezett előremozdítani a határon túli magyarság boldogulásának ügyét. Kezdeményezte, hogy a magyar kormány kezdjen kétoldalú egyeztetéseket az unión kívüli szomszédos államokkal az EGTC-rendelet alkalmazhatósága érdekében. A Magyar Országgyűlés elnökétől kérte a magyarországi kisebbségek parlamenti képviseletre vonatkozó jogának érvényesítését. Nyilatkozatban tiltakozott a szlovák nyelvtörvény ellen. A Nemzeti Civil Alapprogram támogatásával a Hét Határ Határon Átnyúló Ön-

kormányzati Szövetség jóvoltából készült el a tiszabökényi emlékpark, újult meg az emlékmű környezete.

A szövetség működésének anyagi feltételeit a tagdíjakon kívül (2010-ben 109 tagönkormányzattal rendelkezünk) az Európai Néppárt magyar delegációja által felajánlott összegből, illetve európai uniós és hazai pályázatokon elnyert támogatásokból biztosítja.

A határon átnyúló kapcsolatok fejlesztésének perspektívái és a magyar EU-elnökség

Az 1979 óta megrendezett európai parlamenti választások eredményei azt mutatják, hogy az Európai Unió polgárai folyamatosan csökkenő érdeklődést tanúsítanak az unió működése iránt. Úgy érzik, hogy az unió tevékenysége csak kicsi vagy semmiféle hatást nem gyakorol mindennapi életükre. Ezen az érzésükön az EU az Európai Parlament jogköreinek fokozatos bővítésével és a 2004 után elindított offenzív kampányával sem tudott változtatni. Ugyanakkor azok az értékek, amelyek az unió működésének lényegét jelentik (gondolunk itt a belső országhatárok felszámolására, a szabad munkaerő-, tőke-, áruáramlásra, a területi egyenlőtlenségek csökkentésére stb.), a legszembeötlőbbben a határon átnyúló együttműködések jellemzik. Ezek a kooperációk a hétköznapi szintjén teszik érzékelhetővé az unió működését, jótékony hatásait. Az országhatárokon át ingázó munkavállalók, a határ túloldalán boltot nyitó vállalkozók, a szomszédban tanuló, szórakozó diákok, a másik országban bevásárlók számára a saját életükben is érzékelhető változást hozott a határok megszűnése, az egységes valuta

bevezetése, a határ menti közös fejlesztések elindítása.

A határon átnyúló együttműködések révén az Európai Unió külön is segítséget nyújt ahhoz, hogy a korábban szervesen összetartozó kárpát-medencei kistájakat újraépítsük, a határon túli nemzetrészekkel a kapcsolatainkat visszaállítsuk, és közös fejlesztések elindításával segítsük a határ két oldalán sokszor kedvezőtlen körülmények között élő emberek életfeltételeinek javítását. Ezáltal nemcsak egy kilencvenéves tragikus probléma együttes megoldására teremt lehetőséget az európai nemzetek közössége, hanem egészen új kereteket ad a szomszédos etnikumokkal történő együttműködés kialakításához is. Így a határon átnyúló együttműködés nem egyszerűen a magyar nemzet egysítésének legfontosabb, az EU által koordinált eszköze, hanem a közép-európai térség versenyképességét alapvetően befolyásoló interetnikus kooperáció feltétele is, amely még hangsúlyosabb szerepet kaphat és tovább erősödhet a magyar EU-elnökség során.

Jóllehet a 2004-es csatlakozás óta hazánkban is a szkeptikus attitűd erősödött meg az EU-val kapcsolatban, az előbbi

megfontolások miatt sok honfitársunk számára egyértelműen pozitív eredményeket hozott az integráció. Szövetségünk azzal kíván hozzájárulni az euroatlanti gondolat erősödéséhez, hogy a határ két oldalán fekvő, magyar vezetőségű önkormányzatok közötti kapcsolatokat erősíti, segíti információhoz és anyagi forrásokhoz jutásukat, szakmai támogatást, megjelenési lehetőséget biztosít számukra, és az uniós szintű képviselők is kialakítja annak érdekében, hogy a helyi problémák és a Kárpát-medence értékei egyaránt megjelenhessenek az európai közösség előtt. Ez utóbbi kérdés azért is fontos, mert az Európai Unió tagállamainak képviselői a legtöbb esetben nincsenek tisztában a legnagyobb lélekszámú határon túli nemzeti kisebbség sorsával, értékeivel. A magyar ügyek napirenden tartásával, nemzeti ügyeink rokonszenves tálalásával nemcsak a határon túli nemzetrészek felemelkedésén szeretnénk munkálkodni, hanem szerény eszközeinkkel az egységes magyar nemzet uniós szintű megjelenítését is szolgálni kívánjuk, amely célok eléréséhez számunkra kiváló alkalmat termet a magyar EU-elnökség.

BANKOVICS GÉZA–JUHÁSZ ANDREA*

A magyar EU-elnökség az ELSA Szeged szemével

Magyarország európai uniós tagságának új fejezetéhez érkezett. Hazánk 2011. január 1-jétől tölti be a soros EU-elnöki pozíciót, amely valójában a Tanács intézményeinek vezetését jelenti. Hatalmas lehetőség ez országunk számára, hiszen a soros elnökséget adó állam lényegesen befolyásolja, hogy mivel foglalkozzon az Európai Unió az adott félévben. Spanyolország 2010. január 1-jén kezdődött elnöksége egyúttal a Belgiummal és Magyarországgal közösen alkotott elnökségi trió 2011. június 30-ig tartó működésének kezdete is volt. Az Európai Unió Tanácsa döntésének megfelelően ugyanis 2007-től a soros elnök szerepét egymást követően betöltő három-három tagállam saját, féléves elnökségi programja mellett 18 hónapos, közös programot is kidolgoz. Spanyolország az első olyan ország, amelynek a 2009. december 1-jén hatályba lépett Lisszaboni Szerződés, az uniós reformszerződésének új intézményi keretei között kell végeznie munkáját. Az új intézményi szabályok zökkenőmentes alkalmazásának érdekében nemcsak az Európai Unió vezetői között van szükség szoros együttműködésre, de a 18 hónapos elnöki ciklus három országa között is. 2010-től leginkább a polgárok életét közvetlenül érintő kérdések kerülnek előtérbe.

Hazánk célja egy erős Magyarország egy erős Európában. Cél az uniós adta előnyök jobb kihasználása, és ezen előnyök tudatosítása a magyar polgároknak.

Általános elvárás a mindenkori elnökséggel szemben, hogy ne saját nemzetének érdekeit tartsa kizárólag szem előtt, hanem az Európai Unió mint közösség érdekeit. Nyilvánvaló azonban, hogy a soros elnökség igyekszik olyan kérdéseket tűzni az uniós napirendjére, amelyek az adott tagállam számára kiemelkedően fontosak.

Az elnökség kérdésével mind a civil szféra, mind a közélet egyre többet foglalkozik. Az elnökség politikai, gazdasági, kulturális és idegenforgalmi szempontból egyaránt nagy lehetőség Magyarországra. A kulturális rendezvényeknek köszönhetően például Európa megismerhet egy-egy magyar települést, ezáltal arra is alkalom adódhat, hogy magyarországi civil szervezetek mutatkozzanak be a tagállamoknak.

Az ELSA Szeged Egyesület 1999 óta működő helyi szervezet. Az ELSA (*European Law Students' Association*) az európai joghallgatók nemzetközi, politikailag semleges, nonprofit szervezete, amelyet lengyel, magyar, német és osztrák diákok alapítottak 1981-ben. Ma több mint harmincezer tagja van 39 európai ország több mint 250 városában, így többek között Szegeden is. Az ELSA – tevékenységének legmagasabb szintű elismeréseként – konzultatív státussal rendelkezik az UNESCO-ban, az ENSZ-ben, az ECOSOC-ban, valamint az Európa Tanácsban. Jelenleg a világ legnagyobb olyan szerve, amely joghallgató-

* Bankovics Géza az ELSA Szeged elnöke, Juhász Andrea tudományos tevékenységeért felelős munkatárs.

kat, fiatal jogászokat tömörít. Az elnökségnek köszönhetően az ELSA híre eljuthat olyan európai országokba is, ahol még nem alapítottak ilyen egyesületet. Tehát számunkra *szélesebb fórumot* jelent a soros elnökség, szélesebb körben tudjuk megszólítani az európai joghallgatókat.

A 2011. évi magyar EU-elnökség nemcsak nagy lehetőség, de nagy erőpróba és kihívás is hazánk számára. Azonban ahogy a latin mondás is szól: *sub pondere crescit palma*, azaz teher alatt nő a pálma. Amennyiben eredményesen irányítja a Tanács féléves munkáját, a tagállamok érdekeihez igazodó, kiegyensúlyozott eredményeket ér el a napirenden lévő kérdésekben, egyúttal figyeli és kezeli a tagállamok érzékenységeit és nehézségeit, Magyarország az elnökség sikerén keresztül jelentős elismerést nyerhet. Bízunk tehát abban, hogy hazánk megfelelően aknázza ki az elnökség adta lehetőségeket, s nemcsak az ország, de maguk az állampolgárok is megragadják az alkalmat, és élnek az unió nyújtotta előnyökkel. Ez a célja egyesületünknek is.

A spanyol–belga–magyar trió 18 hónapos programjában¹ szerepel az EU bővítésének kérdésköre. A bővítésnek köszönhetően az egyesületünk által szervezett tanulmányi utak keretében a *joghallgatók még több európai országba – így Horvátországba és a Nyugat-Balkán államaiba is – eljuthatnának*.

Elnökségi prioritás a schengeni övezet mélyítése, a trió által közösen elfogadott kritériumok alapján való bővítése is. Ez lehetővé teszi, hogy az európai polgárok éljenek a személyek szabad mozgásának

jogával. Románia és Bulgária 2011 márciusát tűzte ki céldátumként a schengeni övezethez való csatlakozásra. Amennyiben Románia nem teljesít minden feltételt, számos tagállam vélhetően ellenezni fogja a határnyitást. Azonban Magyarország elnökként hathatósan befolyásolhatja az unió döntéshozatalát. Ha Románia a belső határelőőrzéstől mentes övezet részévé válna, akkor az ELSA Szeged *hatékonyabban tudná tartani a kapcsolatot az ELSA Románia helyi csoportjainak joghallgatóival*.

Az Európai Unióhoz való csatlakozást követően az egyes oktatási intézmények egyre fontosabbnak tartották azt, hogy a diákok mélyebb betekintést nyerjenek az unió világába, intézményrendszerébe. Az EU lehetőséget nyújt az állampolgárok számára, hogy külföldön vállaljanak munkát, folytassák tanulmányaikat. E döntés meghozatalához azonban tisztában kell lenni az adott ország körülményeivel. Az ELSA különböző utak szervezésével abban is segítséget nyújt, hogy a joghallgatók megismerjék az unió egy-egy országának kultúráját, szokásait. Így például az ELSA Szeged a 2009/2010-es tanévben részese lett a négy visegrádi ország (Csehország, Lengyelország, Szlovákia és hazánk) ELSA-egyesületei által szervezett programsorozatnak, amelynek célja, hogy betekintést nyerjünk egymás jogrendszerébe, kultúrájába. Az ELSA Szeged ennek keretében létesített *cserekapcsolatot az ELSA prágai és kassai helyi csoportjaival*. Az együttműködés részeként 2009 novemberében a prágai, 2010 áprilisában pedig a kassai csoport látogatott Szegedre. A szegedi csapat 2009 novemberében kirándult Prágába,

1 Tervezet – A Tanács 18 hónapra szóló programja, In: http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/700BEE23-E6F7-4591-BA35-60EA53428BB5/0/trioprogram_HU.pdf

ahol a magyar hallgatók képet kaptak egyrészt a cseh parlamentarizmusról, a Szenátus felépítéséről és a szavazás rendjéről. Másrészt megismerkedtek a cseh és a magyar igazságszolgáltatás, illetve bírói karrier közötti hasonlóságokkal és különbségekkel. Az ELSA Szeged egy tudományos és egy kulturális nap keretében mutatta be a magyar jogrendszert egy részét és a magyar hagyományokat az ideutazó diákoknak.

*Ezen külföldi kapcsolatokon kívül az ELSA Szeged Egyesület fontosnak tartja, hogy a joghallgatók közelebről is megismerkedjenek az Európai Unió intézményeivel, hiszen az előadásokon megszerzett elméleti tudás akkor mélyül el leginkább, ha a tanultakkal az ember a gyakorlatban is megismerkedik. Éppen ezért szervezett az egyesület 2009. február 28. és március 5. között *tanulmányi kirándulást Brüsszelbe*. Az ELSA Szeged történetének legnagyobb szabású rendezvénye volt a „Brüsszeli intézménylátogatások” című esemény, amelyen a szegedi joghallgatók mellett pécsi és budapesti diákok is részt vettek. A hatnapos utazás keretében az Európa-jogi tanulmányok során már megismert intézményekbe látogattak el: az Európai Bizottsághoz, ennek főépületébe, a Berlaymont-palotába, az Európai Parlamentbe, valamint az Európai Unió Tanácsához. A diákok előadásokat hallhattak az Európai Unió működéséről, felépítéséről. Ezenkívül alkalom nyílt arra is, hogy megismerkedjenek olyan magyarokkal, akik külföldön dolgoznak, ők egyebek között tájékoztatták a hallgatókat a gyakornoki lehetőségekről és pályafutásukról is. A tanulmányi út keretében a diákok ellátogattak a NATO székházába, továbbá az Atomiumba, Luxemburgban pedig az Európai Közösségek Bíróságán*

egy tárgyalást is megtekinthettek. A résztvevők visszajelzése alapján hasznos volt az út, hiszen a joghallgatók számos élménnyel, tapasztalattal gazdagodtak.

A magyar elnökség beköszöntével még fontosabbá válik egy újabb látogatás Brüsszelbe, amelyet 2011-ben tervezünk, hasonlóan színes programokkal, mint 2009-ben. Reménykedünk abban, hogy – az elnökség adta lehetőségeket, kapcsolatokat kihasználva – még mélyebb betekintést nyerünk az Európai Unió életébe.

Egyesületünk tagjai közül már sokan vettek részt az Erasmus-programban, az Európai Bizottság egyik legismertebb és legsikeresebb programjában, amely lehetőséget nyújt a hallgatóknak arra, hogy 3–12 hónapot egy partnerország felsőoktatási intézményében töltsenek. Az Európai Unió pénzügyi támogatást biztosít a program megvalósításához, amely azonban csak részben fedezi a hallgatók költségeit. A diákok elmondása alapján a későbbi személyes és szakmai fejlődés szempontjából is igen hasznos a külföldön töltött tanulmányi idő. *Reményeink szerint a magyar EU-elnökség még inkább támogatja majd az egyetemisták tapasztalatszerzését.*

Felvetődik a kérdés, hogy a lakosság mennyire van tisztában azzal, mit is jelent a magyar elnökség hazánk életében. Kitöltöttünk egy *kérdőívet az ELSA-tagok körében* azzal a céllal, hogy felmérjük, mennyire tájékozottak a joghallgatók az adott tárgykörben, illetve hogy mit is várhat egy egyetemista ettől a lehetőségtől. Az ELSA Szeged taglistájáról választottunk ki egy tucat jogász és nemzetközi tanulmányok szakos hallgatót, különféle évfolyamokból.

Az első kérdés arra irányult, hogy a diákok mennyire tartják tájékozottnak,

felkészültnek a civil társadalmat (beleértve magukat) a soros elnökséggel kapcsolatban. A válaszadók többsége szerint a civil társadalom tájékozott abban a tekintetben, hogy 2011-től Magyarország tölti be (a spanyol–belga–magyar elnökségi trió tagjaként) az elnöki pozíciót, azonban mélyebben, vagyis a tekintetben, hogy ez mit is jelent valójában, kevésbé informáltak.

A következő kérdéssel arra kerestük a választ, hogy a hallgatók megfelelőnek tartják-e az elmúlt egy-két évben a lakosságnak nyújtott információkat, illetve hogy mi lenne ezzel kapcsolatban a javaslatuk. A kérdőívet kitöltők egyértelműen kevésnek vélik a szolgáltatott információkat, javaslatuk az lenne, hogy a kormány minél több energiát, költséget fordítson a tájékoztatásra, kiadványokra, hogy a társadalom jobban átlássa ezt a nagy lehetőséget. Azok a hallgatók viszont, akiket mélyebben érdekel a téma, mindent megtettek annak érdekében, hogy elegendő információhoz jussanak. Így az előadásokon hallott, illetve a médiából szerzett ismereteiket igyekeztek minél jobban kiegészíteni. A felmérésből az derült ki, hogy a nemzetközi tanulmányok szakon tanuló diákok tájékozottabbak a kérdésben.

A harmadik kérdés azzal volt kapcsolatos, hogy a joghallgatók az ELSA Egyesület tagjaként mit várnak el az elnökségtől. A válaszadók szerint mindenképpen szükséges az, hogy a magyarok teljesen átlássák az Európai Unió működését, az elnökség feladatait, eredményeit, továbbá szeretnék, ha valamilyen módon hozzáférést kapnának a döntéshozatalhoz. Itt érdemel említést, hogy egyesü-

letünk pozitív lépésnek tartja a SZÓLJ BE(LE) kampányt,² vagyis azt, hogy az Ifjúsági Konzultációs Körhöz való csatlakozással a diákok aktívan részt vehetnek az Európai Unió ifjúsággal kapcsolatos munkájában. Nagy lehetőségnek véljük, hogy a fiatalok véleménye központi szerepet kap az ügynevezett strukturált párbeszéd keretében. Ez ugyanis lehetőséget teremt arra, hogy a résztvevő tanulók jobban megismerjék az unió működését, továbbá esély nyílt arra is, hogy a magyar EU-elnökséggel kapcsolatos feladatok lebonyolításában részt vegyenek. Az említett kampány segítségével pedig az elnökség is mélyebb betekintést nyerhet a fiatalok foglalkoztatásába az ifjúsági csoportok tapasztalatai, véleményei alapján. A téma aktuális, hiszen Európa-szerte nagy gond a fiatalok, pályakezdők nagyarányú munkanélkülisége.

Az ELSA Szeged is próbál segítséget nyújtani a joghallgatóknak abban, hogy munkatapasztalatokat szerezzenek, ezzel megkönnyítve későbbi elhelyezkedésüket. Az ELSA Felsőoktatási Gyakornokok Csereprogramja (*Student Trainee Exchange Programme*, STEP) joghallgatók és fiatal jogászok számára lehetővé teszi, hogy külföldi munkatapasztalattal gyarapodhassanak. Évente 450 gyakornoki ösztöndíjat biztosít Európában és alkalmanként a világ más részein is. A gyakornoki idő 2 héttől 18 hónapig tarthat, és bármely jogi területen eltölthető (ügyvédi iroda, bíróság, közintézmény, bank, belső jogügyi osztály, jogi tanácsadó cég, nemzetközi szervezet). A gyakornoki idő megkezdése előtt és alatt az ELSA segítséget nyújt a szálláshelykeresésben, a ví-

2 Jelentkezz az Ifjúsági Konzultációs Körbe! In: <http://felsofokon.hu/hir/100907-jelentkezz-az-ifjusagi-konzultacios-korbe-0>

zuműgyintézésben (ha szükséges), és olyan társadalmi eseményeket szervez, amelyek segítik a gyakornok beilleszkedését a helyi közösség mindennapjaiba. Bízunk abban, hogy az elnökségben rejlő előnyöket kihasználva még több gyakornoki hely állhat a fiatalok rendelkezésére.

Kiváló lehetőségnek tartjuk, hogy egyetemisták, főiskolások *liaison officer* (összekötő munkatárs), illetve hostess munkakörökben szerezhetnek gyakorlati tapasztalatot a 2011-es magyar EU-elnökség munkájáról.³ A Magyarországon megrendezett informális rendezvényeken (találkozók, konferenciák, szakértői ülések) 180–200 alkalommal kell a külföldi delegációk kíséretéről gondoskodni. Ezt a feladatkört, tagállami gyakorlat szerint, a magyar elnökség ügynevezett összekötő munkatársak és hostess alkalmazásával látja el. A hazai kiemelt fontosságú rendezvények alatt minden delegáció mellé egy-egy összekötő munkatárs kerül. Elsősorban protokolláris feladatokat végeznek, ennek keretében fontos kapcsolattartó szerepet töltenek be az elnökség, a delegáció és az érintett nagykövetségek között.

A stockholmi program hatékonyabb és jobb együttműködést irányoz elő a bel- és igazságügy területén. A jog érvényesüléséről, a szabadságról és a biztonságról szóló terv megvalósítása ugyancsak a spanyol–belga–magyar elnökségre maradt. Magyarországnak érdeke, hogy az uniós polgárok szabad helyválttatását egyszerűbbé tegye. Érdeke az is, hogy az unió még biztonságosabb tér-

séggé váljon, többek között a büntetőjogi együttműködés erősítésével. Az ELISA mint joghallgatókat tömörítő egyesület számára a stockholmi program megvalósítása tanulmányaink miatt lényeges. Mi, mint a jövő jogásza, fontosnak tartjuk, hogy az Európai Unión belül minél szélesebb körű legyen az igazságügyi együttműködés.

A Lisszaboni Szerződés elfogadása után nagy a várakozás azzal kapcsolatban, hogy az új jogi keretek valóban közelebb hozzák-e az uniót a polgárokhoz. A magyar EU-elnökség egyik prioritása ennek a folyamatnak az előmozdítása lesz, demonstrálva, hogy az unió a polgárokért van, képes jobbá és teljesebbé tenni állampolgárai életét. A magyar elnökség ezért prioritásként kezeli az alapjogi kérdéseket, valamint előtérbe helyezi az EU feladatait a kulturális sokszínűség megőrzésének elősegítésében.⁴

Civil szempontból valójában a Lisszaboni Szerződés 11. cikkelye bír kiemelkedő fontossággal, amelynek központi kérdése a részvételi demokrácia erősítése, az állampolgárokkal folytatott párbeszéd intenzív és szervezetté tétele, érdemi konzultációk folytatása az európai uniós politikák alakításáról, valamint az állampolgári kezdeményezés intézményének bevezetése. Mindez hozzájárulhat a civil párbeszéd erősödéséhez.

A soros tanácsi elnökségi feladatok elvégzése alapvetően kormányzati felelősség. Ebben meghatározó módon köztisztviselők (diplomata), szakértők és politikusok vesznek részt. Az elnökségi

3 Felhívás – egyetemisták/főiskolások részére a 2011-es EU-elnökség munkájában "liaison officer"-ként való közreműködésre szakmai gyakorlat keretében In: http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulugy_miniszterium/Szakmai_gyakorlat/szakmai_gyak_eu.htm

4 Az Európai Unió legfontosabb aktuális kérdéseiről és a magyar EU-elnökségre való felkészüléséről, In: http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/eu/2011_eu_elnokseg/

stáb kiválasztása már 2008 elején megkezdődött az EU soros magyar elnökségében közvetlenül részt vevők kiválasztásáról, képzéséről és anyagi elismeréséről szóló kormányrendelet alapján. Az elnökségi feladatok elvégzését szabályozó dokumentumok, így a Lisszaboni Szerződés sem szól a civil szervezetek szervezett, intézményes bevonásáról. Ugyanakkor mind az EU-intézmények, mind a Tanács soros elnökségét betöltő országok kormányzatai egyre határozottabban felismerik, hogy az eredményes munkavégzéshez fontos hozzájárulás lehet a társadalmasítás, a civil szervezetek, az állampolgárok bevonása. Mindez összhangban van a részvételi demokrácia fontosságának elismerésével, a civilekkel folytatott párbeszéd jelentőségével.

Bízunk abban, hogy a magyar kormány az elnökség segítségével sike-

rül elérnie, hogy az aktív európai állampolgárság mindinkább jellemezze mindennapjainkat, illetve hogy az Európai Unió jövőjét alakító különböző szintű politikai folyamatoknak az állampolgárok és a civil szervezetek is közvetlen résztvevői, formálói legyenek. Reménnyel tekintünk a 2011-es magyar EU-elnökség elé, s bízunk abban, hogy az európai uniós tagállamok még közelebbről megismerik hazánkat, kultúránkat, s hogy az elnökségi félév sikeres lezárásának köszönhetően pozitív visszhangot hallunk majd országunkról.

Végül ismét egy latin közmondás: *unos pro omnibus, omnes pro uno*, azaz egy mindenkiért, mindenki egyért! Véleményünk szerint elsősorban ezt kell szem előtt tartani, s a nemes cél érdekében a lakosságnak össze kell fognia az országért.

